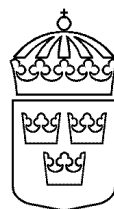

Riksdagens protokoll

1998/99:36

Tisdagen den 15 december

Protokoll
1998/99:36

Kl. 10.00 – 16.31
18.00 – 21.47

---

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 9 december.

2 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1998/99:55

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:55 av Sten Andersson (m) om stöd till företag som drabbas av strafftullar.

Interpellationen kommer att besvaras den 19 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresa.

Stockholm den 7 december 1998

Leif Pagrotsky

Enligt uppdrag

C H Fallenius

Expeditionschef

Interpellation 1998/99:77

Till riksdagen

Interpellation 1998/99:77 av Gunnel Wallin om våld mot taxiförare.

Frågan kommer att besvaras tisdagen den 26 januari 1999.

Skälet till dröjsmålet är utlandsresa.

Stockholm den 10 december 1998

Laila Freivalds

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1998/99:SfU1 och SfU2

Socialutskottets betänkande 1998/99:SoU1

4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 11 december

JuU1 Utgiftsområde 4 Rättsväsendet

Mom. 1 (utgångspunkter för kriminalpolitiken)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

237 för utskottet

79 för res. 1

33 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 39 v, 33 kd, 14 c, 17 fp, 13 mp

För res. 1: 78 m, 1 kd

Frånvarande: 10 s, 4 m, 4 v, 8 kd, 4 c, 3 mp

Mom. 6 (särskilt glesbygdsstöd)

1. utskottet

2. res. 3 (v, c, mp)

Votering:

249 för utskottet

66 för res. 3

2 avstod

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 78 m, 35 kd, 16 fp

För res. 3: 39 v, 14 c, 13 mp

Avstod: 1 kd, 1 fp

Frånvarande: 11 s, 4 m, 4 v, 6 kd, 4 c, 3 mp

Mom. 11 (ersättning till nämndemän)

1. utskottet

2. res. 6 (s, v)

Votering:

160 för utskottet

160 för res. 6

29 frånvarande

Förste vice talmannen konstaterade att rösterna var lika delade och *ärendet bordlades* i enlighet med 5 kap. 6 § riksdagsordningen.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 1 s, 78 m, 36 kd, 14 c, 17 fp, 14 mp

För res. 6: 120 s, 40 v

Frånvarande: 10 s, 4 m, 3 v, 6 kd, 4 c, 2 mp

JuU3 Immunitet och privilegier för sekretariatet för Östersjöstater- nas råd i Stockholm

Kammaren biföll utskottets hemställan.

**5 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den
14 december**

FiU2 Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning

Mom. 2 (anslagen inom utgiftsområde 2 budgetåret 1999)

1. utskottet

2. res. 1 (c)

Votering:

192 för utskottet

15 för res. 1

110 avstod

32 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 7 m, 39 v, 10 kd, 2 fp, 13 mp

För res. 1: 14 c, 1 fp

Avstod: 70 m, 26 kd, 14 fp

Frånvarande: 10 s, 5 m, 4 v, 6 kd, 4 c, 3 mp

Mom. 4 (Utveckling av BNP-måttet)

Proposition ställdes först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

Hemställan:

1. utskottets hemställan

2. hemställan i res. 2 (kd)

Votering:

196 för utskottet

37 för res. 2

85 avstod

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 23 m, 39 v, 14 mp

För res. 2: 1 m, 36 kd

Avstod: 54 m, 14 c, 17 fp

Frånvarande: 11 s, 4 m, 4 v, 6 kd, 4 c, 2 mp

Motiveringen:

Godkännande av

1. utskottets motivering

2. motiveringen i res. 4 (m)

Votering:

173 för utskottet

78 för res. 4

66 avstod

32 frånvarande

Kammaren godkände utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 120 s, 39 v, 14 mp
För res. 4: 78 m
Avstod: 35 kd, 14 c, 17 fp
Frånvarande: 11 s, 4 m, 4 v, 7 kd, 4 c, 2 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU3 Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner

Mom. 1 (utvecklingen inom kommunsektorn)

Proposition ställdes först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

Hemställan:

1. utskottets hemställan
2. hemställan i res. 1 (kd)

Votering:

265 för utskottet
38 för res. 1
16 avstod
30 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 75 m, 39 v, 12 c, 4 fp, 14 mp
För res. 1: 2 m, 36 kd
Avstod: 1 m, 2 c, 13 fp
Frånvarande: 10 s, 4 m, 4 v, 6 kd, 4 c, 2 mp

Motiveringen:

Godkännande av

1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 2 (m)

Votering:

188 för utskottet
78 för res. 2
52 avstod
31 frånvarande

Kammaren godkände utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 39 v, 14 c, 1 fp, 14 mp
För res. 2: 78 m
Avstod: 36 kd, 16 fp
Frånvarande: 11 s, 4 m, 4 v, 6 kd, 4 c, 2 mp

Mom. 2–5

Kammaren biföll utskottets hemställan.

FiU4 Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Mom. 3 (komplettering av målen för utgiftsområdet)

Proposition ställdes först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

Hemställan:

1. utskottets hemställan
2. hemställan i res. 1 (kd)

Votering:

282 för utskottet

36 för res. 1

31 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s , 78 m, 39 v, 14 c, 17 fp, 14 mp

För res. 1: 36 kd

Frånvarande: 11 s, 4 m, 4 v, 6 kd, 4 c, 2 mp

Motiveringen:

Godkännande av

1. utskottets motivering
2. motiveringen i res. 2 (c)

Votering:

269 för utskottet

14 för res. 2

35 avstod

31 frånvarande

Kammaren godkände utskottets motivering.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s , 78 m, 39 v, 17 fp, 14 mp

För res. 2: 14 c

Avstod: 35 kd

Frånvarande: 10 s, 4 m, 4 v, 7 kd, 4 c, 2 mp

KU1 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse m.m.

Mom. 1 (anslag m.m. under utgiftsområde 1 Rikets styrelse)

1. utskottet

2. res. 2 (v)

3. res. 3 (c)

4. res. 1 (mp)

Förberedande votering 1:

14 för res. 3

14 för res. 1

291 avstod

30 frånvarande

Förste vice talmannen konstaterade att lika röstetal uppkommit. Utgången skulle avgöras genom lottning.

Förste vice talmannen anmodade Agne Hansson (c) och Carl-Erik Skårman (m) att fungera som kontrollanter vid lottningen samt Lars Ohly (v) att förrätta lottningen

Den upptagna lottsedeln visade ett *nej* och kammaren hade således antagit res. 1.

Förberedande votering 2:

40 för res. 2

14 för res. 1

265 avstod

30 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Huvudvotering:

135 för utskottet

39 för res. 2

145 avstod

30 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 5 m, 1 kd, 8 fp

För res. 2: 39 v

Avstod: 74 m, 35 kd, 14 c, 8 fp, 14 mp

Frånvarande: 10 s, 3 m, 4 v, 6 kd, 4 c, 1 fp, 2 mp

Lars Lindblad (m) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 11 (rökavvänjning för riksdagens ledamöter och anställda m.m.)

1. utskottet

2. res. 4 (mp)

Votering:

283 för utskottet

14 för res. 4

23 avstod

29 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 77 m, 19 v, 35 kd, 14 c, 17 fp

För res. 4: 2 v, 12 mp

Avstod: 2 m, 18 v, 1 kd, 2 mp

Frånvarande: 10 s, 3 m, 4 v, 6 kd, 4 c, 2 mp

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

KU14 Fortsatt giltighet av lagen (1995:1292) om tillfälliga bestämmelser i fråga om tillstånd att sända lokalradio

1. utskottet

2. res. (m, fp)

Votering:

225 för utskottet

94 för res.

1 avstod

29 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 121 s, 38 v, 36 kd, 14 c, 2 fp, 14 mp
För res.: 79 m, 15 fp
Avstod: 1 v
Frånvarande: 10 s, 3 m, 4 v, 6 kd, 4 c, 2 mp
Runar Patriksson och Johan Pehrson (båda fp) anmälde att de avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Prot. 1998/99:36
15 december

---

6 § Utbildning och universitetsforskning samt studiestöd

*Utbildning och
universitetsforskning
samt studiestöd*

Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande 1998/99:UbU1
Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning (prop. 1998/99:1 delvis och skr. 1997/98:176)
Utbildningsutskottets betänkande 1998/99:UbU2
Utgiftsområde 15 Studiestöd (prop. 1998/99:1 delvis)

Anf. 1 PER BILL (m):

Herr talman! Jag vill inledningsvis yrka bifall till reservation nr 2 i betänkande UbU2, som behandlar utgiftsområde 15, studiestöd, samt reservation 1 i betänkande UbU1, som behandlar utgiftsområde 16, utbildning och universitetsforskning.

Naturligtvis står vi bakom samtliga våra reservationer, men för att vinna tid och slippa timplånga voteringar yrkar vi som vanligt bifall enbart till vår första reservation i respektive betänkande.

Sverige är ett rikt land, som på många områden är mycket framgångsrikt. Vi har de senaste 30 åren sakta men säkert dock gått tillbaka i välfärdsligan. Från att ha tillhört världens tre rikaste länder för 30 år sedan är vi i dag nere kring 20:e plats.

Orsakerna är många. De höga skatterna, det dåliga företagsklimatet och en stel arbetsmarknad är några av förklaringarna. En annan och minst lika viktig förklaring är de brister som tyvärr finns i vårt utbildningssystem. Bristerna finns på alla nivåer, från grundskola till högre utbildning och forskning.

För oss moderater är utbildning i världsklass en mycket viktig fråga, som kräver stora satsningar och förändringar i dagens utbildningssystem. En viktig del i en långsiktig strategi är ökade satsningar på grundforskning och forskarutbildning. Det innebär bl.a. att flera forskarstudenter skall få möjlighet att skaffa sig en nationell och internationell utbildning av mycket hög kvalitet.

Moderata samlingspartiets budget innehåller betydligt mer resurser till utbildning och forskning. På utgiftsområde 16, utbildning och universitetsforskning, gör vi en avsevärd förstärkning i förhållande till regeringens förslag.

Moderaterna satsar bl.a. 1 ½ miljard kronor mer än regeringen på forskning och forskarutbildning de kommande tre åren. Moderaterna satsar t.ex. 205 miljoner kronor mer på de nya universiteten i Karlstad, Örebro och Växjö och på ett IT-universitet i Karlskrona/Ronneby än vad regeringen gör.

Om vi fått bestämma, herr talman, skulle denna utbildningsdebatt ha startat med en inledande debattrunda som skulle ha handlat

- om utbildningens betydelse för individen och samhället,
- om vikten av kvalitet och relevans i all utbildning,
- om utbildningens betydelse för uthållig tillväxt och välfärd och
- om varje individs rätt att själv, efter egna talanger och intressen, skaffa sig en utbildning som han eller hon finner lämplig.

Tyvärr har vi inte någon tid för en sådan debatt. Däremot hade vi i förra veckan – som vanligt, höll jag på att säga – tid att debattera energiskatt på råttallolja i en dryg timme. Herr talman! Det är säkert en viktig fråga. Jag är dock övertygad om att en övergripande utbildningsdebatt är betydligt viktigare för utvecklingen av vårt land, om vi tror att de debatter vi för i den här kammaren faktiskt inspirerar till en allmän debatt.

Nu har vi inte någon sådan här inledande debatt. I stället går vi rakt in på utgiftsområde 15, studiemedel, och de delar av utgiftsområde 16 som rör högre utbildning och universitetsforskning. Senare i dag kommer vi också att debattera skolfrågor, barnomsorgsfrågor osv.

Låt mig inleda med utgiftsområde 15, studiestödet. Eftersom regeringen hade utlovat en proposition om studiestödet under innevarande riksmöte, har vi moderater avstått från att väcka motioner om de grundläggande principer som ett sunt och överblickbart studiestödssystem måste grunda sig på. Det är därför med stor besvikelse vi i dag kan konstatera att den utlovade propositionen om studiestödet ser ut att bli kraftigt försenad.

Detta är mycket olyckligt. Det är olyckligt därför att jag delar utbildningsministerns insikt att dagens system inte är hållbart och att det ger fel signaler till de studerande. Trots denna insikt säger utbildningsministern att det kan dröja flera år innan ett nytt studiemedelssystem införs och att han hoppas att regeringen kan genomföra en reform under mandatperioden.

Herr talman! Snart har Socialdemokraterna innehaft makten i fem år. Trots detta går utbildningsministern bara runt och hoppas kunna göra något åt studiemedelssystemet, som inte är hållbart och som ger fel signaler till de studerande. Vilken ynkedom!

Min första fråga är: Avser utbildningsministern att lägga fram en proposition om nytt studiestödssystem under våren 1999 så att det kan träda i kraft senast den 1 januari 2000?

Vi moderater har tidigare påpekat att ett sådant system skall vara överblickbart, oppmuntra till låg skuldsättning, snabb avbetalning och effektiva studier. Systemet skall vara så tydligt att studenten skall kunna överblicka de ekonomiska konsekvenserna och därmed se till att lånet han eller hon tar för sin utbildningsinvestering blir en lönsam investering på lite sikt. Det måste nämligen löna sig att utbilda sig, och det gör det tyvärr inte för många i Sverige.

Två konkreta moderata förslag är att ta bort fribeloppet och att göra räntorna avdragsgilla.

Så går jag över till utgiftsområde 16, den högre utbildningen och forskningen.

När det gäller området högre utbildning och forskning vill vi sätta studenten i centrum. Vi vill att studenterna själva skall bestämma var de skall studera, och vi vill att det skall finnas en mångfald av olika utbildare att välja mellan.

I dag har Sverige tyvärr ett centraliserat och politiserat fördelningssystem, där politiker delar ut platser grundat på politiska värderingar och inte efter studenternas val av utbildning och den faktiska kvaliteten. Studenternas val, utbildningens kvalitet och tidigare uppnådda resultat skall styra resurserna.

I utbildningsutskottets betänkande kan vi läsa att besparingar med 1,52 % görs på anslagen till grundläggande utbildning och till forskning och forskarutbildning. Denna osthyvelstyp av besparingar på långsiktig, strategisk utbildning är inget nytt. Ända sedan 1994 har Socialdemokraterna sparat på det här sättet.

De blivande universiteten Karlstad, Växjö och Örebro samt högskolan i Karlskrona/Ronneby får egna anslag till forskning och forskarutbildning. Det är bra.

Karlstads, Växjö och Örebros upphöjning från högskola till universitet skulle vi däremot kunna debattera länge och väl här. En självklarhet är att forskningen vid de små och medelstora högskolorna måste svara mot samma kvalitetskrav som universiteten. I detta sken måste regeringens hantering av de nya universiteten i Karlstad, Växjö och Örebro betraktas som ett gigantiskt misstag.

Regeringen körde först över Högskoleverkets professionella bedömning när det gäller vid vilken tidpunkt de olika högskolorna skulle få universitetsstatus. Valfrossa, i ett som det skulle visa sig historiskt dåligt val för Socialdemokraterna, är en förklaring till de snabba utnämningarna och de stora förväntningar om mer resurser som man skapade. Men det är inte någon ursäkt.

Det ännu större sveket kom dock i denna budgetproposition. De nya universiteten får inte de ökade resurser som de förespeglats – resurser som är en förutsättning för att de skall kunna nå upp till de kvalitetskrav som vi ställer på ett universitet.

Vi moderater anser att en utnämning av ett nytt universitet måste följas av en samtidig ökning av anslagen till det nya universitetet.

Min andra fråga lyder: Anser utbildningsministern att principen om att en utnämning av ett nytt universitet måste följas av en samtidig ökning av anslaget till det nya universitetet? Är detta en bra princip?

Herr talman! Utbildningsminister Thomas Östros måste nu bekänna färg. Senast i vårpropositionen måste regeringen riva upp sin aviserade treårsplan för högre utbildning och forskning på de nya universiteten. Nya resurser måste till – annars hotas den långsiktiga kvaliteten på de nya universiteten. Att bygga upp forskning och forskarutbildning av hög kvalitet tar tid och kräver resursförstärkningar.

Det moderata förslaget ger de nya universiteten goda förutsättningar att stegvis förbättra och förstärka sin forskning och forskarutbildning. Vårt mål är att de nya universiteten i rimlig takt skall kunna leva upp till sin nyvunna universitetsstatus.

Vi moderater föreslår en successiv uppbyggnad av de nya universiteterna. Vi utökar stegvis anslagen för forskning och forskarutbildning till de nya universiteterna i Örebro och Växjö med 50 miljoner kronor och till universitetet i Karlstad med 75 miljoner kronor mer än regeringen budgeterat under de kommande tre åren.

Låt mig avslutningsvis kommentera en del av den nya utredningen Forskning 2000. I utredningen avlivs inledningsvis myten om att svenska staten satsar mest pengar i världen på forskning och utveckling. Det är en sanning som inte kan sägas tillräckligt ofta. Att Sverige står sig bra i statistiken beror framför allt på att näringslivet i allmänhet och ett fåtal internationella storföretag, som Astra och Ericsson, i synnerhet gör mycket stora forskningsinsatser.

De statliga satsningarna på forskning och utveckling uppgår till knappt 30 % av de totala svenska satsningarna. Det är inte tillräckligt för att åstadkomma önskvärd kvalitet. Utredningens enhälliga slutsats är att man skall öka resurserna för grundforskning och forskarutbildning, och det är någonting som vi här i riksdagen och regeringen borde ta till oss. Av detta syns tyvärr ingenting i regeringens budget.

Att skriva vackra saker om grundforskning och forskarutbildning i en utredning är i sig positivt. Tyvärr blir det en tom gest när det följs av en budget som inte satsar några nya pengar på grundforskning och forskarutbildning. I budgeten handlar det fortfarande om nedskärningar vad gäller medlemskapen i internationella forskarorganisationer, dyrbar vetenskaplig utrustning samt forskningsrådets anslag till ett sammanlagt belopp om 150 miljoner kronor.

Min tredje fråga till utbildningsministern, var han nu är, gäller vilka konsekvenser han tror att besparingarna på medlemskapen i internationella forskningsorganisationer, dyrbar vetenskaplig utrustning samt forskningsråden får.

Vi moderater, däremot, lever upp till utredningens idé om ökade statliga resurser till grundforskning och forskarutbildning. I ett första steg bör riksdagen anslå ytterligare en och en halv miljard kronor till forskning och forskarutbildning. Detta är en viktig åtgärd för att återskapa ett framgångsrikt Sverige – ett land med hög tillväxt och utbildning och forskning i världsklass.

Anf. 2 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Herr talman! För Vänsterpartiets del är det viktigaste målet under denna mandatperiod att arbeta för att öka sysselsättningsgraden. Både i kampen mot arbetslösheten och i arbetet för att utveckla och stärka vår demokrati – vilket för oss också omfattar den ekonomiska demokratin och därmed att minska de ekonomiska klyftorna i samhället – utgör satsningen på utbildning en mycket betydelsefull del.

Vi ser utbildning som ett av de viktigaste instrumenten för att öka sysselsättningen, men också för att minska inkomstskillnader. Vi menar till skillnad från vissa borgerliga politiker att en sammanpressad lönestruktur inte alls behöver leda till minskad sysselsättning om den är korrelerad med utbildningens fördelning. Att utbilda dem som har lägst utbildning så att de bli mer efterfrågade på arbetsmarknaden och kan betalas bättre är enligt vår mening helt avgörande för att vi skall få en

jämnare inkomstfördelning och en förbättrad sysselsättning. Internationella jämförelser visar också detta mycket tydligt.

Bättre utbildad arbetskraft skapar ökade möjligheter att klara den ständiga omställning som präglar dagens arbetsmarknad. Utbildning ökar möjligheterna att få ett arbete; fler utbildade och ökad mångkunnighet innebär att flaskhalsarna också blir färre. Sverige bör alltså sträva efter att ha världens bästa kortutbildade. Det finns ingen motsättning mellan det och att samtidigt sträva efter att de med bäst utbildning skall kunna hävda sig bland dem som är bäst utbildade i världen. Kunskap är inte en ändlig mängd. Den kan fördelas till hur många som helst.

Om man resonerar så här är grundskolan och gymnasieskolan avgörande både för vår produktivitet, hur vi fördelar inkomsterna och vår sysselsättningsgrad. Ungdomar med god utbildningsbakgrund har i dag fyra gånger så stor chans att få ett arbete som medelålders kortutbildade. Ett av de viktigaste verktygen för att påverka fördelning av makt, inkomster, sysselsättningsgrad och tillväxt i Sverige är därför att minska antalet ungdomar som inte klarar av skolan.

I det moderna samhället kommer de som är skoltrötta eller som hoppar av från skolan att få det svårt. I Sverige är det 6 % eller ca 10 000 elever som lämnar skolan varje år med ofullständiga kunskaper. När det gäller de elever som har svårigheter i skolan är det i själva verket en lönsam investering för samhället att satsa så mycket som upp till 1 miljon extra per barn för att föra upp dem till en godtagbar utbildningsnivå. Det är just dessa elever som senare kan få problem på arbetsmarknaden och som kan kräva mycket stora resurser i denna storleksordning. Det långsiktiga sättet att resonera skulle ge utrymme för en mycket mer dynamisk pedagogik och också en bättre mix mellan teori och praktik.

Men vad gjorde vi i stället under förra mandatperioden? Samtidigt som kraven på arbetsmarknaden har ökat har resurserna till skolan minskat generellt med ca 20 % och med ca 30 % för de barn som har särskilda behov. Det menar vi i Vänsterpartiet är ett stort misstag som vi måste reparera, och håller på att reparera, under denna mandatperiod.

En förutsättning för att minska strukturarbetslösheten är också att öka utbildningsnivån för de medelålders kortutbildade. Jag skulle i en randmärkning vilja säga till Per Bill att Moderata samlingspartiets budget innehåller betydligt mindre pengar till särskilda utbildningssatsningar för just dessa vuxna.

Någon – jag tror att det stod i LO-rapporten – har räknat ut att vinsten för samhället är ca 180 miljarder kronor om 5 % av alla mellan 18 och 38 år som misslyckas med grundskolan förmås att studera så att de får gymnasiekompetens. Det är alltså lönsamt för samhället att satsa stora resurser på dessa grupper. Det är det som görs i det nationella kunskapslyftet. Särskilt gäller det dem som på grund av ålder, etnicitet eller bristande hälsa har stora problem på arbetsmarknaden. Här tycker vi att staten har ett särskilt ansvar för att motverka den diskriminering som invandrade och handikappade utsätts för.

Vi kan alltså slå fast att ålder, kön, klasstillhörighet och etnicitet har betydelse för tillgången till utbildning. Staten har självklart ett ansvar för att utbildningssystemet utformas så att det ger en hög och jämnt fördelad utbildning. Verkligheten ser något annorlunda ut. Den sociala snedrekryteringen till högre utbildning har inte förbättrats nämnvärt under de sen-

aste tio åren. Den relativa chansen att påbörja högskoleutbildning vid 21 års ålder var sju gånger högre för ungdomar från högre tjänstemannahem än för dem från arbetarhem i årskullen ungdomar födda 1976.

Med detta sätt att se på saker är det lätt att inse att det framtida studiestödssystemet måste vara både generöst och rekryterande. Förslaget till nytt studiestödssystem kan inte skjutas upp längre. Ett nytt överblickbart studiestödssystem är ett måste för att studenternas vardag skall bli dräglig. Studenterna är också en av de grupper som under de senaste årens nedskärningar fått ett betydligt minskat konsumtionsutrymme. Jag menar också att det är ekonomiskt försvarbart att ge människor möjlighet att studera även efter det att de har fyllt 45 år, och det menar jag i ljuset av den stora vuxenutbildningsstatsningen.

För några veckor sedan fick jag ett brev från Maria. Hon har deltagit i kunskapslyftet, och i vår när hon en nivå motsvarande gymnasieskolekompetens. Maria – arbetslös sedan väldigt lång tid – var i början inte särskilt motiverad, men intresset och glädjen över nya kunskaper och insikter har under studietiden ständigt vuxit sig starkare. Hennes studieresultat är utmärkta.

Med en återerövrade framtidstro och starkt självkänsla vill hon nu vidareutbilda sig till lärare. Men tyvärr har hon fyllt 45 år innan hon påbörjar sina studier, och hon beviljas därför inget studiestöd.

Rent mänskligt – för Marias del – är det självklart att beskedet om uteblivet studiestöd innebär en stor besvikelse och frustration. Men frågan är ju om det är klokt ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Vad kommer det att kosta samhället om Maria nu tvingas tillbaka till arbetslöshet, varvad med olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder, fram till pensionsåldern? Vad kan hennes svikna förhoppningar i form av försämrade psykiskt välbefinnande kosta samhället?

Ponera att hon i stället beviljas studiestöd och genomgår en lärarutbildning. Hon har med sin stora livserfarenhet säkert möjlighet att bli en mycket god lärare. Visserligen kommer hon inte att hinna betala tillbaka sina studieskulder före pensionsåldern, men chanserna att få ett jobb ökar och hon kommer att betala skatt under ett antal år.

Nu undanröjer inte ett nytt studiestödssystem ensamt de studiesociala problemen och den sociala snedrekryteringen; det tror inte jag heller. Det finns andra mycket allvarliga brister. En är den bristande samordningen mellan de olika sociala stödssystemen och vem som skall ha samordningsansvar för den socialpolitik som berör studenterna. Vänsterpartiet har därför krävt att en bredare studiesocial utredning görs parallellt med att ett nytt studiestöd utformas.

Den bristande samordningen har medfört en mängd oacceptabla konsekvenser. Dit hör t.ex. praxis i många kommuner att neka studenterna socialbidrag under sommaren, trots att detta strider mot socialtjänstlagen. Dessutom saknar studenterna alla former av arbetsskadeförsäkring, ett område där det borde vara enkelt att snabbt nå enighet om vidare lagstiftning.

Den mycket svåra bostadssituationen i framför allt Uppsala, Stockholm, Lund och Göteborg kräver att snara åtgärder vidtas. Annars är jag rädd att den sociala snedrekryteringen ytterligare kommer att förstärkas. Redan nu tvingas duktiga ungdomar att tacka nej till en utbildningsplats

därför att de inte kan hitta en bostad som de har råd att betala i storstäderna.

Fler måste alltså få möjlighet att tillägna sig akademisk utbildning, även bland dem som kommer från studieovana hem.

Vi menar också att kostnaderna för det livslånga lärandet måste fördelas på ett mer rättvist sätt mellan individen, samhället och arbetslivet. Därför har vi föreslagit att fonder, vi har kallat dem framtidsfonder, bör skapas som gör det möjligt för individen att få ekonomiskt stöd för att sadla om till ett nytt yrke eller ta ett rejält kunskapssteg.

Det är ställt utom allt tvivel att en fortsatt välståndsutveckling i Sverige också förutsätter en omfattande och väl fungerande forskning. Vi menar också att resurserna till framför allt den fria, forskarstyrda forskningen och forskarutbildningen från samhällets sida måste öka väsentligt. I den parlamentariska utredningen *Forskning 2000*, som nyligen lade fram sitt slutbetänkande, rådde också partipolitisk enighet om detta.

Till grund för den medicinska och teknologiska utvecklingen ligger framför allt den naturvetenskapliga forskningen. Dessa samband kommer sannolikt att få en ökad betydelse i framtiden, kanske främst inom områdena IT, bioteknik, energi och ekologi. Därför anser vi att det är nödvändigt att den naturvetenskapliga forskningen får utökade resurser.

En storsatsning på utbildning kräver också lärare. Vi är bekymrade över den stora lärarbrist som samhället tycks stå inför, dels beroende på större barnkullar och den utökade vuxenutbildningen, dels beroende på stora pensionsavgångar. Drygt 40 % av lärarna kommer att gå i pension fram till år 2010. För gymnasielärarna är siffran hela 60 %. Framför allt gäller detta lärare i matematik, naturvetenskap och teknik.

Om lärarna saknar naturvetenskaplig kompetens i framtiden och dessutom kanske har dålig utrustning är det inte så konstigt om barnens bild av naturvetaren och naturvetenskapen kommer att bli skev. Det är också svårt att entusiasmera barn för någonting som de varken kan exponeras för eller få förklarad på ett tillfredsställande sätt.

Vi är alltså mycket kritiska till den ryckighet som regeringens beställning av lärarexamina för grundskolans årskurser 4–9 innebär för lärarutbildningarna. Vi menar att det knappast är försvarbart att arbeta med beställningar som ställer högskolorna inför så snabba omställningar och svåra dimensioneringsbeslut. Det måste vara möjligt att tidigare kunna förutse förändrade dimensioneringsbehov och i tid ge sådan information att man successivt kan förändra sin organisation i enlighet med detta. Vi anser att ett bättre planeringsunderlag för regeringens beställningar av utbildningsplatser på lärarutbildningarna måste utvecklas.

Vi tycker också att det är lite förvånansvärt att regeringen i propositionen inte alls berör den situation som håller på att uppstå för de yrkesinriktade programmen i gymnasieskolan. Enligt en rapport från Skolverket finns en stor risk för att den svaga rekryteringen av lärare i yrkesinriktade karaktärsämnen – tidigare kallade yrkeslärare – parat med de väntade stora pensionsavgångarna kan leda till en ytterst stor lärarbrist i karaktärsämnen på de yrkesförberedande programmen. Detta vore väldigt beklagligt.

Regeringen framhåller också i propositionen att skolans långsiktiga behov motiverar att minst hälften av antalet lärarexamina bör vara inom områdena matematik, naturvetenskap och teknik, och det kan man hålla

med om. Samtidigt talas på andra ställen om det angelägna i att öka antalet utbildningar som kräver förkunskaper från de naturvetenskapliga programmen. Av propositionen framgår dock inte hur regeringen har tänkt sig att antalet studerande som har denna kompetens skall räcka till alla utbildningar som kräver kompetensen och som erbjuds av högskolorna.

Det är här det s.k. basåret spelar en viktig roll. Vi menar att det bör få utökat utrymme och att det bör ges som ett särskilt utbildningsuppdrag till högskolorna med öronmärkta pengar för att säkerställa att det får växa fritt utan konkurrens om anvisade medel.

Jag vill avsluta mitt anförande med att mycket kort beröra situationen efter de nya antagningsreglerna till doktorandutbildningarna, hur det ser ut på universiteten och vilka konsekvenser det här har fått.

Situationen är, i varje fall som jag har förstått det, väldigt mörk i Uppsala, Lund, Stockholm och Göteborg. I Uppsala befinner sig den humanistiska forskningen närmast i kris, enligt uppgifter. Vid historisk-filosofiska sektionen råder antagningsstopp, trots att den är en av de mest välskötta i landet. Vid språkvetenskapliga sektionen är antagningen närmast obefintlig. Vid teologiska sektionen råder absolut antagningsstopp.

De första fallen av antagning med annan finansiering har nu börjat dyka upp: ett fall i Stockholm och ett i Uppsala. I båda fallen har den äkta maken ställt finansiella garantier för hustruns försörjning under forskarutbildningen. Det känns nästan överkligt, tycker jag – i dag, 1998. Det kan väl knappast heller ha varit regeringens avsikt med den här reformen.

Känsloläget bland de doktorander som har påbörjat sin utbildning under de gamla reglerna skulle jag vilja beskriva som snudd på katastrof. De har hunnit definiera sina avhandlingsämnen och planerat sin forskarutbildning efter helt andra regler. Bara i Uppsala är de ca 150 stycken. Många av dem kan nu tvingas avbryta sina studier.

Kraven på individuella studieplaner och mer ansvarstagande från fakultetsnämnderna – det måste jag ändå säga – är någonting som alla doktorander välkomnar. Det är inte där felet ligger. Vi tycker dock att regeringen nu utan prestige skulle försöka titta igenom vilka konsekvenser det här har fått och hur övergångsreglerna är utformade. Vi måste ge rätt signaler till unga människor när det gäller studier på högskolenivå.

Anf. 3 PER BILL (m) replik:

Herr talman! Det var mycket bra att Britt-Marie Danestig tog upp de nya antagningsreglerna för forskarstuderande. Jag håller med om att det är en mycket mörk situation. Det sade vi moderater redan när regeringen införde dessa regler, och vi har hela tiden varit mycket kritiska till detta.

Mitt råd till Britt-Marie Danestig är att vi inte behöver fundera så mycket över regeringens prestige. Låt oss samlas, vi partier här i riksdagen som vill ändra på de här reglerna och göra detta och köra över regeringen! Eller är det så att det är viktigare att sitta och vara regeringsunderlag än att se till att vi får ett bra antagningssystem för doktorander?

Anf. 4 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Jag vill inte säga att det ena utesluter det andra. Jag tror att man kan utgöra ett bra regeringsunderlag och också se till att doktoranderna får den hjälp de behöver.

Nu är det här beslutet fattat. Vi var, precis som Moderata samlingspartiet, emot beslutet när det fattades. Vi hade de här farhågorna, och en del av dem tycks nu – i varje fall enligt mina kontakter – ha besannats. Jag tror inte att vi tjänar på att riva upp beslutet, men jag tror att vi borde se över övergångsbestämmelserna och titta på konsekvenserna. Det är nämligen de som befinner sig i systemet nu som har det svårast, de som har planerat sina studier efter helt andra regler.

Anf. 5 PER BILL (m) replik:

Herr talman! Här tror jag att Britt-Marie har en för positiv bild. Jag är övertygad om att det här systemet och de krav man ställer på finansieringen av hela utbildningen kommer att göra att det blir betydligt färre som kommer in i systemet. Det är väldigt tråkigt, när vi precis tvärtom skulle behöva betydligt fler som kommer in i systemet och betydligt fler som kommer ut examinerade.

Anf. 6 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Som jag sade i mitt anförande är en av de farhågor vi har att antagningsstoppen gör att vi kommer att få stora brister. Det blir svårt att senare överbrygga dem.

Jag tror att det vore väldigt viktigt att vi nu tog reda på vilka konsekvenserna har blivit, så att vi har väl underbyggda argument och även en väl genomlyst bild av situationen. Det beror lite grann på vilka företrädare man talar med vilka bilder man får, men jag tycker att regeringen skulle ta initiativ till att skyndsamt utreda frågan.

Anf. 7 YVONNE ANDERSSON (kd):

Herr talman! Stora verksamhetsområden som förskola, skola, vuxenutbildning, högskoleutbildning, forskning och studiestöd har alla med samhällets påverkan och inverkan på människors liv att göra. Därför är det med största ansvar som jag närmar mig dessa frågor. Vem av oss vill inför våra barnbarn stå till svars för att de inte fått de möjligheter som de haft rätt till, att unga människor inte har fått en värdegrund att bygga sina liv på eller att Sverige som nation halkat efter i kunskapsnivå? Ingen. Ändå är risken påtaglig.

Det finns elever i dag som känner att ingen vuxen hinner hjälpa dem, som inte hittar orienteringen i vad som är rätt och fel. Dessutom har landets kunskapsnivå sjunkit drastiskt i internationellt perspektiv, enligt de OECD-mätningar som genomförts. Vi kristdemokrater menar att skolan och systemet kan bli bättre.

Vår utgångspunkt finns i den grundläggande synen på människan, en västerländsk humanistisk människosyn byggd på kristen etik. Den innebär att alla är unika och att alla har olika behov som skall tillfredsställas. Människor har förmåga att i gemenskap med andra påverka och ta ansvar för sina liv. Den förmågan innebär vidare att värden som frihet för den enskilde, solidaritet med svaga, jämställdhet mellan män och kvinnor och alla människors lika värde skall genomsyra hela verksamheten. Värde-

grunden måste omfattas i praktiken, i det dagliga arbetet. Det tar sig uttryck i att våld, mobbning och främlingsfientlighet motverkas.

Vi kristdemokrater menar samtidigt att en sådan syn får konsekvenser för hur man organiserar systemen. Det nuvarande utbildningssystemet är i alltför hög grad anpassat till att elever och människor är lika. De skall lära sig ungefär lika mycket på ungefär lika lång tid och på ungefär samma sätt. Dessutom skall det ske vid ungefär samma tillfälle i livet.

Detsamma gäller studiefinansieringen, som endast i ytterst ringa del accepterar individuella förutsättningar. Detta måste vara feltänkt, eller vad tycker skolministern om detta, herr talman?

Skola, utbildning och forskning har dubbla uppgifter. Dels syftar verksamheten till att fylla samtidens behov i form av kortsiktiga lösningar, självklart, dels framtidens, som kräver långsiktighet och samordning. Tyvärr tycks regeringen i alltför hög grad vara inriktad på kortsiktiga lösningar i stället för långsiktiga, med allvarliga konsekvenser som följd.

Vi menar att en balans är nödvändig, skeenden kan aldrig frysas. Mitt under det att vi arbetar med morgondagens behov är de dagens, medan många samtida problem först är lösta när de är gårdagens. Exempel på detta är den hårda besparingen av basresurser på skolorna, vilken har fått till följd att alltmer resurser måste sättas in för att möta elever i behov av särskilt stöd. Konsekvenserna har blivit att vi visserligen löst ett kortsiktigt ekonomiskt problem, men att fler människor mår dåligt, och vi berövar barnen en harmonisk uppväxt, där olikheter är en tillgång snarare än en belastning.

Planeringen av den högre utbildningen har flera frågetecken. Ett frågetecken rör det samhälleliga problemet att vi behöver spetsutbildad arbetskraft. Prognoserna visar att vi redan nu står inför problem att t.ex. rekrytera civilingenjörer och läkare. Samtidigt har regeringen redan tidigare år satsat stora resurser på naturvetenskapliga och tekniska grundutbildningar.

Här blir jag naturligtvis tveksam till Vänsterpartiets nyligen gjorda uttalanden. De här medlen har inte ens hittat sina användningsområden, utan medlen tas i bruk nu i en nyligen beslutad tilläggsbudget. Likväl satsar regeringen ytterligare medel på de sistnämnda utbildningarna, samtidigt som alltför få platser finns på bristutbildningarna. Det tar ca 13 år att bli specialutbildad medicinare, var finns långsiktigheten när medicinarutbildningen inte har ett tillräckligt antal platser?

Herr talman! Min undran är om utbildningsministern och socialministern över huvud taget diskuterar långsiktiga lösningar tillsammans.

Motsvarande problem har vi inom lärarprofessionen. Alltför få behöriga lärare finns att tillgå. Att bli lärare tar runt fyra år. Barnen har funnits i kroppslig gestalt under denna tid. Likväl har man inte för fyra år sedan planerat fler utbildningsplatser. Vi kristdemokrater vill möta framtida behov genom åtgärder i dag. Det är en ansvarsfull politik, som inte enbart verkställer i dag det som skulle skett i går.

Samma synsätt gäller studiefinansieringen. Ändringar som varit ologiska i relation till andra mål i systemet har gjorts. Människors liv hänger ihop i helheter, även om politiker har en tendens att tro att delarna tillsammans ger helheten.

Vi har låg nativitet i Sverige. Vi har sett det som ett problem. Vi vill att alltfler skall utbilda sig allt högre upp i åldrarna. Samtidigt försvarar

vi livssituationen för dem som vill förena reproduktiva och produktiva syften i sina liv.

Som fembarnsmor studerade jag under rimliga villkor. Det är jag tacksam för. Men mina döttrar har inte samma möjlighet. Barntillägg finns inte, och fribeloppet är så lågt att extrainkomster för att slippa den ofta förnedrande proceduren att söka ekonomiskt bistånd är ingen idé. Pappaledighet saknas helt, samtidigt som jämställdhet är ett så viktigt mål att det skall genomsyra all verksamhet.

Min fråga är: Hur kan utbildningsministern stå till svars för att möjligheten för unga människor att studera har försämrats de senaste åren, åtminstone för dem som har barn? I mitt fall får jag säga: Så var det inte förr i tiden. Då fanns det möjlighet att studera när man hade barn.

Studiestödssystemet måste omgående förändras, människors olika livsval respekteras och systemet kopplas till målstyrning. Om den studerande förenar studier och arbete, kanske just för att dessa områden befruktar varandra, skall det vara görligt utan att livsvillkoren försämrats. Lusten att lära tillsammans med respekt för individens ansvar måste i alla lägen vara vägledande för de principer och system som finns.

Herr talman! Vuxenutbildningen har inte tagits på det allvar den är förtjänt av. Mycket är bra, människor har fått en ny chans att lära det som de av olika anledningar inte har kunnat ta vara på tidigare i sina liv. Men denna utbildning har till stor del varit riktad mot vissa målgrupper. Mitt under det att behov och en lust att lära har funnits hos vissa grupper, har vuxenutbildningen av arbetsmarknadsskäl tvingats på andra. Detta är kristdemokraterna kritiska mot. Lärandet är en subjektiv företeelse och bygger på intresse och motivation.

Vi anser att vuxenutbildning skall utvecklas med hög kvalitet och finnas till för dem som själva önskar att lära. Vi vill dämpa takten i regeringens förslag till utbyggnad där stora risker finns för att kvantiteten blir viktigare än kvaliteten. Kvaliteten ser vi som viktig i hela verksamheten. Ett sätt att säkerställa den är att lärarna har en vuxenpedagogisk utbildning. Det är inte rimligt att vi utbildar lärare enbart till förskola, grundskola och gymnasium men inte till vuxenutbildning. Man skall kunna välja att utbilda sig till vuxenlärare. Det är beklämmande att regeringen i propositionen ojar sig över flykten av lärare från gymnasieskolan till vuxenutbildningen och menar att fler gymnasielärare skall utbildas. Att först behöva bli ungdomslärare för att senare bli vuxenlärare, med fortbildning i vuxenpedagogik, kan knappast vara önskvärt. Om gymnasielärare flyr den verksamhet de är utbildade för, är det naturligtvis ett *annat* problem som måste lösas.

Herr talman! Vi ser fram emot Lärarutbildningskommitténs arbete i detta avseende, och vi undrar om ministern är beredd att verka för att vuxenlärarexamen kommer till stånd.

Alla vuxna har rätt till grundläggande vuxenutbildning. Det är bra. Vi kristdemokrater har varit bekymrade över att inte särsvux har varit en motsvarande rättighet. Jag kan inte heller förstå att denna orättvisa har fått leva så länge och lever fortfarande. Man noterar med tillfredsställelse i propositionen att volymen har ökat till 3 997 studerande. Med hänsyn till dem som borde ha fått möjlighet att studera på särsvux är detta ytterst bekymmersamt – både med tanke på attityd och det faktiska förhållandet. Behovet beräknas vara 22 500. Därför var det med tillfredsställelse jag

fick skolministerns svar i kammaren den 3 december att problemet skulle åtgärdas. Men vad innebär åtgärdande? De berörda människorna har naturligtvis rätt att utvecklas efter sin förmåga. Vi kristdemokrater sade i valrörelsen att vi ville vara en röst för den som inte kunde göra sin röst hörd. Det har vi tagit på allvar. Och, herr talman, frågan är om ministern tänker verka för att människor får en laglig rätt till särvux.

Gymnasieskolan har problem och genomgår en översyn. Det tycker vi är bra. Vi avvaktar resultatet, men vi vill här peka på att just en omväxlande lärlingsutbildning och teoretisk utbildning skulle möta en del problem.

Det finns också andra problem vi vill peka på. Många ungdomar har inte någon trygg hemmiljö och ingen närstående att luta sig mot. Deras problem möts i skolan som om de vore skolproblem. I verkligheten är det problem som närmast skulle åtgärdas med hjälp av närhet till vuxna i livet utanför skolan. Vi vill därför dra lärdom av vad t.ex. folkhögskolorna har visat, dvs. att internatvistelse eller annat boende kan kombineras med gymnasieskolans utbildning. Social trygghet är en förutsättning för att må gott och lära.

Föräldrarna har huvudansvaret för barnens vård och uppfostran. Det är viktigt att föräldrarna får ha inflytande över vilken påverkan barnen utsätts för. Rätten att välja skola är en demokratisk självklarhet, och fristående skolor ser vi som ett naturligt och utvecklande inslag i ett pluralistiskt samhälle.

Skolan är ett stöd till föräldrarna och har som uppgift att fostra och ge eleverna baskunskaper för det fortsatta livet. Målet är att varje elev skall få möjlighet att utveckla sin särskilda begåvning och sina särskilda intressen. Alla kan utvecklas utifrån sin nivå. Därför är det inte minst viktigt att barn med olika typer av handikapp stimuleras.

Sedan har vi frågan om synen på kunskap. Vi kristdemokrater menar att den teoretiska kunskapen har fått alltför stort utrymme och högt värde i relation till den praktiska. Vi menar att en balans är nödvändig både för samhället, för kunskapen i sig och för de enskilda medborgarna.

Kring sekelskiftet var balansen en annan. Människor hade det praktiska kunnandet i ryggmärgen. Det var självklart. Det teoretiska kunnandet var huvudsakligen någonting för de besuttna. Folkbildningen startade med att göra den teoretiska kunskapen tillgänglig för folket. Så småningom tog också politikerna sitt ansvar i denna fråga. Nu är läget ett annat. Den teoretiska kunskapen är tillgänglig för alla som vill. Men hur är det med den praktiska?

Herr talman! Företräder utbildningsministern och skolministern ett synsätt som uppvärderar handens arbete och det praktiska kunnandet och gör det tillgängligt för alla?

Jag har lyft fram några uppfattningar som alla grundas på att system kring skola, utbildning, forskning och studiestöd skall vara flexibelt nog att möta olika människors förutsättningar och livsvillkor. Genom att vars och ens olika behov tillgodoses utifrån en tydlig värdegrund byggs det goda samhället. Jag har också ställt sex frågor till ministrarna, som jag förväntar blir besvarade i den efterföljande debatten.

Herr talman! Jag vill för tids vinning yrka bifall till reservation 3 under mom. 1 och 5 i utbildningsutskottets betänkande 1, men står naturligtvis bakom de övriga reservationerna. Jag står bakom samtliga mina

Anf. 8 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Yvonne Andersson talar om att alla människor är lika i betydelsen att de har lika värde. Jag skulle vilja säga att människor har olika livschanser. Varför är då Kristdemokraterna så pass njugga och vill dra ned på de särskilda utbildningsinsatserna för vuxna? Det är just de vuxna som har lika värde men som har haft olika livschanser.

Yvonne Andersson talade om kvantitet kontra kvalitet. Jag skulle vilja veta vad Yvonne Andersson stödjer sig på när hon säger att hon är oroad för kvaliteten i kunskapslyftskurserna. Det enda jag har hört är att man mest skall oroa sig för att privata entreprenörer har fått uppdraget, bl.a. i den kommun vi båda kommer från. Där har lärarna varit dåligt utbildade, och de har definitivt inte haft någon pedagogisk utbildning. I det fallet är Kristdemokraterna ett parti som stöder just det privata entreprenörskapet i de kommunala sammanhangen.

Anf. 9 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! För det första är jag ledsen att Britt-Marie Danestig inte lyssnade på hela mitt anförande. Jag utgick från en ökad flexibilitet där man skall kunna ta hänsyn till livsvillkor och möjligheter till studier.

För det andra vill vi dämpa takten men ändå fortsätta att utveckla vuxenutbildningen. I dag finns ingen kvalitetssäkring. Man har inte i statens regi tagit något som helst ansvar för att de lärare som skall undervisa inom kunskapslyftet har vuxenpedagogisk utbildning. Därför har vi yrkat på att det omgäende skall genomföras.

Anf. 10 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Jag håller med Yvonne Andersson om att det är väldigt viktigt att lärarna är välutbildade och att de som skall undervisa vuxna har en vuxenpedagogisk utbildning. Men både Yvonne Andersson och jag vet ju att det är få lärare som har någon typ av vuxenpedagogisk utbildning. De skulle knappast räcka till för denna jättestora satsning.

Jag har en annan fråga, och den gäller gymnasieskolan som Yvonne Andersson tog upp. Skall jag tolka Kristdemokraterna och Yvonne Andersson så, att ni nu har lämnat kravet på att nivågruppera kärnämnen och satsningen på att alla elever skall läsa gemensamt till en viss kompetens i kärnämnen? Har ni lämnat er tidigare vilja att individualisera problemet och låta vissa slippa denna kunskapsnivå?

Anf. 11 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! Det som först och främst förvånar mig är att utbildningen för vuxenlärare skulle ha föregåtts av denna jättestora satsning. Då vill jag återigen säga: Kristdemokraterna vill utvidga antalet platser med 7 500 per år, men vi anser att det i dag inte finns den kvalitetssäkringen och det kraftfulla engagemanget från majoritetens sida att utbilda lärare för detta.

När det gäller gymnasieskolan är vi beredda att diskutera hur olika människor kan tillgodogöra sig olika typer av undervisning. Målet, att de

skall ha detta kunnande, är också vårt mål, men utbildningen kan ske på varierande sätt och med olika typer av varvningar mellan t.ex. lärlingsutbildning och teoretisk utbildning. Vi löser alltså upp det statiska i systemet.

Anf. 12 SOFIA JONSSON (c):

Herr talman! Det moderna samhället ställer högre krav än någonsin på människors kunskap. Varje år tillkommer ca 10 % nya arbetstillfällen med krav på höga kvalifikationer. Samtidigt försvinner en lika stor del arbetstillfällen med enklare arbetsinnehåll. Fler människor måste därför få en kvalificerad grundläggande utbildning och förutsättningar att återkomma hela livet till utbildningen.

I dag kan vi se att 40 % av befolkningen någon gång under livet studerar vidare. Detta är en siffra som vi med säkerhet vet kommer att bli allt högre i framtiden. Kunskapssamhället är på väg att förverkligas. Det innebär också stora utmaningar för den nationella högskolepolitiken.

Det senaste årtiondet har den svenska högskolan genomgått sin största förändring någonsin. På åtta år har vi sett hur högskolan fått mer än 100 000 nya platser.

Sverige får till årsskiftet tre nya universitet och om något år till förmodligen ytterligare ett. Jag vill med glädje uttrycka att de insatser som bl.a. Centerpartiet medverkat till de senaste åren har gett ett sådant resultat.

Samtidigt, herr talman, måste man oroas över regeringens agerande. Man utnämner universitet, men man ger dem inte några nya pengar. Trots att både Högskoleverkets granskningsgrupp och styrelse klart uttryckt att universitetsbildningar förutsätter nya pengar till forskning och forskarutbildning, väljer regeringen att låtsas som om det regnar.

Det är inte utan att man frågar sig vad ordet "universitet" betyder för vår utbildningsminister. Å ena sidan är det de som skall bära den svenska forskningen. Å andra sidan innebär det ingenting i praktiken att bli utnämnd till universitet. Det kan ju i och för sig tyckas vara vackert att få examinationsrättigheter. Men vad betyder rätten att examinera doktorer om de inte har pengar till att utbilda sina doktorander? Hur vill utbildningsministern ha det egentligen?

För Centerpartiet är innebörden av en utnämning till universitet entydig: Det *skall* betyda nya resurser till forskning och forskarutbildning. Ett universitet förutsätts kunna forska och utbilda forskare inom flera områden. Det är ett krav som vi inte ställer på högskolorna. Att bli universitet måste därför betyda att forskningens andel av verksamheten ökar. Men hur ser det då ut egentligen i Sverige? Jo, av tre nya universitet har Växjö störst andel forskning. Där uppgår forskningsresurserna till 18 % av det totala anslaget. Minst andel har Örebro med 15 %. Detta kan vara intressant att jämföra med forskningsanslagen för andra, äldre universitet. Där varierar andelen forskning från Luleå Tekniska Universitet och Linköpings Universitet med vardera 35 % forskningsanslag av det totala anslaget upp till Stockholm och Uppsala, där forskningsanslagen uppgår till mer än hälften av det totala anslaget. Nu är det inte min avsikt att kräva per-capita-baserade forskningsanslag. Men nog måste utbildningsministern erkänna att det är en orimlig diskrepans mellan villkoren för de nya och de äldre universiteten?

Herr talman! Riksdagen har redan godkänt ramarna för 1999 års budget. Centerpartiet hade velat se ett annat beslut, så jag kan tyvärr inte yrka på vårt budgetalternativ som hade betytt 25 miljoner kronor extra vardera till Karlstad, Växjö, Örebro, Mitthögskolan och 10 miljoner kronor extra till Karlskrona/Ronneby.

Jag får därför nöja mig med en stilla förhoppning om att regeringen i vår kommer att leva upp till de löften och förespeglingar som man tidigare givit då man bestämde att Karlstad, Växjö och Örebro skulle bli universitet och de antydningar som man givit om att Mitthögskolan har goda chanser att bli universitet under år 2000. Det borde innebära att regeringen i vårpropositionen skapar utrymme för en kraftig ökning av forskningsresurserna till dem.

Herr talman! Nu när expansionen inom högskolan är beslutad och under genomförande måste kvaliteten i utbildningen säkras. Sveriges universitet och högskolor behöver ett kvalitativt språng efter det kvantitativa språng som nu är taget. Den högre utbildningens kvalitetsarbete måste ha sin grund i studenternas rätt till en god utbildning och deras krav och förväntningar på sin studietid. Studenten skall stå i centrum för utbildningspolitiken. Samtidigt går det inte att se studenter som en homogen grupp med likvärdiga behov. Vi kan se att såväl andelen vuxenstudierande som andelen människor från hem utan utbildningstradition blir allt större inom högskoleutbildningen. Ett modernt utbildningsväsende *måste* vända sig till alla olika studenter och ge både en utbildning som är anpassad efter studenternas olika förutsättningar och sådana sociala villkor att studenterna kan tillgodogöra sig utbildningen.

En politik för ett kvalitativt språng i högskolan måste givetvis till stor del handla om kvaliteten i undervisningen och hur den säkras. Den måste också adressera frågor om studenternas villkor och möjligheter att tillgodogöra sig utbildningen. Kvalitetsarbetet måste också syfta till att förbättra kontakten mellan yrkesliv och högskola för att förmedla en utbildning som också ger en relevans för arbetslivets behov.

När nu alltför studenter med olika bakgrund söker sig till högskolan ökar också kraven på skolan att anpassa undervisningen så att alla studenter kan få en bra del av den. Högskolan är i dag den enda delen av utbildningssystemet där lärarna inte omfattas av formella krav på pedagogisk, metodisk eller didaktisk kompetens. Följden är att alltför mycket av högskoleutbildningen fortfarande bedrivs på samma sätt som för 30 år sedan.

Behovet av högskolelärare kommer att öka kraftigt de närmaste åren. Det är därför viktigt med en samlad strategi för att få fler lärare. Här vore det intressant att höra utbildningsminister Östros om hur regeringen kommer att arbeta för att säkra tillgången på kompetenta lärare vid våra högskolor och universitet.

En bra högre utbildning och forskning måste också sätta jämställdheten i fokus. I dagens högskola minskar andelen kvinnor påtagligt på de högre nivåerna i hierarkin. Ca 90 % av professurerna innehas i dag av män. För att uppnå en ökad jämställdhet inom hela högskolan är det nödvändigt att börja redan i grundutbildningen. Det behövs en aktiv rekrytering av kvinnor till forskarutbildningen, fler handledare till forskningsarbeten och en strävan efter större jämlikhet i högskolans tjänstestruktur.

Centerpartiet anser att också studenterna inom grundutbildningen borde omfattas av bestämmelser motsvarande dem som finns i jämställdhetslagen. Sådana motsvarande regler bör skrivas in i högskoleförordningen.

Herr talman! Studiemedelssystemet måste reformeras. Ett nytt studiemedelssystem skall vara hållbart och överskådligt såväl för den enskilde som för staten. Det måste framför allt minska den sociala snedrekrytering som finns i dag.

Utbildning är ett av de viktigaste inslagen i en politik för att slå vakt om alla människors lika möjligheter. Investeringar i utbildning är av avgörande betydelse för såväl samhället som människorna. En politik för rättvisa måste i stor utsträckning bygga på en politik för att erbjuda alla lika möjligheter till utbildning.

Även om möjligheterna till högre studier ökat efter expansionen så kommer inte de här möjligheterna alla till del. Den sociala snedrekryteringen till högre utbildning är i stort sett oförändrad sedan 1960-talet. De kommande åren bör stora ansträngningar göras för att bryta detta mönster och uppmuntra fler att studera.

En stor andel av dem som i dag studerar på högskolan kommer att hamna i en livslång skuldfälla. Under den resterande delen av sitt yrkesverksamma liv kommer de att betala en akademikerskatt på 4 % av bruttoinkomsten i stället för att snabbt amortera av skulden. Den höga skuldsättningen gör att många tvekar inför att påbörja högre studier. De som tvekar mest är ofta de som är i störst behov av ett samhällsstöd för att våga ta språnget. Skuldsättningen bidrar därför till att bibehålla den sociala snedrekryteringen.

Herr talman! Centerpartiet ser tre principer som bör ligga till grund för en ny studiemedelsreform.

1. Den första principen innebär att skuldbördan efter studietiden måste lättas.
2. Den andra principen innebär att studiemedelssystemet skall vara enkelt och lättöverskådligt.
3. Den tredje principen innebär att systemet skall konstrueras så att subventioner i systemet blir tydliga.

Med dessa principer som grund menar Centerpartiet att det nya studiemedelssystemet bör utgå från att ansvaret för studiefinansieringen skall delas lika mellan stat och student. Studiemedlens totalbelopp skall därför utgöras av lika delar bidrag och lån.

Om vi läser i riksdagspartiernas motioner ser vi att de flesta partier ser det som *mycket* angeläget att inom kort införa ett nytt studiemedelssystem. Utifrån detta är det rätt förvånande att det endast är Centerpartiet som lagt fram ett konkret förslag i frågan. Centerpartiet har ett finansierat förslag som kan ta sin början redan hösten -99.

Folkpartiet visar sig ha en vision och en målsättning om ett nytt studiemedelssystem. Kristdemokraterna ser vikten av ett nytt system, och Moderaterna vill se en skyndsamt utredning i frågan. Alldeles nyss kunde vi höra Britt-Marie Danestig från Vänsterpartiet prata om vikten av ett

nytt studiemedelssystem och att detta bör komma i gång så snart som möjligt.

Men då frågar jag mig: Var finns förslagen? Det handlar ju inte längre bara om att diskutera fina ord, om att diskutera att propositionen är på väg. Nu behövs det ett riktigt förslag med konkreta åtgärder för ett nytt studiemedelssystem.

I betänkandet kan vi i alla fall läsa att utskottet ”erinrar om att regeringen har aviserat en proposition om ett nytt system som skall träda i kraft år 2000”. Detta har sin grund i förre utbildningsministern Thams uttalande. Nu är det bara att hoppas att nuvarande minister Östros tänker hålla fast vid regeringens tidigare löfte.

Herr talman! Då studiemedlen är avsedda för heltidsstudier under nio månader måste det naturligtvis vara tillåtet med yrkesarbete under de månader då studiemedel inte ges. Centerpartiet anser att dagens system hindrar många studenter. Det skall vara möjligt att undvika en hög skuldsättning genom eget arbete under t.ex. sommaren eller under helger. Vi vill därför höja fribeloppet till två basbelopp, vilket motsvarar 74 000 kronor per år. Vi anser också att det skall vara möjligt att jämka mellan höst- och vårtermin då man studerar båda terminerna.

Det är inte utan att man förvånas över att inte ens en sådan justering aviserats. Höjningar i den storleksordning som Centerpartiet föreslår är inte svåra att finansiera men skulle betyda mycket för de studenter som i dag drabbas orättvist hårt av fribeloppsreglerna.

Herr talman! Det finns många frågor som hade varit värda att ta upp. Med den tid som har stått till mitt förfogande har jag dock nöjt mig med att fokusera på de viktiga förändringar som inte har synts i budgeten. En sådan viktig förändring är forskningsanslaget, som jag har tagit upp. Människor skall kunna lita på löften från riksdag och regering. I och med att regeringen skapade de nya universiteten gjorde man ett åtagande att öka forskningsresurserna till dem. Jag hoppas att de nya förslagen kommer under våren.

Slutligen vill jag när det gäller UbU1 yrka bifall till reservation 4 under mom. 7 och när det gäller UbU2 till reservation 4.

Anf. 13 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! Det är förvånande att Centern kan kritisera andra partier för att inte ha gått igenom det här närmare och samtidigt i sitt anförande uppehålla sig vid studiemedel. Som om detta skulle vara det allenaå-dande för en studerande!

Vi i Kristdemokraterna har faktiskt arbetat fram någonting som vi kallar för studiestöd i stället. Studiestöd är en mycket bredare fråga. Det handlar ju faktiskt om att se den studerandes hela situation. Då gäller det boendet. Då gäller det trygghetssystemen, som i dag inte finns. Det gäller pensionsförmåner, sjukförsäkringar, föräldraförsäkringar etc. Hur har Centerpartiet hanterat det?

Anf. 14 SOFIA JONSSON (c) replik:

Herr talman! Vi kan höra här hur Kristdemokraterna börjar fundera över sina system. Men vi har också under dagen hört dem diskutera och föra fram vikten av alla människors lika möjligheter. För min del handlar

ett nytt studiemedelssystem om alla studenters lika möjligheter. Det är något som för mig är väldigt viktigt.

I fråga om de diskussioner som Kristdemokraterna tar upp här vad gäller det tidigare barntillägget vill jag säga att också Centerpartiet har engagerat sig kring dessa frågor. Det är en del av bakgrunden till att vi har föreslagit en studiesocial utredning.

Jag skulle vilja komma med en motfråga till Kristdemokraterna. Jag funderar på hur deras budget ser ut. Här sparar man 317 miljoner kronor på universiteten och högskolan. Det gör Kristdemokraterna ganska unika eftersom det är det enda parti som faktiskt vill minska resurserna till den högre utbildningen och forskningen i det här landet.

Anf. 15 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! Vi ökar på forskningen med 50 miljoner kronor, för att ta Sofia Jonssons sista fråga först. För övrigt är det ju så att i Kristdemokraternas politik är inte ekonomin det allra första. Det är inte prioritet nummer ett. Prioritet nummer ett är människors möjligheter att utveckla någonting. Då är ekonomin den fråga som man naturligtvis får pröva och möta i de här sammanhangen. Vi anser att vi från grunden har gått igenom vilka behov som kan finnas. Det är inte så att vi kommer att spara på sikt. Det är snarare så att vi har en långsiktigare lösning så att vi inte hamnar i en dålig kvalitetssituation.

När det gäller studiemedelssystemet och studiestödet vill jag fortfarande påpeka att om man nämner några exempel i ett replikskifte i en debatt som denna så kan vi sedan mötas och se hur pass genomtänkta förslag vi har. Vi vill inte ha ett system som är statiskt i den meningen att alla människor skulle vara lika. Det hoppas jag framkom i inledningsanförandet.

Anf. 16 SOFIA JONSSON (c) replik:

Herr talman! Yvonne Andersson, jag ställer gärna efteråt upp på att diskutera hur vi kan lösa frågorna med anledning av det nya studiemedelssystemet och vilka förslag som vi kan komma överens om.

Men det som är intressant och som jag vill komma tillbaka till är att Kristdemokraterna fortfarande vill minska resurserna till högre utbildning. De talar så vackert i motionerna om att kvaliteten skall bevaras samtidigt som en lugnare utbildningstakt väljs. Men de talar inte om var besparingarna skall göras. I stället anger man besparingarna i en klumpsumma.

Man kan fundera över var Kristdemokraterna vill att besparingarna skall göras. Vem är det som inte skall få möjlighet att studera nästa höst, och vilken högskola är det som inte skall få ökade möjligheter till sin nya forskning?

Anf. 17 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Jag delar till en del det som Sofia Jonsson har sagt om studiemedelssystemet, både när det gäller den höjda bidragsdelen och fribeloppet samt samordningen med olika sociala stödssystem.

Jag har en fråga som gäller något mycket konkret. Centerpartiets förslag innebär faktiskt att studenten får ungefär 600 kr mindre per månad i handen att klara sig på, trots att vi vet att studenterna som grupp har fått

ett betydligt minskat konsumtionsutrymme på grund av höjda bonde- kostnader, dyrare litteratur, osv. Hur har man i Centerpartiet funderat när det gäller detta? Hur har man kommit fram till att man skall erbjuda studenterna betydligt mindre pengar i månaden än vad de nu får?

Anf. 18 SOFIA JONSSON (c) replik:

Herr talman! Visst har vi i Centerpartiet funderat på detta. Vår målsättning med det nya studiemedelssystemet och vårt konkreta förslag, som är det enda konkreta förslag som finns på bordet här i dag, innebär ju att alla studenter skall få möjlighet att studera på en högre utbildning. Vårt förslag innebär precis som Britt-Marie Danestig sade att totalbeloppet sänks med 400 kr, vilket innebär att studenterna under studietiden får mindre pengar i handen. Men på längre sikt tryggar vi för studenten. Det är det långsiktiga perspektivet som Centerpartiet har tagit fram, långsiktigt hållbart och långsiktiga möjligheter för studenten. Genom de undersökningar som har gjorts vet vi att det är skuldbördan som till största delen gör att många inte börjar studera på den högre utbildningen.

Jag vill ställa en motfråga till Britt-Marie Danestig. Nu har vi hört Britt-Marie Danestig stå här och diskutera hur viktigt det är med ett nytt studiemedelssystem. Om ni i Vänsterpartiet tycker att det nu är så viktigt, hur ser då ert förslag ut, och hur vill ni finansiera det?

Anf. 19 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Herr talman! Jag tycker att frågan hur studenterna med 400 kr mindre – enligt Sofia Jonsson, men jag har för mig att det var fråga om ungefär 600 kr – skall klara sin direkta försörjning varje månad kvarstår. Skall de arbeta, skall de få stöd av sina föräldrar, eller är det andra sociala stödssystem, t.ex. bostadsbidrag, som skall fylla ut detta, vilket en centerpartist som jag mötte i en debatt före valet påstod? Då tycker jag att detta blir väldigt skevt.

Vi har avstått från att lägga fram något konkret förslag därför att vi förväntar oss att regeringen någon gång i mars månad eller åtminstone någon under våren kommer att lägga fram ett sådant förslag. Men vi har i tidigare debatter och tidigare motioner angett att det är viktigt med en väsentlig höjning av bidragsdelen och att vi tycker att denna trappa är riktig. Vi har talat om att utbildning på grundskolenivå borde vara en rättighet för alla om någon av någon anledning har missat den. Vi har talat om att individen skulle behöva satsa något lite när det gäller utbildning på gymnasieskolenivå men att det är ett starkt samhällsintresse att bidra med en stor del av detta. När det gäller studier på högskolenivå har vi sagt att nivån kanske borde vara att individen satsar 50 % och samhället 50 %. Vi har också räknat på hur mycket det kostar att slopa fribeloppet alternativt att höja det. Ungefär så anser vi att det skall vara, vilket har framgått av tidigare motioner. Men vi har i dag inte låst oss vid ett konkret förslag. Vi avvaktar.

Anf. 20 SOFIA JONSSON (c) replik:

Herr talman! Det är intressant att höra Britt-Marie Danestig från Vänsterpartiet börja diskutera och propagera och använda de termer som hon gör om det nya studiemedelssystemet – 50 % bidrag och 50 % lån. Det är jättebra. Men samtidigt hör vi hur man från Vänsterpartiet från

talargestolen frågar: När kommer propositionen? Vi har väntat länge nog. Är det då inte rätt att vara med och bilda en opinion, så att vi tillsammans kan försöka få fram ett förslag som är långsiktigt hållbart och där det finns lika möjligheter för studenter att bedriva högre studier?

Anf. 21 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Jag kommer att koncentrera mitt inlägg på högre utbildning och forskning. För oss liberaler är det den enskilda människan och hennes frihet att välja väg så länge hon inte skadar någon annan eller begränsar andras frihet som är grunden för vår politik. Oavsett bakgrund, begåvning, fysisk eller mental styrka måste alla människor få många chanser i livet. För att nå detta mål måste man ständigt inhämta kunskap och utveckla sin förmåga. Det innebär inte att alla gör samma saker utan just det som passar var och en bäst.

I ett liberalt samhälle utgör utbildningspolitiken och forskningspolitiken en mycket viktig grund. Vi måste här vara realistiska. Vi ser att vi i dag lever i ett mycket föränderligt samhälle. Utbildning i dag är en färskvara, och det är därför som var och en kommer att möta utbildning under hela sitt liv. Detta föränderliga samhället har vi inte haft förmågan att anpassa oss efter i socialdemokratins Sverige. Vi har inte i tid lagt om kursen för högre utbildning och forskning.

Vi från Folkpartiet har kraxat om att vi inte längre kan förse svenskt näringsliv med de välutbildade forskare som behövs, och vi kan se hur inte minst läkemedelsföretagen har lagt mycket av sin forskning utomlands där kompetens finns. Nu har Astra t.o.m. aviserat att man skall flytta en mycket viktig del av sin verksamhet, huvudkontoret, till London där förutsättningarna är bättre för företagets arbete.

Detta är dystert. Det är dystert för våra ungdomar som ser detta hända, och det är dystert för oss som är i pensionsåldern och som är beroende av att det finns ett vitalt näringsliv i Sverige för att vi skall ha råd med de trygghetssystem som utgör en så viktig del av det svenska samhället och som vi har all rätt att vara stolta över.

I detta betänkande tar utskottsmajoriteten upp den här resultatredovisningen. Man konstaterar att man utbildar 21 400 fler helårsstudenter än regeringen krävt och refererar till att RRV anser att det är brister i budgeteringen.

Detta är väl inte så konstigt med tanke på den snabbhet som detta skulle ske med. Kanske är det inte helt fel samhällsekonomiskt att vi har utbildat fler än det var tänkt, därför att en del av den överproduktionen ligger inom naturvetenskap och teknik, vilket är tydliga bristområden där vi egentligen behöver utbilda fler och fler. Men det har varit ett kvantitativt tänkande, inte ett kvalitativt tänkande. Om vi skall kunna konkurrera internationellt måste vi erbjuda våra studenter och våra forskare en kvalitetsmässigt bra utbildning och forskarsituation.

Våra studenter har världen som arbetsmarknad. Det är också så att svenska företag och svensk offentlig sektor i dag faktiskt har världen som rekryteringsbas. Detta ställer höga krav på att vi kvalitetsmässigt har en bra utbildning.

Vi i Folkpartiet menar att regeringens kvalitetstänkande är för snävt. Givetvis skall varje fakultet, varje högskola och varje universitet självkritiskt granska sin egen verksamhet, men det räcker inte. Vi i Folkpartiet

föreslår att fristående ackrediteringsinstitut inrättas, så som man har i t.ex. England och USA. De skall vara obundna. De kan också mycket väl ha ackrediterare som kommer från andra länder.

Med ackreditering av våra lärosäten får studenterna en möjlighet att se var man får den bästa utbildningen, var den bästa forskarutbildningen finns. Till detta kommer att vi också måste ha människor som är utbildade i ackreditering. Sådan utbildning finns faktiskt inte i Sverige. Man får söka sig till Finland, England eller USA för att få den utbildningen. Det krävs nämligen alldeles speciella insatser för detta.

Efter detta med kvalitetssidan vill jag gå över till doktorandutbildningen. Flera talare här har varit inne på det som skedde under förra mandatperioden och de problem som en del fakulteter nu har. I princip är det ju stopp för att rekrytera nya doktorander.

Jag skall ta upp ett annat problem som jag har sett i några forskningsfonder. Genom det fixerade fyraårskravet på finansiering kommer man nu från institutioner in med ”färdiga doktorandpaket”. Man kommer in med en ansökan om ett projekt men fortfarande är ingen doktorand så att säga anställd i projektet. Då har man väl hamnat helt fel i den här forskarutbildningen.

Jag är kanske gammaldags, men jag inbillade mig att en viktig del av utbildningen är att man kanske hittar en idé på en institution. Man sätter upp en hypotes. Sedan skall man underbygga denna med egna litteraturstudier. Man skall själv falsifiera den här hypotesen, inte få det hela färdigt som ett paket – man går in och gör de fyra åren och kommer ut med lagerkrans och hatt och med ring på fingret. Det kan inte vara rätt väg att gå när det gäller kvalificerad forskarutbildning.

Jag hoppas att utbildningsministern kan nappa här. Det gäller att gå in och analysera konsekvenserna av den förändring som kom till stånd förra året och att vara villig att ändra på de delar som inte är bra.

En annan sak som också blir fel tänkt är följande: Visst, det är bra att en avhandling inte tar 20 år eller något i den vägen. Men det finns frågeställningar som det tar längre tid att lösa, att besvara, än just fyra år. Själv har jag erfarenhet från området epidemiologi. Det är som att odla skog. Det kan ta betydligt längre tid att få fram svaren på de frågor som man har ställt sig. Medan man väntar på de svaren kan man kanske göra någonting annat – på den medicinska sidan, på sin specialistutbildning eller vad det nu kan vara.

I vår alternativbudget sätter vi av 100 miljoner kronor till för doktoranderna. Vi vill också kompensera för de förluster som forskningsråden gjorde då förre utbildningsministern så att säga inte kom åt stiftelsernas pengar. Där plussar vi alltså på.

Något som jag som folkpartist naturligtvis ömmar mycket för är de funktionshinder till studier och forskning. Här visar inte minst Bengt Lindqvists utredning hur eländigt det kan vara för studenter med olika funktionshinder att komma till lokalerna, att få hjälp med hörselslingor osv.

Högskoleverket har nu faktiskt fått i uppdrag att inventera situationen. Man skall redovisa uppdraget till regeringen under år 2000. Men detta får inte så att säga lägga en kall hand på de förändringar som det går att göra redan nu. För en funktionshindrad student är en väntetid på

ett år när det gäller det här förslaget och den tid som det sedan tar att åstadkomma förändringarna en väldigt lång tid.

Vi tar upp en rad andra saker men jag kommer inte att hinna beröra alla. En viktig sak är dock att högskolor och universitet får friare antagningsmöjligheter. Vi har ju väldigt god erfarenhet av det som har hänt inom medicinarutbildningen i t.ex. Linköping där lokala antagningskriterier har utvecklats som går ut på att man möter studenten. Man testar hur väl studenterna har tänkt över just den här utbildningsvägen. Är det något som passar mig? Det är ju bättre att i tid få råd om att en utbildningsväg inte passar.

Vi tar också upp detta med utlandsstudier. I den internationaliserade värld som vi nu lever i skall, tycker vi, minst en termins studier utomlands vara regel, inte det undantag som en del studenter väljer. Alla borde få den här kulturkompetensen, de språkkunskaper som detta ger.

Vidare har vi tagit upp frågan om utbildningskonton för ett livslångt lärande därför att det är något som dagens arbetsmarknad kräver. Man skall kunna göra ett avbrott i sina studier när man känner att man behöver plussa på. Detta är inte minst viktigt för dem som är föräldralediga. Färskvaran, dvs. utbildningen, kan ju under en föräldraledighet bli förlegad. Man behöver därför ta upp studierna igen. Då kan det vara bra att ha ett utbildningskonto. Idén baseras på, som vi kallar det, ett pensions- och utvecklingssparande. Man sätter av t.ex. ett och ett halvt basbelopp per år. Man kan ta ut en del av de här slantarna för studier och skjuta upp sin pension men det förutsätter att vi inte har yrkesförbud för vissa yrkesgrupper vid 65-årsdagen, som är fallet för läkare och tandläkare. Då går det liksom inte att skjuta upp.

Flera talare har varit inne på frågan om studiestödssystemet. Vi i Folkpartiet tycker också att det har dröjt alldeles för länge innan man har vidtagit åtgärder här. Vi tycker också att man bör ha 50/50-fördelningen i ansvar mellan studenten och staten. Vi har även en tanke på att man vid varje uppnådd examensgrad skulle kunna få skriva av en del av studieskulden. Det skulle vara en bra ”morot”.

Sofia Jonsson, anledningen till att vi inte lagt fram ett konkret budgetförslag här är att vi känner ett stort ansvar för den alternativbudget som vi har presenterat. I den har vi prioriterat insatser för funktionshindrade och äldre för att bli av med sådana här företagsovänliga skatter; detta för att få i gång jobben, som är en förutsättning för att vi skall få in mer skatter som vi sedan kan använda t.ex. till ett nytt studiestödssystem.

Vad vi här gör är att vi säger nej till en höjd expeditionsavgift på 20 miljoner kronor. Vi tror nämligen inte att vi skall ha en sådan retroaktivitet.

Sedan vill jag säga några ord om jämställdheten inom forskning och högre utbildning. Här finns ett ojämnt förhållande. Vi har procentsiffror på, jag tror att det var Sofia Jonsson som tog upp den saken, hur det ser ut. Vad jag tycker är viktigt här – jag hoppas att utbildningsministern lyssnar men jag är inte alldeles säker på det – är att gå in bakom de här siffrorna för att se vad det är för beslut som leder fram till att den kvinna som söker en professur blir den goda tvåan som inte får professuren. När nummer ett avstår från professuren duger hon plötsligt inte, utan då skall alltihop utlysas och göras om. Den här kvinnan, den goda tvåan, kan då inte kallas till tjänsten i fråga. Det har hänt flera gånger.

Jag tror att man behöver gå in och titta på hela beslutsprocessen, från det att en professur söks, och se vad som händer. Jag tror att det där finns en del så att säga omedvetna beslut som ligger kvinnor i fatet och som, om man blir varse dem, kan undanröjas. Jag tror inte att det är illvilja, utan det har bara blivit så i en rad beslut.

Jag vill runda av med att säga att man, i och med att FRN skall fördela dessa 230 miljoner till andra forskningsråd och satsa på tvärsektoriell forskning, håller på att landa mellan två stolar.

Slutligen: Vi står naturligtvis bakom reservationerna i betänkandet, men med tanke på kammarens tid och i synnerhet då det är risk för kontrapositioner mellan förslag från tre partier som har 16, 17, 18 mandat nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation 6 i UbU1 under mom. 7 om funktionshindrade.

Anf. 22 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Jag kommer att beröra hela området utbildning och forskning.

Kvaliteten i den svenska skolan, den högre utbildningen och forskningen har under en lång period varit hög och utgjort en viktig förutsättning för utvecklingen av det svenska välfärdssamhället. En del av det växande välståndet har i sin tur omsatts i en utbyggnad av skolan och den högre utbildningen så att alltfler har fått möjlighet att studera. Det gäller skola såväl som högre utbildning och forskning.

Även under den ekonomiskt svaga tiden sedan 1990 har det satsats på utbildning och forskning. Utbyggnaden av barnomsorgen, kunskapslyftet, den tillämpade forskningen med EU-medel och inrättandet av löntagarfondsstiftelserna och storsatsningar inom försvarsforskningen har tillförts stora resurser. Men satsningarna har inte kommit stommen i svensk utbildning och forskning till del. I själva verket har kärnverksamheterna grundskola och gymnasieskola fått vidkännas minskningar av resurserna, på grundskolan i storleksordningen 20 % i vissa kommuner. Detsamma gäller i viss mån kostnaderna per student vid universitet och större högskolor, vilket bara i viss mån kompenseras genom att man startat små och medelstora högskolor.

Grundforskningen och fakultetsanslagen för forskning och forskarutbildning har inte ökat och i vissa mått mätt faktiskt minskat. Det här är en underlåtenhetssynd under rätt många år som redan har satt sina spår.

Förutsättningarna för en bra utbildnings- och forskningspolitik är emellertid inte dåliga. Men det är mycket som behöver rättas till eller förbättras. Det handlar då om själva kärnan i svensk utbildning och forskning.

Vilka är då problemen som ligger främst och väntar på en lösning? Miljöpartiet har lämnat en samlad utbildningspolitisk motion med en analys av problemen så som vi ser dem och förslag till åtgärder. Jag vill kort nämna några. Jag följer den enkla dispositionen från barn till vuxen och börjar med förskolan.

Förskolan har nyligen förts in under skolagen och fått sin egen läroplan. Redan nu kan vi säga att läroplanen är alldeles för torftig. Den måste utvecklas så att den bättre anger vilka krav som ställs på både innehåll och kvalitet i verksamheten. Krav på lärarkompetens skall skrivas in i skollagen. Det skall tydligt anges var ansvaret för verksamheten

ligger. Förskolläraernas pedagogiska ansvar skall skrivas in, och kravet på föreståndare och förståndares ansvar skall också anges. Det är egentligen förvånansvärt att inte regeringen i propositionen förra mandatperioden hade med detta. En jämförelse med motsvarande delar för grundskolan gör att man faktiskt kan misstänka att regeringen tyckte att förskolan på något sätt var mindre betydelsefull.

Så till grundskolan. Kanske är det just grundskolan som drabbats hårdast av nedskärningarna med färre lärare, speciallärare, skolpsykologer, kuratorer osv. som resultat. De elever som fått bära bördan av sparåtgärderna är de som haft behov av särskilt stöd, t.ex. barn med specifika läs- och skrivsvårigheter eller barn med olika funktionshinder. Dessa missförhållanden är helt oacceptabla och måste snabbt rättas till. Det kan bara ske genom att resurser tillförs skolan så att det blir fler vuxna i skolan – lärare, speciallärare, skolpsykologer – och eleverna kan få det stöd som de enligt lag är berättigade till.

När det gäller gymnasiet är spåren efter den illa planerade gymnasie-reformen fortfarande tydliga och besvärande. Lärarfortbildningen har inte kommit i kapp, och många gymnasier har ännu inte ställt om sin organisation och undervisning efter de nya kraven och elevkategorierna. Här behövs fortbildning av de verksamma lärarna. Dessutom är det lärarbrist som ytterligare förvärras framöver genom att en stor del av lärarkåren närmar sig pensionsåldern. Lärarutbildningen måste öka såväl i omfattning som i kvalitet.

I de eftergymnasiala yrkesutbildningarna har under de senaste tio åren skett stora förändringar dels genom att bra yrkesutbildningar har tagits bort, dels genom att många fristående yrkesutbildningar har förts över till universitet och högskolor, delvis av statusskäl.

Miljöpartiet vill återinföra eftergymnasiala yrkesutbildningar i en rad olika former. Lärlingsutbildningen är en. Fristående yrkesutbildningar med goda praktikmöjligheter och yrkesskickliga lärare är en annan. Vi ser införandet av den kvalificerade yrkesutbildningen, alltså den försöksverksamhet som startade förra mandatperioden, som ett mycket bra inslag i den utvecklingen och noterar med tillfredsställelse att det i årets budget har ökats på i den delen. Det är bra, och vi ser gärna att den utvecklingen fortsätter.

Så till utbildningarna vid universitet och högskolor. Det stora problemet med grundutbildningen vid universitet och högskolor är bristen på kvalificerade lärare. Utbyggnaden av grundutbildningen under förra mandatperioden skedde utan rimliga förberedelser. Endast en mindre del av lärarna på dessa utbildningar har egen forskarutbildning, och nästan alla saknar pedagogisk professionalitet. Miljöpartiet föreslår kraftiga resursförstärkningar i syfte att öka forskarutbildningen och införa en särskild högskollärarytutbildning. Vi har som övriga partier krävt att studiestödssystemet skall förändras snabbt. Vi har nu väntat i tre år på en studiemedelsreform. Vi har också föreslagit att regeringen tillsätter en utredning för att titta på de studiesociala delarna.

Vi vill återställa kvaliteten i de yrkesutbildningar som missgynnats av att knytas så hårt till universitet och högskolor. Här vill jag gärna ta exemplet lärarutbildningen. Vi vill att lärarutbildningen skall göras mer självständig, kanske i form av egen högskola med egen övningskola med goda praktikmöjligheter i direkt anslutning till studierna och med

erfarna lärare som har god kompetens inom yrket. Lärarutbildningen skall också ha egna forskningsavdelningar med professorer och egen forskarutbildning. Det skulle gynna framväxten av en riktig skolforskning, där problemen är väl förankrade i skolans inre arbete och vardag. Det ger en bra möjlighet för meningsfull fortbildning för lärare samt nya karriärvägar för lärare.

Så några ord om forskarutbildningen. Forskarutbildningen måste öka i kvalitet och omfattning med fler utexaminerade doktorer. De hårda regleringar som införts måste nyanseras och anpassas efter olika ämnens förhållanden. Antalet doktorandtjänster skall ökas. Vi har föreslagit en ökning med 1 500 redan under nästa år. De forskarstuderande skall ges möjlighet att få egna forskningsresurser för doktorsarbetet.

När det gäller forskningen har Miljöpartiet under många år påpekat det orimliga i att det finns en växande obalans mellan grundforskning och tillämpat forskning. Grundforskning och forskarutbildning är en grundförutsättning för den tillämpade forskningen. Vi föreslår att samhällets resurser för forskning omfördelas så, att betydligt större andel går till grundforskning och forskarutbildning.

Vi vill också höja kvaliteten i den tillämpade forskningen genom att öka beställarkompetensen och resurserna för forskning inom statliga myndigheter och departement. Näringslivets behov av forskning skall tillgodoses genom ökad forskarutbildning, och de små och medelstora företagens behov av forskarkompetens för produktutveckling skall stärkas genom utbyggnad av bl.a. industriforskningsinstitut. Miljöpartiet står i stort sett helt bakom de huvudförslag som har lagts fram i utredningen *Forskning 2000*.

Fru talman! Utgiftsområde 16, utbildning och forskning, täcker alltså en mycket komplicerad struktur av verksamheter som är stadda i en stark utveckling. Kanske är det mest framträdande draget i den pågående utvecklingen att utbildningen är på god väg att bli tillgänglig för alla medborgare; tolv år i grundskola och gymnasium och därefter möjligheter till en rad olika vidareutbildningar.

Det livslånga lärandet kan bli en möjlighet för alla. Thomas Östros har redan deklarerat att högskoleutbildning inom en snar framtid skall vara en möjlighet att överväga för alla svenska hem. Och Ingegerd Wärnersson har redan markerat sin vilja att se till att elever med behov av särskilt stöd skall få det redan i skolan, så att de möjligheter som Thomas Östros talar om också skall stå öppna för dem. Det livslånga lärandet kan vara på väg att bli en möjlighet för alla.

En sådan utveckling kräver emellertid stora förändringar i utbildningens innehåll och organisation. Det finns skäl att särskilt framhålla tre sådana förändringar.

Jag vill särskilt poängtera behovet av *individualisering*. Människor har olika förutsättningar och intressen. Barn lär sig olika saker vid olika tider och olika lätt. Redan kravet på en gemensam skolgång om tolv år innebär att den gamla tanken om årsklassfixerade kunskapskrav måste släppas. Ett fasthållande vid detta gamla mönster vore att placera ut en rejäl bromskloss i utbildningssystemet och skulle leda till kvalitetssänkning och utslagning av elever.

Den nya demokratiska skolan måste vara en skola för varje enskild elev där studierna planeras med hänsyn till elevens förutsättningar och

intressen. Det krävs en studieplan för varje elev som växer fram i samverkan mellan elev, lärare och föräldrar.

Det behövs en individualisering långt utöver vad skolan i dag förmår. Individualisering skall vara ett centralt begrepp, en ledstjärna, vid planeringen av den framtida utbildningen, och det innebär stora förändringar, inte minst vad gäller lärarutbildningen och lärarnas ökade kompetensområde.

Den andra punkten gäller *kvalitetskraven*. Att göra utbildning tillgänglig för fler får inte innebära att kvaliteten försämras. Kvalitetsfrågan måste hela tiden hållas levande, och större omsorg måste ägnas åt kontrollen av att utbildningen verkligen håller den kvalitet som en elev eller student har rätt att kräva.

Den tredje och sista punkten handlar om *förändringar av innehållet*. Förändringarna i samhället går snabbt. De problem som möter den nya generationen är i flera avseenden nya, och perspektivet har vidgats från det regionala till det globala. Den gamla, oreflekterade synen på kunskap och specialistens ställning är inte längre gångbar.

Varje utbildning måste ge såväl fördjupade insikter i ett visst specialområde som en bredare kunskap inom andra viktiga områden, ge specialistkompetens med inslag av generalist.

Förändringstakten inom många områden motiverar också att undervisningens innehåll formas med tanke på dess transformierbarhet – tankar och kunskaper som i princip kan omformas så att de är till gagn i nya situationer och nya sammanhang.

En snabb utveckling kräver denna tredje typ av kompetens. Människan behöver också vara ”transformist”. Hon måste alltså vara generalist, specialist och transformist. Betydligt större medvetenhet om vad en utbildning syftar till i dessa tre avseenden behövs i den fortsatta planeringen.

Miljöpartiet har i sin partimotion preciserat två kunskapsmoment som bör finnas i alla högre utbildningar, gemensam för generalisterna.

Det första är kunskap om grundvillkoren för allt liv på jorden. Det bör alltså finnas ett moment av ekologi i alla utbildningar.

Det andra är förståelsen av villkor och begränsningar i människans kunskap. Vi måste förstå gränserna för de mänskliga kunskaperna och ramarna för våra kunskaper. Vi måste förstå att det som vi betraktar som kunskap i dag inte är morgondagens sanning. Vi måste veta villkoren för begränsningar i våra åtgärder.

Dessa inslag skall naturligtvis i förenklad form finnas med även i grundskolan och gymnasiet, där det humanistiska och naturvetenskapliga perspektivet skall sammansmälta till en helhet och där kunskap, estetiska kvaliteter, förståelse och respekt för medmänniskor är andra viktiga delar. Jämställdhet och demokrati skall gå som en åder genom hela utbildningen.

När nu livslångt lärande ligger inom räckhåll för alla måste synen på utbildningens innehåll också fördjupas och breddas så att den står livet nära och inte bara leder till ökad kunskap utan också till ökad livskvalitet. Och det långsiktiga målet, en utveckling mot ett socialt och ekologiskt långsiktigt hållbart samhälle, ställer alldeles speciella krav på den gemensamma kunskapsmassa som det livslånga lärandet erbjuder.

Fru talman! Miljöpartiet har presenterat en samlad syn på utbildnings- och forskningspolitiken med anledning av budgetpropositionen i en partimotion där vi har en rad förslag till förändringar. Jag står självfallet bakom dessa förslag, men låter förslaget i sin helhet ligga som en sammanhållen enhet och finner ingen anledning att i detta läge yrka på några enskilda hemställanspunkter.

Anf. 23 PER BILL (m) replik:

Fru talman! När man lyssnar på Gunnar Goude, den kritik som han framför och hur viktigt han tycker att det är med en bättre kvalitet i undervisningen blir man lite förvånad över att Miljöpartiets budget är plus minus noll jämfört med regeringens budget och över att Miljöpartiet inte har några reservationer. Man försöker att vara både ett oppositionsparti och ett regeringsunderlag. Då blir min fråga:

Finns det några gröna avtryck i budgeten på utbildningsområdet? Finns det några Miljöpartiavtryck, eller har ni väckt er egen motion och inte kunnat påverka någonting på utbildningsområdet?

Sedan undrar jag: Tror Gunnar Goude att vi till våren skulle kunna jobba för att de nya universiteten får de resurser som krävs för att de skall kunna leva upp till kvalitetskraven när det gäller universitet?

Anf. 24 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Per Bill undrade om vi har kunnat påverka den nya budgeten. Det finns två typer av svar.

Arbetet i utbildningsutskottet är ett kontinuerligt arbete. Jag tror att vi från Miljöpartiet har påverkat utbildningspolitiken under en rätt lång tid.

Denna budget är vad man skulle kunna kalla för en skarvbudget, dvs. ramarna och huvudinnehållet fastställdes i våras av den förra riksdagen. Vid behandlingen av den nya budgeten är det inte tillåtet att man går igenom varje område separat och i detalj.

Den här skarven gör naturligtvis att vi får en förlängning i andra änden av mandatperioden. Vi kommer fortfarande att ha fyra fulla år att påverka utbildningspolitiken, kanske mer kraftfullt än vad som syns i den nuvarande budgeten.

När det gäller budgeten i stort kan man konstatera att vi under hela den förra mandatperioden har tyckt att den ram för budgeten som regeringen har föreslagit har varit lämplig. Vi har alltså inte skilt oss där.

När det gäller medel till de nya universiteten har Miljöpartiet, precis som Moderaterna, föreslagit en kraftig förstärkning av forskarutbildningen inom grundforskningen. Vi har finansierat den på ett annat sätt än vad Moderaterna gör, nämligen genom en omfördelning av befintliga resurser. Det har alltså inte krävt något påslag i budgeten, men det finns med bland våra förslag.

Anf. 25 PER BILL (m) replik:

Fru talman! Det här lovar ju gott, åtminstone inför vårpropositionen och vårbudgeten. Jag har ytterligare en kommentar inför just denna vårbudget till Gunnar Goude. Vi är ju båda uppsalabor, och våra hjärtan klappar varmt för SLU. Vi skulle kanske kunna se till att det blir lite mer resurser dit och att besparingarna på den viktiga miljöforskningen där minskas.

Anf. 26 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Det är ett område som vi i Miljöpartiet inte känner oss främmande inför. Vi har krävt ökade resurser år efter år både för SLU och för det forskningsråd som fördelar pengar till jordbruksforskning, Statens naturvårdsverk osv. Jag tror att vi leder ligan med åtskilliga hästlängder före Moderaterna när det gäller det området.

Vi beklagar att SLU inte hör till utbildningsutskottets område. Det ligger alltså under miljö- och jordbruksutskottets domäner och kan knappast påverkas i vår budget.

Anf. 27 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Gunnar Goude nämner lärarbristen på gymnasieskolan. Enligt budgetpropositionen beror den på att många gymnasielärare har sökt sig till vuxenutbildningen. Innebär Gunnar Goudes uttalande om en breddad lärarutbildning att ni stöder införandet av en vuxenlärarutbildning?

Anf. 28 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Det var väl en underskattning av Miljöpartiets insatser på det här området. År ut och år in har vi som enda parti krävt högskoleläraryr utbildning från början. Nu har några partier uppmärksammat detta och också lagt fram motioner om att det behövs en högskoleläraryr utbildning.

Det är alltså en utbildning som skulle kunna täcka en del av bristerna när det gäller lärarutbildning för vuxenstuderande. Självfallet behöver lärarutbildningen också förstärkas kraftigt. Det gäller framför allt kvaliteten i lärarutbildningen för lärare på grundskola och gymnasium.

Anf. 29 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag är ledsen att behöva påpeka att det är en rätt väsentlig skillnad mellan att vara vuxenlärare inom utbildningen på gymnasie- och grundskolenivå och att vara lärare på högskola och universitet. Jag hoppas att Miljöpartiet möjligen sätter ned foten i den frågan.

Jag har ytterligare en fråga som gäller utredningen av forskning inför 2000-talet som Miljöpartiet ställer sig bakom, enligt Gunnar Goudes anförande. Där är det snarare en återgång till disciplinär forskning. Gunnar Goude påtalar vikten av att varva praktik och teori när det gäller den tematiska forskningen framöver. Hur hänger detta ihop?

Anf. 30 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag förstod inte riktigt den sista frågan, men jag kan svara på den första. Det finns inget skäl alls att vara ledsen över skillnaderna när det gäller behov av olika typer av lärarutbildningar. Det är självfallet så att det är skillnad på att undervisa gymnasieelever i den ordinarie gymnasieskolan och att undervisa vuxna med lång livserfarenhet som går i kunskapslyftet på en gymnasieutbildning eller att undervisa högskoleelever vid ett universitet eller en högskola. Det behövs lärarutbildningar för alla dessa kategorier.

Jag tror att detta med att varva teori och praktik i forskningen löser sig fullständigt automatiskt. Jag tror att forskarna klarar det alldeles utmärkt. Det vi i Miljöpartiet talar om är att vi behöver större praktiska

inslag, dvs. praktik redan från början, i lärarutbildningarna. En lärarkandidat som börjar på lärarhögskolan skall redan från i stort sett första veckan också ha en fot inne i skolan och få omsätta de teoretiska bitarna i undervisningen i den praktiska vardagen i skolan. Där brister den nuvarande lärarutbildningen på många håll. Vi har alltså föreslagit att man skall öka blandningen av praktik och teori i utbildningen.

Anf. 31 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Detta gäller också lärarutbildningen. Jag tror att det är viktigt att vi vet vilken lärarutbildning vi talar om. I föregående replikskifte var man lite inne på det. Frågan är om det är lärare för gymnasiet, kunskapslyftslärare eller lärare inom medicinsk kliniktjänstgöring. Det är väl ändå så att lärarutbildningen måste se olika ut för de här olika behoven. Det finns inte en mall. Nu talade Gunnar Goude bara om en särskild fakultet. Detta måste ju anpassas till de olika områden det handlar om.

Jag tror att det är viktigt att pedagogisk skicklighet premieras. På Karolinska Institutet har man gjort två saker. Den ena är att man måste ha pedagogisk skicklighet, en särskild portfölj, när man söker tjänster. Den andra är att man där nu tar bort fakulteterna. Man kommer att ha en styrelse för forskning, en för forskarutbildning och en för utbildning för att markera just utbildningens vikt i systemet.

Anf. 32 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag tror att vi är överens om de problem som finns. Det som man med förvåning kan konstatera är ju just detta att man har ett berättigat krav när det gäller tillsättning av tjänster och anställning av personal på universitet och högskolor på att de personerna skall ha pedagogisk skicklighet, men det saknas en lärarutbildning för den här kategorin. Vi har ingen högskolelärarutbildning i landet.

Det finns över huvud taget väldigt dåligt med utbildningar för vuxenpedagoger. Det finns en för folkhögskolelärare i Linköping. Annars är det inte mycket. Det är olika kategorier av utbildningar som behövs, men låt oss starta med en högskolelärarutbildning och se vad som kan komma fram där. Låt oss samtidigt förstärka de lärarhögskolor som finns och förändra verksamheten där så att vi får upp kompetensen och omfattningen i den lärarutbildningen. Då har vi kommit en bra bit på väg.

Det finns många detaljer att diskutera när det gäller lärarutbildningen för olika kategorier i samhället. Det får vi återkomma till.

Anf. 33 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Där är vi överens. Jag tror att det är viktigt att våra visioner inte lägger hinder i vägen för att göra det som konkret behöver göras nu. Man får nog lappa och laga ganska omgående inom de befintliga universiteten och högskolorna. Då finns detta med en pedagogisk portfölj.

Inom många fakulteter har man ett pedagogiskt pris som studenterna delar ut varje år till den bästa läraren inom deras område. Jag tror att vi behöver göra en rad saker för att stimulera det här området.

Anf. 34 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag tror också att det är en rad saker vi behöver göra. Men jag tror faktiskt att en högskolelärarytbildning hör till de saker som behöver inrättas relativt snabbt. Jag känner mig inte ensam här. Studenterna delar ut pedagogiska priser och pedagogiken uppmärksammas. Det är bra. Men det är också så att SFS, Sveriges Förenade Studentkårer, delar Miljöpartiets uppfattning på den här punkten och kräver en högskolelärarytbildning. Jag tror att de som befinner sig på plats, ser vad som felas och känner behoven också har ett bra underlag för sitt förslag.

Anf. 35 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s):

Fru talman! Utbildningsutskottets arbetsområde omspänner ett mycket brett fält, från barnomsorg över förskoleklass, grundskola och gymnasieskola till forskning på både nationell och internationell nivå.

Det finns en svårighet i att hitta en form för den debatten som gör att debatten blir ett sammanhållande helt. Jag känner att dagens debatt är ett väl uttalat exempel på den svårigheten.

Med den introduktionen vill jag kasta mig in i debatten och genast deklarerar att jag tänker koncentrera mig på högskola och forskning.

Höstterminen 1996 hade vi ungefär 20 500 registrerade doktorander i Sverige. Detta tal stämmer väl överens med de siffror som finns över registrerade gymnasister i Sverige under efterkrigstidens första år. Det är siffror, tycker jag, som visar mycket klart det som kanske utgör den största förändringen av vår samhällsstruktur, nämligen tillväxten av utbildningssektorn.

Vi har under efterkrigstiden haft en makalös expansion av utbildning och forskning. Och nu ökar takten i denna utveckling ytterligare.

I dag finns det mer än 300 000 registrerade studenter vid landets universitet och högskolor. Det är 100 000 fler än vad som registrerades för läsåret 1989/90. Trots en utbyggnad av högskolan med 68 000 permanenta platser fram t.o.m. år 2000 kan inte alla som vill studera vidare på högskolan och är behöriga för högskolestudier beredas plats. Bland gymnasieungdomar är intresset för högre utbildning större än någonsin. Hälften av alla ungdomar under 20 år har sökt till högskolan.

Att i det läget sprida myten att kunskapsnivån i landet drastiskt har försämrats tycker jag är mycket märkligt, speciellt om man som kristdemokraterna skär åtskilliga hundra miljoner på just sektorn utbildning. Det är visserligen mindre denna gång än det var under tidigare mandatperiod, då man ville göra ytterligare hack i satsningen på högre utbildning och forskning.

Det sug efter kunskaper som vi nu upplever i landet ställer oss politiker inför nya och spännande utmaningar. Klarar vi att anta dessa och att leva upp till de förväntningar som utmanarna har på oss kommer Sverige att snabbt utvecklas mot det kunskapssamhälle som vi alla säger att vi vill forma.

Målet måste vara en högskola öppen för alla behöriga sökanden. De utmaningar vi måste anta för att nå detta mål är många. Jag skall nämna några av de viktigaste.

Precis som så många talare har sagt före mig måste vi kunna erbjuda ett studiesystem som är bättre anpassat till de behov som vuxit fram i takt med att studentgruppens sammansättning har förändrats. En mycket stor

del av dagens studenter har påbörjat sina högskolestudier efter några år på arbetsmarknaden. Flera studenter väljer i dag längre utbildningar än vad man tidigare har gjort.

Att kraven på en förändring av studiestödssystemet är stora avspeglas i det antal motioner som har inkommit i frågan.

Men, fru talman, trots att jag anser att många av de synpunkter som förs fram i motionerna är väl värda att beakta yrkar jag avslag på samtliga reservationer i utbildningsutskottets betänkande UbU2, Utgiftsområde 15, och bifall till hemställan med motiveringen att jag utgår från att dessa synpunkter även finns med i regeringens beredning av den kommande studiestödspropositionen.

Jag anser att vi bör avvakta denna proposition innan vi tar ställning till enskildheter i studiestödssystemet. Ett nytt studiestödssystem bör diskuteras ur ett helhetsperspektiv, och jag utgår från att vi kommer att kunna föra den diskussionen inom den närmaste tiden här i kammaren.

Nästa stora utmaning är att under denna snabba utbyggnad av både grundutbildning och forskning som vi nu upplever kunna erbjuda studenterna en utbildning av hög kvalitet. Kvantitet står inte i motsatsställning till kvalitet. Men en ökad kvantitet ställer dock andra och högre krav på ett väl fungerande kvalitetsarbete.

En mycket stor del av ansvaret för kvalitetsarbetet ligger på varje universitet och högskola. Det är viktigt att väl utarbetade rutiner för ett kvalitetssäkringsarbete finns på varje utbildningsenhet. Den viktigaste resursen för att garantera hög kvalitet i utbildningen är dock, som så många har påpekat, kunnig lärarpersonal med hög pedagogisk kompetens.

Det är också i allt kvalitetsarbete på högskola och universitet viktigt att man ökar studentinflytandet i universitetets och högskolans verksamhet.

Det är också av stor vikt för kvaliteten att alla studenter – alla studenter! – under sin grundutbildning får god kontakt med och insikt i forskningens villkor och framsteg. Därför är det väsentligt att den pedagogiska metoden under grundutbildningen ges stort utrymme för probleminriktad undervisning för att öka denna insikt.

I dag studerar nära var tredje student på någon av de mindre och medelstora högskolorna. Det är därför väsentligt att dessa högskolor får del av forskningsmedel i form av fasta resurser.

De mindre och medelstora högskolorna spelar en mycket stor roll i arbetet att ge alla behöriga förutsättningar för en högskoleutbildning. Närhet till utbildningsort har betydelse för rekryteringsarbetet, det vet vi. Den sociala snedrekryteringen visar sig vara mycket mindre markerad vid de mindre och medelstora högskolorna än vid universiteten. Fler ungdomar och äldre utan studietraditioner vågar ta steget in i den nya värld som högskolan erbjuder. Förhoppningsvis kommer denna värld inte enbart att påverka dem, utan även att påverkas av dem. Jag tror att det är nödvändigt för att vi skall hitta de nya former för undervisning och samvaro inom universiteten och högskolorna som behövs för att möta de nya studerandegrupperna, som skall bidra till att öka antalet högskoleutbildade i landet.

Jag vill i det här sammanhanget hälsa moderaterna välkomna in i den grupp som anser att en utbyggnad av de mindre och medelstora högsko-

lorna är positiv. Denna positiva inställning hos moderaterna omfattar nu till min glädje även viss forskning som bedrivs vid dessa högskolor.

I sin partimotion kräver moderaterna ökade forskningsanslag till de blivande universiteten i Karlstad, Växjö och Örebro. Man säger sig vilja påbörja resursförstärkningen av dessa högskolor under denna mandatperiod. Jag hälsar er välkomna i det arbetet. Vi påbörjade faktiskt den resursförstärkningen under förra mandatperioden. Jämfört med budgetåret 1997 har anslaget för forskning och forskarutbildning till de nämnda högskolorna ökat med nästan 75 %.

Var fanns moderaterna då dessa satsningar gjordes, kan man fråga sig. Om jag inte minns helt fel var man fortfarande kvar bland motståndarna inte bara mot fasta forskningsresurser till de här högskolorna utan även mot de mindre och medelstora högskolorna över huvud taget. Det är inte alltför länge sedan som de fortfarande betraktades som bygdehögskolor, på något sätt sämre i kvalitet än universiteten.

Den 1 juli 1998 inrättades Malmö högskola. Såvitt jag har förstått vill moderaterna låta denna nya högskola bekosta en ganska stor del av de föreslagna satsningarna på de nya universiteten. Den slutsats som man kan dra är att en positiv inställning till nya högskolor inträder hos moderaterna först då dessa har konsoliderat sin ställning och skapat positiv respons hos omgivande samhälle och näringsliv.

För att kunna nå upp till det som moderaterna i sin partimotion i ganska svepande ordalag kallar ”excellens” och ”spetsforskning” krävs ett ganska stort utrymme i form av flera högskolor på flera platser i landet. Excellens och spetsforskning knäpper man ju inte fram med fingrarna. Det krävs faktiskt en ganska bred bas för att långsamt få fram detta.

Fru talman! För att möta nya gruppers krav på kvalitet och förnyelse i högre utbildning och forskning måste, precis som flera talare har sagt, arbetet på att öka jämställdheten inom dessa områden fortsätta. Jämställdhet är faktiskt en förutsättning för att kunskap, kompetens och livserfarenhet skall kunna tas till vara.

Kvinnors intresse och kunskaper förbises – det vet vi kvinnor – om vi inte är närvarande vid de tillfällen då beslut fattas. Det är därför viktigt att följa upp och utvärdera de olika lärosätenas arbete med jämställdhetsfrågorna.

En högskola för alla innebär också en högskola öppen för studenter med funktionshinder. Antalet studenter med funktionshinder har mer än fördubblats under de senaste fem åren, från närmare 500 under läsåret 1993/94 till drygt 1 100 i dag. Vi hoppas och förväntar oss att antalet skall stiga ytterligare under de närmaste åren, och det innebär ytterligare en utmaning för oss politiker. Vi måste skapa de bästa förutsättningarna för denna grupp av studenter att klara sina studier utan att de skall behöva ställas inför oöverstigligen praktiska hinder, vilket i dag ofta sker.

Vi hälsar därför med glädje det uppdrag som regeringen givit till Högskoleverket att inventera de behov av stöd som finns i dag och kanske framför allt att analysera de behov som i framtiden kommer att finnas hos denna grupp av studenter. Verket skall även granska hur universitet och högskolor lever upp till FN:s standardregler om delaktighet och jämlikhet för funktionshindrade.

Fru talman! I en uttalad tro på att vi kommer att kunna möta och klara de utmaningar som jag har nämnt i mitt anförande yrkar jag bifall till

Anf. 36 PER BILL (m) replik:

Fru talman! Majléne Westerlund Panke säger att 50 % av dem som i dag går i gymnasiet kommer att söka vidare till högskolan. Det är naturligtvis mycket positivt. Det skulle kanske ha varit ännu fler.

Högskoleverket har dock gjort en studie som visar att i årskullen födda 1976 var den relativa chansen att påbörja högskoleutbildning vid 21 års ålder sju gånger högre för ungdomar från högre tjänstemäns hem än för ungdomar från arbetarhem. Är detta verkligen rimligt? Det verkar som om arbetet för att få flera med arbetarbakgrund att välja högre studier går alldeles för långsamt.

Min första fråga är: Vad tänker ni göra för att snabbt få flera från arbetarhem att studera vidare?

Jag vill vidare ta upp den kommande studiemedelspropositionen. Jag kommer att göra det även med utbildningsministern, men det skall bli spännande att höra om Majléne Westerlund Panke har mer kunskap än vi andra. Vad betyder här ordet "kommande"?

Jag går så över till det svikna vallöftet. Ni hade lovat de nya universiteterna mera pengar. Majléne Westerlund Panke pratar vackert om betydelsen av mera forskningsresurser, men det hjälper faktiskt inte. Det är mera pengar i budgeten som behövs. Vi hoppas verkligen att de kommer i vårpropositionen. Det är redan för sent, men det skulle åtminstone hjälpa lite grann.

Vad till slut gäller Malmö vill jag säga att med vårt sätt att fördela medel, nämligen efter studenternas val, utbildningens kvalitet och tidigare uppnådda resultat, skulle även Malmö kunna få mer pengar.

Anf. 37 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Det var många frågor i en replik. För att börja med den sociala snedrekryteringen kan jag väl instämma i att arbetet med denna går långsamt. Det handlar om attityder, och attitydpåverkan är alltid långsam. Snabbhet kan vara bra i många sammanhang och är det säkert även här, men att tro att man snabbt skall kunna ändra attityder menar jag är verklighetsfrämmande.

Jag tror att vi i stället måste bygga vidare på de positiva signaler som vi nu får när det gäller förbättrad rekrytering av olika samhällsgrupper till högskolan. Som jag nämnde i mitt anförande kommer det positiva signaler från de mindre och medelstora högskolorna om antalet förstagenerationsstudenter på högskolorna. Vi vet att geografisk närhet till utbildningen spelar en roll för möjligheterna att komma åt social snedrekrytering. Jag tycker att det skall bli spännande att följa upp kunskapslyftet för att se hur många av de studerande där som kommer att återfinnas som studenter på högskolor och universitet när de har skaffat sig sin gymnasiekompetens.

Vi är alla överens om att det finns behov av ett nytt studiestöd, men under den förra mandatperioden valde riksdagens majoritet faktiskt i stället att satsa på en utbyggnad av antalet platser på högskolan, dvs. vi gav möjligheter till fler att söka till högskolan. När man ser på sökande-

trycket måste man säga sig att problemet inte är bristen på studenter utan bristen på platser trots det studiestödssystem som vi har.

Anf. 38 PER BILL (m) replik:

Fru talman! Jag tror att det faktiskt går att ändra på attityder. Jag tror att ett av de tydligaste sätten är att ge möjlighet till högre lön. Det är nämligen mycket enkelt att räkna på detta. En annan åtgärd är lägre skatt på arbete, vilket vi kan hoppas på nu när vi har fått en ny skatteminister. Sammantaget skulle detta betyda att det skulle bli betydligt mer lönande att utbilda sig, och det tror jag faktiskt är en mycket bra signal för att minska snedrekryteringen.

Anf. 39 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Jag vill då återkomma till det jag sade i förra repliken, nämligen att problemet – det positiva problemet – i dag inte är för få sökande till universitet och högskolor. Trots det studiestödssystem vi har, trots den lönenivå vi har och trots det skattesystem vi har är det oändligt många fler ungdomar som söker sig till universitet och högskola för att skaffa sig en utbildning. Jag tror alltså inte att det är enbart ekonomiska fördelar som gör att suget efter kunskap i dag är så pass stort som det faktiskt är.

Anf. 40 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Majléne Westerlund Panke sade att Kristdemokraterna förde fram myten om att vi i det här landet hade försämrats i internationellt perspektiv när det gällde utbildning. Det talar väl snarast om talarens okunnighet om OECD:s statistik och ingenting annat. Det kan inte kommenteras bättre än så.

När det gäller ekonomin handlar det om att Kristdemokraterna har talat om en utbyggnad fram t.o.m. år 2001. Regeringen och majoriteten har inget som helst besked i den frågan, att man på något sätt skulle ifrågasätta kvaliteten och ifrågasätta nedskärningar inom högre utbildning därför att man förlänger det hela. Den logiken förstår inte vi.

Efter många års erfarenhet och mätningar vet vi också att kausaliteten att tillförda medel skulle vara lika med utbildningskvalitet inte håller. Vi har utbildningar med oerhört hög kvalitet, också detta i internationell belysning, som inte nödvändigtvis kostar mer. Inte ens den logiska linjen kan över huvud taget ses som trovärdig.

Anf. 41 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! I Yvonne Anderssons inlägg fick jag nu förklaringen till att man gör en ganska kraftig nedskärning på utbildningssektorn, eller åtminstone satsar betydligt färre hundra miljoner kronor än regeringen gör. Om man har den grundinställningen att utbildningskvalitet i samhället inte står i paritet med vilka ekonomiska satsningar som görs är det fullt förståeligt att man kan ligga så pass mycket lägre när det gäller just budgetsummorna på det här utgiftsområdet.

OECD-rapporter läser man tydligen efter den grundinställning man har när det gäller svensk utbildning. Jag, som har en positiv inställning till svensk utbildning, har hittat väldigt mycket positiva resultat för Sve-

riges vidkommande i de rapporter som vi har fått från OECD. Det är inte alls ett ras i kvalitetshänseende i svensk utbildning. Där får väl ord stå mot ord.

Anf. 42 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Bekymret kvarstår dock. Vi kan läsa OECD-rapporterna, men om vi använder den typ av mätinstrument som man har i internationella jämförelser ser vi att nivån i landet har sänkts. Vi har ett stort bekymmer när det gäller spetsutbildningar. I dag har inte svenska företag tillgång till t.ex. de civilingenjörer, utbildade vid svenska universitet, som de behöver på grund av att vi inte släpper ut så många som behövs.

Vad vi vill satsa på just nu är en ökad kvalitet på forskning och också på spetsutbildningar, framför grundutbildningen. Sedan kommer naturligtvis grundutbildningen efter. Jag tycker inte att det är en så viktig fråga att vi behöver välja att misstolka varandra.

Anf. 43 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Majléne Westerlund Panke pratade i sitt anförande om behovet av ett nytt studiemedelssystem och alla studenters lika möjligheter i den högre utbildningen. Samtidigt pratade hon om hur socialdemokraterna väntar på regeringens proposition angående studiemedelssystemet. Vi kan se att socialdemokraterna vid det här laget har utlovat ganska många reformer om ett studiemedelssystem men att man varje gång, efter att förväntningarna har skruvats upp, har sagt att de inte kommer nu utan någon gång senare. Likadant kunde vi se att det var inför årets val. Regeringen utlovade en reform, för att sedan ta tillbaka det löftet.

Fru talman! Jag tycker att det vore passande att i dag få höra socialdemokraternas och Majléne Westerlund Pankes diskussioner och funderingar kring det nya studiemedelssystemet. Hur har socialdemokraterna tänkt sig det, om man ser det som så viktigt?

Det andra som jag vill fråga Majléne Westerlund Panke handlar om de nya universiteten. Majléne Westerlund Panke pratade om att det nu finns möjlighet för fler att söka till den högre utbildningen och att det efter expansionen är viktigt att se till att kvaliteten på den högre utbildningen och de nya universiteten säkras. Men själva står Socialdemokraterna bakom det förslag som innebär att de medel som var utlovade till de tre nya universiteten inte kommer fram. Hur vill socialdemokraterna och Majléne Westerlund Panke se till att de pengarna kommer fram? Kan vi räkna med att socialdemokraterna vill lägga fram ett förslag till våren?

Anf. 44 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! När det gäller frågan om studiestödssystemet sade jag i mitt anförande att det skall diskuteras med utgångspunkt från ett helhetsperspektiv. Därför tycker inte jag att det är nödvändigt eller särskilt bra att diskutera ett sådant system innan det har kommit ett konkret förslag som man kan bygga diskussionen på. En utredning om studiestödssystemet ligger klar. Den var parlamentariskt sammansatt, och jag tror att den avspeglar ganska väl de grundläggande synpunkter som samtliga partier har på studiestödssystemets utformning i framtiden.

När det gäller de nya universitetens satsade vi under förra mandatperioden mycket kraftigt på just de här högskolorna för att de med ökade medel, bl.a. till forskning och forskarutbildning, skulle kunna möta sin nya, positiva situation att inneha universitetsstatus. Det är det som jag tycker är väsentligt att påpeka i sammanhanget. Under två år fick de här högskolorna en ökning av resurserna med 75 %. Det var ganska kraftiga satsningar som då skedde som förberedelse för universitetsstatus.

Anf. 45 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Precis som Majléne Westerlund Panke anser jag att det är viktigt med ett ekonomiskt perspektiv vad gäller ett nytt studiemedelssystem. Jag ser det också som viktigt att ha ett hållbart system, som fungerar på sikt. Jag väntar fortfarande på några konkreta förslag. Det skulle vara intressant om socialdemokraterna kunde ta det första steget där.

Vad gäller medlen till de nya universiteterna är jag fortfarande förvånad över den diskussion och argumentation som Majléne Westerlund Panke använder sig av. Socialdemokraterna försöker här dribbla bort det faktum att man i budgetförslaget försämrar för de nya universiteterna, som förslaget var tänkt. Man drar alltså tillbaka de utlovade medel som man en gång gav. Hur vill socialdemokraterna arbeta för att kvaliteten skall stärkas och kan fortsätta att stärkas på de nya universiteterna?

Anf. 46 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Om man diskuterar ett kort perspektiv – enbart 1999 – kommer man fram till att det finns medel i budgeten för 1998 som inte finns kvar 1999. Det kan jag hålla med om. Men man får faktiskt se arbetet med att skapa kvalitet i nya universitet i ett längre perspektiv.

Man kan säga att grunden lades 1997 och 1998 för ett arbete ute på dessa högskolor, så att de skall kunna gå in i sin nya roll som universitet. Men det förutsätter också att kvalitetsarbetet i detta sammanhang fortsätter. Om man diskuterar det långa perspektivet utgår jag ifrån att det kommer att göra det.

Anf. 47 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Jag tänkte ta upp två saker. Det ena gäller kvalitetssäkring. Om jag förstod saken rätt var Majléne Westerlund Panke nöjd med att högskolan eller universitetet självt kollade bl.a. att lärarna höll god kvalitet. Ser inte socialdemokraterna behovet också av extern expertis som går in och tittar på kvaliteten och blir ett stöd för utvecklingen av universitet och högskolor? Det är väldigt lätt att bli hemmablind.

Det andra gäller jämställdheten. Det är kanske egentligen utbildningsministern som skall ha den frågan. Kan man tänka sig att ge FRN ett forskningsuppdrag som gäller att titta på de osynliga hinder som inte är illa menade?

Jag noterade i morse vid voteringen – det kan tyckas vara en struntsak – att talmannen bad tre män att komma fram vid lottdragningen. Om man har jämställdheten i ryggraden ser man alltid både kvinnor och män i varje situation.

Anf. 48 MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik:

Fru talman! Jag skulle till Barbro Westerholm vilja säga att jag tycker att de enskilda universitetens och högskolornas medvetenhet om kvalitetssäkringsarbetet har ökat betydligt. Jag ser också Högskoleverkets uppgift i detta sammanhang som mycket betydelsefull.

Jag ser inte behovet av ett s.k. fristående institut som skall sköta kvalitetskontrollen som så stort som Barbro Westerholm gör. Jag förlitar mig på att vi har mycket fristående myndigheter i detta land som mycket väl kan klara den kontroll som det åligger Högskoleverket att göra.

Jag antar Barbro Westerholms förslag när det gäller jämställdheten och bollar över frågan till utbildningsministern, eftersom det är ett så konkret krav som Barbro Westerholm framställer.

Anf. 49 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Anledningen till att jag upprepar resonemanget om kvalitetssäkring är att jag har erfarenhet från ett annat fält – hälso- och sjukvården – där det visar sig att egenkontrollen inte räcker. Man behöver expertis som är fristående från alla myndigheter och som arbetar med ett internationellt perspektiv, som kan gå in och hjälpa till att utveckla och stödja verksamheten.

Vi kommer säkert tillbaka till denna diskussion i olika former.

Anf. 50 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Låt mig börja med att tacka utskottet för höstens arbete. Flera av er är liksom jag nya, men de flesta av er tror jag har jobbat med utbildningsfrågorna under förra mandatperioden. Jag riktar ett särskilt tack till den socialdemokratiska gruppen. Jag ser verkligen fram emot att arbeta med er under mandatperioden.

Det har varit mycket utbildning och utbildningspolitik under förmiddagen. Det kanske är det politikområde som är allra viktigast när det gäller våra framtida möjligheter som nation. I Sverige talar vi ofta om vikten av utbildning. Jag tror att de flesta av oss – kanske alla – ser hur oerhört viktig utbildningen är för individen men också för hela samhällets utveckling. I ett internationellt perspektiv är utbildningen ännu mer fundamental.

Jag hoppas att ni har läst årsrapporten från Unicef. Där skriver man att årets rapport tydligt visar att utbildning för miljoner och åter miljoner barn bokstavligen är en fråga om liv eller död. Rapporten visar att det i utvecklingsländerna finns ett direkt samband mellan antalet år i utbildning och barnadödlighetens omfattning.

Ett land som satsar på sina barns utbildning är ett land som tror på framtiden, ett land som tror på alla människors möjligheter att växa. I Sverige är utbildning kanske inte direkt en fråga om liv eller död, men den är avgörande för var och en av våra medborgares personliga möjligheter i livet.

Vi vet alla att den internationella konkurrensen och det ömsesidiga beroendet mellan länder ökar. Min grundsyn är att globaliseringen och nedbrytningen av gränser ger oss oerhörda möjligheter som land. Här ser vi tillväxtmöjligheter och möjligheter till en fredlig utveckling. Men det är klart att det också ställer väldigt stora krav på oss att bli ett land som kan förändras i takt med tiden och i takt med att konkurrensen ökar.

Kravet på omställning och förnyelse ökar, men tillväxtmöjligheterna ökar också.

I den typen av värld är det klart att man inte kan vila på gamla lagrar. Det är det land som har en välutbildad, kunnig och kompetent befolkning som får de stora möjligheterna. Det är också så, tror jag, att internationaliseringen gör att välfärdspolitikens klassiska uppgift att uppmuntra förändring och modernisering av samhället är mer angelägen nu än någonsin. Det globaliserade samhället är i ständig förändring.

Det är inte så, tror jag, att de nya krav som omvärlden ställer på oss innebär att vi skall överge tankarna om att alla skall få lika möjligheter och att vi gemensamt skall ställa upp med skattemedel för att förverkliga de möjligheterna, utan precis tvärtom.

Jag tror att man i framtiden inte som förr kan lägga sin egen trygghet hos sin arbetsgivare. Väldigt mycket måste handla om att samhället skall skapa en förmåga för var och en av oss att skapa en trygghet i oss själva – en trygghet vad beträffar att lära vidare under livets gång, men också insikten om att det finns ett samhälle som ställer upp och stöder det lärandet under livets gång.

Jag tror att den politiska utmaningen handlar om att bygga ett lärande samhälle där individer är flexibla därför att de är starka och trygga och där alla medborgare får njuta frukterna av den förändring som vi är inne i, som ger utmärkta möjligheter för våra unga – det är naturligtvis grunden – men som också öppnar upp för en andra chans för människor som behöver det under livets gång.

I ett lärande samhälle är också utbildning den kanske viktigaste fördelningspolitiska kraften som finns. Det är via kunskap och kompetens som man har en chans att få ett starkt fotfäste på arbetsmarknaden och en lön som går att leva på. Då blir också frågan om social snedrekrytering till högskolan en väldigt viktig fråga i det lärande samhället.

Jag vill att högskolestudier skall vara en levande möjlighet i alla svenska hem. Det är ett oerhört slöseri med mänskliga resurser att så många studiebegåvade ungdomar i dag inte kommer vidare till högre utbildning på grund av att de är födda i en social miljö där utbildning inte är det självklara. Det är också orättvist att utbildningsmöjligheterna inte fördelas efter fallenhet i första hand utan också efter vilken social miljö man kommer ifrån.

Under 90-talet ser vi en svag tendens till minskad snedrekrytering, men i princip kan man säga att det ligger ganska hårt fastmurat. Det handlar om många olika saker – naturligtvis om kulturella och sociala faktorer – men inte minst handlar det om tillgång till utbildningsplatser. Vi ökar kraftigt antalet utbildningsplatser, och det tror jag ger oss en möjlighet att för första gången på mycket länge få en förändring när det gäller social snedrekrytering.

Kanske har vi en likadan chans som på 60-talet, när den stora utbildningsexplosionen kom. Väldigt många klassresor gjordes i takt med att det gavs möjligheter att utbilda sig.

I ett lärande samhälle måste män och kvinnor delta på samma villkor. Det har varit en viktig uppgift i utbildningspolitiken under ett antal år, och det kommer att finnas med i utbildningspolitiken under den här mandatperioden. Det är en rättvisefråga och en demokratifråga, men det är

också en fråga om kvaliteten i utbildningen att allas erfarenheter tas till vara och att jämställdhet är en ledstjärna.

Naturligtvis är det också så, när vi ser på hur ett lärande samhälle fungerar, att chansen att åter nå full sysselsättning är intimt förknippad med möjligheterna för var och en att få utbildning.

Regeringen vill bedriva en sammanhållen utbildningspolitik – från förskolan via skolan, kunskapslyftet och kvalificerad yrkesutbildning vidare till högskoleutbildning och forskning. Sverige utvecklas till ett kunskapssamhälle, och för att alla skall få plats i det samhället krävs det satsningar både på vuxenutbildning och på högskoleutbildning – både bra kvalitet i grundskolan och en forskning som ligger i den internationella forskningsfronten.

Det är därför det är så allvarligt när Moderaterna gör sina nedskärningar i kunskapslyftet. Det är därför det smärtar mig oerhört att Folkpartiet, med sin tradition, är ivrigare att skära ned på kunskapslyftet än Moderaterna.

Kunskapslyftet finns ju därför att alla människor skall ha en plats i kunskapssamhället, få en chans till den utbildning man missade i unga år för att sedan också komma tillbaka till arbetsmarknaden. Hos många av dem som går kunskapslyftet växer nu idéerna och förhoppningarna om att kanske t.o.m. ta sig vidare till högskolan. Det är en viktig del i kampen mot den sociala snedrekryteringen att ge en andra chans och att göra det möjligt i praktiken för människor att ta den chansen.

Moderaterna vill hindra mer än 20 000 människor att gå kunskapslyftet. Man minskar anslagen med mer än 2 miljarder. Moderaterna har från första dagen sett kunskapslyftet som någonting lite vid sidan av, som fiffel med statistiken och ingenting värt att ta på allvar.

Per Bill har som ny utbildningspolitiskt ansvarig signalerat en reträtt när det gäller synen på de små och medelstora högskolorna. Där har Per Unckel fått vika. Det är oerhört tydligt när man läser och lyssnar på Per Bill. Det är en välkommen reträtt. Det är bra. Som så ofta blir det med lite rosiga kinder, och sedan vill man på något område försöka gå om regeringen. Men det är en viktig reträtt, och det är bra. Då har vi nämligen en ganska bred uppslutning i kammaren kring synen på små och medelstora högskolor.

Men när det gäller synen på kunskapslyftet – vuxna människor med bristande utbildningsbakgrund från ungdomen och deras chanser och möjligheter – finns det ingen antydning till förändring. Moderaterna står fast: De skall inte få chansen.

Vi har under några år genomfört ett mycket stort saneringsprogram. Ändå har utbildningspolitiken varit i första rummet. Det har skett en mycket snabb utbyggnad av högskolan över hela landet som har gjort att människor har fått möjligheter som inte annars hade funnits där. Det har gått att prioritera mitt i saneringsarbetet. Det visar att regeringen och socialdemokratin sätter utbildning och utbildningspolitik väldigt högt.

I den budget för 1999 som vi nu diskuterar ökar antalet högskoleplatser med 16 000. Fram till år 2000 har högskolan tillförts 68 000 platser. Nu finns det möjlighet för större andelar av ungdomskullarna att komma in på högskolan. I dag är det omkring en tredjedel. Att nå 50 % tror jag är en fullt realistisk målsättning. Det vore ett oerhört viktigt steg för oss i kampen för att bygga ett lärande samhälle.

Utbyggnaden är väldigt inriktad mot områden där vi vet att vi har stora behov. Mer än hälften av platserna gäller naturvetenskap och teknik. I dag uppgår de som sitter och lär sig IT på olika sätt i högskolan till 40 000–50 000 studenter.

Vi bygger ut högskolan över hela landet. Det gör att kampen mot social snedrekrytering får nya redskap. Vi ser också att det börjar fungera. Det är lättare att ta sig till högskolan om den finns nära ens egen miljö. Man kanske känner någon som går där. Det är inte så ovanligt och konstigt. Detta kan vara svårt att förstå för vissa partier, men jag tror att det är väsentligt. Vi gör det också därför att det finns en växtkraft kring högskolorna som gör att delar av Sverige som tidigare har haft mycket stora problem får ett hopp om att kunna växa och utvecklas vidare.

Som ett led i förstärkningen av svensk forskning beslutade regeringen i somras att tre nya universitet skulle bildas den 1 januari: Karlstad, Växjö och Örebro. Samtidigt med det beslutet sades mycket tydligt att våren 1999 kommer förslagen om tillväxt när det gäller resurser till dessa nya universitet. Det är alldeles självklart att det inte är slutpunkten på en utveckling att få universitetsstämpel. Det är en stämpel som garanterar att de har kommit en bra bit på vägen, men de behöver ökade resurser för att bli högkvalitativa och internationellt högtstående universitet. Den politiken fullföljer vi. Jag tror att det är bra för debatten de kommande fyra åren att inte försöka inbilla sig att regeringen på något sätt har backat eller förändrat sin position. Resurserna och förslagen om resurser kommer våren 1999.

Det här är ett beting som kommer att vara flera år framöver. Det innebär att vi tar på oss att de här tre skall bli högkvalitativa universitet. Det innebär också att många andra universitetsaspiranter får vänta lite grann. Nu tar vi på oss detta, och det är ett stort och viktigt beting.

Moderaterna har här börjat förändra sig. Byggehögskolorna hör man inte talas om längre, utan nu lyfter man fram det här som viktiga exempel. Det tycker jag att vi skall välkomna. Det är bra.

Internationaliseringen är ohyggligt viktig för kvaliteten när det gäller högskola och forskning. Här finns förstås en lång tradition av internationellt arbete. När forskningen är bra bedrivs den internationellt. Jag vill att vi skall vara väldigt aktiva och pådrivande i det internationella forskningssamarbetet. Sverige kommer inte att lämna CERN. CERN är en viktig del av vårt internationella åtagande. Men det är klart att öppenheten måste gälla mycket mer än detta. Internationaliseringen är ett bra sätt att bygga kvalitet.

Kvalitet i högskolan är centralt, och Högskoleverket har en viktig roll i att stimulera kvalitetsarbetet. Det gör man inte framför allt genom att inrätta ett oberoende institut som sätter en stämpel efter någon utvärdering, utan det gör man genom att se till att vi har ett väl genomgånget kvalitetsarbete som publiceras, diskuteras och driver på högskolornas eget arbete.

Många har tagit upp studiemedelsfrågan och frågar sig vad som kommer att ske på studiemedelsområdet. Vi har i dag ett studiemedelsystem som jag inte tycker är särskilt bra anpassat till de krav vi har framöver. Det är mycket generöst, men det är generöst i fel ände. Stora studienskulder skrivs av 2020, 2030 och åren framöver.

Men låt mig också säga – samtidigt som jag säger att en reform av studiemedelssystemet är angelägen och att regeringen arbetar med en sådan – att de förslag som jag har hört här i dag undrar jag om ni har förankrat i era riksdagsgrupper. En höjning av bidraget i studiemedlet till 50 % kostar 4,7 miljarder kronor. Hur planerar Folkpartiet, kd och Centerpartiet att finansiera en sådan reform? Dessutom skall ju fribeloppet slopas, och med den högre bidragsandelen kostar det 900 miljoner kronor till. Hur skall det finansieras? Dessutom vill Folkpartiet och kd att ett barn tillägg skall införas. Det kostar 810 miljoner kronor till. Vad håller ni på med?

Det finns stora och starka skäl att göra en studiemedelsreform, men vi måste på något sätt ta in det i den samlade politiken och få ihop en prioritering av vilka reformer som är viktigast. Då kan man inte bara lägga på önskvärda förändringar. Det kan vi alla göra. Men när vi sitter med budgeten – det vet ju Centerpartiet, som har många års erfarenhet av det – måste vi få ihop en realism i förslagen. Jag hoppas att det blir lite rörelse mot mer realism från dem som nu har preciserat hur de vill att ett studiemedelssystem skall se ut. Ta gärna också kontakt med övriga i era parti-grupper och resonera om vilket utrymme ni har!

Till sist vill jag säga några ord om forskningspolitiken. Det är en fråga som kommer att färga mandatperioden på många olika sätt. Forskning 2000 kom nyss med sitt betänkande, ett betänkande som jag tycker i sina grunddrag har väldigt mycket klokhet och politiska möjligheter i sig.

Jag delar uppfattningen hos Forskning 2000 om att lyfta fram grundforskningen som någonting väldigt viktigt för forskningspolitiken. Det är ofta frestande att söka sig till det mest nyttiga för stunden, lägga pengarna där och tro att det ger oss tillväxt och förändring. Men det är ofta i det fria sökandet som det nyttiga kommer. Det kan komma oväntat, men det är det som vi sedan har användning av. Naturligtvis skall all verksamhet i högskolan och vid universiteten vara nyttig. Den är ju finansierad av skattebetalare, och det har vi rätt att kräva allihop. Men nyttighet skall inte begränsas till att en produkt kommer ut i andra änden om något år eller så. Nyttigheten ligger också i det fria sökandet efter kunskap. Den kan också ligga i att bidra till att vi förstår oss själva bättre, vår kultur och vår historia. Nyttigt skall det vara, men inte i form av att allt skall vara tillämpat. Där menar jag att utredningen gör viktiga distinktioner.

Vi lägger stora resurser på forskningspolitiken. Det finns anledning att diskutera hur vi lägger dem, och vi kommer att återkomma till riksdagen med förslag i den delen.

Låt mig också passa på att säga att jag ser forskningsstiftelserna som en viktig del av den samlade svenska forskningspolitiken. Där skall vi ha en bra och öppen dialog. Det är klart att ett litet land, som ändå satsar stora men begränsade resurser på forskningen, måste ha en koncentration och en diskussion kring vad som är väsentligast för att inte splittra resurserna alltför mycket. Den dialogen pågår. Det tror jag kommer att kunna leda till att vi ytterligare kan förstärka forskningen i Sverige.

Utbildningspolitiken är central för att bygga ett land som växer ekonomiskt och där medborgarna växer mänskligt. Jag ser fram emot att jobba med de frågorna tillsammans med er och hoppas på en bra debatt framöver.

Anf. 51 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag tyckte att det var väl magstarkt av utbildningsministern att tro att våra förslag inte är genomtänkta och förankrade i våra partigrupper. Själv är jag ny här i riksdagen men vet att ett av de viktigaste sätten man arbetar på är att se till att förslag blir förankrade i partigruppen.

I mitt inledningsanförande, fru talman, hade jag sex frågor till utbildningsministern. Jag har inte fått svar på någon av dem. Det är en annan del som jag naturligtvis är besviken över. Jag hoppas att jag vid något tillfälle skall få svar.

Utbildningsministern talar om snedrekrytering, vilket också socialdemokraternas övriga representanter har gjort. Likväl har ni aldrig tagit upp snedrekryteringen när det gäller särvux, inte i en enda diskussion, vare sig tidigare eller nu. Vi har alltså en hel grupp vuxna som inte kommer i åtnjutande av någon som helst utbildning, vare sig högskola eller vuxenutbildning. Det tycker jag att man skall ta upp.

Funktionshindrade kan inte leva och bo på högskoleorter i stort sett någonstans mer än på högskolan i Ronneby, beroende på att det faktiskt är där man har bostäder anpassade till funktionshindrade. Den diskussionen är också intressant att föra.

Utbildningsministern inbjöd till en livfull och konstruktiv debatt framöver. Jag vill därför på den sista punkten som jag tänker beröra i min replik hävda att regeringen i dagsläget har valt att utveckla bredden av högskoleutbildningen i stället för djupet, med spetsutbildningar och kvalitativ utveckling som följd. Vi har valt en annan balans från vårt håll. Den diskussionen tror jag skall få fortgå för att vi skall kunna sätta ned foten om hur vi vill att samhället skall utvecklas.

Anf. 52 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Jag för gärna en diskussion med Yvonne Andersson kring särvux och handikappades möjligheter att delta i högre utbildning. Jag känner inte att det skulle vara ett område som på något sätt skulle ligga under andra viktiga utbildningspolitiska mål. Vi visar i budgetpropositionen att vi är beredda att tillsätta extra resurser, men också att vi vill se till att få en översyn av hur det i praktiken ser ut i dag och vilka behov som finns.

Yvonne Andersson säger att vi satsar på bredden i stället för djupet. Men det är inte riktigt det som sker på våra högskolor. De ungdomar som finns där studerar längre i dag än man gjorde tidigare. Magisterexamen har blommat ut som någonting som väldigt många känner är en grundexamen. Det innebär att vi har fördjupat högskoleutbildningen ganska rejält. En av förklaringarna till att vi ännu inte har sett den kraftiga ökning som vi har i porten när det gäller andelen ungdomar som kan komma in på högskolan är att vi också har fått en fördjupning bland dem som redan finns där. Jag tycker att det är mycket väsentligt.

Sverige skall ligga internationellt väl framme när det gäller att erbjuda högskolestudier som verkligen går på djupet. En bra högskoleutbildning innebär att man har fått möjlighet att gå djupt in i ett ämne och fått en grundläggande duvning i vetenskaplig teori och kompetens i det ämnet. Det ger också självförtroende och möjligheter att söka sig kunskap på andra områden.

Anf. 53 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag uppskatter den sista delen av inlägget. Jag talar inte om längden på högskoleutbildningen, utan jag talar om att det i samhället i dag faktiskt finns en brist på spetsutbildad arbetskraft. Jag tycker att det är där som vi måste se efter hur vi kan tillgodose de behov som finns. I det avseendet tror jag att man kan göra mer också när det gäller forskningen på olika områden.

Anledningen till att jag så ivrigt arbetar med detta är ju att jag från ministern skulle vilja få ett löfte om att det blir samma rättigheter för dem som inte har de möjligheter som de flesta av oss medborgare har till utbildning. Även de kan ju höja sin utbildnings- och kunnandenivå. Det är deras rättighet som jag kämpar för och vill ha ett löfte om.

Anf. 54 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Jag delar Yvonne Anderssons uppfattning om att just spetsutbildad arbetskraft är mycket viktig för Sverige när det gäller våra möjligheter att växa ekonomiskt. Vi har framför oss en mycket kraftig ökning av t.ex. antalet civilingenjörer. Ett land som Sverige, med våra stora företag på området och en växande sektor med små och medelstora företag, är i mycket stort behov av välutbildade civilingenjörer.

Tittar vi närmare på forskarutbildningen ser vi att den också framför sig kommer att ha en expansion. Det innebär att vi dels kommer att kunna fylla många av de behov som finns i högskolan och på universiteten när det gäller lärarkompetens, dels få alltfler med doktorskompetens ute i näringslivet. Jag tror att det är mycket viktigt.

Det handlar väldigt ofta för företag om att också förstå vad som händer på forskningsfronten för att själva kunna utveckla produkter som ligger väl framme i tiden. Då behöver man mycket kompetent personal. Det visar flera av de framgångsrika svenska företagen. Genom att ha väldigt många disputerade inom sin verksamhet ligger de mycket väl framme internationellt när det gäller utveckling av produkter.

Forskarutbildningsreformen är viktig också av det skälet. Vi behöver en forskarutbildning som ser till att människor har en chans att på rimlig tid göra klart sina forskarstudier, ta sin examen och sedan gå vidare i yrkesverksamhet i högskolan, ute i näringslivet eller i samhället i övrigt. En bra reform. Den kommer att bidra till att vi får en ökad andel forskarutbildade framöver.

Anf. 55 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Kunskslyftet kommer Ulf Nilsson att ta upp i sitt inlägg.

I fråga om studiestödet besannades tyvärr att utbildningsministern kanske inte hörde på hela mitt inlägg. Där bemötte jag just Sofia Jonssons kritik av Folkpartiet för att vi inte gick längre i att beskriva förändringen av studiestödet, utan stannade vid en vision. Vi har inte finansiering i vår alternativbudget för detta. Vi har prioriterat funktionshindrade, äldreomsorg och lite annat.

Till frågan om kvalitetssäkringen. Utbildningsministern tar upp *peer review* som en garanti för kvalitetssäkring. Vi har i den utredning som jag just nu leder om forskningsetik uppdraget att titta närmare på *peer review*. Det finns en del problem i ett litet land som vårt. Antalet experter

som värderar andra experter är inte så stort. Jag hoppas att vi kommer att få fram en del lösningar för den delen av kvalitetssäkringen i framtiden. Men kvalitetssäkringen innehåller mycket mer än så.

Jag ställde också en fråga om FRN och möjligheten att FRN får i uppdrag att se närmare på hindrande strukturer i forskarsystemet. Jag tror att det är forskarkompetens som behövs för att gå närmare in på den problematiken.

Till sist tolkar jag utbildningsministerns beskrivning av vikten av utbildning över landet som att han ser positivt på att lösa resursproblemet för medicinarutbildningen uppe i Umeå. Den är vital för att vi skall ha en bra utbildning och forskning där och för rekryteringen av läkare i den delen av landet.

Anf. 56 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! FRN-projektet som Barbro Westerholm föreslår måste jag spontant säga låter intressant. Men med tanke på att vi har Forskning 2000 och en genomarbetad diskussion om forskningspolitikens struktur, finansiering och hur vi väcker olika intressanta forskningsprojekt, tror jag att det är bäst att jag avstår från att direkt säga om vi skall genomföra något sådant eller inte. Låt mig ta med det som en intressant idé.

Barbro Westerholm säger att Folkpartiet har en vision om studiemedelssystemet. Vi har inte finansiering, säger Barbro Westerholm. Det hedrar Barbro Westerholm. Så är det ju med nästan alla som sitter här och starkt förespråkar en snabb reform. Det finns brister i finansieringen.

Vi måste ta en ordentlig diskussion om vilka ambitioner man kan ha i en reform av studiemedelssystemet. Jag har antytt att det ni har föreslagit kostar ohyggliga summor. Det ligger i den övre delen av vad vi kan bära. Det är en angelägen reform. Det finns många andra angelägna reformer som skall diskuteras inför vårpropositionen. Låt oss ta den diskussionen, och ta den ni också i era partigrupper. Så får vi ta ytterligare en debatt om studiemedelssystemet framöver.

I fråga om kvalitetssäkringen är *en* modell inte den rätta. *Peer review* har sina starka sidor, men också sina nackdelar. Jag tror mycket på den väg Högskoleverket har sökt sig till, nämligen att uppmuntra förändringsarbetet inom högskolorna. Det är en intressant och viktig väg. Sedan finns också mycket annat som sker, t.ex. internationellt deltagande i utvärdering av forskning. Forskningens själva väsende är att den skall utvärderas internationellt. SACO har sina egna projekt när det gäller kvalitetssäkring.

Det är bra att det finns flera aktörer som är beredda att titta på, studera och analysera kvaliteten på våra högskolor. Högskoleverkets inställning är klokt och långsiktigt, dvs. att jobba på ett sådant sätt att högskolorna förändrar sig själva och återkommer med beskrivningar av vad man gör för att stärka kvalitetsarbetet.

Anf. 57 BARBRO WESTERHOLM (fp) replik:

Fru talman! Den självkritiska granskningen är basen. Den behöver stöd av ytterligare insatser.

I Forskning 2000 föreslås att det vi i dag kallar genusforskning skall ligga kvar i det som skall bli forskningsrådets samarbetsnämnd. Det är viktigt. Dagens resurser räcker på intet vis till för att stimulera all den

forskning som det nu kommer in ansökningar om. Det är knappt 10 % av de projekt som söker anslag som kan få anslag. Vi räknar med att ungefär hälften av dem som söker pengar gör det till projekt av så hög kvalitet att om det fanns resurser skulle vi satsa på dem. Någon gång skulle det vara viktigt att göra en konsekvensanalys av vad vi förlorar när vi säger nej till en rad bra projekt. Samhällsekonomiskt är det sämre än att försöka få fram slantarna till idéerna. Många av projekten tar upp studier kring hindren för att det skall bli full jämställdhet mellan kvinnor och män inom olika sektorer i vårt samhälle.

Anf. 58 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Jag delar uppfattningen i mycket av det Barbro Westerholm har sagt. Föregående regeringen har arbetat mycket och den nuvarande regeringen kommer att arbeta mycket med jämställdhetsfrågorna över hela linjen.

Utbildningspolitiken är väl känd, dvs. satsningar på genusforskning, satsningar på att rekrytera professorer, rekryteringsmål för universitet och högskolor. Allt detta är väl kända åtgärder och som jag kommer att hänvisa till när jag arbetar med frågorna. Det finns naturligtvis anledning att diskutera andra åtgärder. Barbro Westerholm och jag har stora möjligheter att komma överens på den punkten.

Anf. 59 PER BILL (m) replik:

Fru talman! Lars Hjertén kommer senare att prata om kunskapslyftet. Jag kan konstatera att gårdagens och dagens problem tycks vara att vi har ganska stora avhopp på grund av uteblivna studiemedel. Någonting tycks vara fel där.

Annars måste jag denna första gång tolka saker positivt. Vi ser en minister som kommer hit med en mager budget men med tre glada besked i sitt tal – tre goda steg åt höger.

Det första glada beskedet är att det ser ut att bli mer pengar till grundforskning och att det skall vara mindre krav på att politikerna kan märka upp vad som är samhällsnytta och inte samhällsnytta. Det är bra. Vi moderater har avsatt en och en halv miljard kronor för detta under tre år, men fortfarande finns det besparingar hos regeringen.

Det andra glada beskedet är att det blir mer pengar till de nya universiteten. Vore det inte fiffigt om detta kunde gå hand i hand? Nu måste de låna pengar eller ta av andra pengar för att köpa nya skyltar och byta brevpapper. Är det inte rimligt att man samtidigt som man utnämner ett nytt universitet också ger nya friska resurser?

Det tredje glada beskedet jag tyckte mig höra skulle vara mer pengar till internationell forskning. Men i budgeten ser vi besparingar.

Jag hoppas att det är så. Samtidigt finns det två stora minustecken. Det första är att det fortfarande låter som att socialisering av forskningsstiftelserna är någonting positivt. Det är det verkligen inte. Det andra är att det är knäpptyst om vilken dag, månad eller halvår som den nya studiemedelspropositionen kommer. Vi vet bara att den kommer. Vilken vecka eller månad handlar det om?

Anf. 60 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Jag känner Per Bill sedan tidigare. Jag vet att han ibland kan bli lite skamlös i debatten.

Han distanserar sig kraftigt från den politik som moderaterna har bedrivit under flera år under 90-talet. Han lyckas skaka av sig historien så att det inte märks ett dugg att ni har stått för en politik som har varit mycket inriktad på de stora universiteten och talat nedlåtande om satsningarna ute i landet. Nu skall ni ställa er på barrikaden och hävda att ni är det parti som driver satsningar ute i landet. Det är inte särskilt trovärdigt, Per Bill.

Vi har under mandatperioden förstärkt resurserna för de högskolor som nu blir universitet den 1 januari. Vi var mycket tydliga i samband med beslutet. Resursförstärkning kommer också att aviseras i samband med vårpropositionen 1999. Det fullföljer vi. Försök inte dölja er reträtt från den Unckelska utbildningspolitiken genom att göra en attack mot oss.

Per Bill säger att någon annan får ta hand om vuxenutbildningen. Det går inte att se högskoleutbildningen på det sättet, dvs. att någon annan får ta hand om andra frågor. Satsningen på vuxenutbildningen är ett sätt att se till att människor får möjlighet att gå vidare till högskolan. Det har ni varit emot under hela mandatperioden. Ni vill att 20 000 människor inte skall få den möjligheten. Det är ett avbräck i kampen för att alla som har en begåvning att gå vidare till högre studier skall ha chansen att komma vidare.

Anf. 61 PER BILL (m) replik:

Fru talman! Utbildningsministern och jag har debatterat många gånger. Jag känner också igen en del av debattknepen.

Låt oss börja med kunskapslyftet. Vi tror att många av de som i dag går i kunskapslyftet skulle ha bättre nytta av en kvalificerad yrkesutbildning. Det är en yrkesutbildning som vi har slagits för länge.

Vårt system, Thomas Östros, hade mer pengar även på Per Unckels tid till de dåvarande högskolorna. I vårt system gick fördelningen av platserna ut på att studenten själv väljer och att kvaliteten väger in för var resurserna skall ligga. Det hade definitivt gynnat flera av de nya universiteterna.

Anf. 62 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Det finns ett konkret problem med Per Bills omsvängning när det gäller synen på högskolorna utanför de traditionella orterna som Uppsala och Lund. Han förespråkar samtidigt ett resursfördelnings-system som kan innebära dramatiska minskningar för flera av de små och medelstora högskolorna.

Nu när Per Bill blir ställd inför frågan om en viss högskola, säger han att just den högskolan kommer att få mer. Vid en summering kommer alla att få mer.

Hur hade det varit för en så framgångsrik högskola som Karlskrona/Ronneby, Per Bill, som nu lyfts fram av Moderaterna, om det inte hade funnits ett politiskt engagemang att starta en högskoleutbildning, att värna den högskoleutbildningen och att låta den högskolan skaffa sig den kvalitet och det renommé som krävs för att bli en magnet? Med det re-

sursfördelningssystem som ni föreslår blir det omöjligt för nya högskolor att utvecklas.

Per Bill nämnde också skattepolitiken i sin replik. Låt mig säga, Per, att jag är väldigt glad om det öppnas möjligheter för en skattereform under denna mandatperiod. Jag kan försäkra att om Per Bills och hans kamraters politik hade gällt under de senaste fyra åren, hade vi inte varit i närheten av något sådant – ni hade kört landet i botten. Nu har vi den möjligheten, och det känner jag mig väldigt glad för.

Anf. 63 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag är glad över att utbildningsministern så starkt betonade allas lika möjligheter till en utbildning av hög kvalitet.

Mina frågor rörde faktiskt också detta med studiestödet. Det är nämligen flera år sedan Studiestödsutredningen lade fram sitt förslag. Regeringen har sedan i ett antal propositioner aviserat sin avsikt att utforma ett nytt studiestödssystem. Jag tror att för många presumtiva studerande innebär bristen på förutsägbarhet en otrygghet. Detta blir särskilt tydligt för de ungdomar som kommer från studieovana hem. För deras skull vore det väldigt tacknämligt med ett besked i denna fråga.

Jag tog i mitt anförande upp ett problem, och det gäller de nya antagningsreglerna till forskarutbildningen. Är utbildningsministern beredd att skyndsamt gå in och kartlägga de konsekvenser som de nya antagningsreglerna har fått för de doktorander som befinner sig i systemet, speciellt inom området humaniora? Jag tycker att det är viktigt att vi utifrån aspekten social snedrekrytering får klart för oss hur de ekonomiska spärarna har fungerat.

I samband med detta med det livslånga lärandet och möjligheten till flera olika chanser i livet skulle jag också vilja ta upp det som jag tidigare berörde, nämligen möjligheten att få studera efter det att man fyllt 45 år, då man har klarat av sin gymnasiekompetens, kanske inom det nationella kunskapslyftet. Detta skulle jag också gärna vilja ha en kommentar till.

Anf. 64 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Som jag sade menar jag att studiestödsreformen är en angelägen reform. Det system vi har i dag har brister som gör att det finns skäl att reformera. Britt-Marie Danestig är involverad i ett samarbete som också rör budgetpolitiken i sin helhet, och där kommer det att finnas anledning att diskutera den här typen av frågor. Naturligtvis begränsas vi av vilka resurser som finns. En studiestödsreform kostar pengar. Den är angelägen. Det skall vägas mot hur läget är i ekonomin i stort. I samband med det arbete med en reform som nu pågår på departementet ser vi naturligtvis också över sådant som åldersgränser.

Låt mig ägna några ord åt forskarutbildningsreformen. Jag tycker att grunderna i den reformen är mycket bra. Det är inte bra att institutioner har antagit forskarstudenter i en sådan omfattning att de, även om de har varit väldigt duktiga och väl passerat kraven för att klara av en forskarutbildning, inte har haft någon möjlighet att få finansiering. Jag tycker inte att detta är ansvarsfullt. Väldigt många ambitiösa, begåvade unga människor lockas in i forskarutbildningen men ges inte förutsättningar att klara av den därför att ekonomin inte är ordnad. Egentligen har kraven funnits

redan sedan 1969, men det är först nu som problemet har visat sig tydligt, vilket gör att man faktiskt är tvungen att ta ett ekonomiskt ansvar också för sina doktorander.

Sedan tror jag att det går att göra väldigt mycket, och jag ser det hända i t.ex. Lund och Uppsala. Vid universitetet kan man gemensamt dels se till att skrapa ihop resurser, dels formulera en gemensam policy för forskarutbildningen på hela universitetet för att underlätta övergången. I botten finns generösa övergångsregler beslutade av riksdagen, men det finns också stora möjligheter för universiteten själva att agera. Det gör man i Uppsala, och det gör man i Lund. Detta kommer jag att följa väldigt noga för att se hur pass väl det faller ut. Jag tror att det finns skäl att vara förhoppningsfull.

Reformen som sådan går ut på att forskarutbildningen inte är till för att man skall göra sitt livsverk och att kraven inte skall vara så höga att det tar 10–15 år innan man är klar, utan den är ett steg på vägen och ett viktig körkort för att sedan bli forskare eller gå ut i yrkeslivet.

Anf. 65 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag tror inte heller att det finns någon anledning att riva upp det fattade beslutet. Att det finns och har funnits stora brister vet jag också om. Bl.a. har det varit brist på handledning för doktoranderna. Men vad jag talar om är den grupp som gick in i forskarutbildningen när reglerna såg helt annorlunda ut. Övergångsbestämmelserna och universitetens möjligheter att möta deras behov har visat sig vara bristfälliga. Jag menar att det är slöseri att lämna doktorander – i Uppsala lär det vara 150 stycken – utan möjlighet att avsluta sina studier. Jag tycker att vi har skyldighet mot dem att låta dem göra det. Det är en helt annan sak med den grupp som har gått in i doktorandutbildningen med de nya reglerna och under de nya förutsättningarna.

Jag tror att utbildningsministern ändå måste hålla med mig om att reformen genomfördes väldigt snabbt, att universiteten och högskolorna inte var riktigt förberedda för den och att det har fått konsekvenser.

Anf. 66 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Jag menar att det i grund och botten är en väldigt bra och viktig reform. Vi ser nu en utveckling på universitetet där man tar ett gemensamt ansvar för att se till att väldigt många av dem som finns i systemet får chansen att slutföra sina avhandlingar. Men det är klart att det också visar att man har haft en intagning till forskarutbildning som inte alls har stämt överens med möjligheterna till finansiering. Det är inte ansvarsfullt. Det ger heller inte fler disputerade, vilket är vår målsättning. Vi behöver öka antalet forskarutbildade i Sverige för att kunna fortsätta att öka andelen lärare med forskarutbildning eftersom behovet stadigt ökar år från år vid högskolor och universitet, men också för att näringsliv och offentlig sektor skall kunna få del av den kompetens som de har.

Forskarutbildningsreformen är bra. Jag följer noga utvecklingen. Jag tror att universitetet nu har tagit mått och steg som gör att implementeringen av den blir ännu bättre.

Anf. 67 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag har lyssnat till utbildningsministerns beskrivning av utvecklingen inom den högre utbildningen och forskningen och delar i stort både visionen och de delmål som är uppnåbara inom en snar framtid.

Jag skulle vilja lyfta fram och få utbildningsministerns syn på två frågor som inte har berörts i debatten. Den ena handlar om studentinflytandet och den andra om studenternas sociala situation.

Tyvärr finns det en tröghet inbyggd i systemet. De gamla universiteten var, om vi ser bakåt i tiden, hierarkiska och ganska låsta institutioner. Det var inte precis idealutgångsläget för den typ av reformer som vi talar om.

Studenterna har haft väldigt lite att säga till om. Är utbildningsministern beredd att ge studenterna rätt att finnas med i alla beslutande och beredande organ? Det gäller t.ex. de råd, fonder och stiftelser som delar ut forskningsanslag. Det vore naturligt att doktorandföreningarnas representanter fanns med där. Det skulle säkert gagna utvecklingen. Jag tror också att studenternas möjligheter att delta skulle ge en viss trygghet, men det handlar naturligtvis om ett större problem än så. Det skulle vara bättre om de studiesociala problem som finns äntligen åtgärdades. Studenterna hör alltså till den grupp i samhället som inte har tillgång till det sociala välfärdssystemet, bl.a. därför att de inte betraktas som löneanställda. De ligger utanför systemet. De behöver alltså ett försäkringssystem. Det gäller olycksfallsförsäkringar, sjukförsäkringar, a-kassa osv. Denna fråga bör utredas i sin helhet. Är utbildningsministern beredd att tillsätta en utredning för att ge övergripande förslag på hur den studiesociala situationen skall kunna förbättras?

Anf. 68 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Jag ser, liksom Gunnar Goude, studentinflytandet som en väldigt viktig del i högskolans arbete. När det gäller kvalitetsfrågor och kvalitetsutveckling är kanske ett aktivt studentinflytande en av de allra viktigaste komponenterna. Det är de som har den starka kraften att driva på för att se till att de får en utbildning som är av hög internationell klass och gångbar på arbetsmarknaden.

I dag ligger den formella representationen bland studenterna väldigt högt. Våra ambitioner när det gäller studenternas plats i styrelser och så är höga. Men precis som Gunnar Goude påpekar finns det också beredande organ inför detta styrelsearbete där i många fall studenterna inte är involverade.

Jag vet att många studenter kan känna att de ibland hamnar i lite grann av en gisslansituation. Man är formellt väl representerad men man finns inte med i diskussionen i bakgrunden. Det är inget enkelt problem. Det kan naturligtvis vara högst olika var de formella besluten fattas i praktiken. Det kan naturligtvis vara en jakt på inflytande som studenterna ställs inför.

Jag arbetar nu med den utredning som kommer. Den är ute på remiss. Den gäller studentinflytandet och har en rad konkreta förslag när det gäller detta. Jag räknar med att kunna genomföra en del förändringar på basis av den utredningen, inte minst när det gäller synen på att studentinflytande är en del av kvalitetsarbetet på högskolan.

När det gäller studenternas sociala situation handlar det naturligtvis om en väldigt bred syn på den samhällsservice som finns. Det gäller de dagis som finns och de taxor som gäller där. Det gäller de möjligheter till kommunikationer, boende och allt sådant som finns. De frågorna hantaras naturligtvis inte av Utbildningsdepartementet. När det gäller de konkreta frågorna får vi ta en debatt på de olika områdena.

Jag tror att det är viktigt med en distinktion. Som student är man inte löntagare, och då har man inte automatiskt tillträde till de sociala försäkringar vi har. Det tycker jag är en rimlig utgångspunkt. Dessa försäkringar gäller arbetslivet. De gäller när man har ett jobb med skatt och annat som man betalar in.

Anf. 69 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag tackar för svaret. Jag tror ändå att ett initiativ från utbildningsministern i fråga om den studiesociala utredningen skulle vara välkommet och kanske behövligt. Den uppmärksammas nog inte automatiskt inom andra departement.

Får jag till sist bara säga ytterligare en sak. Jag vill haka på den diskussion som Per Bill tog upp om kunskapslyftet. Där är det en politisk motsättning. Men det finns problem där som kanske *inte* bottnar i den politiska motsättningen och som inte får slarvas bort i den där kubbningen. Det gäller hur kunskapslyftet skall få sin naturliga fortsättning.

Kunskapslyftet var en reform som kom i rätt tid, en tid med hög arbetslöshet. Vi har ju många medborgare som inte har kunnat tillgodogöra sig den nya gymnasie- och grundskoleutbildningen. Det var bra att den kom. Men tanken på hur framtiden skall se ut har vi inte sett mycket av. Hur är den långsiktiga planeringen för kunskapslyftet? En kvarts miljon människor har gått i kunskapslyftet, 100 000 har gått i gymnasieutbildning. Hur skall deras fortsättning se ut?

Jag ser faktiskt stora svårigheter med att släppa in denna stora grupp i högskolorna samtidigt som man vill öka intaget direkt från gymnasiet. Där finns faktiskt ett problem som är närmast oöverstigligt i dagens situation. Hur har utbildningsministern tänkt att man skall kunna hantera det här inom låt oss säga de närmaste 5–6 åren?

Anf. 70 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Gunnar Goude tar upp en väldigt viktig fråga. Vi har nu kunskapslyftet som kompletterar och kraftigt förstärker den traditionella vuxenutbildningen. Det löper fram till år 2002. Det är klart att en långsiktig vuxenutbildningspolitik måste rikta sig bortom 2002. Vi arbetar på departementet med nästa steg. Hur ser vuxenutbildningen ut i det längre perspektivet? En sak är jag säker på: Det är inte så att det är mindre utbildning för vuxna vi ser framför oss.

Det är klart att kunskapslyftet har varit en reform och en åtgärd som också har använts för att pröva nya modeller. Det har handlat om att förnya vuxenutbildningen och använda nya metoder. Det kommer vi att kunna använda oss av i arbetet med en långsiktig reformering av vuxenutbildningen. Vi återkommer till det.

Anf. 71 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! I utbildningsministerns fina och känslomässiga inledning av sitt anförande kunde vi höra honom prata om vikten av att många människor får möjlighet att studera på högskolor och universitet. Strax därefter pratade han också om att det är genom kunskap och kompetens som möjligheterna till arbete finns i framtiden.

Men han beskrev också sin oro över att det är elever från studieovana arbetarmiljöer som inte väljer att studera vidare. Då gör det mig ganska fundersam att utbildningsministern så upprört kan stå och tala om de partier som har förslag kring ett nytt studiemedelssystem, de partier som har en vilja att vara med att förändra och utveckla högskolan och den kvalitet som finns där.

Thomas Östros förmedlade i sitt anförande en oro när det gäller hur studenter från miljöer med liten studievana väljer att inte studera vidare. Men den situationen kan vi ju förbättra om vi får ett nytt studiemedelssystem. Mycket förvånande, utbildningsministern! Det är väl också första gången vi har hört att en minister ger heder åt partier som inte har finansierade förslag.

Anf. 72 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Nej, det har Sofia Jonsson nog aldrig hört mig säga förut. Men hedern gällde de partier som vågar erkänna att det de har i studiemedelsfrågan är visioner men inte en krona till finansiering. Den hedern var jag tvungen att ge till Folkpartiet, för det är bra. Då vet vi vilken spelplan vi arbetar på.

Jag är inte säker på att heller Centerpartiet har den finansiering i femmiljardersklassen som det här kan komma att handla om när vi staplar upp de angelägna reformer som vi ser framför oss. Jag för gärna en diskussion om den angelägna reform som studiemedelsreformen är. Men vi måste hålla den på en nivå som gör att det faktiskt också är möjligt att genomföra det här i praktiken.

Anf. 73 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Jovisst, Thomas Östros, är det viktigt att ha förslag som fungerar och håller inför framtiden och som innebär att fler studenter får möjligheter att utbilda sig inom den högre utbildningen.

Det jag dock tycker är förvånande, fru talman, är ju att utbildningsministern pratar om vikten av ett nytt system men samtidigt inte säger sig ha funderat ut ett nytt system. Dessutom meddelade han häromveckan att en proposition om ett nytt system *kanske* – endast förhoppningsvis – kan komma under mandatperioden.

Utbildningsministern kan tycka att Centerpartiets förslag inte håller ekonomiskt. Men det är i alla fall ett förslag som det finns vissa pengar i.

Anf. 74 Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s):

Fru talman! Sofia Jonsson tar upp den sociala snedrekryteringen, som är den kanske grundläggande frågan när vi diskuterar åtgärder framöver i utbildningspolitiken. Då är det klart att man också måste göra prioriteringar.

Den prioritering som vi gjorde under den förra mandatperioden var att först och främst satsa på en kraftig utbyggnad av den högre utbild-

ningen. Det tror jag var helt riktigt – också sett ur det här perspektivet. Det har gjort att det har blivit möjligt för grupper som tidigare inte haft en chans att komma till högskolan att nu få en högre utbildning. Den typen av prioriteringar är viktiga att göra, särskilt när vi ser till det samlade resursutrymmet.

Budskapet från mig är klart: Det är angeläget med en studiemedelsreform. Det system vi har i dag fungerar inte bra inför 2000-talet. Men det skall också sägas i samma anda att när man staplar upp reformer som börjar närma sig fem–sexmiljardersklassen är man ute och reformerar någonstans där det inte är realistiskt att genomföra det.

En studiemedelsreform kommer att genomföras under mandatperioden. Den skall bidra till att minska social snedrekrytering. Men det finns också andra väsentliga åtgärder som vi inte får glömma bort, som att bygga ut högskolan och se till att vi får en annan värdering av högre utbildning också i samhällsgrupper som i dag inte värderar den tillräckligt högt. Det kan göra att ungdomarna får en stimulans att gå vidare.

(forts. 8 §)

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av talmannen medgav kammaren att utbildningsutskottets betänkanden UbU1 och UbU2 samt konstitutionsutskottets betänkande KU13 fick avgöras i ett sammanhang vid arbetsplenium onsdagen den 16 december.

7 § Information från regeringen om EU-toppmötet i Wien

Anf. 75 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag vill informera riksdagen om resultaten av den gångna helgens toppmöte i Wien. Toppmötet, som i praktiken utgjorde avslutningen av det österrikiska ordförandeskapet, hade en mycket bred dagordning. Jag kommer därför att koncentrera min information kring ett antal av de mer centrala ämnen som diskuterades inklusive de frågor som den svenska regeringen särskilt driver i EU-samarbetet.

Jag kan konstatera att toppmötesdiskussionerna om sysselsättningen nu fördes i en atmosfär som är fri från konfrontation. Wientoppmötet bekräftade att kampen mot arbetslösheten fortsatt står högst på EU:s dagordning. Det system som införs med nationella handlingsplaner för sysselsättning och som utvärderas på europeisk nivå fungerar väl. Vi börjar också se resultat. Stabil ekonomisk tillväxt, låg inflation, fallande räntor och en aktiv arbetsmarknadspolitik har lett till att 1,7 miljoner nya arbeten skapats i Europa under 1998. Arbetslösheten i Europa är nu för första gången sedan 1992 under 10 %. Men detta innebär inte att vi kan vara nöjda.

De nya inslagen vid toppmötesdiskussionen denna gång var förslaget om europeisk sysselsättningspakt. Den minnesgode erinrar sig kanske att detta var ett svenskt förslag redan för några år sedan. Med socialdemokratisk regeringsmedverkan i 13 av 15 EU-länder är tiden nu mogen att

ta detta steg. Under det tyska ordförandeskapet nästa år skall innehållet i pakten konkretiseras. Vi var i Wien överens om att det bl.a. bör innehålla ytterligare kvantifierbara mål för arbetet med ökad sysselsättning. Mål bör sättas upp för hur stor andel av den vuxna befolkningen som skall vara sysselsatta på samma sätt som vi i Sverige har gjort på nationell nivå.

Diskussionen om den ekonomiska politiska dagordningen rymde inte någon större dramatik. Förberedelserna för införandet av den gemensamma valutan löper väl. Vikten av ett samlat uppträdande från EU:s sida i diskussionen om den globala finansiella situationen underströks.

Den skattepolitiska diskussionen blev ganska intensiv. Som bekant har det i bl.a. Storbritannien under senare tid blivit en ganska häftig reaktion på olika förslag om ökad skatteharmonisering. Min bedömning är att det bör vara möjligt att på ett konstruktivt sätt fortsätta diskussionerna om det skattepolitiska paket som sedan en tid tillbaka diskuteras i Ekofin. Här handlar det inte om att ge upp den nationella bestämmanderätten över skatterna. Däremot tror jag att det kan bli möjligt att föra kampen mot illojal skattekonkurrens ett steg framåt. Vår strävan att nå en överenskommelse om miniminivåer för kapitalbeskattning har nu ett brett stöd inom unionen.

En annan skattefråga som åtminstone medierna tyckte var huvudfrågan under hela toppmötet rörde en eventuell fortsättning av den skattefria försäljningen. Toppmötet enade sig om att be kommissionen och Ekofinrådet att till i mars nästa år undersöka vilka effekter på sysselsättningen som ett avskaffande av den skattefria försäljningen skulle få. Rådet bör även pröva en begränsad förlängning av den nuvarande ordningen för skattefri försäljning.

Två viktiga frågor som diskuterades på toppmötet var utvidgningen och Agenda 2000, dvs. EU:s interna hushållning för de kommande åren. Jag tror att det är viktigt att se dessa båda frågor i ett sammanhang.

Diskussionerna om Agenda 2000 ledde inte till något framsteg i sak. De olika länderna redovisade sina positioner, och det framgick då tydligt att vi står inför en besvärlig uppgift att under det tyska ordförandeskapet nästa halvår jämkä samman det hela till en uppgörelse. I ljuset av denna diskussion var det inte så konstigt att de som har mycket starka ytterlighetsuppfattningar i frågan om fördelningen av EU:s egna resurser också vill göra en koppling till utvidgningen.

I sak innebar utvidgningsdiskussionerna att toppmötet ställer sig bakom vad utrikesministrarna förhandlat fram om den fortsatta processen. Det innebär att det som vi enades om i Luxemburg för ett år sedan i allt väsentligt håller och att de särskilda framstegen i Lettland och Litauen erkänts. Man har också tagit fasta på att kommissionen förklarat att den under 1999 kommer att föreslå att förhandlingar inleds med Lettland om reformtaktan där består.

Det är ingen hemlighet att vi och de övriga nordiska länderna gärna hade sett att toppmötet något tydligare hade gett ett positivt erkännande av de stora ansträngningar som görs i kandidatländerna. Stämmningsläget är dock just nu sådant att många EU-länder vill att den interna resursfördelningen görs upp innan de är beredda att på allvar gå vidare i utvidgningsprocessen.

Min slutsats är dock ändå att vi inte skall behöva förlora tid i det fortsatta arbetet. Det omställningsarbete som pågår i kandidatländerna är mycket djupgående. Det måste finnas utrymme för genuint demokratisk förankring av de åtgärder som nu vidtas. Regeringen kommer givetvis att fortsätta att tillsammans med andra nordiska länder vara pådrivande i utvidgningsarbetet.

Fru talman! I partiledardebatten i slutet av oktober angav jag fyra områden utöver utvidgningen och sysselsättningen som jag ville ägna särskild uppmärksamhet åt i EU-arbetet. Låt mig kortfattat redovisa hur diskussionerna förlöpte i dessa för regeringen centrala ämnen.

Först skall jag ta upp jämställdheten. Här gav våra ansträngningar konkreta resultat. Som första punkt i slutsatserna om det fortsatta arbetet med riktlinjerna för sysselsättningen i EU kan man nu läsa följande:

Medlemsstaterna skall ägna särskild uppmärksamhet åt att åstadkomma tydliga framsteg på jämställdhetsområdet genom att utnyttja principerna om *bench marks* och *mainstreaming*.

Det mål för jämställdheten som vi satte upp inför toppmötet, att på detta sätt ta första steget mot en ordning med nationella handlingsplaner för jämställdhet, uppnåddes således.

På miljöområdet slog toppmötet på nytt fast att principen om hållbar utveckling skall genomsyra alla EU:s politikområden. Redan till toppmötet i Wien hade tre ministerråd lämnat rapporter. Ett ytterligare antal ministerråd får nu i uppdrag att konkret redovisa hur detta skall gå till. Här möter vi inte längre något motstånd. Alla inser att detta är framsynt och nödvändigt.

På svenskt förslag kommer frågan om starkare konsumentskydd att ingå som ett prioriterat område i diskussionerna om det fortsatta genomförandet av den inre marknaden.

Frågan om EU:s samarbete med Ryssland blev föremål för en lång diskussion i regeringschefskretsen. Vi var alla överens om vikten av ett nära samarbete med Ryssland när landet nu genomgår en svår ekonomisk kris. Jag presenterade ett antal konkreta förslag om hur ett sådant samarbete skulle kunna se ut:

- Öppna upp möjligheter för ett samarbete på det rättsliga området för att hjälpa Ryssland hantera den organiserade brottsligheten.
- Systematiskt utbyta information om samarbetet med Rysslands olika regioner.
- På lämpligt sätt stödja fri opinionsbildning och fria medier.
- Öka personutbytet med ryska politiker, företagare och administratörer.

Allt detta skall vi nu närmast samarbeta om med det tyska ordförandeskapet, så att dessa idéer kan ingå i den gemensamma EU-strategin för Ryssland som skall utarbetas under nästa år.

Jag skall sammanfatta Wientoppmötet för vår del:

Först kampen mot arbetslösheten, sedan utvidgningsfrågorna och Agenda 2000, sedan jämställdhet, miljöfrågor och konsumentskydd.

Det är ingen dålig dagordning: kampen mot arbetslöshet, utvidgning, jämställdhet, konsumentskydd och miljöfrågor. Det är en progressiv dagordning som väl avspeglar, skall vi säga, den rödgröna majoritet, den rödgröna reda, som numera präglar europeisk politik. Det blev också toppmötet i Wien ett uttryck för.

Fru talman! Till sist några ord om två andra områden som på olika sätt rönt viss uppmärksamhet.

Först gäller det frågan om löner och andra förmåner för EU:s parlamentariker som ju har diskuterats i parlamentet under den senaste tiden. Parlamentets talman José Maria Gil-Robles redovisade för toppmötet det förslag till förmånspaket som det nu finns en majoritet kring. Både den danske statsministern och jag själv markerade att vi ansåg att principen om att parlamentarikerna betalar skatt i sitt eget land var viktig att upprätthålla. De nya bestämmelserna, vilka enhälligt måste godkännas av rådet, är avsedda att tillämpas på de ledamöter som väljs vid EU-parlamentsvalet i juni nästa år. Det finns således ytterligare tid att diskutera frågan.

Slutligen: Omedelbart före toppmötet högtidlighölls 50-årsdagen av FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Med anledning av detta föreslog jag att EU under det kommande året ägnar särskild uppmärksamhet åt kampen mot rasism, främlingsfientlighet och antisemitism både inom EU och i kandidatländerna. Detta fick starkt stöd, och toppmötet välkomnade särskilt den konferens som planeras i Stockholm om ungefär ett år för att sprida information om Förintelsen.

Detta, fru talman, är i koncentrat en redovisning från det toppmöte i Wien som hölls i helgen.

Anf. 76 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Det verkar som att toppmötet i Wien blev lite av en bekräftelse på att entusiasmen för östutvidgningen svalnar på sina håll i flera av EU:s medlemsländer. Man säger ju i slutsatserna att den här utvidgningsprocessen nu är på god väg. Man säger också att det skall bli en dynamisk fortsättning. Men det tas inga steg framåt, efter vad man kan begripa, förrän i Helsingfors 1999. Det verkar alltså vara lite av på stället marsch.

Jag tycker att man skall försöka förklara det som ändå måste tolkas som ett misslyckande och fundera lite över hur Sverige skall agera i fortsättningen. Det har ju varit så att Sverige i Agenda 2000-förhandlingarna drivit krav och, får man väl säga, betett sig på ett sätt som har stökat till det lite. Man har ju talat om lägre EU-avgift och en fryst EU-budget. Det är större nedskärningar från svensk sida i förslagen än vad t.o.m. kommissionen har föreslagit på jordbruks- och regionalpolitiksområdena.

Det är uppenbart att även inriktningen i det svenska agerandet påverkar andra länders bedömning av om man vill vara med om en östutvidgning eller inte. Därför vill jag fråga hur statsministern och regeringen tänker bete sig för att, kan man säga, försöka återvinna ett brett beslutssamt stöd för östutvidgningen, om regeringen kan ompröva delar av den svenska förhandlingsinriktningen för att medverka till de mål som ändå måste anses vara övergripande i dag för att åstadkomma den nödvändiga östutvidgningen.

Anf. 77 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag tror att Lennart Daléus skall vara lite försiktig med att säga att entusiasmen svalnar. Det finns ingen tvekan om att alla länderna i Europa, inom EU, ser en möjlighet att sätta punkt för det kalla kriget genom utvidgningen av EU till nya medlemsstater. Man ser en möjlighet att komma bort från öst- och väst-tänkandet inom Europa. Den historiska uppgiften ser alla, och den är jag övertygad om att vi kommer att fullfölja.

Den processen är just nu, precis som jag sade i min redogörelse, koordinerad – ligger samtidigt – med att vi diskuterar budgeten för EU framöver. Både Lennart Daléus och jag vet att EU:s budget i huvudsak är jordbrukspengar – dessutom lite regionalpolitik men i huvudsak jordbrukspengar. Lennart Daléus och jag vet också att för att vi skall få till stånd en utvidgning av EU som vi kan hantera ekonomiskt bör vi reformera den jordbrukspolitik som nu ligger.

Min bedömning är att vi, även om vi inte hade diskuterat utvidgningen och inte hade haft de nya kandidatländerna, skulle ha diskuterat den jordbrukspolitik som ligger därför att den i grunden inte är sund. Det är en svensk uppfattning som är känd sedan länge.

Vi hjälper inte kandidatländerna genom att i diskussioner om Agenda 2000 på något sätt börja anpassa våra krav eller våra synpunkter till länder exempelvis i södra Europa som har andra intressen än vi kring jordbrukspolitiken. Det skapar bara en kortsiktig arbetsro som troligen långsiktigt förlamar unionen.

Vi kommer att ha en tuff diskussion nästa år i Tyskland om den framtida EU-budgeten och om de framtida riktlinjerna för jordbruks- och regionalpolitiken. Men jag tror inte att någon av oss någonsin kommer att tvivla om att när väl den diskussionen är genomgången fortsätter utvidgningssprocessen precis som förut. Att sända andra signaler är att sända in tvekan, och det vill jag inte medverka till.

Anf. 78 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Jag får ta det frågevägen snarare än att uttrycka åsikter, även om det blir indirekt. Jag frågar alltså om inte statsministern delar min och andras uppfattning, om inte regeringens långtgående besparingsförslag – besparingsförslag är bra men nu gäller det de *långtgående* besparingsförslagen – har medverkat till att skapa en oro och ett sviktande intresse hos en del länder när det gäller östutvidgningen. Jag skall, fru talman, skynda mig att säga att jag inte är ensam om att av det som händer i Wien göra bedömningen att det snarare är en neddragning av takten än en förändring.

Min andra fråga är om det inte är så att regeringens linje när det gäller budgetdiskussionen minskar återflödet av resurser till Sverige. Frågan blir därmed tvåfaldig så att säga: Bromsas inte östutvidgningen? Och i det andra fallet: Gynnar ett sådant här agerande verkligen svenska intressen?

Anf. 79 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag tror att det gynnar oss om vi får en renare budget inom EU, en budget där vi lika gärna kan behålla pengarna själva i Sverige i stället för att först betala in dem till EU och sedan kräva tillbaka

dem för att på så sätt så att säga få någon balans i flödena. Det finns anledning att gå igenom det här.

Vi kan konstatera att många ekonomiskt mycket väl utvecklade länder i EU trots allt är nettobidragstagare vad gäller EU. Det är inte en rimlig ordning. Detta måste vi våga kritisera utan att vi för den skull hamnar direkt i en diskussion om jordbrukspolitiska intressen.

Vår linje är genomtänkt, förankrad i riksdagen. Jag tror att oavsett utvidgningen krävs det en reformering av EU:s budget och EU:s jordbruks- och regionalpolitik.

Anf. 80 GÖRAN LENNMARKER (m):

Fru talman! Toppmötet var en besvikelse när det gäller utvidgningsfrågan, den i särklass viktigaste frågan på EU:s dagordning. Jag tror att det är första gången som ett toppmöte har en mera snäv inställning än kommissionen. Normalt har vi vant oss vid att det är toppmötet som skall ha perspektiven, se de stora linjerna och driva på i en så här viktig process. Därför finns det anledning att vara bekymrad om det här skall vara ett uttryck för, som statsministern uttryckte sig, en rödgrön syn på hur Europas framtid skall formas.

Vi får intrycket att toppmötet snarare bromsar än driver på. Detta är kanske ett uttryck för att man inte har visionen av vad som är det centrala i Europasamarbetet, utan att man mera kommer att syssla med de visserligen viktiga och tekniska frågorna men att man inte förmår att placera utvidgningen där den hör hemma – som den alldeles centrala utmaningen för vår generations européer: att ena hela Europa.

Mot den bakgrunden är toppmötet en besvikelse. Skulle det fortsätta med den här stilen finns det anledning att vara bekymrad.

Anf. 81 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det var också vad jag gav uttryck för. I den delen gick det inte tillräckligt långt enligt den uppfattning som vi har. Vi hade gärna gått längre. Lennmarker vet vad jag redovisade inför EU-nämnden omkring vår uppfattning om kommissionens förslag. Det är sant. Men vi skall vara försiktiga så att vi inte hamnar i läget att beskriva det nya som vi nu upplever som ett avståndstagande från utvidgningsprocessen. Det är inte där det ligger. Jag är övertygad om att det handlar om att vi nu går in i en fas där vi diskuterar Agenda 2000. Den fasen blir intensiv nästa halvår. Sedan är vi förhoppningsvis tillbaka i en process som kraftfullt drivs framåt. Utvidgningen kommer inte att gå att stoppa. Den är en historisk nödvändighet och har en stark folklig förankring i både öst och väst.

Anf. 82 GÖRAN LENNMARKER (m):

Fru talman! Det är något bekymmersamt om man får en skiftning i tonläge och attityd. Jag tror att toppmötets centrala uppgift är att se till att hålla de rätta perspektiven, att driva på och lägga tyngdpunkten bakom de absolut viktigaste sakerna. Framför allt är jag orolig om detta är början på något nytt, att vi får en mera snäv, mera detaljinriktad debatt – visserligen viktiga detaljer var och en för sig – och att vi får en mera inåtvänd tid. Vi hade en period på 70-talet då vi hade många socialdemokratiska regeringar. Det slutade i euroskleros, ett stopp för EG:s, som det

hette på den tiden, utveckling. Jag ser ett bekymmer om vi nu får detta inåtvända, en rad rödgröna regeringar som ser inåt och inte förmår ta ett helhetsansvar. Kan man inte bryta det här, då tror jag att det blir en bekymmersam period för EU framöver.

Anf. 83 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag tror inte att Göran Lennmarker skall vara så bekymrad. Vi skall trots allt komma ihåg att det i stort sett var den uppsättning regeringar som nu sitter, med ett undantag, som fattade utvidgningsbeslutet i Luxemburg. Det blev ju inte snävt utan brett trots att det fanns de – det vet Göran Lennmarker mer än någon annan – som hade haft en mindre generös inställning i denna fråga.

Vi skall fortsätta att driva processen. Jag är inte nöjd med slutsatserna från Wien. Jag kopplar dem till Agenda 2000. Därefter, när vi har den processen igenom, är jag helt säker på att detta rullar på precis som tänkt.

Anf. 84 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Jag måste konstatera att det tyvärr inte togs många långa steg framåt i de viktiga frågorna. Utvidgningen har diskuterats här, Agenda 2000 likaså. Skall man jämföra tidsförhållanden och tidsbrist är det väl snarast så att Agenda 2000 trycker på ännu mera, eftersom det rör frågor som måste läggas till rätta innan utvidgningen kan bli aktuell och genomföras.

Rent pinsam var den roll som kom att tilldras frågan om försäljning av skattefri sprit. Där har jag egentligen en fråga till statsministern. Hur kommer det sig att statsministern kunde företräda en position som han inte hade redovisat inför EU-nämnden några dagar tidigare och som går 180 grader mot den ståndpunkt som finansministern tidigare har angivit?

Jag noterar detta som en egendomlighet men skall gå vidare till det ämne som jag skulle vilja fråga statsministern om. Det gäller det som berördes i presentationen här, nämligen skatteharmonisering.

Inför beslutet om införandet av euron sade statsministern att en orsak till att Sverige skulle ställa sig utanför var att han var rädd för den ekonomisk-politiska samordning och den gemensamma budgetpolitik som skulle kunna bli följd av en gemensam valuta. Nu hör man honom livligt applådera när tyska och franska finansministrar tar steg mot majoritetsbeslut i ekonomisk-politiska frågor. Visserligen säger han att det nationella vetot skall kvarstå i skattepolitiken, men när det gäller att beivra illojal skattekonkurrens kan han tänka sig beslut med kvalificerad majoritet. Man får en känsla av att när det gäller att införa minimiskattesatser som kommer att verka uppdrivande på skattetrycket kan statsministern vara med, utom kanske möjligen när det gäller skattefri sprit, tobak och parfym. Då vill han ha låga skatter.

Jag undrar hur det går till. Står regeringen fast vid att beslut i skattepolitiska frågor i EU skall fattas med enhällighet, alltså att det nationella veto som vi från Sveriges sida enhälligt slagit vakt om skall bevaras?

Anf. 85 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Därom råder ingen tvekan. Däremot hälsar jag med tillfredsställelse att exempelvis de kryphål, som representeras av att man i vissa länder kan spara skattefritt, täpps till. Det har vi drivit från svensk

sida ganska länge. I de slutsatser som nu finns från Wientoppmötet har vi fått gehör för detta. Det tycker jag är bra. Den typen av harmonisering har jag ingenting emot. Men vi är rädda om vår möjlighet att i denna kammare ta ut skatter därför att det ytterst är svenska folkets egen angelägenhet. Det i sin tur är grundförutsättningen för att behålla ett välfärds-samhälle av det snitt som vi vant oss vid i Sverige och som en stor majoritet av våra invånare uppskattar.

Frågan om taxfreeförsäljning, eller *duty free* som det också heter, är egentligen inte så stor som utrymmet i rapportering från toppmötet antyder. Min uppfattning är den att vi har ett beslut om att avskaffa den. Grundinställningen ligger fast. Däremot när de tre stora ländernas premiärministrar vädjar om förståelse för att kunna hantera den arbetslöshets-situation som kan komma att uppstå, är det inte orimligt att man skickar tillbaka frågan till Ekofinrådet för att det skall titta på saken igen. Allt annat hade varit att vara en utomordentligt okänslig politisk person. Om man skall tolka mandatet så snävt, att ingenting kan göras vid bordet av det här slaget, kan vi lika gärna skicka in skriftliga röstfullmakter. Det är trots allt politik det handlar om. Då måste man av och till kunna hitta en rimlig kompromiss så att organisationen fortsätter att gå framåt.

Anf. 86 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Nu var det inte direkt vid bordet förändringen skedde. Jag såg själv statsministern i TV-rutan skinande glad säga att det är trevligt att kunna köpa lite taxfree när man är ute och reser. Det var flera dagar innan, så nog fanns det möjlighet att förankra den totalt förändrade ståndpunkten i riksdagen om statsministern bara hade bekvämat sig att göra det. Men jag håller med om att det är en liten fråga. Jag utgår från att statsministern delar min uppfattning, att man i en gemensam gränslös marknad inte kan ha särskilda bestämmelser för transport av spritdrycker.

Men tillbaka till skatteharmonisering. Statsministern bestrider inte mitt påstående att tendensen för honom är att man kan tänka sig en skatteharmonisering uppåt och utan att det nationella vetot skulle spela in.

Låt oss ta ett exempel. Man har kritiserat Irland för att man där har beviljat företag från andra länder förmåner vid etablering i landet. Nu håller man på att införa en enhetlig skattesats på 12,5 %. Anser statsministern att tillämpningen av en generell skattesats på 12,5 %, långt under vad som finns i andra länder, är ett utslag av skadlig skattekonkurrens? Eller är det, som jag anser det, en sund skattekonkurrens därför att det medverkar till att få ned skatteuttaget och därmed till att Europa blir mer konkurrensdugligt i jämförelse med Nordamerika och Sydostasien i fortsättningen?

Anf. 87 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Vi skiljer oss åt, Lars Tobisson och jag. Lars Tobisson hämtar sina modeller för samhällsbygge i en annan del än Europa. Sydostasien är ingen förebild för mig och kommer aldrig heller att bli det. Vi har faktiskt i Europa bestämt oss att fördela på ett rättvist sätt och bygga anständiga samhällen där människor som åldras och blir sjuka eller arbetslösa kan leva ett värdigt liv och där barn och ungdomar får en bra uppfostran. Det kostar pengar, det kräver skatter. Det är faktiskt en poli-

tisk uppgift att se till att vi skyddar möjligheten att ta ut skatt när man nu öppnar gränserna. Allt annat än detta är, Lars Tobisson, att fly från kärnfrågan.

Frågan som ställdes i första inlägget var ju om jag var för majoritetsbeslut eller inte. Den frågan har jag klart svarat på. Sedan har jag ingen kunskap om vad EU-länderna sysslar med just nu. Det får jag återkomma till när jag har satt mig in i den frågan.

När det gäller taxfreeförsäljningen verkar Tobisson upprörd. Ta det med ett litet smil, Lars Tobisson, för en gångs skull! Det är faktiskt ingenting som gör att unionen går under, att vi lyssnar på en opinion som de facto finns. Sedan kan vi fundera över hur det har kunnat bli på det viset, att man driver frågan så att säga ända fram till kanten och först därefter kliver det fram premiärministrar från de tre största medlemsländerna och vädjar: Låt oss vänta.

Det är klart att den politiska reaktionen från min sida, även om jag förstår principen, är att man väntar lite och försöker att hitta en lösning som enar alla.

Sedan kan väl både Lars Tobisson och jag vara överens om att det är ett trevligt inslag i resandet.

Anf. 88 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Jag tänkte ställa en fråga om östutvidgningen och synen på vad som hände i Wien. Men låt mig med anledning av det allra senaste som sades uttrycka en viss förvåning över statsministerns minst sagt lättsinniga inställning till förankringen av relativt viktiga frågor i den svenska riksdagen och den svenska EU-nämnden. Den frågan har nyligen diskuterats i det svenska konstitutionsutskottet då ett enigt utskott hade synpunkter när det gäller en av statsministerns kolleger.

Så till den stora frågan. För Folkpartiet liberalerna och för alla europeiska liberala partier är östutvidgningen den riktigt stora frågan. Jag vet att statsministern har ungefär samma uppfattning. Efter att statsministern höll sitt s.k. linjetal häromåret har jag noterat att det är en gemensam uppfattning, att östutvidgningen är den viktigaste frågan. Jag har inte funnit någon anledning att rikta kritik utan bara noterat att statsministern och den svenska regeringen driver denna fråga på europeisk nivå, och det tycker vi är bra.

Men jag blev bekymrad i dag över den rätt lättsinniga beskrivning som statsministern gav av det som hade hänt i Wien. Den strider mot allt vad som står i alla massmedier och mot det som man kunde se i TV – jag hade förmånen att vara i Tyskland dagen innan där den nye tyske förbundskanslern, Göran Perssons partivän, framträdde i den tyska förbundsdagen och berättade vad han skulle göra på Wienmötet. Det var en av de mera beklämmande politiska föreställningar som jag har tagit del av.

Läget är ju det att vi numera har – som statsministern ofta brukar påpeka – socialdemokratiska ledningar i det stora flertalet av EU:s medlemsländer, 13 av regeringarna har ett socialdemokratiskt inslag. Om alla andra utom statsministern gör bedömningen att stämningläget i denna viktiga fråga kraftigt har försämrats under det senaste halvåret är jag bekymrad över om det verkligen är statsministerns uppfattning, eller om

det är en förhandlingsteknisk uppläggning på vilket sätt han skall kunna påverka sina socialdemokratiska partivänner.

Så min fråga är: Ser statsministern några goda möjligheter att påverka de socialdemokratiska regeringarna, som snabbt har svalnat i denna viktiga fråga, och då inte minst den tyska regeringen?

Anf. 89 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag tror att jag har gjort ståndpunkten klar. Jag är inte nöjd med Wienslutsatserna. Men jag varnar för att tro att detta är ett uttryck för att utvidgningen inte är en viktig angelägenhet. Min bedömning är att detta är ett inslag i den ganska infekterade diskussion som nu kommer att föras i Europa under det kommande halvåret om det som vi kallar för Agenda 2000, eller enklare uttryckt: om hur de pengar används som vi betalar in till unionen, vem som får tillbaka dessa pengar och hur de fördelas i Europa. Det är den dragkampen som vi nu bevittnar.

I det sammanhanget är också utvidgningsfrågan uppe, inte för att ifrågasättas utan därför att den jordbrukspolitik som man bestämmer sig för påverkar också våra förutsättningar för att driva utvidgningen på det ena eller andra sättet.

Bo Könberg begår ett misstag om han tror att diskussionerna om budgeten är någonting som skall förväxlas med den grundläggande inställningen till utvidgningen. Den uppslutningen finns kvar, det är min bestämda uppfattning. Vi tänker fortsätta att driva den som vår högst prioriterade fråga.

Anf. 90 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Det allra sista gläder mig mycket. Det är förstås viktigt att alla som tycker som statsministern och jag verkligen ägnar den energi som vi har till att driva denna fråga.

Men det som bekymrar mig och många andra – också tidningarna har skrivit om det – är en annan bild än den som statsministern ger. Det är inte bara bilden av att det råder något slags förhandlingsläge som man försöker att positionera sig i för att kunna betala in något mindre pengar, utan många uppfattar det som att det har skett en attitydförändring.

Ungefär samtidigt som man träffades i Wien träffades de liberala partiledarna i Bonn under torsdagen och fredagen. På många håll var man mycket oroad över det som de uppfattade som en omsvängning i negativ riktning, att det inte bara handlade om att man ville positionera sig utan att man faktiskt hade en mycket svalare inställning till denna viktiga fråga och såg en mängd hinder på vägen.

Jag vill avsluta med att fråga statsministern: Delar inte statsministern bedömningen att den nya tyska socialdemokratiska och gröna regeringen är avsevärt svalare till östutvidgningsfrågan än vad den regering som avgick var?

Anf. 91 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Nej, den uppfattningen delar jag inte. Jag upplever att det i grunden är samma tyska politik.

Sedan kan det också bero på vilket intryck man får. Det kan bero på vem man talar med. Det är klart att jag har ju möjlighet att umgås med

ansökarländerna, träffa deras stats- och regeringschefer och höra efter hur de bedömer läget. Där finns en obruten tro och optimism.

Jag kan också se en annan sak som gläder mig oerhört, nämligen den enormt snabba förändring som dessa länder genomgår just därför att de strävar efter ett medlemskap i den europeiska unionen. Den kraften som ligger däri kommer naturligtvis att resultera i att utvidgningsprocessen drivs vidare. Det är min bedömning.

Skulle jag bedöma situationen i Europa fel, då är det ett allvarligt bakslag, men jag har ingen anledning att tro att så är fallet.

Anf. 92 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Fru talman! Samtidigt som man kan uppleva att möjligheterna för ansökarländerna försvagades skärpte man ju upp sina egna synpunkter när det gäller den gemensamma ekonomiska politiken. Man intog bl.a. ståndpunkten att det är nödvändigt att EU talar med en röst i det internationella samarbetet om monetär och ekonomisk politik. Denna röst skall då vara ordförande i Euro 11-gruppen.

Vidare slog man fast att den europeiska centralbanken skall ha en observatörsstatus i IMF:s styrelse. Jag vill då veta: Hur agerade Sverige när det gällde uppskärningen av den gemensamma ekonomiska politiken på den internationella arenan? Kommer Sverige att föra en parallell talan i internationella forum? Eller var i världen hamnar Sveriges röst när det gäller viktig ekonomisk politik?

En annan del som jag upplevde att man skärpte upp gäller GUSP-samarbetet, som tidigare har varit en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik mer i ord, men nu sade man att man måste stödjas av en trovärdig operativ kapacitet för att EU skall kunna spela en roll fullt ut. Då är frågan: Har statsministern ställt sig bakom att det skall finnas en operativ kapacitet? Eller har statsministern reserverat sig med hänsyn till att Sverige även fortsättningsvis skall vara ett alliansfritt land?

Anf. 93 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det sista först. Vår villighet att delta i krishantering är stor. Vi har nu gjort en insats i Bosnien som faktiskt är långt utöver vad många andra länder inom EU har gjort. Vi samarbetar gott med Nato inom ramen för PFP, Partnership for peace, och i andra konstellationer.

Tony Blair har lyft frågan om hur vi i framtiden skall hantera dessa frågor, hur vi skall samordna oss så att vi inte hela tiden ständigt blir beroende av en amerikansk insats när det inträffar kriser i Europa. Vi är öppna för ett resonemang om den typen av krishantering. Men vi är naturligtvis inte öppna för ett resonemang där krishanteringen övergår i att ställa ut nationella säkerhetsgarantier. Då hamnar man i ett läge när man byter säkerhetspolitisk doktrin, och det är inte vår inställning som Marianne Samuelsson väl känner till. Dessa skrivningar har vi inga bekymmer med utifrån vår grundläggande hållning.

Den externa representationen är också en fråga som nu diskuteras. Hur skall vi uppträda när det är en valuta inom en stor del av unionen? De som i fortsättningen går runt med euro i plånboken kommer väl att företrädas av någon från Euro 11-gruppen i exempelvis dialogen med IMF. Vi kommer att ha vår dialog. Det är självklart. Vi har lyckligtvis, höll jag på att säga, kronor i plånboken. Andra har andra valutor och

företräds av sina regeringar. Jag tycker att det är ganska naturligt att den externa representationen av euron och Euro 11 klarades ut på det här viset.

Det innebär att de små länderna, som är inne i eurosamarbetet, på samma sätt som de stora kan representera den valutan, t.ex. i G 7, G 8 och i IMF-diskussionerna. Finland, som ju snart blir ordförandeland, kan mycket väl komma att föra diskussionerna för euroområdet i den typen av organ. Jag ser inget konstigt i det. Jag ser det som ett naturligt inslag för dem som har bestämt sig för att följa den linjen. Vi har ju tills vidare bestämt oss för en annan linje.

Anf. 94 MARIANNE SAMUELSSON (mp):

Fru talman! Det är bra att regeringen står fast vid att vi har en annan linje när det gäller den gemensamma ekonomiska och monetära unionen och medlemskapet där. Det är ju oerhört viktigt för det rödgröna samarbetet att den ståndpunkten står fast.

Samtidigt känner jag en stor oro för vart det internationella solidaritetsarbetet tar vägen när det blir en gemensam röst som styr detta. Jag är bekymrad för att nivån på det kommer att dras ned och för att de interna problembilderna blir mycket väsentligare än de globala. Därmed kommer den viktiga röst som jag har upplevt att Sverige har haft i internationella forum att tystna i de här sammanhangen.

Därför anser jag att det är oerhört viktigt att Sverige markerar att vi vill ha kvar en egen röst i världen för att kunna agera inom FN och andra internationella organ på ett tydligt sätt för den internationella solidaritetens skull.

Anf. 95 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag tror inte att ett eventuellt svenskt framtida deltagande i den monetära unionen på något sätt skulle förhindra oss att internationellt uttrycka vår uppfattning.

Det var ju också en av de åsikter som framfördes en gång i tiden om EU-medlemskapet. Det skulle stäcka oss i våra internationella strävanden. Så är det ju inte. Vi har fullt ut möjlighet också nu att bedriva utrikespolitik och utrikespolitisk opinionsbildning och solidaritetsarbete på samma sätt som förut. Men det är viktigt att tillägga att vi nu har tillgång till ytterligare en nivå. Vi kan samordna oss i Europa för att bedriva aktivt solidaritetsarbete.

Jag kan försäkra Marianne Samuelsson att när man suttit med när Nelson Mandela har besökt EU:s stats- och regeringschefer är det ingen tvekan om var han upplever att han har haft stöd i världen. När man alldeles nyligen suttit med vid bordet och lyssnat på Yasser Arafat i samma dialog med regeringscheferna i Europa är det ingen tvekan om var han har upplevt att han har haft stöd i sin process runtomkring i världen.

Vi har ett gott sällskap i Europa. Det finns progressiva regeringar som också talar för internationell solidaritet. Det skall vi inte glömma bort.

Anf. 96 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Fru talman! Statsministern rapporterade att man hade diskuterat den globala finansiella situationen vid rådsmötet. Vad jag förstår fattade man inga skarpa beslut. Jag skulle vilja fråga statsministern hur han anser att

man skall försöka komma till rätta med den finansiella kris som finns och EU:s roll i densamma.

Anf. 97 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det är tur att jag har gott om tid. Jag har ju faktiskt två minuter på mig att klara ut den här saken. Den tiden skall vi nog försöka att använda.

Ryttar tar upp en av vår tids stora och svåra frågor. Det är bra. Jag kan på en gång säga att jag inte har något bra svar på den. Jag kan också tala om att jag inte har träffat någon annan heller som har något bra svar på detta. Jag kan däremot berätta att jag har träffat många politiker, liberaler, konservativa, socialister och socialdemokrater, som alla har uttryckt samma frustration, samma ilska och samma förtvivlan över det internationella kapitalets enorma genomslagskraft.

Den första förutsättningen för att på något sätt återställa en balans mellan kapital och politik är ju att man ser likartat på problemet. Den förutsättningen börjar nu att vara på plats. Det är orimligt att kortsiktiga spekulationer i ett slag skall radera bort årtionden av samhällsbyggnadsarbete. Det är orimligt. Det kan ingen ansvarig politiker någonstans leva med.

Jag kan inte svara på vilka metoder och vilken teknik som behövs. Det diskuteras olika metoder, som Ryttar vet. Det kan vara alltifrån Tobinskatte över till placeringstvång i någon dag, dvs. att kortsiktiga placeringar skall stå någon dag på ett konto i respektive lands riksbank innan de får placeras vidare i papper. Jag tror att Chile har infört en sådan reglering redan. Det finns olika uppslag.

Jag är beredd att fördomsfritt och öppet diskutera varje sådant uppslag. Det finns anledning att hela det politiska samhället världen över samlar sig för att hålla emot detta kortsiktiga spekulationskapital.

Sedan kan man också säga att det regelmässigt är så att de länder som råkar sämst ut är de som har en egen ekonomi som är i dåligt skick. Är det någonting vi kan göra för att skydda oss är det faktiskt att vårda vår egen nationella ekonomi.

Just nu upplever vi ju en krisunge i världen. Vi i Sverige går ju hyfsat igenom detta enbart därför att vi har klarat av att sanera vår egen ekonomi. Tänk om vi hade haft 1994 års ekonomiska situation i den finansiella oro som nu har rått. Vilket enormt kaos som då skulle ha rått i Sverige. Det säger någonting om en av de möjligheter som står oss till buds.

Anf. 98 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Fru talman! Jag delar till alla delar den uppfattning som statsministern har fört till torgs här. Jag ser också en komplikation i att försöka att lösa den här krisen. De exempel som statsministern tog upp handlar om olika former av regleringar. I EU-fördragen är kapitalets absolut fria rörlighet garanterad. Ser statsministern detta som ett bekymmer, eller är det möjligt att gå vidare trots dessa skrivningar?

Anf. 99 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag tror inte att EU:s reglering där är annorlunda än exempelvis den svenska. Det är också fri rörlighet för kapital i Sverige. Vi

har en fri rörlighet över våra gränser för kapitalet. Jag tror inte att EU där på något sätt är annorlunda som kropp än stora eller små nationalstater.

Jag tror inte att man skall söka varken lösningen eller problemet där. Det kortsiktigt enklaste vi har att göra är faktiskt att se till att vi sköter vår egen ekonomi. Det minskar vår utsatthet för spekulation. Det löser dock inte problemet, men det minskar utsattheten.

Det andra vi har att göra är att hävda frihandel. Det finns alltid en tendens i svåra tider att stänga sina gränser. Om vi nu stänger gränserna för import från Asien till Europa kommer vi på allvar att fördjupa den asiatiska krisen till en sådan omfattning att den mycket väl kan komma att starta en ny orosperiod i hela det finansiella systemet. Det handlar alltså om frihandel, ordning och reda i den egna ekonomin och även någon typ av politiska beslut som gör att marknaderna fungerar bättre. Det sista saknar vi. Det får vi hjälpas åt med, Bengt-Ola Rytting, jag och andra som känner ansvar för Europas framtid.

Anf. 100 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga om den kortsiktiga tidsplanen, dvs. våren 1999, då Agenda 2000, de ekonomiska perspektiven och de regionalpolitiska fonderna skall klaras ut.

Om jag har förstått det rätt är ett starkt skäl för att få budgeten och därmed de andra sakerna på plats att det nu sittande parlamentet skall kunna klara ut detta innan man skiljs åt inför den 13 juni.

Det ställer väldigt stora krav på Tyskland att klara ut detta. Min fråga till statsministern är: Finns det fler viktiga milstolpar än parlamentsvalet som gör det nödvändigt för Tyskland att klara detta?

Anf. 101 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Nu skall jag tänka efter så att jag inte missleder Holger Gustafsson.

Jag tror att i den meningen är naturligtvis parlamentsvalet en deadline, och den sammanfaller ju i stort sett med det tyska ordförandeskapets utgång – sedan är det bara några veckor kvar. Det är ju Sankt Antons helg i stora delar av Europa den 13 juni.

Jag tror alltså att det är det som är styrande. Jag ser inget annat.

Precis som Holger Gustafsson säger – det ligger outtalat i hans fråga – antyder det att det blir en ohyggligt komprimerad vår. Det blir ett förhandlingsspel, som ju ännu inte riktigt har börjat, som kommer att behöva gå för fullt. Där kan det komma in frågor som vi i dag inte riktigt tror skall komma in. Här får man vara öppen för det mesta, och här får man dessutom ha en mycket hög beredskap.

Jag hade kunnat tänka mig en lättare uppgift för en ny tysk regering att starta med än att börja med detta och försöka få det att fungera. De tyska politikerna har ju samfällt deklarerat att de för sin del inte har ytterligare pengar att skjuta in i EU:s budgetsammanhang, till skillnad från vad Helmut Kohl har kunnat göra tidigare exempelvis i samband med Maastricht.

Då var det andra tider, andra pengar. Nu är det en budgetförhandling som är på riktigt, på så sätt. Det finns liksom ingen ytterligare införsel av nya resurser. Och det kommer att bli väldigt konfliktfyllt, det är jag övertygad om.

Samtidigt är det min fasta tro att man sedan kommer att komma ut från detta rum beledsagad av vit rök någon gång i slutet av mars 1999. Så blir det. Men dit fram blir det mycket dramatiskt.

Anf. 102 HOLGER GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Bara en liten ytterligare kompletteringsfråga.

Om vi skulle hamna i den situationen att man inte klarar av föresatserna i budgeten, dvs. att man inte når kommissionens ambitioner, tvingas vi då att anta en mer eller mindre traditionell långtidsbudget och att på det sättet tappa tempo i utvidgnings sammanhanget? Kan man utläsa det ur korridorssamtalen som statsministern har haft?

Anf. 103 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det är nog för tidigt ännu att utläsa det som Holger Gustafsson befärdar. Det här är oerhört viktiga frågor, som Holger Gustafsson tar upp. Det här är det verkligt svåra, det här är konsten det närmaste halvåret. Jag tror inte att vi skall behöva befärd det, även om man naturligtvis inte kan utesluta det.

Dramatiken i en sådan utveckling är i sin tur beroende av den tillväxt som kommer att vara i den europeiska ekonomin. Det är lätt att se att med en god tillväxt de kommande åren skapas ett utrymme också i EU:s budget som faktiskt kan användas för en utvidgning, även om inte jordbrukspolitik och regionalpolitik reformeras i grunden.

Det finns alltså ytterligare en parameter i den här ekvationen som vi ännu inte riktigt kan identifiera men som kanske blir det som till sist löser ut det hela.

Jag har inget svar på Holger Gustafssons direkta fråga. Jag kan väl avslöja så pass mycket att vi pratar om det, men vi kan inte bedöma riktigt ännu var det hamnar.

Anf. 104 ÅSA TORSTENSSON (c):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till statsministern. Jag har läst mig till att det sägs i slutsatserna från Wien, vad gäller de institutionella frågorna som inte har lösts i Amsterdamfördraget, att dessa skall lösas före utvidgningen. Vad betyder egentligen detta?

Blir då situationen den att EU:s medlemsländer först måste komma överens om en förändring av både kommissionens sammansättning och viktningen av rösterna i ministerrådet? Innebär det också att varje nationellt parlament skall ha godkänt denna förändring innan något nytt land kan bli medlem av EU?

Anf. 105 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det där är en formulering som kan verka mer dramatisk än vad den är. Det är en upprepning av det beslut vi tidigare har tagit och som nu också står i slutsatserna på samma sätt som man gjorde efter Amsterdam och troligen också Luxemburgbeslutet.

Det är det här det handlar om i nästa fas. Det begriper ju alla att redan nu är EU tungt med 15 länder kring bordet. Att ta beslut med 15 länder i enhällighet är jobbigt. Vi vet ju, både Åsa Torstensson och jag, hur svårt det är att bli enhälliga i en styrelse med 10. Det kan vara nog så

jobbigt. Och att då sitta i en med 15, där varje beslut skall tas enhälligt, är ohyggligt komplicerat.

Nu blir det snart 20, och sedan kanske det blir 25. Hur gör man då? Det är de sakerna som skall lösas ut.

Det här orkade man inte med i samband med Amsterdamfördraget. Det var för konfliktfyllt. Man sköt på det. Det finns dock en öppning här som är av det slaget att man har antytt i vilken riktning man skall gå. Men det är kanske en av de frågor som rent av kan dyka upp tidigare, vad vet jag, än vad som har varit avsett.

Om saken skall behöva gå tillbaka för ratificering av respektive parlament är jag osäker på. Jag tror inte att just den saken – jo, den skall nog kanske gå tillbaka för att ratificeras hos parlamenten. Där har jag samma uppfattning som Åsa Torstensson.

Anf. 106 ÅSA TORSTENSSON (c):

Fru talman! En följdfråga blir hur statsministern egentligen kommer att hantera den här frågan och Sveriges ställning.

Anf. 107 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Vi har fått den frågan förut i offentliga sammanhang. Det blir en svensk förhandlingsposition som skall stämpas in och som vi har stämplat in.

Vi vill exempelvis ha en egen kommissionär. Sedan har vi lagt fast vilka regler vi har haft, vilka utgångspunkter vi har haft i förhandlingarna. De är kända sedan tidigare, och jag har ingen anledning att på något sätt röra på mig där.

Sedan är det ju förhandling. Då vet vi om att från den position man har, går man någon bit. Men för vår del är det viktigt att varje land har en egen kommissionär. Det ligger i botten.

Anf. 108 RONNY OLANDER (s):

Fru talman! Jag tycker att det är en mycket intressant redogörelse som statsministern ger. Den är både intressant och spännande.

Jag tycker att den mycket tydligt visar på att de svenska positionerna, som vi har tagit till oss sedan en lägre tid tillbaka, både håller och bär.

Jag tycker också att den pekar på ett resonemang kring löntagarnas och medborgarnas Europa. En fråga får man alltmer ofta när man är ute på möten och när man träffar folk och diskuterar just EU-frågorna. När företagen flyttar omkring i Europa och ute i världen – och det gör de av olika skäl – börjar frågeställningar komma alltmer, även om de kanske är nationella på sitt sätt. Det gäller arbetsrätt och löntagarnas anställningsvillkor och att trygga villkoren för dem i ett europeiskt perspektiv.

Min fråga till statsministern är: Finns det inte anledning att fundera, kanske ännu starkare än de sju direktiv som finns på området, när det gäller den sociala dimensionen och det sociala protokollet? Kanske skall man ta några ytterligare steg för att få något av en balans eller väga upp de orostecken som ändå finns.

Anf. 109 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag vill först säga att jag delar Ronny Olanders uppfattning att de svenska positionerna bär. Vi ligger nu i en politisk mittfåra i Europa, och alltflera regeringar runt omkring oss drar åt samma håll.

Jag har för första gången träffat en premiärministerkollega som i spåren av Asienkrisen har upplevt att företag från hans hemland nu flyttar ut till Marocko. För första gången upplevde han ett problem med den sociala dumpningen.

Vi har tidigare känt en plåga när svenska företag har dragit i väg, som t.ex. Ericsson till Skottland, vid en del etableringar på Irland osv. Jag är inte alls främmande för att den typ av majoritet som nu finns i Europa mycket väl kan komma att aktualisera frågeställningar av det här slaget.

En annan bra framgångsväg, Ronny Olander, är att det fackliga arbetet europiseras, så att vi får till stånd ett fackligt samarbete i Europa. Fler än metallarbetarna börjar titta på hur man kan samordna minimikrav och sådant i avtal för att få till stånd ett grundläggande skydd. Med öppenhet för ett samarbete med fackföreningsrörelsen tror jag att man får gehör för den typen av synpunkter just nu, samtidigt som det naturligtvis också åskådliggör det utsatta i en internationellt orienterad ekonomi.

Anf. 110 RONNY OLANDER (s):

Fru talman! Jag är mycket nöjd med det svaret. Det kan i samband med utvidgningsprocessen tänkas komma upp resonemang kring lika eller jämförbara villkor för löntagarna. Jag delar meningen att vi har all anledning att på olika sätt ta tag i den sociala dimensionen och i det sociala protokollet. Jag tycker att detta besked är glädjande.

Anf. 111 BJÖRN VON DER ESCH (kd):

Fru talman! Det är ju väldigt viktigt för EU:s framtid, herr statsminister, att medborgarna har tillit till organisationen som sådan. Inte minst på senare tid har man även i Sverige börjat uppmärksamma alla de oegentligheter som förekommer inom administrationen och som nu också har spritt sig upp till kommissionärerna. Tre, möjligen fyra, är nu berörda av de utredningar som pågår. Det är tal om att man inte skall bevilja kommissionen ansvarsfrihet, och det skulle vara mycket olyckligt om det sker just i vår, när EU skall ta itu med så mycket annat.

Var dessa oegentligheter inom EU något som politikerna kände oro för och som kom till uttryck i Wien?

Anf. 112 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Såvitt jag kommer ihåg avspeglades detta inte i slutsatserna. Däremot är det någonting som vi talar om när vi informellt diskuterar läget. Jag tillhör dem som tror att det här är förödande för unionen, på samma sätt som vi själva i vårt land har drabbats av en del misstag och oegentligheter inom offentlig verksamhet. Vi vet vilken inverkan det har haft på människors uppfattning om den offentliga verksamheten och om politisk aktivitet.

På samma sätt är det med unionen, kanske med ännu större kraft därför att avståndet är så stort. Det sker så långt bort, och det finns så mycket av missförstånd, av fördomar och av rädsla och ångslan för vad som

faktiskt pågår någonstans där borta med mina pengar. Den inställningen finns här i vårt land, och den finns säkert i hela Europa.

Om man inte kraftfullt kan göra klart att resurserna har använts på ett korrekt sätt, är det naturligtvis en för unionen farlig situation.

Över huvud taget diskuterar man för lite det demokratiska underskott som finns i hela det fantastiska bygge som Europeiska unionen representerar. På tal om tillit är det faktiskt så att den linje som vi har valt i EMU-frågan just är ett uttryck för ängslan. Man skall inte bara kasta sig framåt inför nya stora uppgifter utan att låta människor få en rimlig chans att bedöma konsekvenserna av det. Det demokratiska underskott som detta representerar tillsammans med den här typen av missbruk är farligt för unionen.

Anf. 113 SONJA FRANSSON (s):

Fru talman! Statsministern sade i en del av sin sammanfattning väldigt många viktiga saker, bl.a. om kampen om arbetslösheten och utvidgningen, men statsministern nämnde också jämställdhetsfrågan som oerhört väsentlig. Det gläder mig mycket att den nu är uppe på dagordningen och att statsministern driver den så hårt.

Det är viktigt att EU berör alla människor, både män och kvinnor. Då är det också väsentligt att vi driver på jämställdheten och får fram den som en del i demokratin.

Min fråga till statsministern är om man har diskuterat en form av kvotering för att skynda på processen, på samma sätt som vi inom vårt parti har jobbat med "varannan damernas". Min fråga är kopplad till att jag för ett tag sedan i en tidning läste om att Indiens kvinnor driver på för att få en form av kvotering för att snabbare komma fram med jämställdheten.

Anf. 114 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! I slutsatserna finns uttrycket *bench-marks*. Jag tycker att det är ett acceptabelt uttryck i den engelska sammanfattningen. I den svenska är det väl helt enkelt ett uttryck för ambitionsnivå och bästa möjliga prestation. Vi vill ha jämförbara ambitionsnivåer och bästa möjliga prestation för hela unionen, och det har vi nu fått accept på.

Det gäller på arbetslivets område men också inom politiken. Jag är helt övertygad om att om unionen skall upplevas som trovärdig av alla sina medborgare, är det också viktigt att de beslutande organen rimligt motsvarar befolkningens sammansättning. Om vi kommer så långt att vi får "varannan damernas" i Europa låter jag vara osagt, men jag är inte främmande för att vi skall driva det. Jag är definitivt övertygad om att vi redan har börjat processen med att sätta ut mål på detta område.

Jag accepterar hellre ett ambitiöst mål som vi kan enas om att styra mot än jag nu tar en strid om "varannan damernas", som vi förlorar. Men det är inget tvivel om att EU så småningom kommer att hamna i en svensk situation. I ett modernt samhälle delar män och kvinnor på ansvaret inte bara för hem och familj, inte bara för arbete och produktion, utan också för samhälle och debatt.

Anf. 115 SONJA FRANSSON (s):

Fru talman! Det svaret gläder mig oerhört, och jag kan understryka att Europas kvinnor till fullo stöder detta. Det får vi besked om när vi är ute

och reser i Europa. Man frågar oss: Hur har ni burit er åt? Vilka vapen har ni? Hur kämpar ni? Vad har ni för taktik? En del av detta har varit just "varannan damernas" men även *mainstreaming*-modellen.

Det här känns alltså förhoppningsfullt, och, som sagt, alla kvinnor stöder det här.

Anf. 116 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag har inget behov att göra något avslutande inlägg annat än att jag får önska alla en god jul.

Anf. 117 TALMANNEN:

Tack detsamma!

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § (forts. från 6 §) Utbildning och universitetsforskning samt studiestöd (forts. UbU1 och UbU2)

Anf. 118 HELENA HÖIJ (kd):

Fru talman! Högskolans kvalitet och effektivitet kan mätas ur åtminstone två olika perspektiv, nämligen ur studentens, eller för den delen doktorandens, perspektiv och ur samhällets perspektiv. För den studerande är en bra högskoleutbildning en god investering, som inte bara erbjuder goda förutsättningar för sysselsättning utan även stimulerar till kritiskt tänkande och personlighetsutveckling. För samhället är en väl fungerande högskola en förutsättning för den nationella konkurrenskraften och välfärden. Grund- och spetsutbildning måste vara väl balanserad, grundforskningen och den tillämpade forskningen likaså.

Det som vid sidan av utbildning och forskning har kommit att kallas högskolans "tredje uppgift", nämligen dess anknytning till samhället i övrigt, är också mycket viktig. Båda parter, dvs. både samhället och högskolan, besitter resurser och kunskaper som gör att ett utbyte mellan dem ger en mycket positiv effekt. Det är dock Kristdemokraternas uppfattning att samverkan mellan högskola och samhälle, som ju knappast är en ny tanke, kan utvecklas ytterligare, och vi anser att Högskoleverket bör få i uppgift att mer specifikt utvärdera hur högskolorna förvaltat denna "tredje uppgift".

Eftersom högskolan skall förbereda studenten att ta steget ut på arbetsmarknaden är det fullt motiverat och rimligt att teknik och naturvetenskap ges ett utökat utrymme och att insatser görs för att säkra rekryteringen till utbildningen inom dessa områden, såsom på sätt och vis nu sker. Det är områden där högutbildad arbetskraft är en bristvara. Men vi kristdemokrater vill också understryka det faktum att högskoleutbildningen inte bara skall bidra till studenternas och samhällets materiella välstånd. Många av högskolans kunskapsområden saknar helt eller delvis kommersiellt intresse. För att skapa ett mänskligare samhälle krävs djupare kunskaper också om andliga, kulturella, sociala och etiska värden. Utbildning och forskning i allmänhet och i humaniora i synnerhet spelar en viktig roll i den utvecklingen.

Fru talman! Jag vill nu gå över till att tala om kvaliteten i grundutbildningen och samspelet mellan grundutbildningen och högskolornas forskningsverksamhet – ämnen som har varit uppe till debatt här tidigare.

Lärarbristen på våra universitet och högskolor är ingen ny företeelse, men regeringen tar inte situationen på allvar. Avsaknaden av långsiktighet i regeringens högskoleutbyggnad har gjort det svårt att rekrytera och behålla kompetenta lärare. Högskolor och företrädare för studenter och doktorander signalerar att det har blivit svårare att rekrytera studenter till doktorandstudier inom vissa områden. Detta är ett faktum som djupt oroar oss kristdemokrater, och vi efterlyser regeringens strategi för rekryteringen till forskarstudier.

För att undvika den kvalitetsförsämring som riskerar att bli resultatet av regeringens utbyggnadspolitik vill vi kristdemokrater tillföra forskarutbildningen 50 miljoner kronor per år utöver vad majoriteten föreslår – detta för att göra det möjligt för aktiva doktorander, främst inom humaniora, att slutföra sina studier. Detta råder delvis också bot på den kritik som framförts när det gäller den nyligen genomförda reformen med forskarutbildningen – en kritik som vi delar till stor del. Reformen har gett effekter som inte minst har drabbat humaniora, samhällsvetenskap och teologi.

En framgångsrik forskarutbildning handlar inte enbart om finansieringen. Frågor om handledarrelationer och forskningsmiljöer är minst lika viktiga faktorer bakom en effektiv utbildning. Kristdemokraterna anser att en samlad kartläggning av dagens forskarutbildning behöver göras.

Av vikt för utbildningens kvalitet är naturligtvis också lärarnas kompetens. Kristdemokraterna har länge påpekat vikten av pedagogisk förnyelse och pedagogiskt skickliga lärare inom den högre utbildningen. Vi arbetar därför t.ex. för att pedagogiska meriter i högre grad skall betonas vid anställning av professorer.

Regeringen skriver i budgetförslaget att det pedagogiska förnyelsearbetet måste ges högre prioritet och att examinationsformerna måste förnyas. Vi har under förmiddagens debatt hört de flesta betona vikten av pedagogisk utbildning för lärare inom högskolan. Kristdemokraterna håller med om detta men efterlyser resurser och konkreta förslag. Som en del av satsningen på högskolan vill vi uppmärksamma utbildningen av lärare som redan är verksamma i högskolan. Det är inte rimligt att de som undervisar och leder i högskolan förväntas besitta pedagogisk kompetens utan att ha fått någon utbildning. Inslag av pedagogisk utbildning i forskarutbildningen bör därför övervägas.

Ett annat sätt att höja kvaliteten skulle kunna vara att låta den egna verksamheten få utgöra forskningsobjekt. Högskolans former och miljö för lärande är ett relativt utforskat fält. Som en följd av dessa resonemang vill vi kristdemokrater tillföra 50 miljoner kronor utöver utskottets förslag till just lärarnas kompetensutveckling i pedagogik. Menar man allvar med en pedagogisk förnyelse bör just den pedagogiska utvecklingen få starta med lärarrollen.

Läsåret 1989/90 fanns knappt 200 000 registrerade studenter, och läsåret 1997/98 var de drygt 300 000. Under 90-talet har alltså antalet studenter ökat med över 50 %. Men antalet lärare och forskare har, som sagt, inte alls ökat i samma takt. Det säger sig självt att detta varit och är

en stor utmaning för högskolan, speciellt när det gäller att upprätthålla kvaliteten på utbildningen.

Trots den stora utbyggnad som högskolesystemet genomgått de senaste åren stängs många sökande ute. Konkurrensen om platserna har alltså ökat trots den kraftiga expansionen. Detta är ett slöseri med begåvning som vårt land egentligen inte har råd med.

Detta är naturligtvis i sin tur en av orsakerna till att så gott som alla är överens om att utbyggnaden av högskolan måste fortsätta. Tyvärr är den bristande kontinuiteten i regeringens handlande i denna fråga beklämmande. Den planerade utbyggnadstakten har varierat, och nya besked om antal platser har givits i så gott som varje budget- och våraproposition. Så sent som i våras angavs 15 000 nya platser, och nu föreslås 16 000. Man har heller inte lämnat entydiga besked om hur många av platserna som är nya och hur många som har funnits som tillfälliga men nu blir permanenta.

De olika beskederna har inte medgett långsiktig planering i högskolorna och inte heller i de kommuner som berörs.

Även tillgången till, alternativt bristen på, bra och billigt boende är en del av de studiesociala förutsättningar som är viktiga. På många håll är situationen minst sagt kaotisk. Vi motsatte oss regeringens förslag att avbryta det tillfälliga investeringsstödet till byggandet av 15 000 nya studentbostäder under perioden 1997–1999. Vi välkomnar därför det tillkännagivande som riksdagen på bostadsutskottets förslag har givit regeringen i denna fråga.

En annan studiesocial faktor som påverkar studierna är naturligtvis studiestödssystemet. Det har vi förstått av förmiddagens debatt. Ändå väljer regeringen att ännu en gång skjuta en studiestödsreform på framtiden. Detta är i allra högsta grad otillfredsställande, fru talman. Jag hade hoppats på utbildningsministerns besked i denna fråga i dag, men det fick vi tyvärr inte. Jag beklagar också att utbildningsministern inte har kunnat prioritera att vara kvar under debatten.

Förutom att det krävs en satsning på lärarresurser och en förbättring av de studiesociala villkoren krävs det också att medel avsätts för kringresurser som bibliotek, utrustning, lokaler för självstudier och tekniska hjälpmedel. Detta har varit svårt på många håll på grund av de generella besparingskrav som finns. Däremot välkomnar vi naturligtvis regeringens satsning på bibliotek.

Studenter, som investerar i storleksordningen en kvarts miljon kronor på sin högskoleutbildning, har också rätt att kräva hög kvalitet. Som en konsekvens av mina resonemang här tidigare vill vi kristdemokrater därför utöka antalet platser i en något lugnare takt än den regeringen föreslår. Vi vill i gengäld fortsätta expansionen även efter de år som regeringen inte ger besked om, nämligen år 2001. Vi anslår medel till 7 500 nya platser år 2001. Samtliga platser skall naturligtvis vara permanenta.

Vid en så kraftig expansion som högskolan nu genomgår är det viktigt att också noga tänka igenom var den skall ske. Även om det ur ett politiskt perspektiv inte är lätt för ett universitet eller en högskola att uttrycka tveksamhet inför en möjlig expansion har det kommit signaler från några lärosäten att de skulle vilja ägna sig åt konsolidering. I stort sett alla universitet och högskolor får del av de nya årsstudieplatserna –

detta gäller dock inte självklart de icke-statliga högskolorna. Kristdemokraterna fortsätter att gå emot regeringens negativa särbehandling av dessa högskolor. I år liksom tidigare gäller detta inte minst de fria teologiska högskolorna.

All högskoleutbildning bör ha någon form av forskningsanknytning. Vi kristdemokrater stöder därför målet att tilldela fasta forskningsresurser till alla högskolor, men det måste ske gradvis eftersom uppbyggnaden av goda forskningsmiljöer tar tid och kräver långsiktighet.

Under sommaren beslutade regeringen att högskolorna i Karlstad, Örebro och Växjö fr.o.m. 1999 skall erhålla ställning som universitet, delvis mot de rekommendationer Högskoleverket lämnat efter sin granskning av de tre högskolorna. Regeringen menar att beslutet innebär en viljeinriktning om en fortsatt utveckling av de aktuella lärosätena. Kristdemokraterna finner det därför förvånande att regeringen inte följer upp sitt beslut helt och hållet och tilldelar extra resurser när det gäller forskningsanslag till samtliga nya universitet.

Högskoleverket har en uppgift i att granska och bedöma kvaliteten vid universitet och högskolor. Verkets arbete är av stor vikt – något som jag noterade att även utbildningsministern tycker. Verkets arbete har bidragit till ett utvecklings- och förbättringsarbete inom högskolan, men vi anser att verkets roll kan utvecklas ytterligare. Högskoleverket beslutar efter kvalitetsprövning bl.a. om vilka vetenskapsområden som skall finnas vid en högskola. Man prövar förutsättningarna att utfärda examina i forskarutbildningen, och man prövar och beslutar om examensrätt inom grundutbildningen.

I stället för att utveckla denna roll som oberoende kvalitetsgranskare föreslår majoriteten enligt vår mening steg i fel riktning. Den föreslår att regeringen skall besluta om en högskola skall tilldelas ett vetenskapsområde, med motiveringen att regeringen också föreslår vilka resurser en högskola skall tilldelas. Detta motsätter sig Kristdemokraterna, och vi har tidigare motsatt oss förslaget om att en högskola skall kunna tillsätta professorer utan tillstånd från Högskoleverket. På så vis försvinner också där den oberoende kvalitetskontrollen.

Högskoleverkets bedömning att en högskola har förutsättningar för att bedriva forskning och forskarutbildning inom ett vetenskapsområde behöver inte automatiskt leda till att högskolan tilldelas resurser för detta. På samma vis kan regeringen eller riksdagen t.ex. vilja att en viss högskola skall få ett visst vetenskapsområde, men då bör man först skapa förutsättningar för detta genom att t.ex. bevilja medel för högskolans utveckling. Därefter bör beslut fattas. Högskoleverkets granskning är en kvalitetsgranskning, medan regeringen kan lägga på även andra perspektiv.

Fru talman! Majoriteten har beslutat om ramar för utgiftsområdet som inte stämmer överens med kristdemokraternas förslag varför vi inte kommer att delta i beslutet om anslagsfördelning. Vår syn på anslagen finns i särskilda yttranden i betänkandena. Jag står naturligtvis bakom samtliga reservationer från Kristdemokraterna i dessa två betänkanden, men nöjer mig, för tids vinnande, med att instämma i Yvonne Anderssons yrkande om bifall till reservation 3 i betänkande 1 mom. 1 och 5 och reservation 1 i betänkande 2 mom. 1 och 9.

Anf. 119 ANDERS SJÖLUND (m):

Fru talman! Som ny ledamot i kammaren kan jag inte undgå att bli förvånad över den debattordning som råder i detta stora utskott. Jag hoppas trots allt att vi kommer fram till ett bra beslut på den punkten så småningom.

Fru talman! Tillåt mig först att ge några kommentarer kring motionen om klinisk forskning och utbildning, som Barbro Westerholm också var inne på. Jag kan konstatera att utskottet återigen delar uppfattningen att det råder en obalans i Sverige mellan de olika lärosäten som har läkarutbildning. Särskilt Norrlands universitetssjukhus har en väsentligt lägre ersättning än andra lärosäten. Detta är oroande. Om vi inte får en annan ordning riskerar läkarutbildningen att hamna i en situation som leder till en brist på läkare i Norrland – för övrigt ett läge som kan gälla hela Sverige.

Sedan läkarutbildningen etablerades i Umeå har umeutbildade läkare verkat på praktiskt taget alla vårdcentraler – även långt inne i Norrlands inland. Men redan i dag kan vi tyvärr finna vårdcentraler som står helt utan distriktsläkare. Läget håller på att bli allvarligt, och under tiden avvaktar regeringen även på denna punkt.

Utskottet delar också motionärens uppfattning att de s.k. ALF-avtalen inte är tillfredsställande. Man skriver att det är angeläget att regeringen så snart som möjligt finner en lösning och att utskottet utgår ifrån att regeringen med kraft driver på en förändring av de nuvarande avtalsvillkoren.

Jag hoppas därför, fru talman, att detta inte stannar vid fagra ord, utan att vi får se en aktivitet från regeringens sida som snabbt avhjälpes de obalanser som finns i landet vad avser just klinisk forskning och utbildning. Här hade det varit lämpligt med ett svar från utbildningsministern, men det får vi avvakta med.

Fru talman! Svenskt utbildningsväsende är kanske den viktigaste framgångsfaktorn för detta land med en liten befolkning och stor yta. Utan en välutbildad befolkning blir vår konkurrensförmåga för såväl nationen som individen kraftigt försämrade. I ljuset av detta finns det anledning att vara bekymrad över vår utveckling som kunskapsnation.

Trots de vackra orden kring kunskapslyftet är detta naturligtvis ingen lösning på de grundläggande problemen. Tvärtom tränger det snarare ut väsentliga satsningar för att stärka kvaliteten inom den övriga utbildningssektorn.

Svensk skola håller bra internationell standard, påpekar utskottet, men det räcker inte. Vi skall bli världsbäst. Det kräver nya grepp på en lång rad områden.

Per Bill har, fru talman, tidigare kommenterat den högre utbildningen, varför jag nu koncentrerar mig på hur skolans resultat kan följas upp, lärarnas roll och hur det obligatoriska skolväsendet borde finansieras.

Som alla vet är grundskolan, årskurs 1–9, den utbildningstid i våra ungdomars liv som kanske är den allra viktigaste. Det är där grunden läggs för lärandet. Precis som för huset som skall byggas högt krävs det en stabil grund att stå på.

Här danas också många av de normer och förhållningssätt till utbildning som är så oerhört väsentliga. Här måste eleven lära sig vissa saker, t.ex. att skolan är en arbetsplats som kräver regler och krav. Jag ser ty-

värr tecken på att vi är på väg i en helt annan riktning just vad det gäller detta.

Den omhuldade integrationen mellan skola och fritidsverksamhet tror jag t.ex. är ett farligt experiment med våra ungdomar. Den viktiga fria tiden är en sak, och tiden i skolan som regleras i läroplanen är en helt annan sak. Inte minst de svagaste eleverna får svårigheter i ett system som blandar samman begreppen i skolan på det sätt som i dag sker.

Vi borde orka med en pedagogisk diskussion om vilka utgångspunkter som bäst gynnar utbildningsresultatet. Denna debatt göms i dag under kända paroller som "arbetslag", "livslångt lärande" och "fler vuxna i skolan". Jag menar att det finns anledning att ifrågasätta stora delar av den utveckling som vi ser i dag. Jag är samtidigt förvånad över att vi inte kan föra denna diskussion utan stora utropstecken.

Fru talman! I dag lämnar 6–7 % av eleverna grundskolan utan fullständiga betyg i de basala färdigheterna läsning, skrivning och räkning. I vissa skolor är den siffran så hög som 30 %. Det är naturligtvis alldeles oacceptabelt och måste innebära att grundskolan tar ett större ansvar för sina elever. Alla elever måste kunna uppnå kunskapsmålen inom grundskolan, och därför borde inte årskurstillhörigheten vara det allra viktigaste. Några elever behöver kanske tio år, medan andra bara behöver åtta år för att klara kunskapsmålen.

Kunskapsskillnaderna mellan skolorna är stora i landet, precis som skillnaderna i kostnader för varje utbildningsplats. I Trelleborg, som är den billigaste kommunen, kostar en elevplats 37 300 kr, medan kostnaden i Övertorneå är 73 000 kr. Genomsnittskostnaden i landet för grundskolan är 50 900 kr. Det kan inflikas att motsvarande kostnad för en friskola är 47 700 kr, alltså en skillnad på 3 200 kr. Över landet innebär detta en kostnadsskillnad på 3 miljarder kronor, som skulle kunna användas för att ytterligare stärka kvaliteten i skolan.

Detta betyder emellertid inte att kunskapsskillnaden är direkt relaterad till kostnaderna, utan mer till hur skolan och lärarna lyckas med sin utmaning. Detta i sin tur är oftast beroende av vilken huvudman man har. Här finns anledning att tillfoga att utbildning prioriteras sämre i de socialdemokratiskt ledda kommunerna i landet än i de borgerliga kommunerna. Så var i varje fall fallet 1997.

Fru talman! Det finns anledning att vara bekymrad över skolans resultat och kvalitet och våra elevers kunskaper. Vi moderater är i varje fall detta. Att följa upp och utvärdera skolverksamheten är av största betydelse om man vill förbättra resultatet. Vi moderater menar att ett fristående kvalitetsinstitut med uppgift att granska och bedöma hur väl eleven och skolan når de nationella målen skulle vara ett bra sätt att följa utvecklingen. Resultaten skall offentliggöras och redovisas så att de utgör en nyttig press på skolhuvudmannen. I dag utvärderar skolan sig själv, och det tror jag inte är ett bra system.

Majoriteten förordar ett system med en nationell inspektionsnämnd under Skolverket. Vi menar att det vore en olycklig lösning. Vi vill därför avsätta 200 miljoner kronor för det fristående kvalitetsinstitutet, som därmed får en realistisk möjlighet att åstadkomma ett bra resultat.

Utan välutbildade och engagerade lärare, fru talman, får vi en dålig kvalitet i skolan. Vi ser nu tyvärr att avhoppet från läraryrket ökar, framför allt i gymnasiet, och att vi har att vänta oss en direkt brist på andra

sidan sekelskiftet. Läraryrket har i dag inte den status det hade en gång i tiden, vilket är besvärande. Men jag är samtidigt inte förvånad. Med den utveckling som läraryrket fått de senaste åren, både när det gäller löner och framför allt när det gäller arbetsinnehåll, lockar yrket inte särskilt starkt unga, ambitiösa akademiker.

Skolan har utvecklats till att vara inte bara en plats för undervisning och kunskapsbildande utan också en plats som i alltför stora stycken kommit att ersätta områden som normalt borde höra till familjelivet. I Sverige, där vi i praktiken har ett kommunalt skolmonopol, blir också lärarnas och elevernas vardag mer formad av skolpolitikernas tyckande än ett utslag för det professionella i samråd med elever och föräldrar.

Vi moderater menar att skolan behöver förnyas och vitaliseras med flera skolhuvudmän, där mångfald och elevens intresse får styra i större utsträckning. Med den utgångspunkten blir det naturligt att staten övertar finansieringen av skolan så att ett neutralt system uppnås. Vi vill göra en växling av det ekonomiska ansvaret från kommunerna så att elevens egna val kan bli verklighet. Vi avsätter därför 50 miljarder kronor år 2000 till vad vi kallar en nationell skolpeng.

Det borde som jag ser det vara en självklarhet för alla utbildningsintresserade att en så hög kvalitet som möjligt uppnås i våra skolor runtom i landet. Därför borde frågan om vem som är huvudman för samma verksamhet vara av underordnad betydelse. Jag ser framför mig ett skolväsende som innehåller både kommunala och fristående skolor samt fria skolor med både föräldrastyre och andra former av styre.

Fru talman! För våra elevers skull, för kvaliteten och mångfaldens skull, vill jag befria skolan från nyckfulla kommunpolitiker.

Fru talman! Jag ansluter mig i övrigt till det yrkande som Per Bill framförde i sitt första anförande.

Anf. 120 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Anders Sjölund tog upp de gymnasieelever som lämnar skolan utan fullständiga betyg och utan fullständig kompetens. Skolverket har gjort en undersökning om marginalisering och utslagning i skolan där man ser sambandet att elever på gymnasieprogram med låg status får sämre betyg än sina skolkamrater. Man tar upp att många av de vanliga förklaringarna inte längre håller, t.ex. att eleverna på naturvetenskapliga programmet skulle ha genomgående mycket bättre betyg när de söker in till gymnasieskolan och därför skulle klara sig bättre. Det här stämmer inte riktigt. Fördelningen av betygsgrupperna i de olika programmen är faktiskt ganska jämn, enligt den här undersökningen.

Undersökningen kommer till slutsatsen att det som händer i gymnasieskolan hör ihop med hur vi värderar arbete över huvud taget i samhället, dvs. att kroppsarbete värderas lägre än mer intellektuellt arbete. De yrkesorienterade programmen har också hamnat lite grann i bakvatt-net på många sätt. Praktiken, dvs. APU:n, fungerar ganska dåligt, eleverna får bristande studievägledning osv.

Jag skulle vilja höra om Anders Sjölund delar uppfattningen att det är där vi skall lösa problemen – att vi förbättrar praktiken och förändrar arbetssättet i gymnasieskolan, i stället för att som moderaterna tidigare har markerat förändra situationen genom att sänka kraven för de här eleverna när det gäller deras kompetens, speciellt i kärnämnen.

Anf. 121 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Fru talman! Jag tror faktiskt att man måste göra båda delarna. För vissa elever som kommer till gymnasieskolan är det en svår uppgift att jobba på det sätt som man nu tvingas göra. Det är för många en tung börda som gör att man slås ut från gymnasieskolan helt i onödan. Den diskussionen borde man våga ta utan att det framstår som att man vill försämra undervisningen som sådan.

Sedan hörde jag inte riktigt den andra frågan från början, så jag får kanske be om ursäkt för det. Jag tror att gällde arbetssättet. Kan det stämma? Arbetssättet måste naturligtvis också anpassas till eleverna. Det är alldeles självklart. Här finns det mycket att göra. Men den arbetsmetod som skall gälla måste formas på den enskilda skolenheten, så att den passar eleverna och lärarna på den skolan.

Anf. 122 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag föredrar att tolka Anders Sjölund så att han är öppen för att det mycket är en fråga om attityd hur man betraktar problemet. Betraktar man problemet endast som ett problem hos den enskilde eleven blir lösningen en. Betraktar man det däremot som ett problem som kan röra hur vi organiserar och arbetar i skolan blir lösningen helt annorlunda. Jag har i varje fall tyckt mig märka en viss uppmjukning i moderaternas inställning här.

Jag tror att det är oerhört viktigt att vi satsar på dessa ungdomar. Det kommer alltid att vara några få som inte klarar av det här, men för den stora mängd som Anders Sjölund tog upp i sitt anförande är det knappast fråga om brist på begåvning. Möjligtvis kan det vara brist på motivation eller att man inte känner igen sig, inte tycker att man får ut tillräckligt mycket av skolan som det är i dag.

Anf. 123 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Fru talman! De siffror jag nämnde gällde grundskolan, dvs. årskurs 1–9. Det handlade om avhoppet där och att man inte klarar av kunskapsmålen där. Här finns det brister inom grundskolan. Vi skulle här vilja se en flexiblere lösning så att man kan arbeta kortare eller längre tid beroende på hur detta upplevs från elevens sida.

Men det var alltså grundskolan jag pratade om.

Anf. 124 KALLE LARSSON (v):

Fru talman! Synen på kunskap och vad som egentligen är skolans uppgift kan sägas vara en vattendelare mellan vänster och höger, precis som väldigt många andra frågor. Man kan i och för sig efter den här debatten konstatera att i en del frågor är så inte fallet. Vi hörde förut Per Bill säga att det skulle vara en högersväng att satsa på grundforskning. Vi har ju haft gemensamma reservationer i den riktningen förut, så där har ni åtminstone haft vett att lägga fram rätt typ av reservationer.

Vi hörde också Anders Sjölund och flera moderater tidigare säga att den här debatten är något märkligt upplagd och att man borde ha lagt upp den på ett annat sätt. Också där är vi eniga. Jag citerar ogärna socialdemokrater – mina kamrater i utskottsmajoriteten får ursäkta – men jag tror att det var Ingvar Carlsson som en gång sade att även en trasig klocka går

rätt två gånger om dygnet. I så fall har ett helt dygn redan gått i den här debatten.

Faktum kvarstår ändå: Där Högern prioriterar konkurrens och elit-satsningar talar Vänstern om en skola för alla. Där Högern vill bygga ett utbildningssystem som passar näringslivets behov vill Vänstern ge människan möjlighet till allsidig bildning och ett kritiskt förhållningssätt. Där Högern skapar klyftor vill Vänstern jämna ut möjligheterna för unga människor oavsett klass, kön och etnisk bakgrund.

Det är lätt att konstatera att utbildningen är ett av de områden där Högers systemskifte gick snabbt i början av 90-talet. Nu är det Vänsterns uppgift att inte gå bakåt utan att vrida riktningen åt vänster för att skapa en skola där alla, också i praktiken, ges samma chans och möjligheter. Det är ett stort och omfattande arbete, och än så länge går det alldeles för långsamt.

Ett av de största problemen för skolan är bristen på resurser. Därför är det bra att regeringen i budgetpropositionen föreslår ökade ekonomiska möjligheter för kommunerna att satsa på skolan. Det är också ett av skälen till att vi i huvudsak står bakom utskottets betänkande vad gäller resurstilldelningen inom Utgiftsområde 16, som nu diskuteras.

Vänsterpartiet kommer att fortsätta – det kan jag garantera er – att kämpa för att skolan får ökade resurser, bl.a. för att anställa fler lärare och annan skolpersonal men också för att öka satsningarna på lärarnas fortbildning och på pedagogiskt utvecklingsarbete.

Men en hel del går också att göra vad gäller skolans arbetssätt. Det tänkte jag framför allt ägna det här inlägget åt, liksom åt gymnasieskolan och vuxenutbildningen.

Fortfarande styrs mycket av det som händer i skolan av det som kallas den dolda läroplanen. Det handlar om sådant som att eleverna lär sig att killar skall ta mer plats i diskussionerna än tjejer, att teoretiska kunskaper och utbildningar är mer värda än praktiska och att de egna erfarenheterna inte alls är lika viktiga som det som läraren och läroboken berättar. Världen framstår som splittrad i olika ämnen och i lektionstimmar, ofta alldeles utan sammanhang. Eleverna lär sig enligt den dolda läroplanen att det finns en given sanning och att gemensamma prestationer inte är lika bra som individuella, eftersom de senare kan betygsättas.

Men skolan har också en annan roll. Många lärare och många skolledare gör ett viktigt och betydelsefullt arbete. Det är också där man hjälper eleverna. Man vägleder dem i deras inläring och i deras utveckling. Man formulerar ändå som ung människa för första gången en sammanhängande bild av livet, samhället och världen i skolan. Vänsterpartiet ser det därför som sin uppgift att stärka de progressiva inslagen i skolan och att försöka bryta ned gamla och förlegade arbetssätt och traditioner.

Fru talman! Med hänsyn till övergångsfrekvensen på ca 98 % är gymnasieskolan numera en skola för alla. Ca 10 % avbryter visserligen sina studier, men en del av dem går över till alternativa utbildningar, som t.ex. folkhögskola. I realiteten har vi alltså numera en tolvårig ungdomsskola som omfattar i det närmaste alla ungdomar i en årskull.

Sexårsverksamheten bedrivs numera inom ramen för förskolan och bildar en egen skolform under benämningen förskoleklass. Vi kommer att återkomma till detta i kommande inlägg.

Därmed har ändå tiden i det offentliga skolväsendet utökats med ett trettionde år. Vänsterpartiet anser att det är dags att ta konsekvenserna av detta. Vi vill utforma en sammanhållen ungdomsskola som är mer anpassad till ungdomars olika utvecklingsstadier än vad fallet är i dag.

Begrepp som presenteras på grundskolenivå kräver många gånger en förmåga till abstrakt tänkande som många elever ännu inte kan prestera. Redan i 1980 års gymnasieutredning, och framför allt i den då verkande alternativa gymnasieutredningen, funderade man i dessa banor och föreslog att gymnasieskolan skulle inriktas mot tre utbildningsområden: ett socialt, ett tekniskt och ett ekonomiskt. Den alternativa gymnasieutredningen förordade att alla ungdomar skulle välja något av områdena och inom respektive område först få en praktisk yrkesorienterad kompetens som sedan kunde byggas på antingen med en teoretisk eller en yrkespraktiskt fördjupad kompetens.

De är några timmar sedan vi diskuterade utbildningspolitiken för den högre forskningen och utbildningen. Men jag kan inte låta bli att kommentera Thomas Östros historiesyn något. Jag hoppas att Ingegerd Wärnersson kan sända den hälsningen vidare till honom.

Han sade i sitt inlägg att vi tidigare i historien lade vår trygghet i arbetsgivarens händer. Nog borde väl en företrädare för ett av arbetarrörelsens partier vara mer medveten än så om att historien inte är en historia där vi har lagt vår trygghet i någon annans händer, utan faktiskt tagit oss rätten att organisera oss själva och bara kunnat lita till vår egen styrka. Historien om alla hittillsvarande samhällen är faktiskt historien om klasskampen, om man nu tillåts referera till Karl Marx inom socialdemokratien 1998.

Även om maktförhållandena mellan de som äger och de som arbetar på dagens svenska företag är nog så tydlig, ökar kraven på teoretiska kunskaper också för många inom traditionella arbetaryrken. Vi anser att all utbildning skall vara arbetslivsförberedande, de allmänna utbildningsvägarna såväl som de yrkesförberedande, och att alla utbildningsvägar skall ha allmänna ämnen och ge grundläggande behörighet till högre studier. Möjlighet skall finnas för eleverna att under utbildningen ändra inriktning, från praktisk till teoretisk såväl som omvänt. Det behövs allt oftare kunskaper i såväl teori som praktik. Också detta talar för en ny modell för hur gymnasieskolan skall fungera. Vi kommer att återkomma till detta under vårens behandling.

Det är också naturligt, vill jag tillägga, att en sådan gymnasieskola är betygsfri. Det är enligt vår uppfattning en förutsättning även om det inte är en garant för en fullt ut demokratisk skola. Men vi vill inte ha en kravlös skola, snarare tvärtom. Vi menar att en skola utan betyg ställer högre krav både på lärare och elever. När man är klar med en utbildning får man ett intyg på att man har klarat den grundläggande målsättning som står inskriven i läroplanen. På så sätt garanteras att ingen lämnar skolan utan tillräckliga kunskaper. Skolan skall vara så organiserad att alla faktiskt kan klara dessa målsättningar.

Vänsterpartiet vill avskaffa betygen därför att de, oavsett om de skrivs i siffror, i bokstäver eller i ord, är ett orättvist och samhällsbevarande system för urskiljning som är gammaldags och inte hör hemma i dagens skola. Det finns tydliga undersökningar som påvisar sambandet mellan samhällsklass och betygsresultat. Ett dåligt betyg leder till dåligt

självförtroende och minskade chanser till vidare utbildning. Barn från arbetarklassen får i större utsträckning lägre betyg och därmed låg studiemotivation. Vår uppfattning är att det inte beror på att de har lägre intelligens.

Betygsskolan inverkar inte bara på vilka som skall söka vidare och utbilda sig utan styr också i hög grad undervisningen, dess uppläggning och vad som skall läras ut. Det har tidigare påvisats också av Skolverket. Målet blir inte att lära sig så mycket som möjligt, utan att få högsta möjliga betyg. Det blir viktigare att visa det man kan än att fråga om det som man inte kan eller som man inte har förstått. Betygssystem, hur de än ser ut, ser eleverna som passiva mottagare som skall finna sig i att det är någon annan som bestämmer.

Fru talman! Aldrig tidigare har kommunerna satsat så olika på skolan. Aldrig tidigare har skolorna satsat så olika mycket på undervisning. Duktiga elever blir duktigare, svaga elever får det allt svårare. Ett av skolans allvarligaste problem vid sidan av bristen på resurser är den ökande segregationen och ojämlikheten mellan olika områden och grupper i samhället.

Men det finns inte en lösning på det här problemet. På område efter område – med arbetslöshetsbekämpningen och bostadspolitiken som de kanske allra viktigaste – måste politikens kraft inriktas på att ge alla människor lika villkor, lika förutsättningar. Det gäller inte minst inom skolans värld, och där ser Vänsterpartiet positivt på de ökade satsningar som nu kommer att genomföras i särskilt utsatta områden.

Vi vill också uppmärksamma den risk som finns i det snabbt växande antalet privatskolor, eller friskolor som de flesta väljer att kalla dem. När bristen på resurser är stor innebär systemet att de föräldrar som har socialt kapital nog placerar sina barn i en bättre skola och att de därmed får en bättre utbildning. Inget fel i sig att ungdomar bereds en bra utbildning, men det betyder samtidigt att det stora flertalet elever som inte har eller orkar ta sig samma möjlighet hamnar i sämre skolor och att segregationen, uppdelningen, i samhället ökar.

Vår uppfattning, som vi enligt en undersökning som presenterades i Aftonbladet i höstas delar med 87 % av svenska folket, är att skolan skall drivas offentligt, skall drivas gemensamt. Det ger oss bättre möjligheter att skapa en skola för alla och att motverka segregationen.

Fru talman! När det gäller synen på vuxenutbildningen visar sig skillnaden mellan höger och vänster mycket tydligt. Vänsterpartiet delar regeringens uppfattning om att satsa pengar så att de lågutbildade också kan rustas för de nya krav som samhället och arbetslivet ställer. För oss är det självklart att det skall vara möjligt och enkelt för alla människor, också de som tidigare, av sociala eller andra skäl, inte satsat på utbildning att klara sig i samhället och klara nya jobb och utmaningar. Det är i allra högsta grad såväl en klass- som en jämställdhetsfråga, eftersom de som i dag deltar i kunskapslyftet i stor utsträckning är kvinnor och nästan uteslutande tillhör arbetarklassen.

Moderaterna vill i en motion minska anslaget med 876 miljoner kronor, Kristdemokraterna med 80 miljoner och Folkpartiet drar till med 1 125 miljoner kronor. Det är fullt naturligt. Det är inte dessa grupper som högerpartierna företräder, och det har det faktiskt aldrig varit heller.

Vänsterpartiet ger fullt stöd till kunskapslyftet och konstaterar att också en stor majoritet av dem som deltar i satsningen själva är nöjda. 80 % av de vuxenstuderande är nöjda med sina studier enligt den utvärdering som fristående utvärderare gjort för Kunskapslyftskommittén. Vi ser det som naturligt att fortsätta satsningen och utöka den samt att ge Kunskapslyftskommittén förlängt mandat, så att man kan utvärdera sitt arbete ordentligt och satsa på att alla studerande inom kort skall vara nöjda. Detsamma gäller för den viktiga satsningen på kvalificerad yrkesutbildning.

När det gäller sfi – svenska för invandrare – krävs det att man hittar en vuxenpedagogik för inläring och ger utrymme för praktik så att de som studerar i vardagligt liv får träna sina kunskaper och förstår syftet med undervisningen. Vi ser positivt på att utskottsmajoriteten i betänkandet pekar ut denna riktning. Fortfarande – och i ökande grad – är tillgången till det svenska språket en nödvändighet för integration i det svenska samhället.

Fru talman! Jag inledde med att säga några ord om skillnaden mellan höger och vänster. Jag tänkte avsluta på ett liknande sätt.

Detta är en av mina första debatter i kammaren. Min tidigare huvudsakliga arena har varit gator och torg där jag mer än en gång deltagit i och anordnat demonstrationer och protester mot nedskärningar och försämringar i utbildningsväsendet. Det gäller både protester mot en socialdemokratiskt ledd och en borgerligt ledd regering. Det har gällt allting från stängning av skolor, nedskärning av lärartjänster och försämrade villkor för studenter, till krav om ekonomiska förbättringar och utökade rättigheter.

Självklart kommer vi inom Vänsterpartiet att fortsätta att arbeta på det sättet. Med mig in i kammaren bär jag insikten om att verkligheten inte bara påverkas genom de beslut vi fattar här utan faktiskt i större utsträckning av den kamp som pågår därute.

Därute är skillnaden mellan höger och vänster oerhört tydlig. Där är det fråga om skillnaden mellan försämrade eller förbättrade levnadsvillkor för folkflertalet, mellan fortsatt maktlöshet eller gemensam kamp för utökade rättigheter. Vi inom Vänsterpartiet vet på vilken sida i den kampen vi står. Vi sade det i valrörelsen, och det är lika giltigt fortfarande. Vi vet att det är dags för rättvisa.

Anf. 125 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Kalle Larsson gjorde ett slags analys av skillnaden mellan Vänstern och Högern som närmast var naiv. Den har väl knappast föregåtts av hur olika partier har ställt sig i olika frågor. Jag får nöja mig med det utlåtandet. Jag hoppas att Kalle Larsson återkommer med lite mer nyanserade synpunkter.

Sedan var det analysen av utbildningen. Det är skillnad när ett parti från vänster lägger ekonomi som mål inom utbildningspolitiken. Man tror att pengar är allt det som skall styra och som skall vara avgörande för om en utbildning är bra eller ej. Då blir det den typen av analys. Det är farligt att se att en god utbildning nödvändigtvis innebär att det blir mycket mer av pengar.

Kalle Larsson drar helt ologiskt in den dolda läroplanen. Han menar att man skall komma åt den dolda läroplanen. Den dolda läroplanen rör

värdegrund och vad det egentligen är som styr – och det är knappast penningfixerat.

Vi tror att ekonomiska resurser i hög grad behövs för att få en god skola, men det är inte det som avgör. Det är viktigt att i debatten sära på mål och metod för kvaliteten i utbildningen.

Anf. 126 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Yvonne Andersson inleder med att säga att jag är naiv. Jag tänker över huvud taget inte kommentera det påståendet. Det talar för sig självt.

Det är en gammal debatt om huruvida pengar är allt eller inte. Det finns inte någon i den här kammaren som hävdar att det är allt. Om Yvonne Andersson hade lyssnat mera noga hade hon märkt att jag också pratade om andra saker än just resurstilldelningen i skolan. Men det är förstås inte ointressant om man har råd att anställa fler lärare eller inte. Det är inte ointressant med klasser på 40 elever eller 20. Jag förstår inte riktigt Yvonne Anderssons argumentation. I sin förlängning innebär den att det är ointressant att satsa mer pengar på skolorna. Det är det inte för Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet i den här majoriteten. Jag är glad för att så är fallet.

Jag pratade om den dolda läroplanen. Vi kommer att återkomma till diskussioner om hur skolan skall fungera under våren. Jag vill redan nu markera hur vi står i de viktiga frågorna.

Anf. 127 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Såvitt jag förstår har Kristdemokraterna och Vänsterpartiet över huvud taget inte varit oeniga i frågorna om antalet vuxna i skolan och lägre antal elever i klasserna. Det finns en hel del av frågorna där vi är överens. Det finns inte anledning att ens i kammaren lyfta fram oenigheter när överenskommelser finns. Däremot är det en fara att tro att mycket pengar och resurser med säkerhet skulle innebära en god skola. Kvalitet har också med andra dimensioner att göra, t.ex. värdegrund och det som finns i den dolda läroplanen.

Jag har aldrig beskyllt Kalle Larsson för att vara naiv, utan det var hans resonemang som jag tyckte var onödigt naivt.

Anf. 128 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Yvonne Andersson menar förstås att det är en oerhörd skillnad på person och det personen säger. I så fall tar jag tillbaka min kritik av Yvonne Andersson.

Det är förstås inte bara fråga om att ge mer pengar till skolan, vad man än använder pengarna till. Det skulle inte vara positivt om en stor del av skolans resurser används *bara* för att förbättra kristendomsundervisningen. Det handlar också om *hur* resurserna används. Det kan jag och Yvonne Andersson vara helt överens om. Det är en diskussion i dag såväl som i den kommande behandlingen under våren.

Jag vill ändå vidhålla att det inte är ointressant att diskutera de saker vi är överens om och hur mycket resurser vi är beredda att skjuta till i de frågor där det faktiskt handlar om pengar. Det handlar om klasstorlek, lärartjänster och många sådana saker. Där tror jag inte att vi är fullt så överens som Yvonne Andersson vill påstå.

Anf. 129 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Fru talman! Det skiljer mycket mellan kommunerna i landet hur de satsar på grundskolans område. Det är mellan 73 000 och 37 000 kr. De som satsar mest är de borgerliga kommunpolitikerna, och de som drar ned allra mest är socialdemokrater och vänsterpartister ute i landet. Det vill jag ha kommenterat.

Det är lämpligt att Vänsterpartiet stöder vårt förslag om nationell skolpeng. Vi vill göra det neutralt över landet oavsett vem som driver skolan. Jag ser fram emot ett stöd från Vänsterpartiet vad gäller den nationella skolpengen, som väl täcker in resurser för att ge en bra högkvalitativ skola.

Vi själva tror inte att skolverksamhet kan kommenderas fram från riksdagens plenisal. Det är bara med hjälp av engagerade lärare och föräldrar som det går att få en vettig verksamhet.

Fru talman! Jag hoppas innerligt att Vänstern inte får något inflytande på den skolpolitik som skall drivas. Kommer Vänsterpartiet att driva linjen att friskolornas verksamhet skall beskäras eller att förutsättningarna för dem att verka skall försämrats?

Anf. 130 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Något stöd för nationell skolpeng kommer Anders Sjölund inte att få från Vänsterpartiet. Vi vill ha ett resurstilldelningssystem som utgår från att de som har större behov också skall få mer resurser. Den nationella skolpengen bygger på ett sämre sätt att räkna.

Sedan var det de borgerliga kommunerna som satsat mer pengar på skolan. Det beror helt enkelt på att de satsar så mycket mindre pengar på andra saker. I en kommun måste man väga satsningarna mellan olika sektorer. Det är inte minst viktigt när man tittar på hur mycket pengar skolan får.

Det är sant att man inte härifrån kan kommendera fram allt som man vill förändra inom skolan. Men vi kan föra en visionär och framåtriktad debatt om hur vi vill att skolan skall fungera och hur mycket resurser vi är beredda att anslå till det. Det är det vi skall syssla med.

När det gäller privata skolor och friskolor har vi – och det tror jag Anders Sjölund känner till – i vår motion, som kommer att behandlas under våren, ett yrkande om att inga ytterligare privatskolor skall tillåtas etableras. Jag ser fram emot en debatt om den frågan i kammaren. 87 % av svenska folket anser att utbildning skall bedrivas offentligt och inte privatiseras. Vi delar helt och hållet svenska folkets uppfattning i den frågan.

Anf. 131 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Fru talman! Den uppfattningen delas däremot inte av de tusentals elever och föräldrar som har sina barn i friskolor. De tycker att de skall kunna ta del av de skattepengar de har betalat in en gång, precis på samma sätt som man har sina barn i skolan.

Jag bjuder in Kalle Larsson till en diskussion om den nationella skolpengen. Det är inte alls som Kalle Larsson här beskriver det att det är en krona som går direkt till varje elev. Det finns ett utrymme för en diskussion och en medvetenhet från vår sida om att eleverna faktiskt ser olika ut

och kommer in i skolan med olika ryggsäckar. Visst kan man diskutera det. Välkommen in i den diskussionen, Kalle!

Anf. 132 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Jag diskuterar vad som helst med nästan vem som helst. Jag kan diskutera skolpengen med Anders Sjölund om det behövs. Vi i Vänsterpartiet kommer i ett kommande inlägg av Lennart Gustavsson att gå in närmare på den nationella skolpengen och vår kritik av denna.

Jag vill också till protokollet och till er som är här nu i kammaren meddela att vi inte har för avsikt att stänga några skolor eller beskära möjligheterna för de privatskolor och friskolor som nu finns.

Däremot anser vi att i takt med att segregationen i det svenska samhället ökar finns det inte något utrymme för att etablera nya privatskolor eller friskolor. Det är vår linje i den frågan. Den debatten kommer att bli intressant och spännande i vår när vi har den frågan uppe till behandling.

Anf. 133 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Kalle Larsson öppnar sitt anförande med att tala om att Sveriges skolpolitik skall dras åt vänster. Samtidigt talar han om en skola för alla och en skolpolitik som skall gå åt vänster, och det är inte bara en liten vänstersväng utan en skarp vänsterinriktning.

För mig betyder den inriktningen inte en skola för alla. Den innebär en skola där eleverna egentligen skall vara stöpta i samma form, en skola som har en likriktning i undervisningen och en skola där antalen år är viktigare än de kunskapsmål som finns.

Centerpartiet och jag står för en skola för alla som är flexibel, där varje elev sätts i centrum och där skolan utgår från varje elev och kunskaperna.

Anf. 134 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Sofia Jonsson kommenterar mitt inlägg där jag sade att skolan skall vara till för alla genom att säga att så kommer det inte alls att bli om Vänsterpartiet får bestämma. Då kommer alla att lära sig ungefär samma sak, och det är bara intressant hur många år man går i skolan och inte vad man lär sig. Så är det förstås inte. Det är inte sant att beskriva vår skolpolitik på det sättet.

Jag skulle vilja säga att det är tvärtom. Det som vi säger när vi talar om skolan är att man i större utsträckning än i dag skall ha möjlighet att välja hur undervisningen skall bedrivas. Man skall kunna påverka också innehållet i undervisningen och arbetsformerna man använder sig av i skolan. Det är snarare detta det är fråga om än att välja mellan redan färdiga lösningar, som brukar vara den borgerliga modellen för s.k. valfrihet.

Anf. 135 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Det är intressant om Kalle Larsson inte snävar till vänsterinriktningen utan försöker plana ut den och se en väg i mitten där man ser på eleven och försöker, som Kalle Larsson gör, att använda sig av en mer flexibel skola. Där finns det möjligheter att välja inriktning och

Anf. 136 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Jag har inte kommenterat vilken riktning som vänstersvängen skall ha. Det har däremot Sofia Jonsson nu gjort två gånger. Hon sade tidigare att den skulle vara skarp, och nu skulle jag inte snäva in den längre utan låta den plana ut.

Jag tror att den liknelsen faller på sin egen orimlighet. Jag tror att det är enklare om vi beskriver vad vi faktiskt vill göra, och det var vad jag gjorde i mitt anförande. Vi vill ha breda ingångar till en sammanhållen ungdomsskola där man efterhand väljer teoretisk och praktiskt inriktning på sina studier.

Det är vad det handlar om, inte att välja ett färdigt program och sedan vara mer eller mindre tvungen att följa det under hela sin skoltid. Det skall finnas en möjlighet att välja brett och sedan specialisera sig. Men det är inte det viktiga. Jag vill än en gång säga det.

Det viktiga är att kunna påverka innehållet i undervisningen och hur skolan faktiskt fungerar, varje elev för sig men framför allt gemensamt. Det är de kollektiva sätten att påverka som är de effektiva. Det gäller såväl för elever, för lärare som för arbetarrörelsen.

Anf. 137 ERLING WÄLIVAARA (kd):

Fru talman! Skolan är en del av det omgivande samhället och en spegel av de tendenser som finns där. Många barn kommer tyvärr till skolan med problem av olika slag. 40 000 barn är varje år med om att deras föräldrar separerar. Barnen lämnar inte sin oro vid skolgrinden. De bär med sig den. Andra kommer till skolan utan att ha fått sova därför att någon i familjen har alkoholproblem. Minst ett sådant barn finns i varje klass.

Många oroar sig för familjeekonomin därför att den ena föräldern eller båda föräldrarna är arbetslösa. Barn från utåt sett väl fungerande hem kommer med en stor sorg i hjärtat över att deras föräldrar aldrig har tid med dem. Andra barn mår alldeles utmärkt och får den tid de behöver.

Det är då kanske inte så konstigt att motivationen inte alltid är i topp hos alla elever samtidigt. Ätminstone en del av förklaringen till de problem som skolan brottas med och till att så många elever lämnar grundskolan med ofullständiga betyg måste också sökas utanför skolan, och det är viktigt att de åtgärdas där. Alla barn i skolan är i sin fulla rätt att få sina behov tillfredsställda, både de som har det bra och de som har sämre utgångsmöjligheter.

Barn mognar i olika takt. Somliga är skolmogna vid fem eller sex års ålder, andra först vid sju eller åtta års ålder. Det här leder till slutsatsen att övergången mellan förskola och skola bör ske vid olika åldrar för olika barn. Kristdemokraterna anser att skolstarten därför bör vara individuellt flexibel och ske successivt. Vi avvisar obligatorisk skolstart vid sex års ålder.

Barn har också olika talanger och läggning. Några är mer teoretiskt lagda, andra mer praktiskt inriktade. Somliga är konstnärliga medan andra tycker om att meka. Det är den verklighet som måste få återspeglas också i skolans sätt att arbeta med eleverna. Alla elever måste få utveckla

sina talanger så att de kan använda sin kunskap aktivt. Praktisk och teoretisk förmåga måste värderas lika.

Eleverna har lagfäst rätt till inflytande över hur deras utbildning utformas. I grundskolan skall inflytandets omfattning och utformning anpassas efter elevernas ålder och mognad. På lågstadiet är det rimligt att det kan göras genom att eleverna får ansvar för olika moment i klassrummet. På högre stadier kan medinflytande sedan successivt öka till att omfatta undervisningens uppläggning, schemaläggning och liknande. Elever måste få känna att deras medinflytande är reellt och därmed meningsfullt.

Föräldrarna har huvudansvaret för barnets vård och fostran. Skolan är ett stöd och ett komplement till föräldrarnas insatser. Det är en uppfattning som ansluter väl till FN:s allmänna deklaration om mänskliga rättigheter som Sverige har ställt sig bakom. Den försöksverksamhet som har inletts och som ger skolor möjlighet att inrätta styrelser med föräldramajoritet går i linje med vad vi kristdemokrater länge krävt, nämligen att föräldrarnas rätt till information och medinflytande i skolan behöver stärkas.

Läraryrket handlar om att stödja barnets utveckling. Det kan inte nog understrykas att lärarna är skolans viktigaste resurs. En fast hand, ett varmt hjärta och en vilja att locka fram det bästa hos varje elev är kännetecknande för en bra lärare.

Eleverna står i beroendeställning till lärarna både när det gäller hur de blir bemötta och när det gäller innehållet i undervisningen. Det klimat läraren eller arbetslaget skapar och den etik läraren medvetet eller omedvetet förmedlar påverkar en hel generations etiska förhållningssätt. Att synen på lärarna behöver uppvärderas är tydligt, inte minst ur det perspektivet.

Fru talman! Utvecklingen i skolan är en ödesfråga för Sverige. Alla skolor måste kunna erbjuda en trygg och stimulerande miljö för både elever och lärare. Det är inte tillfredsställande att 20 000 elever lämnar grundskolan varje år utan att kunna läsa och skriva och att 100 000 elever på våra skolor mobbas. Det är inte tillfredsställande att 6 % av eleverna som lämnade grundskolan 1997 inte hade fullständiga betyg. Det handlar om 57 000 ungdomar. Kristdemokraterna anser att detta är oacceptabelt.

Det är ett allvarligt läge när våldet i skolorna är så utbrett att skolledare och lärare vänder sig till polisen för att de inte klarar av situationen. När kränkande språk, slag och sparkar hör till vardagen har vi misslyckats. Det är hela samhällets misslyckande om inte våra skolor är den trygga plats som är en förutsättning för att inläringen skall fungera.

En elev som sitter och funderar på var hon skall gömma sig på rasten för att komma undan sina plågoandar är inte mottaglig för undervisning. En lärare som känner oro inför sina elever och räknar dagarna till loven kan inte inspirera och väcka intresse hos eleverna. Kristdemokraterna menar att skolans uppgift är att lära och fostra. Därför är det dags att införa en kunskaps- och trygghetsgaranti i skolan.

Om skolan inte lyckas lära eleverna att leva tillsammans med andra och att läsa, skriva och räkna, har den misslyckats. Vi kristdemokrater menar att skolan kan lyckas bättre än vad den gör i dag.

Grundskolan har ett ansvar gentemot gymnasiet. Målsättningen är att alla elever som går ut grundskolan skall kunna klara av gymnasiets inträ-

deskra. Kunskaper i grundskolan omfattar såväl fakta och färdigheter som förståelse och förmåga att inhämta de kunskaper som behövs i olika situationer. I dag lämnar, som jag tidigare nämnt, alltför många elever grundskolan med icke godkända studieresultat.

Fru talman! När en skola förändras sker det inte över en natt. Det är en stegvis process som pågått under många år. I iveren att komma ifrån den gamla auktoritära skolan har många successivt ramlat ned i kravlöshetsdiket. Må ingen nu tänka så, att nu vill jag ha en auktoritär skola tillbaka. Både lärare och vi som vuxna har blivit så förtvivlat rädda för att vara just vuxna. Rädslan att hämma barnets utveckling eller rädslan att framstå som auktoritär har lett till att många också förlorat sin auktoritet och sitt civilkurage.

Det första som accepterades eller som vi blundade för var att språket och tilltalsorden på skolgårdar och i skolsalar blev råare och brutalare. Så småningom har det också blivit mer fysiskt våld.

Nu hävdar många att den här utvecklingen kan hejdas och ordningen återställas om bara skolan får mer ekonomiska och personella resurser. Vi kristdemokrater tror inte att det är så enkelt. Att påstå en sådan sak är att göra det väldigt lätt för sig. Resurserna är självfallet en viktig del, men inte hela lösningen på problemet.

För att undvika alla missförstånd vill jag betona att vi i vårt budgetalternativ vill tillföra 1 miljard kronor för år 1999 och 800 miljoner kronor för år 2000, utöver regeringens förslag, till kommuner och landsting. En stor del av dessa pengar bör enligt vår mening komma skolan till del.

Vi vill ha en resursfördelning som innebär att behoven får styra tilldelningen. Vi förordar ett system som ger alla skolor en tillräcklig basresurs per elev. Den skall vara lika stor för alla elever. Till detta kommer en tilläggsresurs som varierar med de enskilda elevernas särskilda behov av hjälp och stöd. Detta framgår av vår partimotion.

Kristdemokraterna påpekar också i samma motion att behovet av elevvårdande personal i skolan måste tillgodoses för att elever med behov av olika stöd skall få den hjälp de behöver.

Fru talman! Om skolan skall lyckas vända utvecklingen mot ett allt hårdare klimat i skolan måste vi få ett nytt tänkesätt. Vi är övertygade om att ett etiskt tänkesätt måste genomsyra hela utbildningen. Omtänksamhet, medmänsklighet, hederlighet och respekt är grogrunden för ett mjukt klimat i skolan. Ordning och struktur är en förutsättning för all undervisning.

Detta tänkesätt måste få stort utrymme redan i grundskolans undervisning. Etiska samtal med utgångspunkt i konventionerna om de mänskliga rättigheterna skall enligt vår mening vara stående inslag på schemat. Den västerländska humanismens och den kristna etikens grundmönster, som varit vägledande för demokrati och rättsuppfattning i vårt land, bör vara centrala inslag i sådana samtal. Vi tror att moralisk och social kompetens kan utvecklas likaväl som annan kompetens.

Fru talman! Etik måste levas, det kan inte sägas. Samtal om etik och moral måste pågå hela tiden och på alla stadier. De kan inte förpassas till ett särskilt ämne, en viss årskurs eller enbart till klassrummet. Den etiska medvetenheten måste genomsyra hela skolans verksamhet. Att det varit dåligt med den saken under ganska många år beror framför allt på den

politiska styrningen av skolan. Det ständiga talet om objektivitet och neutralitet har skrämt till passivitet eller tystnad i värderingsfrågor.

Men, fru talman, den gamla regeln som brukar kallas den gyllene, dvs. ”behandla andra som du själv vill bli behandlad”, är fortfarande användbar. Den borde putsas upp och kan mycket väl tas till utgångspunkt för verksamheten i varenda skola.

Att skapa ett klimat i skolan, i klassrummet och på skolgårdarna där barn och vuxna möts med respekt för varandra oavsett ras, hudfärg eller kön, där jämställdhet mellan kvinnor och män är en självklarhet och där medmänsklighet ses som naturligt och eftersträvansvärt är den bästa förebyggande insatsen mot mobbning, våld och förtryck.

Vi kristdemokrater menar att ett sådant klimat är en grundförutsättning för att inläringen skall fungera på ett bra sätt. Därför kan ingen uppgift var viktigare.

Fru talman! Sammanfattningsvis:

- En gemensam värdegrund som skapar ett klimat där man möts med respekt antingen man är barn eller vuxen.
- Aktivt arbete med att utveckla den sociala kompetensen – att lära sig leva, om man så vill.
- En skolmiljö som är i ett sådant skick att vilken annan arbetsplats som helst skulle kunna inrymmas i lokalerna.
- Föräldrarna som får känna vilken betydelse deras intresse och engagemang för skolbarnen har.
- Lärare som tillåts vara auktoriteter och som får praktiskt och moraliskt stöd från det omgivande samhället.
- En tydligare roll för skolledarna.

Detta är ett program som skulle kunna lyfta den svenska skolan.

Fru talman! Jag instämmer i de yrkanden som Yvonne Andersson tidigare framfört.

Anf. 138 BIRGITTA SELLÉN (c):

Fru talman! Det är märkvärdigt hur snabbt en del debatter kan glömmas bort. För ungefär ett halvt år sedan uppmärksammades situationen i skolan med närmast krigsrubriker i tidningarna. Anledningen var givetvis att betygen sattes då. Säkert kommer samma debatt att blossa upp igen om ett halvt år, om inget dramatiskt sker med betygen under de kommande månaderna.

Alla riksdagens partier har prioriterat skolan. Det märks i uttalanden, i artiklar och, inte minst, i motioner till riksdagen.

Ändå har ganska lite hänt i skolan. Regeringen har i budgetpropositionen börjat utveckla sina tankar om sitt tiopunktsprogram. Det är välkommet att vi ser lite av innehållet i det. Särskilt vänligt är det av regeringen att lova att återkomma till riksdagen i de delar som kräver riksdagens beslut.

Centerpartiets utgångspunkt i skolpolitiken är att kunskap är en rättighet för alla, inte ett privilegium för några få. Med denna utgångspunkt

menar vi att det är hög tid att sätta elevernas rätt att få godkända kunskaper i centrum. Nu kommer ju många av våra motionsyrkanden att behandlas först till våren, och vi får då tillfälle att återkomma till frågan. Men jag kan inte låta bli att fråga Ingegerd Wärnersson om ett par delar i tiopunktsplanen.

För det första: Regeringen säger att ”de nationella målen ska nås” och att eleverna har rätt att få möjligheter att nå den kunskapsnivå som anges i skolans mål att uppnå och mål att sträva mot. Bortsett från den kanske något krångliga formuleringen instämmer jag i detta. Vad ska då regeringen göra för att uppnå detta?

Centerpartiet krävde under våren att individuella studieplaner skulle inrättas för varje elev i grundskolan, så att varje elev får en undervisning som är anpassad för att hon eller han skall nå målen. Alla barn vill lära och alla barn kan uppnå godkända kunskaper, men de lär på olika sätt. Då menade Ingegerd Wärnersson i debatten att det var en bra idé, men inte just då. Min fråga är då: Mot bakgrund av den diskussion om skolan som varit sedan dess, borde det inte vara en angelägen reform?

Centerpartiet anser också att timplanen bör avskaffas för att öka friheten att utforma kurser och ämnen efter andra mönster än i dag och för att kunna ge elever extra stöd i de ämnen där det behövs. För att ytterligare befästa kunskaper vill vi varva teori och praktik. Det innebär att antalet timmar i exempelvis slöjd, idrott och hemkunskap kan ökas. Genom att man lär sig via alla sinnen sitter kunskapen bättre.

För det andra: Det nya betygssystemet sägs också av regering och utskott vara bra eftersom det tydliggör uppnådda resultat. Det instämmer jag gärna i. I det gamla betygssystemet var det ganska meningslöst att räkna ut medelvärden för varje år. Samtidigt var den socialdemokratiska regeringens första åtgärd, när den kom till makten 1994, att riva upp betygssystemet och avskaffa några betygssteg. Är det att öka möjligheten att utvärdera måluppfyllelsen? undrar jag.

Det finns olika uppfattningar om betygssystemet, och det får vi acceptera. Men för skolan är det inte acceptabelt att ständigt leva i ovisshet om betygssystemets framtid bortom nästa val. Min andra fråga är då: Är skolministern beredd att ta initiativ till en bred överenskommelse om betygssystemet, som kan stå sig också över nästa val?

Fru talman! Det som kanske är den allvarligaste bristen i såväl regeringens hantering som utskottets betänkande är att man fortfarande väljer att bortse från behovet av kraftfulla åtgärder mot läs- och skrivsvårigheter.

Utskottet hänvisar till att man för ett år sedan behandlade ett antal yrkanden om läs- och skrivsvårigheter. Men då avslog utskottet motsvarande krav eftersom man förutsatte att regeringen skulle återkomma till riksdagen i frågan.

De stora ändringarna och de kraftfulla satsningarna har dock uteblivit. Dyslexi, som är ett annat ord för läs- och skrivsvårigheter, klassas som ett handikapp. Dyslektiker måste därför få den hjälp de är berättigade till. Då förväntan om att regeringen skulle återkomma till riksdagen inte har infriats borde utskottet ha agerat på egen hand, tycker vi.

Då riksdagen har fastslagit andra ramar för den ekonomiska politiken är jag tyvärr förhindrad att yrka på Centerpartiets alternativ, som bl.a.

skulle innebära en kraftfull satsning på elever med läs- och skrivsvårigheter.

Vårt hopp går nu till regeringens skrivelse *Lärandets verktyg – nationellt program för IT i skolan*, där det står att läsa att delegationen för IT i skolan är redo att avsätta särskilda resurser för elever med funktionshinder. Dit hör bl.a. dyslektiker.

Jag tänker i det sammanhanget med oro på den elev som jag lästränade med och som skulle läsa ordet ”fallskärm”. Det var alltså en dyslektiker. Han läste ”fläskkräm”. Utan hjälp i skolan skulle den eleven knappast kunna skaffa sig en fallskärm i framtiden. Han skulle säkert bli ”fläskkräm”.

Elevernas sociala och psykiska hälsa är det också värt att orda lite grann om. Skolan får aldrig acceptera att våld, rasism och mobbning existerar. Därför vilar ett stort ansvar på skolans personal för att motverka dessa problem. Givetvis har också föräldrar ett stort ansvar i de frågorna.

Centerpartiet anser därför att det är viktigt att satsa på dramapedagoger för att träna eleverna till att bli aktiva deltagare, som lever sig in i människors olika livsstilar och utvecklar förmåga till empati. Med dramaövningar stärks självförtroendet, och det egna ställningstagandet och kritiska tänkandet tränas, vilket kan leda till att tonåringar vågar säga nej till droger. Dramatik handlar om deltagarnas egna upplevelser och personlighetsutveckling. Detta är viktigt för att klara det tuffa samhälle vi lever i.

Centerpartiet anser att en ”nollvision” för våld och mobbning i skolan måste sättas upp.

Fru talman! Skollagens 2 § säger att alla barn och ungdomar skall, oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Den säger vidare att utbildningen skall inom varje skolform vara likvärdig, varhelst den anordnas i landet.

Utbildningens likvärdighet har de senaste åren varit ifrågasatt, och man kan med jämna mellanrum läsa om hur orättvist betyg sätts och vilka förväntningar som ställs på ungdomarna i skolan. Riksdag och regering har en viktig uppgift i att garantera likvärdigheten och kan inte ta lätt på sådana rapporter.

Men vi måste också komma ihåg att likvärdighet inte betyder likformighet. Skolan måste få utformas efter lokala förutsättningar, och lärare måste få forma sin skola tillsammans med elever, föräldrar och rektorer. Det är genom att lämna utrymme för mer lokalt självbestämmande som vi ger skolan möjlighet att utvecklas och att ge alla barn tillräckliga kunskaper.

Regeringens åtgärder för att komma till rätta med problemen är fel väg att gå. I stället för att fokusera på målen väljer man att fokusera på formerna. I stället för en tydlig utvärdering av hur skolan möter våra krav skickar man runt utbildningsinspektörer till ett antal skolor. Det är en återgång till forna tiders centralstyrda skola och dessutom otillräckligt, med tanke på hur många besök inspektörerna hinner med.

Det finns en bred enighet kring behovet av bättre former för utvärdering av skolan, bland både lärarnas organisationer och flera politiska partier. Ett nationellt kvalitetsinstitut skulle kunna komplettera Skolver-

ket genom att utveckla metoder för kvalitetssäkring och att ge kommunerna stöd i sitt eget kvalitetsarbete. Det är bättre än att ge enkla pekpin- nar. Tyvärr lyssnar inte skolministern på det örat, utan fortsätter att utveckla inspektionsväsendet.

Centerpartiet skriver i sin reservation: Ett fristående kvalitetsinstitut bör inrättas med uppgift att jämföra data kommun för kommun och skola för skola. Institutet bör vara fristående och inte ha myndighetsuppgifter.

Fru talman! Likvärdighet betyder, som jag tidigare sade, inte likformighet. Det gäller också beträffande resurserna. Olika orter har skilda förutsättningar, och skolan måste få kosta olika mycket. Det är därför oroväckande att se tendenser mot en ökad centralisering av resurserna till skolan.

Längst i det avseendet går moderaterna, som vill införa en nationell skolpeng. Vi har tidigare hört Anders Sjölund tala om detta. Man säger att det är för att öka skolans frihet, man säger att det är för att ge alla elever lika villkor och man säger att det säkrar skolans resurser.

Då skulle jag vilja fråga moderaterna: På vilket sätt tjänar eleverna i min hemkommun Sundsvall på det? Där skulle nationell skolpeng innebära en minskning av resurserna med 4 000 kr per elev och år.

Eller på vilket sätt tjänar eleverna i landets glesbygdskommuner på förslaget? I genomsnitt skulle i alla de kommunerna resurserna minska med 7 000 kr årligen per elev.

En nationell skolpeng skulle innebära en gigantisk omfördelning från de kommuner som satsar mycket på skolan och som har höga omkostnader till fördel för de kommuner som hållit tillbaka satsningarna och har låga omkostnader. Eller har kanske moderaterna en annan modell för hur den nationella skolpengen skall införas? Det vore i så fall intressant att få veta detta.

Alla de föräldrar vars barn skulle få minskade resurser har rätt att få höra er tala klarspråk om konsekvenserna. Jag hoppas att det sitter någon moderat här i salen. Jag ser ingen just nu, men jag kanske missar någon.

Jag vill avsluta med följande ord: Ett barn som behandlas med tolerans lär sig generositet. Ett barn som får uppmuntran utvecklar sin självkänsla.

Jag yrkar bifall till reservation 4 delvis under mom. 2.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.31 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00

Anf. 139 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Med en liberal samhällssyn som utgångspunkt är skolan en nödvändig grund för ett fungerande demokratiskt samhälle. Skolan är enligt oss samhällets kraftfullaste verktyg för att ge alla människor jämlika livschanser. Skolans uppgift är att ge alla människor sådana kunskaper att de kan delta i det demokratiska samhällets debatter, fatta beslut och få sådana kunskaper att de kan komma in i ett arbetsliv som kräver alltmer kvalificerad utbildning. Ofta talas det om många andra uppgifter som också är viktiga, men det får aldrig råda någon tvekan om att skolans övergripande mål är att ge kunskap och färdigheter.

För att leva upp till dessa mål måste skolan utgå från individen, möta varje elev utifrån hans eller hennes egna förutsättningar. Folkpartiets huvudkritik mot bl.a. formuleringarna i den proposition vi har framför oss är att skolan i dag fortfarande utgår från att alla skall lära sig samma sak på samma tid. Folkpartiet menar att skolan måste bli mycket mera individualiserad. I gymnasieskolan borde man överge tanken på att alla elever skall uppnå högskolekompetens. Följden av en sådan tanke blir att studieintresserade elever tycker att skolan är för seg och för lite utmanande, medan däremot mera yrkesinriktade och ibland skoltrötta elever tycker att skolan är alldeles för teoretisk och svår.

Fru talman! Regeringens avsikt att tydliggöra förskolans pedagogiska ansvar delas helt av Folkpartiet. Däremot beklagar vi att regeringen inte heller nu vill ta det naturliga steget och införa en tioårig grundskola. En tioårig grundskola skulle skapa en mjuk övergång mellan förskola och grundskola och ge större möjligheter att utveckla en stadielös grundskola, där eleverna kan utvecklas i sin egen takt. All spännande sexårsverksamhet och integrering av förskola och grundskola som nu sker i landet hämmas av att regelverket med nioårig skolplikt försvårar progressiva försök. Hela tiden ställer skollagen hinder i vägen. Jag hoppas verkligen, fru talman, att riksdagen kommer att säga ja till den försöksverksamhet med tioårig grundskola som Stockholms stad begär att få genomföra och som riksdagen kommer att behandla nästa år.

Rätten för föräldrar och elever att välja skola måste stärkas. I dag avgör kommunen vilka bidrag en fristående skola skall få. Undersökningar som har gjorts i Stockholm häromåret visar att ökad valfrihet mellan olika skolor inte behöver öka segregationen i skolan. Tvärtom innebär valfriheten en möjlighet att i skolan minska den segregation som finns i boendet. Folkpartiet kommer att arbeta för och stödja förslag om att resurser skall följa elever som byter skola; det som i dagligt tal kallas skolpeng. Vi är också måna om att skapa ett system som reserverar pengar för utsatta områden och för elever med särskilt behov av stöd. Ett utvecklat system med valfrihet i skolan skall inte behöva bli dyrare för skolan, snarare tvärtom. Av den anledningen har vi inte ställt oss bakom moderaternas förslag om att föra till 50 miljarder för skolpeng.

Fru talman! I regeringens proposition görs en beskrivning av den svenska skolans tillstånd. Som helhet uttrycker beskrivningen en positiv bild av den svenska skolan. Bl.a. redovisas statistik om hur många som blir godkända vid grundskolans slut och hur många som går vidare i

gymnasieskolan. Man redovisar också att svenska elever uppnår bra resultat vid internationella jämförelser.

Den här bilden är naturligtvis inte helt felaktig, men den ger bara en del av verkligheten. I själva verket finns det alarmerande uppgifter om den svenska skolan – uppgifter som borde få oss att förutsättningslöst tillsammans diskutera hur delar av den svenska skolan skall förbättras. Det är visserligen, som det står i papperen, bara 4 % av nians elever som får icke godkänt i svenska. Men samtidigt visar oberoende forskares läsförståelseundersökningar att var femte elev har svårigheter att läsa och förstå sammanhängande enkla tidningsartiklar. Då är det kanske inte så konstigt att så många får svårt att klara de höga teoretiska kraven på gymnasiet – 20 % av eleverna klarar inte gymnasiet på fyra år. Varje år kommer det ut 20 000 elever i Sverige utan gymnasiekompetens på en arbetsmarknad som kräver gymnasiekunskaper inom alltfler yrken.

Skolverket kom i dagarna ut med en rapport från grundskolan som visar att mer än dubbelt så många som blir godkända i ämnet svenska blir underkända i läsförståelseprov som har med analys och slutsatser att göra. Detta visar att ett godkänt betyg inte är en garanti för att man har kunskaper som i verkligheten går att använda.

Regeringen skriver i sina prioriteringar att kvalitetssäkring av skolan skall genomföras. Formuleringen är oklar. Visserligen talar man om att öka resurserna för utbildningsinspektörerna och att skapa provbanker för nationella prov. Men jag saknar ett klart formulerat politiskt uppdrag att till att börja med utvärdera betygen, så att vi får svart på vitt om betygen motsvarar de krav som finns uppsatta i kursplanen. Uppgifter från olika håll tyder på att hittills så inte är fallet. Först när man verkligen vet hur det står till i skolan kan man fatta beslut som leder till förbättringar.

Regeringen hoppas att avhoppet från gymnasieskolan skall minska när kraven på godkänt från grundskolan i svenska, engelska och matematik slår igenom. Men om betygen inte ger en rättvisande bild av kunskaperna kommer problemen i gymnasiet att fortsätta. Likaså kommer problemen att fortsätta om alla måste läsa samma kärnämnen på alla program.

Folkpartiet ser det som en stor brist att regeringen väntat så länge med att precisera Skolverkets uppdrag beträffande uppföljning och utvärdering. Folkpartiet menar att skolan behöver ett fristående kvalitetsinstitut. Detta institut skall arbeta med nationella jämförelser och utvärderingar. Ett fristående kvalitetsinstitut skall också kunna lyfta fram brister som uppstår på grund av politiska beslut, t.ex. från regeringens sida, på ett helt annat sätt än vad Skolverket, som är underställt regeringen, kan göra i dag.

Många av de förändringar som Folkpartiet föreslår för att förbättra skolan handlar om ett nytt sätt att arbeta i skolan, om ett rättvisare betygssystem, om förbättrade villkor för lärarna osv. som jag skall återkomma till i andra debatter. Skolan behöver naturligtvis också mer resurser, eftersom flera års minskningar av bidragen till kommunerna har slagit hårt. Regeringen ger tillbaka en del pengar till kommunerna just med motiveringen att skolan behöver mer resurser i dag. Det har visat sig att många kommuner använder de här pengarna till annat, och därför borde dessa pengar riktas direkt till skolan.

Skolans möjlighet att ge alla jämlika chanser sammanhänger med hur informationstekniken blir tillgänglig för eleverna. I dag saknar många hem dator, och det är skolans ansvar att eleverna inte delas in i ett A-lag och ett B-lag beroende på om de har tillgång till IT i hemmet eller inte. Det måste formuleras tydligt att svenska elever skall få möjlighet att jobba med dator hemma och hemifrån kommunicera med andra elever och lärare. På lärarsidan skall det vara självklart att man behärskar IT vid källsökning och kommunikation.

Fru talman! Folkpartiet har i finansutskottets betänkande föreslagit en alternativ budget som även gäller skolan. I utbildningsutskottet har vi ställt oss bakom denna i ett särskilt yttrande. Vi kräver att anslagen till svenska skolor utomlands höjs med 20 miljoner kronor. Svenska barn som bor utomlands måste ses som en framtida resurs för Sverige, och Folkpartiet menar att det är väsentligt att svenska föräldrar inte drar sig för internationella uppdrag och arbeten på grund av att de är osäkra på hur barnens skolgång kommer att se ut.

Vi har också föreslagit ökningarna angående högskola och universitet, som Barbro Westerholm tidigare har talat om.

I finansutskottet har Folkpartiet också föreslagit en mindre volym för den särskilda extra satsningen på kunskapslyftet – 25 % lägre än regeringens. Orsaken är att Folkpartiet menar att det är dags att börja planera för ett långsiktigt system för vuxenutbildning, ett system som garanterar alla att få läsa upp t.o.m. gymnasienivå. Kunskapslyftets regelsystem är orättvist mot dem som är under 25 år, liksom det är orättvist mot dem som aldrig kommit in på arbetsmarknaden. De extra utbildningsplatserna är i första hand avsedda för arbetslösa, och bidragssystemet är utformat för människor över 25 år som har rätt till a-kassa.

Däremot har man tagit bort barntillägget för vanliga vuxenstudier inom svux och svuxa, vilket gör att många ensamföräldrar har svårt att finansiera vuxenstudier. Folkpartiet kräver att barntillägget förs tillbaka in i svux och svuxa.

Slutligen har vi ännu inte fått några uppgifter om hur det går för eleverna efter kunskapslyftet – hur många av dem som har fått en utbildning som ger jobb.

Ett modernt samhälle, fru talman, måste ge människor möjlighet att komplettera sin utbildning i takt med att samhälle och arbetsliv förändras. Vuxenutbildningen kommer därför att spela en avgörande roll i framtiden för hur väl Sverige förmår ta till vara människors kompetens. För de enskilda människorna kan vuxenutbildningen vara avgörande både för deras personliga utveckling och för deras roll i yrkeslivet. För Folkpartiet har det genom åren varit en viktig uppgift att kämpa för vuxna människors rätt att skaffa sig den utbildning de inte fått som unga. Folkhögskolorna, den kommunala vuxenutbildningen och fria utbildningsanordnare för vuxna är för oss självklara inslag i utbildningssamhället. Även Folkpartiets idé om kompetenskonto med möjlighet att ta ut ett pensionsår för att finansiera sina studier hör till bilden av en framtida reformerad vuxenutbildning. Tyvärr har inte Sverige i dag en strategi för hur framtidens vuxenutbildning skall se ut.

Vi menar att vuxna skall ha en självklar rätt till kompletterande utbildning. Man skall inte behöva drabbas av arbetslöshet innan man får

rätt till studier och innan man får ekonomiska möjligheter att förvärva utbildning som dagens samhälle kräver.

Kunskapslyftskommittén tillsattes av regeringen 1995 för att arbeta fram förslag till mål och strategi för ett nationellt kunskapslyft. Redan 1996 fick kommittén nya direktiv av regeringen. Nu skulle man skjuta den ursprungliga uppgiften till år 2000 och i stället följa regeringens särskilda satsning på vuxenutbildningen. Förslag om hur vuxenutbildningen kan förbättras och utvecklas fick skjutas på framtiden. På grund av den stora bristen på jobb i Sverige – på grund av arbetslösheten – blev frågan om vuxenutbildning i första hand en fråga om att skapa ”lämpliga åtgärder för arbetslösa”. I många kommuner sorterar t.o.m. kunskapslyftet under nämnder och styrelser som inte ansvarar för den övriga skolan i kommunen. Folkpartiet vill återföra vuxenutbildningen dit där den hör hemma, nämligen till utbildningssektorn.

Utan tvivel, fru talman, har kunskapslyftet för många människor inneburit en ny chans. Men de senaste fyra åren har ingenting gjorts för att skapa ett system som håller för framtiden, där alla har möjlighet att komplettera sin utbildning, oavsett om de är arbetslösa eller inte.

Ett annat problem är att den snabba utökningen av antalet platser har gjort att greppet om kvaliteten i utbildningen riskerar att gå förlorat. Kunskapslyftskommittén skall följa och utvärdera satsningen, men hittills har få uppgifter som handlar om kvaliteten kommit in. Det har kommit in desto fler uppgifter som handlar om kvantiteten.

Ett uppenbart faktum är att det finns kursanordnare som använder icke lärarutbildad personal och att kurser som normalt tar ett år läses på tio, tolv veckor i kommunala uppdragskurser och hos andra utbildningsanordnare. Denna kraftiga volymökning på kort tid måste ha påverkat den pedagogiska verksamheten. Det finns alltså en risk att viljan att visa upp bra statistik går ut över kvaliteten på undervisningen.

Ett annat faktum, fru talman, som bl.a. Kunskapslyftskommittén själv kommenterat, är att individuella utbildningsplaner inte utarbetats för eleverna enligt de riktlinjer som delegationen för kunskapslyftet gav. Alltför många elever riskerar därmed att hamna i en utbildning som inte ger dem större chans än vad de hade före utbildningen att komma in på arbetsmarknaden.

Det finns ingen aktuell statistik, men även om endast ett mindre antal studerande råkar ut för dåliga eller oanvändbara utbildningar innebär det för dem som drabbas ett katastrofalt slöseri med tid och kraft.

Det riktas en viss kritik mot delar av kunskapslyftet från Skolverket – mot Linköpings kommun. Den berör i första hand kommunens upphandling av externa anordnare av vuxenutbildning. Motsvarande granskning borde göras även av kunskapslyftet i kommunalt utförande. Med tanke på att den särskilda satsningen skall fortsätta till 2002 borde eventuella brister i utbildningen rättas till snarast. Skolverket bör därför få ett uppdrag att följa upp undervisningens kvalitet, lärarnas kompetens och behörighet samt betygens relation till resultat på nationella prov, t.ex.

Det svenska utbildningssystemet behöver en genomtänkt strategi för framtidens vuxenutbildning, en strategi som garanterar kvalitet och mångfald i utbildningen.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag yrka i enlighet med den reservation som Folkpartiet hade – reservation nr 5 under mom. 1 och 2 i utbild-

ningsutskottets betänkande. Jag nöjer mig med att yrka bifall till den och ställer mig i övrigt bakom de särskilda yttranden och andra reservationer som vi har.

Anf. 140 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag har några frågor att ställa till Ulf Nilsson.

Jag kan rent allmänt säga att jag har väldigt svårt att hitta något nytänkande när Folkpartiet beskriver sina visioner om den framtida skolan och talar om ett nytt sätt att tänka. För mig känns det så otroligt välbekant. Jag tycker att Folkpartiet ofta beskriver den skola som jag själv fick erfarenhet av en gång i tiden.

En sak som jag gång på gång har tagit upp i debatten med Folkpartiet är det slarviga sättet att uttrycka sig när det gäller gymnasieskolan. Man säger att alla elever inte skall behöva ha högskolebehörighet. Det låter precis som om vi har sammanhållna kurser och som om alla skall läsa a-kurser i kärnämnen därför att alla skall få högskolebehörighet. Så är det inte alls.

För det första ger detta inte mer än den grundläggande behörigheten. De flesta utbildningsprogram på universitet och högskola – nästan alla – fordrar särskild behörighet. För det andra har man bedömt att denna nivå är nödvändig inte bara för den personliga utvecklingen och kompetensen utan också därför att arbetsmarknaden kräver det. Den moderna tillverkningsindustrin, bl.a., är så pass komplicerad. Dessutom har vi ett samhälle som blir alltmera komplicerat, med en allt större internationalisering, tack och lov. Skall man kunna ta till vara sina demokratiska rättigheter och ha modet att tala för sig och det man representerar tror jag att det är oerhört viktigt att man har den grunden.

Jag skulle vilja att Folkpartiet i fortsättningen i debatterna hyfsade denna kritik något.

Anf. 141 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Britt-Marie Danestig talar om en skola som hon själv har erfarenhet av. Det låter väldigt positivt om Britt-Marie Danestig har en erfarenhet av Folkpartiets skola, som innebär en stadielös grundskola där man möter eleven på hennes egen nivå och att elever och föräldrar har inflytande över den vardagliga undervisningen och har möjlighet att välja mellan olika skolor med olika profiler. Den typen av skola tror jag inte att Britt-Marie Danestig känner igen från sin barndom.

Vi är verkligen inte för någon gammaldags stel kunskapsskola. Vi är för en kunskapssökande skola, men vi tycker att det är oerhört viktigt att kvaliteten utvärderas och att samhället tar reda på vad som händer i skolan för att kunna åtgärda det som inte går bra.

Den svenska gymnasieskolan är faktiskt den enda i världen som har inskrivet att 100 % av eleverna skall uppnå grundläggande högskolebehörighet. Det här är inte bra för eleverna – inte för alla elever. Det vore mycket bättre för många elever på t.ex. yrkesprogram att få en rejäl yrkesgymnasieexamen, naturligtvis möjlig att komplettera när man är intresserad av att gå vidare. Kanske kunde man ägna flera år åt att träna upp sig i att använda svenska språket eller engelska, i stället för att tvingas att först klara av kurs A, sedan kurs B osv. med precis samma krav som på t.ex. naturvetenskapligt program.

Jag tror att eleverna vore mer betjänta av att kunna välja vilken takt och vilken nivå de vill komma till i de teoretiska ämnena. Det här är av omtanke om eleverna.

Anf. 142 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag kan hålla med Ulf Nilsson om att det är viktigt att eleverna får ett stort inflytande över hur undervisningen skall läggas upp. Jag tror att en av bristerna i dagens gymnasieskola är att eleverna inte har det inflytandet, att skolan inte förmår att möta dem där de finns med de intressen de har. Jag tycker att det är på *det* sättet vi skall försöka angripa problemen, inte genom att minska kraven.

Vad gör vi om vi minskar kraven för de här eleverna? Jo, vi släpper ut dem till en arbetsmarknad som egentligen inte tar emot dem. Det är bara att skjuta problemen framför sig. Ambitionen bör givetvis vara att alla skall klara av det här. Nu kommer inte alla att göra det, men betydligt fler kommer att göra det än i dag.

När jag sade att det var som att känna igen mig kanske jag inte tänkte just på den stadielösa skolan. Vi har ju varit överens om att avskaffa stadierna. Det finns inga stadier nu. Men när Ulf Nilsson pratar om fler skalsteg i betygen tycker jag att det är ett omodernt sätt att se på inläring. Det har en styrande effekt, konserverar ofta arbetsmetoder och stimulerar egentligen inte de egenskaper som många, bl.a. företrädare för arbetslivet, säger sig önska – kommunikationsförmåga, kreativitet, skapande samarbetsförmåga, möjlighet att söka information, värdera den kritiskt och sammanställa den osv.

Jag skulle också vilja göra en kommentar om kunskapslyftet. Jag tycker att det här lät så negativt. Jag har varit i mängder med olika grupper där man har uttryckt sig oerhört positivt. Man har sagt: Vilket fantastiskt lyft detta har varit – att äntligen få ägna sig åt studier, att få nya insikter! Vilket lyft för förmågan och självkänslan det har varit! Hela 80 % av dem som deltar i kunskapslyftet säger sig också vara mycket nöjda. Det är klart att det finns brister, och dem skall vi försöka åtgärda. Men grundtonen är oerhört positiv.

Anf. 143 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag sade i och för sig ingenting i mitt anförande om fler betygssystem. Men eftersom Britt-Marie Danestig tar upp det vill jag nämna att när ett betygssystem uppenbarligen inte uppfattas som rättvist på grund av att ett steg, nämligen steget mellan Godkänt och Väl godkänt, är så väldigt brett bör man försöka nyansera betygssystemet, eftersom man ändå – åtminstone från våra partier – är överens om att ha betyg.

Sedan gällde det eleverna och deras möjlighet att välja sin utbildning. När man sätter ribban så högt som vi har gjort även för de mer yrkesinriktade eleverna skapar man en känsla av att det faktiskt bara är teoretisk utbildning som är värd någonting. Det är ganska tungt att behöva gå i skolan när man kanske inte riktigt orkar med eller vill kämpa så hårt med engelska och matte. Varför inte lägga upp en kursplan där man verkligen lär sig ordentligt det man lär sig i stället för att behöva gå vidare? Jag tror att många elevers frustration på gymnasieskolan över att inte räcka till beror på att man är tvungen att sätta ribban för högt.

Kunskapslyftet har gett många människor mycket positivt, och det sade jag också. Jag tycker att det är viktigt att utvärdera allt som har skett där, både bra och dåligt. Men tyvärr har vi haft för bråttom med det. Vi har ju inte fått in några andra uppgifter än just det som handlar om kvantitet samt enkäter om hur eleverna trivs, och det är ju väldigt viktigt. Men vad som nu är viktigt är dels att få reda på att man verkligen har hållit kvalitetsnivån på samma nivå som i övrig gymnasieutbildning, dels att eleverna inte luras att tro att de nu har klarat sig in på arbetsmarknaden och sedan ändå är i samma trista situation efter det att de gått igenom kunskapslyftet.

En sådan här jättesatsning måste man utvärdera och försöka göra någonting åt innan det har gått fem år.

Anf. 144 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Jag skall till att börja med kommentera det senaste replikskiftet. Är det någonting som har visat sig viktigt för att bryta den sociala snedrekryteringen är det att alla kan ta sig vidare från gymnasiet till högre studier. Det har en oerhörd betydelse, inte minst för de barn som kommer ur arbetarklassen, att man skall kunna leta sig vidare, även om man precis efter gymnasiet inte har lust med det. Jag tycker därför att det är en oerhört viktig sak som har genomförts.

Jag har en kommentar och en fråga till Ulf Nilsson. Kommentaren gäller kunskapslyftet. Ulf Nilsson får det nästan att låta som att man gör kunskapslyftet en tjänst genom att vänta med att genomföra saker och i stället prata på lång sikt om hur saker och ting skall bli bättre. Låt mig konstatera att de tusentals människor som inte skulle kunna börja kunskapslyftet om Ulf Nilssons och Folkpartiets nedskärning på 1 125 000 000 kronor genomfördes nog snarare skulle tycka att John Maynard Keynes ord om att på lång sikt är vi alla döda var det som i så fall var giltigt.

Min fråga är egentligen ganska enkel. Jag hörde i Ulf Nilssons anförande att han hade belägg för att friskolesystemet, som han uttryckte det, hade minskat segregationen i Stockholm. Jag kommer därifrån själv och är intresserad av att veta vilka belägg det är. Jag ställer därför den frågan till Ulf Nilsson.

Anf. 145 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! När det gäller kunskapslyftet vill Folkpartiet också anslå ett antal extra miljarder för den särskilda utbildningssatsningen på vuxna, men 25 % mindre än vad regeringen vill. Det sammanhänger med någonting som vi inte debatterar i dag, nämligen att vi avsätter ett stort antal slantar till åtgärder mot arbetslösheten. Det är företagsstimulerande åtgärder av typen sänkta arbetsgivaravgifter osv., som vi får debattera i ett annat sammanhang. Men man kan inte komma ifrån att en stor del av kunskapslyftspengarna går just till att göra någonting åt den akuta arbetslösheten. Det får alltså ses i det sammanhanget.

Jag håller med Kalle Larsson, fru talman, när det gäller den sociala snedrekryteringen. Som jag sade: Skolan är den viktigaste möjligheten att skapa jämlika livschanser i samhället, oavsett vilken ålder man är i. Därför tycker jag att reglerna i kunskapslyftet är orättvisa. Jag har blivit uppringd av folk i min hemkommun som varit under 25 år och undrat:

Varför får jag inte studera gratis? Någon stackare som hade varit arbetslös tills han blev 27 och inte hade någon a-kassa undrade: Varför får inte jag studera gratis? Varför måste jag låna pengar?

Jag tycker alltså att man måste se över även regelsystemet för att känna att det här är någonting som når alla medborgare, inte bara dem som man kan hyfsa arbetslöshetsstatistiken för.

Avslutningsvis, Kalle Larsson, kommer jag tyvärr inte ihåg namnet på undersökningen, men det kan vi ta reda på till nästa gång. Det var en utvärdering som gjordes i Stockholm för två år sedan, av Stockholms kommun, om hur friskolorna hade slagit, om det blev någon skillnad på den sociala sammansättningen jämfört med övriga skolor. Det visade sig att det blev det inte. Det blev snarare så att en del föräldrar valde att låta sina barn gå i skolor som låg utanför deras egen stadsdel och en del gjorde det inte. Men vi får återkomma till det.

Anf. 146 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Ja, det kan vi gärna göra. Jag tror att det är en debatt som kommer alltmer: hur vi skall kunna minska segregationen i samhället. De siffror som jag brukar använda mig av är från Aftonbladet, som i samarbete med Statistiska centralbyrån har gjort en undersökning. Man har tittat på de tio bästa skolorna i landet. Av dem är sex fristående skolor, och på dessa är det 70–80 % av eleverna som har föräldrar med högskoleutbildning. Bland de tio lägst placerade skolorna finns det en friskola, och där är det bara 20 % av föräldrarna som har gått på högskola.

Detta är ett sätt att mäta att det har hänt någonting. Det här är en uppdelning där en del föräldrar som själva har god utbildning har placerat sina barn i en utbildning som passar, medan de andra inte har haft förmågan att göra detta. Självklart får vi återkomma till detta när vi vet vilken undersökning vi pratar om, men jag tror att det blir svårt för Ulf Nilsson att hitta belägg för att segregationen skulle minska i det här fallet.

Vad gäller kunskapslyftet vidhåller jag att det blir märkligt att hänvisa till att reglerna inte är riktigt klara och att det finns en del små oklarheter. Jajamänsan, då skär vi bort 1 125 miljoner. Den logiken stämmer inte för mig.

Jag tror att det handlar om att man från Folkpartiets sida inte vill prioritera de här frågorna så högt som vi inom Vänsterpartiet, men också majoriteten i utskottet, faktiskt vill göra. Då tycker jag att det är ärligare att säga: Vi vill inte satsa lika mycket pengar på kunskapslyftet, därför att vi inte anser att det är lika viktigt, eller något sådant. Det vore en rimligare argumentation, Ulf Nilsson.

Anf. 147 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Folkpartiet tycker att det är så skrämmande att vi har en sådan hög arbetslöshet att vi i vårt budgetförslag är beredda att lägga 5 miljarder, alltså betydligt mer än den miljard Kalle Larsson talar om, på utgifter för att komma till rätta med arbetslösheten genom de reformer för företagen som jag talade om. Om det ger resultat kommer inte den här besparingen på kunskapslyftet att drabba några människor.

När det gäller fristående skolor är det väldigt komplicerat. Verkligheten är mer komplicerad än man gör den till i debatter. Jag tror, Kalle

Larsson, att man aldrig kan dra en fullständigt rak linje. Om man inför t.ex. frivillig musik eller kultur i grundskolan kan man säkert hitta statistik på att en större procent elever som är barn till föräldrar med hög utbildning väljer detta. Verkligheten är komplicerad. Det gäller att hitta ett system där man hela tiden gör t.ex. särskilt riktade insatser för skolor i områden som är utsatta, så att de blir riktiga spetskolor för att uppväga de här faktorerna.

Men jag tycker att det är en alldeles för pessimistisk inställning att bara bestämma sig för att det enda vi kan göra är att inte låta människor välja.

Anf. 148 TORGNY DANIELSSON (s):

Fru talman! I dag debatterar vi utbildningsfrågor, och vi vet att det finns ett allt större intresse för de frågorna, då utbildning kan sägas vara en av de absolut viktigaste resurserna för långsiktig tillväxt och ökad sysselsättning. Det märks inte minst när vi diskuterar resurser till den högre utbildningen. Vem vill inte ha en ny högskola, eller varför inte ett nytt universitet?

Allt det här är gott och väl, men jag tänker i dag inte tala om den högre utbildningen. Det har andra gjort före mig. Jag kommer att prata om det som är minst lika viktigt, kvaliteten och likvärdigheten i det som ger grundförutsättningarna för fortsatt högre utbildning, nämligen barnomsorg och skola.

Utbildning skapar inte bara förutsättningar för att utveckla samhället och dess näringsliv, utan det är också att betrakta som en rättighet för den enskilda människan. Utbildningens och bildningens roll för den personliga utvecklingen måste lyftas fram, då dessa verksamheter ger ökade förutsättningar för ett rikt liv, såväl i termer av att skapa frihet och kunna försörja sig själv som att utveckla självkänsla och identitet. Att kunna hävda sin rätt och uttrycka sina åsikter är också en av grundförutsättningarna för en fungerande demokrati.

Utbildning är inte alltid och enbart att ha goda teoretiska kunskaper, utan det handlar mer om att skaffa sig kompetens eller redskap för att kunna tackla olika situationer i livet. Vi lever i en snabbt föränderlig värld och ställs allt oftare inför nya utmaningar som kräver nya redskap. Därav vikten av det livslånga lärandet.

Fru talman! Förskolan lägger grunden för det livslånga lärandet, och målet för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg är att genom pedagogisk gruppverksamhet stimulera barns utveckling och lärande. Förskolan bidrar tillsammans med föräldrarna till att skapa goda uppväxtvillkor för de allra yngsta i samhället. Den 1 augusti i år infördes en läroplan för förskolan. Förskolan är därigenom en integrerad del av utbildningssystemet, som bidrar till att skapa en sammanhållen verksamhet som omfattas av en gemensam pedagogisk grundsyn.

Förskoleverksamheten har under ett antal år successivt byggts ut, så att det i dag råder i princip full behovstäckning. Ca 85 % av de förvärvsarbetande och studerande föräldrarnas barn har plats inom barnomsorgen. Antalet kommuner där barn till arbetslösa får behålla sin plats har ökat något under 1998. Fortfarande står dock många barn med arbetslösa föräldrar utanför barnomsorgen.

Vi socialdemokrater anser att det är viktigt att uppmärksamma de barn som av olika anledningar inte får ta del av den pedagogiska verksamhet som förskolan erbjuder. Därför anser vi att det är viktigt att barn till de föräldrar som blir arbetslösa får behålla sin plats på förskolan, men också att förskola erbjuds alla, oavsett om föräldrarna förvärvsarbetar/studerar eller inte. Det centrala är verksamhetens värde för det enskilda barnet och att förskola kan erbjudas alla på likvärdiga villkor och till en rimlig kostnad. Därför står vi socialdemokrater fast vid vårt förslag om en maxtaxa vad gäller barnomsorgsavgiften. Detta är något som vi i nuläget tyvärr inte kan få majoritet för.

Förskolan har lång erfarenhet av att på ett föredömligt sätt förena omvårdnad och omsorg med en pedagogik som stimulerar barnens personliga utveckling och lärande. Den integration som nu blir allt vanligare mellan förskola, förskoleklasser, skola och skolbarnsomsorg – där lärare, förskollärare, barnskötare och fritidspedagoger samarbetar – är mycket positiv och leder framför allt till en spännande utveckling.

Det här är bra exempel på att vi alltmer får det vi önskar, en sammanhållen pedagogisk verksamhet för alla, från förskolan t.o.m. gymnasiet, där eleven står i centrum och utvecklingen följs genom planering, som bl.a. görs i form av utvecklingssamtal.

Fru talman! Målet för skolan är att alla barn och ungdomar oberoende av kön, geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden skall ha lika tillgång till likvärdig utbildning av hög kvalitet. Alla barn skall ges förutsättningar att nå målen i skollagen, läroplanerna och kursplanerna.

Vi vet att det är kommunerna som har ansvaret för att dessa mål kan förverkligas. Likvärdighet och kvalitet måste hävdas, och därför är det angeläget att kommunerna ges de rätta förutsättningarna, bl.a. genom att de får erforderliga resurser. Vi är flera här i riksdagen som långsiktigt satsar för att ge kommunerna ökade ekonomiska resurser.

Vi har här i kammaren redan beslutat om att kommunerna tillsammans med landstingen får 12 miljarder årligen fr.o.m. i år, och vi vill med de förslag som nu aviserats successivt öka tillskottet ytterligare, så att statsbidragen fr.o.m. år 2001 blir 22 miljarder årligen. Jämfört med år 1996 är detta mer. Det gör vi bl.a. för att vi vill skapa utrymme för att utveckla och förbättra verksamheterna inom skola, förskola och skolbarnsomsorg.

Satsningen på barn med behov av särskilt stöd skall prioriteras. Detta är så viktigt att jag säger det en gång till: Satsningen på barn med behov av särskilt stöd skall prioriteras.

Men det räcker inte att enbart se till att kommunerna har pengar. Det är naturligtvis det som varje skola åstadkommer som är viktigast. Skolverket har här sin viktigaste uppgift, nämligen att utveckla, stödja och kontrollera kvaliteten och likvärdigheten inom skolan. Resultatet av detta uppföljnings- och tillsynsarbete presenterat på kommunnivå, eller varför inte på en enskild skola, är ett mycket värdefullt instrument för lärare, skolledare och kommunpolitiker, som då har att fatta beslut vad gäller resursfördelningen utifrån det resultat som man ser.

Svaren på frågan om vi får ut det vi förväntar oss är angelägna för oss alla. Därför satsar vi på att ge Skolverket ökade resurser i form av nya tjänster som skolinspektörer och en ny nationell inspektionsnämnd som

möjliggör att vi noga kan följa utvecklingen och vidta åtgärder på alla nivåer för att just säkra kvalitet och likvärdighet.

I år har utbildningsinspektörerna fått tre huvuduppdrag för kvalitetsgranskning: För det första att följa upp och titta närmare på rektorsfunktionen i skolan. För det andra att se på barn med behov av särskilt stöd. Slutligen att studera läs- och skrivprocessen i undervisningen.

Fru talman! Behovet av att rekrytera lärare till skolan och behålla de som arbetar där i dag framstår som en av våra mest angelägna uppgifter. Skolans personal måste kunna erbjudas en positiv utveckling och en bra arbetsmiljö. Det är därför glädjande att kunna konstatera att en gemensam avsiktsförklaring om åtgärder för att stimulera läraryrkets utveckling och rekrytering har slutits mellan Utbildningsdepartementet, Kommunförbundet, Skolledarna, Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund. De konkreta förslag som i dagarna förväntas komma kanske kan bli en trevlig julklapp i en eller annan form inför julen. Lärarnas och skolledarnas grundutbildning och behov av kompetensutveckling utreds också, och man förväntas lämna förslag på hur vi kan erbjuda livslångt lärande för lärare.

Skolans utveckling med hjälp av informationsteknologi är redan en viktig framtidsfråga. Lärare och elever behöver få tillgång till och erfarenhet av IT som verktyg, men det är också angeläget att utveckla IT ur ett pedagogiskt metodperspektiv. Därför välkomnar vi nu det program för IT i skolan som regeringen presenterar och som skall genomföras under den närmaste treårsperioden.

Fru talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 149 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Fru talman! Man ser nästan Alva Myrdal gå genom rummet. Hennes ande finns tydligt kvar när man lyssnar på Torgny Danielsson.

Är det inte från ert perspektiv ett problem att en fjärdedel av de svenska barnen inte åtnjuter barnomsorg på det sätt ni vill? Man väljer av olika skäl att de skall vara hemma, skötas om av mormor, en granne på gatan osv. Är inte det ett problem för er? Vad vill ni i så fall göra åt det?

Anf. 150 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag kan inte förstå att det skall vara något problem att en fjärdedel inte väljer den möjligheten. Jag sade att utbyggnaden har skett i en takt som gör att vi nu kan säga att vi lever upp till löftet att erbjuda alla barnomsorg som har behov av det. Det är en annan sak att vi också säger att alla som vill även skall erbjudas möjlighet att delta i någon form av pedagogisk verksamhet inom en förskola. Den kan utvecklas på olika sätt. Vi har inte någon statistik för dem som använder möjligheten att delta i öppna förskolan.

Det är inte något problem utan snarare en intressant utmaning att kunna tillmötesgå de önskemål och den efterfrågan som finns från föräldrar om att barn skall ges möjlighet att delta i förskoleverksamhet.

Anf. 151 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Fru talman! Vi kanske inte upplever det som ett problem. Men de föräldrar som gör det valet tycker att det är ett problem. De har svårt att förstå att tre fjärdedelar av barnkullarna åtnjuter 100 % av bidraget.

Det satsas ju 42 miljarder kronor i landet på barnomsorg. De går utslutande till den grupp Torgny Danielsson företräder. Det är svårt att förklara. Vi förklarar det genom att säga att ni inte vill. Det förstår de.

Anf. 152 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker inte att man lösryckt kan plocka ut förskoleverksamheten ur familjepolitiken, när vi även måste se till annat stöd som sker till familjer med barn, alltifrån barnbidrag till andra verksamheter som kommunerna erbjuder, t.ex. barnavårdscentraler.

Det är intressant att följa utvecklingen av vad föräldrar väljer och kräver av kommunerna. Det är viktigt att vi i riksdag och regering kan ställa upp och stödja utvecklingen så att föräldrarna får det de efterfrågar.

Anf. 153 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Det var tydliga deklARATIONER från Torgny Danielsson om vad Socialdemokraterna vill, men de stämmer inte riktigt med vad man orkar med – och det kan bero på den ekonomiska situationen. Uttalandena om visionerna är väl bra.

Jag har en fråga på en punkt som jag däremot inte tycker verkar så alldeles klar.

Torgny Danielsson säger att det är viktigt att barn till arbetslösa får behålla sina dagisplatser. Åtgärden skulle vara att införa maxtaxa. Jag har svårt att se hur det skulle lösa deras problem. Det är framför allt ett dyrbart sätt att lösa vissa problem inom barnomsorgen. Men just för den gruppen borde det finnas betydligt enklare och billigare sätt att snabbt åtgärda den brist som nu finns i barnomsorgen. Det är på gränsen till omänskligt att ett barn får sluta på dagis för att föräldrarna blir arbetslösa. Maxtaxan kan knappast vara någon hjälp för den familjen.

Kommunerna har för närvarande inte råd. Det är enda orsaken till att man inte låter barnen behålla sina platser. Kommunernas ekonomi kommer inte att förbättras tack vare maxtaxan. Taxan för den familjen ligger, med den progressiva avgift som nu finns, förmodligen redan under taket.

Anf. 154 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att Gunnar Goude pratar om två saker. Det ena är att barnet skall ha rätt till att behålla sin plats inom förskolan eller barnomsorgen, även om föräldrarna tillfälligt förlorar sitt arbete. Det skall inte behöva innebära att barnet blir ”arbetslöst”, dvs. behöver ta smällen och lämna kamrater och annan verksamhet. Det är skilt från själva taxestystemets konstruktion.

Ett problem är att det finns otroligt många olika konstruktioner på barnomsorgstaxa, och det slår olika beroende på vilken kommun man bor i, vilken inkomstgrupp man tillhör osv. Det är ett hinder för att kunna erbjuda varje barn – det är barnet som är i centrum – en förskoleverksamhet med ett gott pedagogiskt innehåll. Målet är naturligtvis att det skall ske på samma sätt som vi i dag erbjuder skolverksamhet för alla barn.

Anf. 155 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Det var bra att det missförståndet klarades upp. Det var en koppling i anförandet som jag tror att fler missförstod.

Är Socialdemokraterna beredda att vidta den åtgärd som Miljöpartiet har föreslagit, nämligen att införa kravet på att alla skall ha rätt till barnomsorg fr.o.m. tre års ålder? Det skulle ekonomin klara av i dagsläget, och det skulle lösa en stor del av problemen för dem som Torgny Danielsson optimistiskt kallade tillfälligt arbetslösa.

Anf. 156 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Både Gunnar Goude och jag vet att det övergripande målet är att ha en budget i balans. Hur ni har räknat för att komma fram till att det är möjligt i dag inom ramen för den ekonomiska tilldelning som finns erbjuda alla barn från tre års ålder och uppåt barnomsorg beror på vilket budgetalternativ vi pratar om.

Detta är ingen lätt sak att lösa och att komma med ett färdigt förslag till. Jag sade tidigare att ett av de större problemen är att de taxesystem för barnomsorgen som finns är så olika konstruerade. Överenskommelsen innebär att de åtgärder som vi i riksdagen och regeringen beslutar om skall ha en kostnadsneutralitet vad gäller kommunernas ekonomi.

Anf. 157 KALLE LARSSON (v) replik:

Fru talman! Detta gäller den fråga som har diskuterats mycket precis efter valrörelsen, nämligen maxtaxan. Det har varit ett favoritämne i debattprogram på TV och även i många nyhetssändningar och på många tidningssidor.

Jag kan bara konstatera att det framför allt är till förmån för de borgerliga partierna, som åtminstone på en liten punkt kan hitta en fråga där vi fortfarande träter en del.

Jag kan heller inte bara gå förbi frågan när Torgny Danielsson tar upp den på det sätt han gör och nästan insinuerar, eller i varje fall får det att låta som, att ansvaret för att det här inte redan är genomfört ligger på någon annan än socialdemokraterna själva, för så är faktiskt inte fallet.

Socialdemokraterna hade inte själva något finansierat förslag till maxtaxa. I skrivningarna i den motion som Vänsterpartiet har väckt ser vi mycket positivt på den tanken. Vi vill om det är möjligt införa nolltaxa på dagis, och vi är öppna för diskussioner om detta.

Låt oss sätta oss ned och tala om det. Men sluta att insinuera att det är någon annan som har stoppat förslag som ni själva inte ens har tagit upp i förhandlingarna.

Anf. 158 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Torgny Danielsson tyckte det var bra med familjedaghemmen och den öppna förskolan. Det håller vi i Centerpartiet fullkomligt med om. Det är väldigt bra.

Nu har det tagits fram en läroplan som skall vara som en kvalitetsstämpel på förskolan. Regeringen föreslår att de enskilda familjedaghemmen och öppna förskolorna inte skall omfattas av läroplanen.

Eftersom Torgny Danielsson företräder majoritetspartiet som sitter i regeringen skulle jag vilja fråga honom hur han ställer sig till det. Vi i Centerpartiet tycker att även de bör få kunna ansluta sig till läroplanen

för att visa att de lever upp till den läroplan som finns och den kvalitetsstämpel som man sätter på förskolorna.

Prot. 1998/99:36
15 december

Anf. 159 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Som Brigitta Sellén uttrycker det ser inte jag att det finns något hinder att de ansluter sig till läroplanen och vill leva upp till de mål vi sätter i läroplanen för förskolan och därmed kan leva upp till att få en kvalitetsstämpel.

Detta är naturligtvis beroende av hur man vill arbeta vidare med den här frågan på kommunal nivå, om man vill utgå från de allmänna råd som finns och utifrån dem ha en egen ambition. Det är fullt möjligt.

Anf. 160 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Vi i Centerpartiet har en reservation om detta som kommer att behandlas senare. Vi får hoppas att Torgny Danielsson kommer att vara tillmötesgående och hjälpa till att stötta förslaget så att det kommer att bli på det här sättet och att det inte bara är ett hinder, som Torgny Danielsson uttrycker det.

Anf. 161 PER BILL (m) replik:

Fru talman! Torgny Danielsson talar vackert om att det behövs en bättre skola. Föga förvånande är receptet mer pengar till kommuner och landsting. Vårt förslag är i stället en nationell skolpeng. Min fråga är: Vilket är det effektivaste sättet? Är det inte effektivare att skicka pengarna direkt till eleverna och föräldrarna och inte låta dem gå omvägen via kommun- och landstingspolitiker?

Anf. 162 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har aldrig riktigt lyckats förstå hur ert system med nationell skolpeng skall fungera. Per Bill frågade om vilket som är effektivast. I min sinnevärld, när jag försöker sätta mig in i det förslaget, innebär det att vi skapar en överbyggnad, en byråkrati. Jag har tidigare upplevt att moderaterna har arbetat mot att skapa administrativa system som riskerar att ta resurser från verksamheten.

Jag har en tilltro till att man genom den kommunala demokratin kan skapa den för alla lokala förutsättningar bästa verksamheten som inbegriper en dialog och ett direkt inflytande för både föräldrar och elever i hur man planerar och lägger upp verksamheten.

Förutsättningarna är otroligt olika från kommun till kommun. Det visar också de skillnader som vi ser när vi får redovisningar för hur mycket kommuner lägger ned på skolan och hur mycket en elev kostar i olika kommuner.

Det tar emot att man skall flytta pengarna och avlägsna dem från den grupp som sitter närmast till för att kunna bedöma kvaliteten i verksamheten.

Anf. 163 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Fru talman! Också jag vill ställa en fråga om maxtaxan. Torgny Danielsson säger: Vi står fast vid maxtaxeförslaget inom barnomsorgen, men tyvärr fick vi ingen majoritet för det.

*Utbildning och
universitetsforskning
samt studiestöd*

Som jag förstår det påstår Torgny Danielsson att det berodde på an-
tingen Vänsterpartiet eller Miljöpartiet att Socialdemokraterna inte fick
igenom förslaget. Jag kan inte tolka det på något annat sätt.

Det som är intressant och som jag vill fråga Torgny Danielsson är:
Varifrån skulle pengarna till finansieringen ha hämtats för vad maxtaxan
skulle ha kostat? Det vore oerhört intressant att få ett klagörande från
socialdemokraterna.

Ni är oerhört snabba att fråga: Hur har ni finansierat det här? Nu stäl-
ler jag frågan till Torgny Danielsson: Hur har s tänkt finansiera max-
taxan? Är tanken att vältra över kostnaderna på kommunerna och via s.k.
Perssonpengar sedan försöka reglera det? Det vore intressant att få ett
klargörande svar på det.

Anf. 164 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Nu finns det inget färdigt förslag eftersom det inte gick
att komma längre. Avsikten har hela tiden varit, som jag också sade i ett
tidigare inlägg i debatten, att det övergripande ansvaret för att ha en bud-
get i balans innebär att om vi kommer med nya reformer skall de också
vara finansierade.

Överenskommelsen gentemot kommuner och landsting innebär att
nya verksamheter och reformer som berör deras verksamhetsområden
skall genomföras utifrån att det blir kostnadsneutralt gentemot kommun-
och landstingssektorn. Det blir svaret så långt.

Finansieringen rymms inom den totala budgetram som vi ser utifrån
den tillväxt som vi för närvarande har. När det gäller vilket parti som
säger sig vara berett att stödja förslaget har jag inte pekat ut något parti.
Just nu kommer vi inte längre. Men Erling Wälivaara är hjärtligt väl-
kommen att delta och stödja förslaget längre fram.

Anf. 165 ERLING WÄLIVAARA (kd) replik:

Fru talman! I min hemkommun Luleå kostar en barnomsorgsplats ca
2 000 kr per barn. Maxtaxeförslaget var 700 kr per barn. Det innebär
miljarder totalt i Sverige om man inför maxtaxan.

Jag kan inte förstå att ett majoritetsparti, ni hade i varje fall makten
under valrörelsen, kan komma med en sådan tanke utan att också kunna
anvisa medel när det är fråga om miljarder.

Anf. 166 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! När vi socialdemokrater presenterade förslaget i samband
med att vi presenterade hela valmanifestet redovisades också en beräknad
kostnad för införandet av reformen. Den rymdes gott och väl inom ramen
för det totala budgetförslag med alla de verksamheter som redovisades
där.

Anf. 167 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Torgny Danielsson talade om valfrihet vad gäller barn-
omsorg och skola. Den valfriheten välkomnar vi kristdemokrater. Det är
närmast en demokratisk självklarhet i vårt samhälle att vi skall ha valfri-
het och rätt att bestämma. Frågan är utifrån vilka perspektiv som vi utta-
lar oss om den rätten och den valfriheten.

Ni säger samtidigt att arbetslösa skall få behålla sina platser i barnomsorg och förskola. Javisst, det skall vara en möjlighet för dem som behöver det.

Vi kristdemokrater har sett rätten, rådigheten, över barnet som i huvudsak vilande på föräldrarna. Vi har också upplevt skolan som ett stöd för föräldrarna som har det yttersta ansvaret för barnen.

Att arbetslösa föräldrar kan känna att de t.o.m. kan utnyttja tiden till att umgås med sina barn ser vi som en poäng. I det avseendet är den öppna förskolan ett oerhört stöd och bör därför få ett pedagogiskt program. Den öppna förskolan kan stödja föräldrar genom gemenskapen där och även genom att utveckla den sociala gemenskapen.

I de flesta kommuner har man dragit ned på den öppna förskolan. I stället blir det ett förmynderi från samhällets sida genom att man vill lägga fram den här rätten och valfriheten, men bara under de premisser som samhället bestämmer. Hur upplever ni den här dubbelheten i ert budskap? Ni säger att rätten skall finnas hos föräldrarna, rådigheten skall finnas hos föräldrarna, men samtidigt vill ni inte tillåta att de väljer vilken omsorgsform de vill, t.ex. ett vårdnadsbidrag.

Anf. 168 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har aldrig varit med om att någon som representerar mitt parti har förbjudit någon omsorgsform och sagt att det inte skall finnas valfrihet. Valfriheten ökar ju också i och med att utbudet från samhället ökar. Valfriheten för den som är ensamstående förälder och har låg inkomst finns i realiteten inte om man inför ett vårdnadsbidrag med den konstruktion som Kristdemokraterna pratar om. Det är en mycket begränsad del av föräldrakollektivet som skulle kunna använda sig av den reformen om den genomförs med den standard som vi nu har i samhället.

Anf. 169 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! I Linköpings kommun kostar en barnomsorgsplats för ett litet barn ungefär 60 000–80 000 om året. Vi skulle kunna vara lite krassa och lite rättvisa och låta samtliga barn få den del av de barnomsorgs pengar som kommer från de offentliga skatterna. Då skulle föräldrarna kunna välja att själva utöva omsorgen och tillsynen av sina barn och få den del som det ändå netto kostar kommunen för varje annat barn. Den är den enda barnomsorgsform som ni väljer bort och inte ger någon typ av ekonomisk ersättning i form av offentliga intäkter. Den omsorgsformen har föräldrar inte rätt att välja. All annan form av barnomsorg kan de välja och därigenom få del av allmänhetens medel. Men det får de inte om de tar hand om barnen själva.

Vi tycker att det inte finns någon som är så bra på att utöva omsorg och tillsyn över sitt barn som föräldern.

Anf. 170 TORGNY DANIELSSON (s) replik:

Fru talman! Det är viktigt att lyfta fram föräldrarnas roll. Jag sade också i mitt anförande att ansvaret för ett barns utveckling ligger hos föräldrar och förskola. Det är viktigt att det finns ett samarbete där.

Jag sade också i ett tidigare inlägg att det av rättviseskäl är viktigt att se helheten. Är man förälder och har småbarn är man fortfarande stödd

av samhället inom en mängd olika områden. Jag nämnde barnbidrag, föräldraförsäkring osv. Man måste se helheten.

Jag delar Yvonne Anderssons uppfattning när hon tar upp nyttan av den öppna förskolan. Det är ett sätt att nå den grupp som av olika anledningar inte har förvärvsarbete eller studerar. Det är nog en speciellt viktig åtgärd för dem som riskerar att inte komma in på arbetsmarknaden över huvud taget. De tenderar att bli ganska isolerade som föräldrar. Då är den öppna förskolan ett ypperligt sätt att skapa en mötesplats. Då kan samhället erbjuda speciellt stöd den vägen för de grupper som har behov av särskilda resurser som föräldrar och barn. Det kan t.ex. gälla språkutveckling för både barn och föräldrar om det är ett invandrartätt område.

Anf. 171 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Under den korta tid som jag har varit skolminister har jag mött två bilder av den svenska skolan.

Den ljusa sidan är en oändlig rad av positiva lärare och skolledare som under varierande förhållanden arbetar för att ge en bra skolgång till sina elever. I den bild de ger mig finns såväl möjligheter som svårigheter. Men de är övertygade om att de skall lyckas även om det kommer att ta olika lång tid. Basen i detta arbete är ofta läroplanens värdegrund, lagarbetet, samarbetet med föräldrar och det övriga samhället. De elever som jag har mött är ärliga, kritiska, ibland ängsliga för sin framtid och ibland fyllda av förtröstan.

Jag har sett skollokaler som är inbjudande och varma, men också lokaler som är nedslitna och i stort behov av renovering. Men även där finns det planer, och man säger att man även med små medel kan förbättra sina lokaler.

Den mörka sidan har jag mött via medierna. Det har varit rubriker som talar om våld, mobbning och sexuella trakasserier.

Vilken bild är då den sanna? Troligen båda. Det är denna gemensamma bild som vi måste arbeta vidare med som politiker. Jag som minister måste ge förutsättningar för att det skall bli bättre.

Fru talman! I dagens anförande har jag dock valt att ta upp det positiva, den ljusa sidan av skolan. Jag vill på detta sätt visa hur skolan förvaltar de medel som vi ställer till skolans förfogande. Jag kommer därför särskilt att kommentera IT-satsningen, EU-projekt, de s.k. Ylvapengarna och de förslag som jag kommer att lägga fram före jul.

Det nationella programmet Lärandets verktyg är ett skolutvecklingsprojekt där lärarnas didaktiska kompetensutveckling med stöd av IT står i centrum. Satsningen omfattar bl.a. stora investeringar i infrastrukturförstärkningen.

Lärandets verktyg är ett erbjudande till alla Sveriges kommuner och skolor. Delegationen för IT i skolan har av staten fått i uppdrag att genomföra det nationella programmet under åren 1999–2001. Delegationen har beslutat om följande fyra vägledande principer.

1. Likvärdighet och kvalitet för alla elever oavsett vilken skola de går i. Detta innebär att satsningen skall nå alla skolor i alla kommuner.
2. Satsningen skall främja utvecklingen av skolans arbetssätt och organisation i den riktning som anges i läroplan, utvecklingsplan, avsiktsförklaring och skolutvecklingssamtal. Målet är pedagogisk kompe-

tens och inte program- eller apparatkunskap. Utbildningen vänder sig till arbetslag eller lärarlag.

3. Satsningen skall komplettera och förstärka kommunens egna insatser och befriar på intet sätt från kommunens eget ansvar för kompetensutbildning av lärare.
4. Infrastrukturen handlar om ökad tillgänglighet till Internet och e-post.

Totalt berörs nästan hälften av Sveriges lärarkår. Därmed blir satsningen en av de största i sitt slag i världen. Tidsplanen börjar januari/februari 1999 och inleds med information till kommunerna. Från maj till september utbildas handledare och skolledare. Under augusti och september hålls seminarier för politikerna. Under september–december börjar utbildningen och startar med 15 000 lärare.

De allra flesta reaktioner jag har mött angående denna satsning har varit mycket positiva. Personligen ser jag denna utveckling som en stor seger för funktionshindrade elever i skolan. De kommer nu med i gemenskapen i stället för att vara utanför. Jag ser också en utveckling mot en internationalisering av undervisningen i ett klassrum utan gränser och med en personlig möjlighet att lära om varandras kulturer som aldrig kan ges av en lärobok eller en lärare.

Nästa stora viktiga område för skolan och dess framtidsutveckling är de s.k. EU-projekten. I går besökte jag Sandlyckeskolan i Torekov. Jag besökte den inte bara för att det är min gamla skola och för att det är roligt att komma dit, utan framför allt för skolans pågående Comeniusprojekt. Projektet är ett samarbete mellan Sverige, Italien och Tyskland.

Comeniusprojektet syftar bl.a. till lärarutbyte. Men ca 65 elever på skolan var i högsta grad berörda. Här fanns utställningar med dockor, teckningar, böcker och instrument. Sjätteklassarna berättade med stolthet om sina brev på engelska till kamraterna på Capri och i Freital. Men, sade eleverna, de kan inte lika bra engelska som vi kan.

Lärarna Karin Roslund, Elisabet Persson och Lasse Larsson var mycket positiva. De sade:

Ingen lärobok kan ersätta en personlig relation. Vi har fått kunskap och material som vi kan använda i många år. Vi har lärt oss att vi bör värna om vår svenska historia och vara stolta över den. Men vi har också lärt oss att våra elever måste lära sig att skolan inte är en självklarhet, utan också en förmån, för så sade man på Capri. Vi kommer också att använda Internet i kommunikationen med Freital. Tyvärr har Capri i dag ingen möjlighet att erbjuda detta.

En ej från början planerad del i projektet var att en bildlärare från Capri anställdes av Båstad kommun. Läraren lärde många elever att måla med tuschpennor på ett sätt som man aldrig hade sett tidigare.

Det finns numera inte en enda tuschpenna att köpa i Båstad, sade en lärare halvt på allvar.

I går presenterades också en enkätundersökning som Temo har gjort om effekterna av EU-finansierad skolutveckling. Med dess resultat i ryggen är det lätt, som ansvarig för skolan, att vara internationalist.

Den visar nämligen att bland dem som har varit med om samarbete, antingen inom ett utvecklingsprojekt eller som själva varit med i ett utbytes- eller studiebesöksprogram, finns det en stark tro på vikten av

skolsamarbete inom EU. Hela 98 % av dem som i praktiken varit med om skolsamarbetet tyckte att detta arbete var viktigt.

En lärare som deltagit i projektet och svarat på enkäten skriver: Det har blivit en ny dimension. Vi har funderat mycket på hur skolan i de andra länderna fungerar organisatoriskt – deras metoder, människosyn, kunskapssyn och didaktik.

Det är genom att etablera en sådan dimension som man kan bygga en europeisk gemenskap med folklig förankring. Då har man kommit längre än till de krökta gurkorna som för många svenskar tyvärr har blivit sinnebilden för EU.

Det tredje området jag vill kommentera är de s.k. Ylvapengarna, dvs. medel som staten har avsatt till kompetensutveckling av lärare. När man som vi i dag har en starkt kommunaliserad skola är det ofta svårt att få en tydlighet i vad som händer med det statliga stödet till kommunerna, t.ex. Perssonpengar eller kompetensutvecklingspengar.

Jag har därför för avsikt att följa såväl Perssonpengarna som utvecklingen av bl.a. Ylvapengarna. Nu vill jag redovisa ett konkret projekt.

75 miljoner tillfördes 168 olika projekt runt om i Sverige. En utvald skola är Åbyskolan i Mölndal, en skola för elever från årskurs 4 till 9. En stor del av eleverna har invandrarbakgrund.

Det projekt som man tilldelats medel för stämmer väl med det värdegrundsarbete som jag har initierat. Man har kallat projektet Medmännisklighetsträning, ett utvecklingsarbete i förhållningssätt och attityder här, nu och livet ut.

För att nå målet vill man bl.a. ha vidgade kunskaper i konflikthantering och samtalsteknik. Man vill ha ytterligare kunskaper om sociala bakgrundsfaktorer och barns och ungdomars tänkande. Man vill ha kunskaper om likheter och olikheter mellan pojkar och flickor för att kunna erbjuda lika möjligheter till utveckling.

Personalen har nu startat sin kompetensutveckling samtidigt som ett handledningsarbete har kommit i gång såväl i arbetslag som för de lärare som vill ha enskild handledning. Föräldrarna har också engagerats, vilket bl.a. har gett upphov till ett tjejkafé. Arbetet har inletts samtidigt som man har organiserat om arbetslagen och infört vertikala arbetslag.

Det här är några röster från lärare på Åbyskolan i Mölndal, förmedlade via Pia Wretlind, rektor, och Inger Grahn, specialpedagog:

Jag har fått öva mig att se problem ur elevperspektiv. Vi har fått möjlighet till handledning i arbetslag och enskilt för att hantera vår verklighet. Det känns legitimt att vi arbetar aktivt med social och empatisk förmåga hos oss och våra elever.

Som jag bedömer det är Åbyskolans projekt ett gott exempel på vad vi avsåg med Ylvapengarna, nämligen att utveckla lärarrollen och bryta den yrkesmässiga ensamheten i läraryrket.

Fru talman! Jag har nu varit skolminister i två månader. När jag tillträdde mitt ämbete meddelade jag att det jag ville göra var att följa upp och utvärdera de reformer som sju satts de senaste åren. Jag sade också att jag ville ge skolan arbetsro. Det var inte så att den skulle stå stilla. Det kommer den aldrig att göra. Men jag ville ge alla rektorer, lärare och andra som arbetar där en möjlighet att tänka efter och fundera på vad det är man gör som är bra, vad det är man gör som kan göras bättre och om

det finns saker som man faktiskt är dålig på och som man radikalt måste förändra.

Men givetvis kan man inte bara stå där, iaktta och titta på. Man måste givetvis också kunna ingripa och justera när så behövs. Under den korta tid som har varit har vi lyssnat, följt upp de utvärderingar vi har till hands. Jag kommer nu att redovisa några av nio förändringar som vi tänker företa fram till jul eller strax efter julhelgen.

För det första: I dag finns det elever som läser färdigt och får sitt grundskolebetyg inom gymnasieskolans individuella program. De får dock inte tillgodoräkna sig detta när de söker till ett nationellt program. Vi kommer därför att föreslå en förändring som ger möjlighet att få tillgodoräkna sig detta betyg. Som en följd därav skall man även få rätt till ett nytt slutbetyg från grundskolan.

För det andra: Vi tillsätter en värdegrundsgrupp, vars uppgift det är att på olika sätt stärka arbetet med läroplanens värdegrund ute i skolorna. Här kommer bl.a. att finnas samordningsuppgifter med andra organisationer, uppföljning av skolverkets utvärderingsuppdrag, seminarier och kompetensutbildning av lärare.

Jag delar därför Erling Wälivaaras uppfattning om en värdegrund. Värdegrunden, kunskapen om hur vi människor fungerar tillsammans, är basen för att vi skall få godkända elever i grundskolan. Mår vi bra vill vi ha kunskap. Mår vi dåligt har vi inte förmåga att lyssna och ta kunskapen till oss.

För det tredje: Ett område vi har tittat mycket på, också genom den fokusering som medier har haft, är sex- och samlevnadsundervisningen. De anvisningar som finns i våra läroplaner är enligt mitt förmenande tydliga när det gäller grundskolan, men sämre när det gäller gymnasiet. Vi tillsätter därför en grupp med gymnasieungdomar vars uppgift det är att lägga fram konkreta förslag till den framtida sex- och samlevnadsundervisningen på gymnasiet. Ungdomarna kommer att utses av sina elevråd på tio skolor runt om i Sverige. De skall använda sin egen skola som referensgrupp. På varje skola skall de också utse en s.k. generationsgrupp, där även äldre får vara med. Detta har jag fattat beslut om i samråd med ungdomar som tyckte att även de gamla kan få vara med och tycka. Men det är ungdomarna som kommer att lägga fram förslagen, och det är de som är huvudpersonerna i ungdomsgruppen.

För det fjärde: Skolverkets utbildningsinspektörer kommer inför nästa år att få ett speciellt uppdrag att utvärdera skolans mobbningsplaner, liksom det som står i båda våra läroplaner, rektors övergripande ansvar för sex- och samlevnadsundervisningen och ANT-undervisningen. Det har ju också tagits upp av utskottet.

Vi lägger där någonting övergripande, ämnen som går in i varandra. Det är också de områden som är de svåraste när det gäller verkställande i praktiken. Därför är det väldigt viktigt att inspektörerna får det här uppdraget och ser hur vi hanterar rektors ansvar för övergripande ämnen. I de två läroplanerna är det ju första gången vi arbetar på det sättet, utan kurser direkt riktade mot enskilt ämne.

Av granskningen skall också framgå hur väl skolan i dessa frågor samverkar med föräldrar och övriga intressenter i närsamhället, t.ex. socialtjänst och polis. Skolverket skall redovisa resultatet nästa höst.

För det femte: Vi kommer också att tillsätta den nämnd som i dagens betänkande benämns inspektionsnämnd. Jag har dock för avsikt att ändra dess namn. Vi kommer att lägga fram förslag om att den skall kallas kvalitetsgranskningsnämnd. Jag tycker att detta namn stämmer bättre med den verklighet som nämnden skall stå för. Det handlar inte om att inspektera och dra i örat, utan det handlar om att utveckla skolan.

Nämnden kommer att inrättas den 1 juli 1999, och den skall på regeringens uppdrag genomföra kvalitetsgranskning och kvalitetsbedömning inom särskilt angivna områden. Men den skall också ha initiativrätt, dvs. rätt att själv ta upp områden som den tycker är viktiga. Just initiativrätten ser jag som oerhört värdefull. De som skall finnas i den här nämnden är folk som är ute i verkligheten. I den skall finnas vanliga kommunpolitiker, rektorer, förvaltningschefer och lärare. De som är ute i verkligheten skall också kunna fungera centralt och vara ett stöd för mig som minister och för er som ledamöter i riksdagen.

För det sjätte: Vi kommer nu att tillsätta den kommitté som också utskottet har önskat och som skall göra en översyn av skollagen. I den kommittén kommer att ingå parlamentariker, representanter för lärarorganisationerna, kommunförbund och jurister.

Enligt min uppfattning skall kommittén föreslå hur skollagen skall förenklas och förtydligas samt anpassas till ett mål- och resultatstyrt skolväsende och till den ansvarsfördelning som råder mellan stat och kommun. Kommittén bör även få i uppdrag att överväga hur skollagen bör utformas.

För det sjunde: Vi kommer också att starta försöksverksamhet med en slopad timplan.

För det åttonde – jag går för att vinna tid fram lite snabbt: Notprojektet kommer att fortsätta i ytterligare fem år. Projektet har varit mycket lyckosamt, och därför ger vi det alltså möjlighet till ytterligare fem år.

Fru talman! Jag hoppas att vi med dessa förändringar skall kunna närma oss målet en skola där eleven står i centrum – inte lärarna, inte föräldrarna och inte skolpolitikerna utan just eleven; en skola för alla, inte för några, inte för många utan för alla.

Anf. 172 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Skolministerns anförande innehöll mycket som jag bara tacksamt kan ta emot. Jag skall inte använda tiden till att beröra det. Det var många fina idéer och projekt som skulle initieras och som stämmer väl med kristdemokraternas skolpolitik.

I mitt inledningsanförande, som skolministern tyvärr inte kunde höra, ställde jag en fråga om hur man får det att gå ihop när man utgår från att barn är olika men likväl bygger ett skolsystem där barn betraktas som om de vore lika. De skall lära sig ungefär lika mycket och på ungefär lika lång tid på ungefär samma sätt och därtill vid samma tidpunkt i livet. Min fråga var: Är inte detta feltänkt, och vad kan man göra åt detta?

Anf. 173 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Låt mig svara Yvonne Andersson och även ge ett svar på en av Birgitta Selléns frågor.

Vi kommer under våren att lägga fram en proposition med anledning av en utredning om funktionshinderade elever i skolan. Den berör elever

som har grava funktionshinder men också elever som har mindre svårigheter i skolan.

Vi kommer också att beröra det som Yvonne Andersson tar upp, nämligen att olika barn behöver olika tid. Vi kommer att ta upp just tidsanvändningen, att en del barn kanske behöver tio år. Vi kommer också att ta upp individuella studieplaner, som Birgitta Sellén berörde. Vi skall också studera en förlängning av gymnasieskolan, hur lång tid man behöver även i den skolan.

FUNKIS-utredningen har mycket klart och tydligt visat just på behovet av olika tidsanvändning hos olika barn, och vi kommer att återkomma med konkreta förslag i propositionen med anledning av FUNKIS-utredningen.

Anf. 174 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! I mitt inledningsanförande frågade jag också om balansen mellan praktisk och teoretisk kunskap. Vid sekelskiftet var de praktiska kunskaperna allmängods, och det teoretiska var ett eftersatt behov. I hög grad därför startade folkbildningsverksamheten, och sedan tog politikerna över ansvaret.

Nu är läget ett annat. Den teoretiska kunskapen är allmängods, och det praktiska kunnandet ofta ett eftersatt behov.

Min fråga till skolministern är: Är skolministern beredd att ta upp kampen för handens arbete och uppvärdera det?

Anf. 175 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Det är oerhört viktigt att vi använder båda våra hjärnhalvor. Det har mycken forskning visat. Bortsett från att vi har olika syn på hur många barn som skall finnas i förskolan, från ett års ålder och uppåt, finns det i dag möjlighet att ha barn från 1 års ålder och upp till 20 års ålder i olika verksamheter. Det är en oändligt lång tid.

Den tiden kan inte bara fyllas upp av någon form av teoretisk kunskap. Här måste vi använda hela kroppen, i allt från drama till dans, med användning av våra estetiska sinnen i olika former med handen. Jag tror att det är väldigt viktigt att denna möjlighet ges i alla åldrar, såväl så att säga på det gamla högstadiet som inom gymnasieskolan.

Anf. 176 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Fru talman! Vi går en demokratiskt intressant utveckling till mötes när våra statsråd delar ut pengar till verksamheter. Vi har hört talas om Perssonpengar och om Ylvapengar, och vi får väl snart se också Ingegerd Wärnersson-pengar i våra skolor. Det blir intressant att skåda.

Skolministern säger att alla skolor i alla kommuner kommer att få ta del av IT-satsningen. Jag utgår från att det gäller även friskolorna, och det är bra att få det bekräftat.

I övrigt tog sig ambitionen på slutet i skolministerns tal. Vi fick då exempel på vad som kan ske lite längre fram. Jag har dock funderingar kring några andra saker.

Vad tänker skolministern om elevernas kunskaper och om kvaliteten i skolan rent allmänt, bortsett från Skolverkets arbete, som ju alltmer präglas av regeringens verktyg, vilket vi tycker är olämpligt. Vi tycker att

det är lämpligt att man har en fristående enhet som granskar. Man skall aldrig granska sig själv. Det är dumt.

Hur ser skolministern på lärarbristen, som blir alltmer besvärande framför allt när det gäller årskurserna 4–9?

Händer det någonting med betygskriterierna?

Anf. 177 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Låt mig först kommentera det som sades om Ingegerd Wärnersson-pengar. Med den i och för sig ganska korta bekantskap som jag har haft med Erik Åsbrink tror jag inte att det skulle bli så väldigt populärt, om jag började kalla någonting för Ingegerd Wärnersson-pengar, men jag skall försöka. Det vore kanske inte en så dum idé.

Vad tycker jag om elevernas kunskap och skolans kvalitet? Ibland stannar jag upp och tittar tillbaka bara på den tid som jag själv har varit lärare. Jag tror att det är viktigt att göra ett sådant historiskt tillbakablickande på dessa 30 år och jämföra vad elever kunde då och vad elever kan i dag.

Generellt kan fler elever mer. Ser jag tillbaka 30 år finner jag att få elever kunde ganska mycket, många elever låg någonstans mittemellan, och en del elever kunde väldigt lite. Generellt har vi alltså givit mer kunskap till fler elever.

Vi måste ständigt utveckla alla. Vi ägnar här i kammaren mycken tid, vilket är bra, åt de elever som har de största behoven, men vi skall också använda de möjligheter vi har i dag, t.ex. via IT, att vidareutveckla de elever som verkligen har fått förmånen av en extrabegåvning – där vi kan arbeta med distansundervisning mot högskolorna och i vissa fall kan utveckla individuella planer och studieplaner för gymnasieeleverna.

Med utgångspunkt i Skolverket, i OECD-rapporter och i internationella undersökningar tycker jag att vi har en bra kvalitet på dagens elever.

När det gäller lärarbristen var det sagt att den s.k. SLUR-gruppen skulle avlämna sitt förslag den 15 december, men tiden har varit knapp, och vi har gjort den bedömningen att det är bättre att ta i anspråk ett par veckor extra. Man kommer i stället att presentera den i början av januari.

Anf. 178 ANDERS SJÖLUND (m) replik:

Fru talman! Tack för det svaret! Jag kan då förstå att skolministern accepterar att de svenska skoleleverna till 6–7 % går ut med icke godkända betyg, och det är allvarligt.

Den andra frågan gäller pengarna. Jag tycker att vi här i kammaren kan bli överens om att det är skattebetalarnas pengar och att det inte är något enskilt statsråd som skall pryda de pengarna med sitt namn. Det vore klädsamt för framtiden. Jag hoppas att vi kan få det dithän.

Jag skulle också gärna vilja få ett klarläggande. Socialdemokraternas samarbetspartner Vänsterpartiet är mycket dogmatiskt när det gäller de fria skolorna. Jag kan ta ett exempel från Umeå. Där håller ambitiösa elever, föräldrar och lärare precis på att starta en friskola. De är missnöjda med dagens skolsystem, men de har också ambitioner på annat sätt. Vad kan vi säga till de föräldrarna och till andra föräldrar runt om i Sverige? Det är tusentals elever som går i friskolor. Kommer systemet att förändras eller inte under den här mandatperioden?

Anf. 179 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! När det gäller de fristående skolorna satt jag själv i den kommitté som lade fram det förslag som så småningom som proposition antogs av riksdagen. Vi följer upp det beslutet och ser hur det fungerar rent ekonomiskt och om kommunerna följer upp det ansvar som vi har ålagt dem i den propositionen. Vi ser också efter hur fördelningen av medel används på de fristående skolorna, om de kommer de elever till godo som har särskilda behov.

Det finns i dag ingen som helst avsikt att riva upp detta beslut.

Anf. 180 PER BILL (m) replik:

Fru talman! Skolministern väljer att titta på den ljusa sidan, och det är naturligtvis enkelt och trevligt. Men det är samtidigt genom att titta på den mörka sidan och på det man borde kunna göra bättre som man lär sig och som man kan förbättra sig.

Till att börja med tycker jag också att nyspråkligheten att kalla skattebetalarnas pengar ena gången Perssonpengar och andra gången Ylva-pengar är förskräcklig. Det är väl inte så att statsråden lägger ut ens en enda liten krona ur egen ficka.

När det gäller att det inte skall bli några nya reformer utom de nio små förändringarna i kanten, har vi världens kanske dyraste skola och ändå medelmåttiga resultat på många olika håll. Är inte det ett stort problem?

Det andra snuddade skolministern vid, nämligen mobbning och våld i skolan. En säker och trygg miljö är en grund, en förutsättning för att man skall kunna få eller skaffa sig den kunskap man behöver. Om man vet att man riskerar att få stryk på nästa rast tror jag inte att man har den studiero som man behöver.

Mina frågor är: Vilka konkreta åtgärder tänker skolministern vidta för att få ordning på de här två mörka sidorna?

Anf. 181 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Egentligen skulle Per Bill ha ställt frågan till riksdagens ledamöter. Flera av de nio förslag som jag räknade upp är beslutade i just denna kammare, och de var mycket eftertraktade av kammaren. Om riksdagen själv vill kalla sina förändringar "små förändringar i kanten" är det upp till riksdagen, men jag ser dem som radikala och bra förändringar, som kommer att göra det bättre för eleverna i skolan. Om man läser och går in i vad samtliga mina nio punkter står för inser man att syftet är just att säkra och göra det bättre för de elever som i dag inte klarar av sin skolgång.

När jag väljer att beskriva den positiva bilden gör jag det på uppmaning av alla de elever och ungdomar som jag får brev från varje vecka, som jag möter ute på mina skolbesök och som inte längre vill höra den negativa bilden av dem själva eller av den skola de går i.

Jag har inga lappar för mina ögon som döljer den mörka bilden. Det sade jag också i min inledning. Varje åtgärd som jag kommer att vidta som minister är till för att stärka skolan och göra det bättre i skolan, framför allt för de elever som har de största behoven.

Anf. 182 PER BILL (m) replik:

Fru talman! Jag tror att ett av de absolut största problemen i Sverige är att väldigt många fortfarande går omkring och tror att vi är bäst i världen. Det är hög tid att vi försöker göra en så nyanserad bild som möjligt av verkligheten, såsom den faktiskt är.

Det andra är att jag tycker att varje elev måste få det bättre, inte bara de som i dag har läs- och skrivsvårigheter eller något annat. Det gäller att stimulera samtliga elever i skolan mer än vad man gör i dag.

Anf. 183 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag är helt övertygad om att vi inte är bäst i världen. Jag brukar säga att vi har ett unikt system från 1 till 20 år med välutbildad personal. Det är unikt. Men på enskilda områden och inom enskilda klasser kan vi hitta exempel i världen som vi kan lära oss oerhört mycket av.

Om Per Bill lyssnade på mitt anförande hörde han att jag nämnde två små enkla ting som lärarna i Torekov hade tagit från Capri. Det ena var att eleverna på Capri var oerhört stolta över sin historia. De berättade att de t.o.m. kunde gudasagorna. Det var små femteklassare, och de hade en stolthet som de lärare som jag träffade kände att de inte hade gett sina elever. Där fick de en sak att fundera över. Där var de på Capri bättre.

Det andra var att eleverna på Capri, genom att de hade helt andra ekonomiska förhållanden, också värnade om skolan. Det var ingen självklarhet att få fina böcker, att få en penna eller att över huvud taget gå i skolan. När lärarna i Torekov berättade det för sina elever på Sandlycke-skolan hade de väldigt svårt att förstå det. De är ju uppvuxna i ett annat samhälle med en annan kultur.

Jag är övertygad om, Per Bill, att vi lär varje gång vi är med i ett EU-projekt eller har ett samtal både inom Sverige och utom våra gränser.

Anf. 184 BIRGITTA SELLEN (c) replik:

Fru talman! Det var intressant att höra på statsrådet Wärnersson, speciellt när hon räknade upp punkterna. Det var många positiva saker som togs upp, bl.a. försöket med individuella studieplaner. Jag hoppas att det kommer till alla elever. Även detta att man tänker göra försök med slopad timplan är väldigt intressant.

Sex och samlevnad var också en punkt som statsrådet poängterade och sade att man är på gång att göra något bra av för gymnasieskolan. Men jag hoppas att statsrådet också tänker på att högstadiet i dag inte heller har det tillräckligt bra. Man får inte glömma bort de eleverna utan måste se till att det fungerar bra där. De är i den åldern då sex och samlevnad är "försök" för många ungdomar.

Vad gäller de mörka sidorna pratade jag i mitt anförande om att jag tycker att dramapedagoger är ett bra sätt att lösa den biten. Statsrådet pratade också lite om drama. Jag hoppas att det kan utvecklas och att statsrådet är redo att satsa pengar på att utbilda mer dramapedagoger. Jag vill gärna höra några tankar om det.

Jag har inte fått något bra besked om statsrådet är beredd att ta initiativ till en bred överenskommelse vad gäller betygssystemet.

Anf. 185 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag skall svara när det gäller de individuella studieplanerna. Det står skrivet att inom gymnasieskolan skall varje elev i dag ha rätt till en individuell studieplan. Det är inte så i praktiken. Det finns inte inom grundskolan.

Vi har inte skrivit propositionen som handlar om FUNKIS-utredningen. Jag pratar nu om elever med de största behoven. Jag tycker att individuella studieplaner är oerhört bra. Att jag i dag är tveksam att ta steget fullt ut beror på att jag tror att skolan kanske inte har kompetensen att klara av det, men det här är min vision. Om jag inte tar steget fullt ut med FUNKIS är det ändå det första, och jag tänker fortsätta med det.

När det gäller betygen vill jag svara ärligt att jag för dagen inte har någon som helst avsikt att se över betygen. Vi har ju fått dem ganska nyligen. Däremot lyssnar jag noggrant på de synpunkter som kommer in angående betygen. De synpunkter som framför allt har förts fram till mig gäller stegen på gymnasieskolan, och det är steget mellan Godkänd och Väl godkänd. Det är det jag har hört allra mest om. Jag har alltså för dagen ingen avsikt, men jag följer frågan ordentligt.

Anf. 186 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Fru talman! Med tanke på att vi har den bästa kompetensen på lärarna hoppas jag att statsrådet är redo att satsa på individuella studieplaner även lägre ned. Eftersom jag själv kommer från den världen och är lärare i bakgrunden, vet jag att kompetensen finns och att man vill prova detta även i grundskolan. Jag hoppas att det går vidare.

Jag tycker att skriken om betygen för ett halvår sedan var allvarliga. Det har diskuterats väldigt mycket inom skolvärlden bland föräldrar, i lokala skolstyrelser osv. Jag tycker att det är värt att ta på allvar även om det betygssystem vi har nu är nytt. Det måste justeras.

Anf. 187 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag vill också tacka för den väldigt ljusa, positiva och nyanserade bild som skolministern gav i sitt anförande. På en punkt har jag några frågor att ställa, och det gäller den stora satsningen om en och en halv miljard på IT i skolan som Vänsterpartiet har ställt sig bakom. Skolministern nämnde sina förhoppningar om positiva inlärningseffekter genom IT. Det hoppas vi också.

Problemet är att vi förutsätter det, men egentligen vet vi mycket lite om i vilken grad IT omskapar villkoren för undervisning och inlärning. Vi vet väldigt lite också om på vilket sätt lärar- och elevrollen förändras.

Vi har i vår motion föreslagit att man skall satsa ca 40 miljoner av de myckna pengarna – av de en och en halv miljarder kronorna – för att beforska detta område. För att vi skall kunna nå de goda effekter som vi alla strävar efter är det viktigt att vi får en bild av vad som verkligen händer. Det är det ena.

Det andra är att vi också tycker att satsningen på de yrkesverksamma lärarna är bra, men vi tycker kanske att skolministern har förbisett dem som redan befinner sig i utbildning för att bli lärare. Det är inte alltid så idealiskt på våra lärarutbildningar att man har tillräcklig tillgång till datorer. Det är viktigt att de lärare som vi nu släpper ut inte bara kan tekniken kring datorn utan också har idéer kring hur man kan använda den i

undervisningen. Det bästa sättet att lära sig detta och bli förtrogen med datorn är att använda den under sin egen utbildningstid.

Jag skulle vilja att skolministern kommenterade det.

Anf. 188 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Det är helt riktigt som Britt-Marie Danestig säger. Vi har i dag inget belägg för vad IT-undervisningen kommer att medföra. Det finns ingen forskning kring om IT kommer att göra att skolan blir bättre.

Men IT kräver en annan pedagogik och ett annat arbetssätt än vad man kanske tillämpar när man sitter med en lärobok framför sig. Det kommer att ställa krav på lärarna när det gäller att kunna urskilja vilket stoff som är lämpligt och när det gäller att göra analyser av befintligt stoff. Det gäller att lära elever att söka. Vad är det egentligen för fakta vi vill ha tag på? Vad är det för kunskap vi vill få, och hur når vi den? Det gäller vilken pedagogik man skall använda för att nå fram och för att få ut informationen från själva datorn. Där ser jag att det krävs ett annorlunda arbetssätt.

Men datorn får aldrig ersätta människan. Samtalet mellan elever och lärare är egentligen grunden för ett bra användande av datorn. Samtalet mellan eleverna om vad de vill använda datorn till är också oerhört viktigt.

Själva forskningen får vi återkomma till. Det kommer ständigt att pågå forskningsarbeten för att följa upp och utvärdera satsningen.

När det gäller lärarutbildningen vill jag säga att det har lämnats direktiv till LUK, vars arbete pågår, om att lärarhögskolorna särskilt skall beakta hur de lär ut användning av datorer på sina skolor. Riksdagen har också tidigare beslutat om att avsätta medel just för kompetensutbildning för dem som arbetar på lärarhögskolorna och använder datorn.

Anf. 189 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik:

Fru talman! Jag är glad över det svar som skolministern gav. Jag tror att det är viktigt att vi satsar pengar på forskning kring detta område. Det känns tryggt att skolministern ämnar återkomma till denna fråga, för det är många saker man bör belysa.

Jag är också glad över att skolministern så kraftigt betonade att datorerna inte får ersätta människor – en uppfattning som jag och mitt parti verkligen delar. Vi har skrivit i vår motion att införandet av datorer aldrig får vara en ursäkt för att man exempelvis minskar lärartätheten. Det tror vi är oerhört viktigt. Det finns enligt bl.a. Ulla Riis utvärdering en tendens att man i beslutshierarkin åtminstone på tjänstemannasidan i kommunerna är väldigt fixerad vid själva datortekniken och datorerna.

Anf. 190 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag vill först uttrycka min förvåning över en skolminister vars första uttalande var att det behövs arbetsro i skolan, och som sedan redan efter två månader kommer till riksdagen och beskriver den mest sprudlande aktivitet i skolan jag har hört någon beskriva i denna kammar på mycket länge. Det är trevligt att tonvikten läggs på arbete. Jag förstår vad som menas. Det är alltså inte organisatoriska förändringar, utan det är förändringar och positiva stimulanser när det gäller skolans inre verksamhet som står på programmet.

Vi noterar naturligtvis från Miljöpartiets sida med glädje de nio punkterna. Det gäller utformningen av IT-satsningen, internationaliseringen, sex- och samlevnadsundervisningen och dess form med eleverna i centrum, att värdegrunden har fått en framskjuten plats, att de estetiska ämnen förs fram osv. Det är nästan så att jag skulle vilja avstå från att ställa en fråga.

Jag har ändå i mitt anförande, som jag tror att skolministern inte hörde, återigen upprepat Miljöpartiets krav på åtgärder för elever med specifika läs- och skrivsvårigheter. Det är en punkt som har stått på dagordningen här i riksdagen under många år, och det har gjorts många utredningar. Jag skulle fråga skolministern, som jag vet har ordentliga kunskaper på området och också känner för frågan, vilja höra en sorts garanti för att den utredning som nu kommer som en fortsättning av FUNKIS verkligen också får direktiv att vidta åtgärder när det gäller denna fråga.

Jag skulle även vilja fråga om Kvalitetsgranskningsnämnden också har fått i uppdrag att titta på förskolan och dess läroplan och göra en utvärdering av den.

Anf. 191 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag har inte skrivit färdigt propositionen. Vi håller på och sammanställer de remissvar som har kommit in angående FUNKIS. Därför går jag nu i mitt minne noggrant igenom vad vi egentligen sade när det gäller just elever med läs- och skrivsvårigheter.

De nämns i FUNKIS-utredningen. Det nämns också andra grupper som faktiskt är berörda, nämligen det vi kallar gravt språkstörda barn. Det är en grupp som är tämligen okänd. Det är en grupp som, om vi går några år tillbaka, hamnade inom särskolan eller inte fick rätt stöd i skolan. Vi kommer på flera punkter att beröra dessa elever – från dem med läs- och skrivsvårigheter till dem med grav språkstörning. Dessa områden går ofta in i varandra.

Det vi också har tagit upp är den allmänna och breda kompetensutbildning som behövs för alla lärare. Vi måste på bred basis skapa en merkunskap om hur man möter elever som har t.ex. läs- och skrivsvårigheter.

I LUK – Lärarutbildningskommittén – diskuterades också dyslexi. Man kan fundera över framtiden. Behöver en lärare som skall undervisa i årskurs 9 också ha kunskap om t.ex. läs- och skrivsvårigheter och hela läsprocessen?

Jag känner att detta var det sämsta svaret i dag, Gunnar Goude. Men vi är inte färdiga med skrivningarna när det gäller FUNKIS-utredningen, så jag ber att få återkomma. Det var inget tillfredsställande svar; det medger jag.

Anf. 192 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Det duger gott, men det kom inget svar alls när det gäller förskolans läroplan. Det kanske jag kan få sedan.

Jag vill ställa en annan halvelak fråga, när vi nu har en skolminister som rör sig som fisken i vattnet i skolans inre värld. Hur är det med arbetet utåt, alltså skolans kontakter med omvärlden?

Vi har ett behov av att få praktikutbildningen utbyggd och även APU:n på gymnasiet. Från Miljöpartiets sida har vi önskat en lärlingsut-

bildning där vi har en försöksverksamhet annonserad. Kommer de här delarna av skolans arbete, dvs. ut mot samhället och ut mot näringslivet, också att stimuleras?

Låt mig lägga till när det gäller dyslexi att samma metod som skolministern använde här i talarstolen går att använda även där. Det pågår verksamhet på en rad skolor som är mycket intressant, t.ex. läskliniker av olika typer. Det goda exemplet går att föra fram, och det kan antagligen vara stimulerande för andra skolor att få ta del av.

Anf. 193 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Nej, jag svarade inte när det gällde förskolan. Vi håller precis på att skriva ned direktiven till den här nämnden, och när de är färdigskrivna kommer jag att kunna svara på om det kommer att omfatta förskolan eller inte. Att jag i dag tvekar beror på att förskolan i dag inte finns som en egen skolform, och därför vill jag återkomma med svaret på frågan.

När det gäller samarbetet mellan gymnasieskola och arbetsliv, den punkt jag glömde att svara på, har jag i dag undertecknat ett brev med en inbjudan till berörda parter – näringslivet, skolan, de fackliga organisationerna osv. – till en samverkansgrupp om hur vi kan utveckla samarbetet mellan skola och näringsliv. Det behövs på en lång rad områden, alltifrån APU till att bättre kunna hantera den s.k. lärlingsutbildningen. Denna har tyvärr inte blivit riktigt vad vi hade tänkt oss. Det är en lite för smal verksamhet. Här måste vi också gå till botten och se varför vi inte nådde målen.

Denna inbjudan går ut nu i dagarna, och jag hoppas att det första sammanträdet skall kunna komma till stånd i mitten av januari.

Anf. 194 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag tycker också att skolministern sade en hel del positivt. Det var både positiva förslag och en positiv bild av skolan som den kan fungera när den är som bäst. Jag tycker t.ex. att det är roligt att det kommer förslag om försöksverksamhet utan timplan. Det är inte med detaljstyrning vi skall styra skolan. Det fanns också andra goda förslag.

Det jag tycker är tråkigt med skolministerns anförande är att de som är oroliga över de problem som finns i skolan naturligtvis väntar sig att höra att också skolministern både är medveten om dem och engagerad i dem och att hon tänker reagera på något sätt. Låt mig lyfta fram två saker. Jag tänker fortfarande på de många avhoppet från gymnasieskolan samt de många elever som kommer från grundskolan och går vidare och inte har med sig tillräckliga kunskaper. Jag tänker också på den närmast katastrofala lärarbristen.

En förutsättning för att kunna göra något åt det första problemet är att veta hur det står till. Jag återkommer till det här med utvärdering. Jag frågade Skolverket om man på något sätt hade i uppdrag att ta reda på vad betygen egentligen är värda. Oavsett vad man tycker om betyg är det ju betyg vi har, men vad är de värda? Sätts de på likvärdiga grunder? Lever Godkänt i verkligheten upp till de kriterier som finns eller inte? Detta kunde man få reda på genom att t.ex. jämföra nationella prov och ämnesprov osv.

Min konkreta fråga är: Tycker skolministern att det skulle vara intressant att ge i uppdrag att verkligen försöka få fram fakta om vad betygen som sätts i dagens skola står för – om de motsvarar de kriterier som är uppsatta, hur de förhåller sig till nationella prov osv.? Att skolministern inte vill ha ett fristående kvalitetsinstitut har jag redan fått reda på.

Den sista frågan är: Har skolministern ingen reaktion alls på eller några förslag för att råda bot på lärarbristen? På gymnasieskolan är över hälften över 50 år, så där kommer det att vara avfolkat om ungefär tio år.

Anf. 195 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Nej, jag vill nog inte ha något fristående institut. Däremot tycker jag att det är oerhört viktigt att vi inriktar Skolverkets roll och uppgift som myndighet på uppgifterna med tillsyn och granskning. Det här har skärpts efterhand. När jag ser på min roll som skolminister och det styrsystem vi har i dag kan jag konstatera att vi egentligen bara har de nationella läroplanerna, en viss del av lärarutbildningen och vår skollag att styra utifrån.

Då är det oerhört viktigt att få veta hur det står till, precis som Ulf Nilsson säger. Blir det så som vi har tyckt från regering och riksdag? Jag vill använda mig av Skolverket som denna myndighet. Det är där granskningen skall ske så att man kan få rapporter tillbaka och också förslag och idéer om hur man kan göra förändringar.

Det här med betygssystemet och dess kriterier är viktigt, och hur man jämför betyg med varandra är ett intressant spørsmål. Den första uppgift som Skolverket nu har fått är att göra en revidering av såväl betygskriterier som kursplaner i förhållande till när man sjösatte detta första gången. Det är tänkt att denna revidering skall pågå ständigt, dvs. ske vart femte år.

Jag kan dock inte ge något löfte i dag om att jag speciellt tänker se över betygen. Men frågeställningen är mycket intressant. Jag tror att man måste ha den med sig för att sedan om ytterligare några år återkomma till denna typ av målrelaterat betygssystem och se om det är bättre eller sämre och om vi får ut den effekt vi vill ha.

Någon nämnde förut det här med läsförståelse. Jag följer nu ett intressant EU-projekt där 130 länder har jämförts när det gäller elevers läsförståelse. Här kom Sverige och Norge i mitten, Finland i toppen och Danmark absolut i botten. Då börjar man fundera på vad det är som gör detta. Inte kan det vara så att vi lär ut saker och ting på så olika sätt. Nu är åtta länder engagerade i att se vad som egentligen ligger bakom kriterierna – precis det som Ulf Nilsson är inne på. Vad är det egentligen vi mäter när vi pratar om läsförståelse? Är det själva språkets uppbyggnad? Är det hur vi lär ut osv.? Frågeställningen tycker jag alltså är intressant.

Anf. 196 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Jag menar att man redan nu har så pass mycket uppgifter att om man utnyttjar dem på rätt sätt med hjälp av ämnesprov och nationella prov skulle man kunna få fram betydligt säkrare uppgifter när det gäller om betygen verkligen sätts på grundval av kriterierna eller om de sätts på grundval av någonting annat. Det är viktigt, just för att vi skall kunna ta hand om eleverna på rätt sätt, att veta att det betyg de har är värt det som det på papperet står för.

Sedan hann inte skolministern svara på frågan om lärarbristen. Jag menar att den står så akut för dörren att det inte går att bara säga att vi väntar på att det skall komma förslag från någon kommitté osv. Jag skulle önska att skolministern hade några allmänna idéer om vad man skall göra i detta läge då hälften av lärarna i gymnasieskolan pensioneras om några år.

Anf. 197 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag fick i dag frågan från SLUR-gruppens ordförande om jag ville ta ett förslag som inte var riktigt färdigt – det fanns några punkter som man fortfarande var osäker på – eller om jag kunde tänka mig att vänta och få det efter juluppehållet. Man fortsätter alltså att arbeta under juluppehållet och kan komma tillbaka i början av januari. Min tanke var egentligen att i dag i denna kammare redovisa detta, men jag gjorde bedömningen, eftersom man sade att man behövde ett par veckor, att jag ville vänta. Jag vet inte var SLUR-gruppen i dag befinner sig.

Anf. 198 GUNILLA TJERNBERG (kd):

Herr talman! Jag vill börja med att säga till skolministern att jag ser det som positivt att vi har fått en värdegrundsgrupp som nu arbetar. Vi kristdemokrater har vid många tillfällen pekat på behovet av att värdefrågorna lyfts fram i olika sammanhang i samhället och också i skolan.

Riksdagen har beslutat att en läroplan skall införas för verksamheten i den kommunala förskolan. Som en konsekvens av beslutet återfinns för första gången i budgetpropositionen förskolan inom utgiftsområde Utbildning och forskning. Tidigare har den som bekant återfunnits inom Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Förändringen är i och för sig i konsekvens med att barnomsorgsfrågor nu handhas av Utbildningsdepartementet.

Språkbruk är ofta avslöjande, så även regeringens. I regeringens budgetproposition fortsätter man att tala om begreppet barnomsorg trots att man själv tagit initiativ till och fattat beslut om att det i skollagen numera heter förskola. Jag kunde också notera att skolministern delar min frustration vad gäller språkbruket när jag tog del av en artikel i Lärarförbundets facktidning för ett antal veckor sedan.

Debatten om den s.k. maxtaxan på dagis är ett annat exempel på regeringens tvehägsenhet – en tvehägsenhet som sannolikt har sin grund i det orimliga i att mer eller mindre kräva att var och en skall lämna sina barn i en statligt reglerad verksamhet från ett års ålder och det orimliga i att en ettåring omfattas av samma läroplan som en femåring.

Varför säger vi kristdemokrater det? Jo, vi ansåg när det här beslutet antogs, och vi ser fortfarande det bekymret, att den största bristen i regeringens förslag till läroplan för förskolan är att det utvecklingspsykologiska perspektivet saknas helt. Ettåringen omfattas av samma läroplan som den femåring som kanske otåligt väntar på att få börja i förskoleklassen. De olika behov som en ettåring och en femåring har borde ha belysts mer utförligt i läroplanen.

För föräldrar med barn i kommunal förskola innebär förslaget enbart en större tydlighet angående målsättningen med verksamheten. För personalen i förskolorna är en läroplan ett viktigt dokument för att markera

verksamhetens betydelse. För föräldrar som föredrar någon annan barnomsorgsform kan dock beslutet inte uppfattas som något annat än en ytterligare styrning mot en enda omsorgsform, att så tidigt som möjligt placera sitt barn i kommunens förskola. Annars är risken att det kommer efter i utvecklingen och klarar sig sämre i skolan.

Det som förstärker bilden av att det är enhetlighet och inte mångfald som eftersträvas är just det faktum att familjedaghem, öppna förskolor och enskilda förskolor inte omfattas av läroplanen.

Det är inte så svårt att se att det, med minskade barnkullar och en fullt utbyggd kommunal förskola av den form som beslutet innefattar, inte kommer att finnas utrymme för några andra verksamhetsformer inom den kommunala barnomsorgen. Varför skall kommunen i ett trångt ekonomiskt läge satsa på flera olika omsorgsformer?

I budgetpropositionen fortsätter regeringen tydligt detta synsätt. Regeringen slår fast att förskola efterfrågas i större utsträckning än familjedaghem. Ja, det är förvisso så. Den konstaterar att sedan 1996 har antalet inskrivna barn i familjedaghem minskat med 14 000 barn till ca 96 000 barn. Någon analys av varför efterfrågan minskat går inte att utläsa i propositionen. Verkligheten är faktiskt den att i många kommuner erbjuds föräldrar inga alternativ. Det är sannolikt svårt att efterfråga något som inte erbjuds eller ens är möjligt att få.

Regeringen slår tydligt fast att den anser att det är bäst för alla barn att omfattas av den kommunala förskolan med dess utbildningsinriktning. Familjepolitik blir utbildningspolitik, stod det att läsa i ett nyhetsbrev tidigare i år från Utbildningsdepartementet.

Är det då så självklart att heldagsomsorg utanför hemmet är det bästa för alla barns utveckling de första levnadsåren, som regeringen gör gällande? Vi kristdemokrater anser inte det. Det är en kollektivistisk samhällssyn som vi inte bör ta med oss in i 2000-talet.

Tvärtom visar internationell forskning att föräldrakontakten under de första åren är mycket viktig för barnets neurologiska utveckling och därmed också för barnets kapacitet att lära. Under den tiden är det just närheten och anknytningen till föräldrarna som är det viktiga.

Till detta kommer att gruppstorleken inom förskolan i dag gör att det inte är möjligt att erbjuda en nära och personlig social relation med varje barn utifrån att 60 % av ett- och tvååringarna i dag finns i grupper med mer än 16 barn. Detta är enligt Barnombudsmannen en helt oacceptabel nivå.

Samtidigt har det skett en kvalitetsutveckling av familjedaghemmen. Fler föräldrar väljer kooperativa eller privata omsorgsformer för sina barn. Vi kristdemokrater menar att i stället för att ensidigt framhålla *en* viss typ av omsorg talar allt för att vi bör vara öppna för olika barnomsorgsalternativ och satsa på hög kvalitet på de olika alternativen. Där inkluderar vi självklart förskolan. Då tänker jag på daghem, så att vi specificerar de olika omsorgsformerna.

Framför allt måste vi en gång för alla slå fast att det är föräldrarnas självklara rätt att välja barn- och fritidsomsorgsform för sina barn. Först när man har åstadkommit en reell valmöjlighet för föräldrar blir det intressant att mäta och jämföra siffror som rör efterfrågan.

Herr talman! Det är föräldrarna som bäst vet utifrån sitt/sina barns behov vilken omsorgsform som passar bäst för de egna barnen. För att

detta skall vara möjligt måste alternativen finnas och erbjudas. Detta åstadkommer man genom att även familjedaghemmens behov uppmärksammas. Regeringen väljer att fortsätta osynliggörandet av familjedaghemmen. Det gäller också den öppna förskolan, som betraktas som något slags lyx som man både kan ha och mista.

Öppna förskolan, herr talman, vill jag här i kammaren ta tillfället i akt att säga något om. Jag beklagar att skolministern inte är närvarande i kammaren och att inte heller socialdemokraten Torigny Danielsson är närvarande. Han var inne på den här frågan tidigare i kväll. Jag skulle gärna ha velat få synpunkter på öppna förskolan från både statsrådet och företrädaren för socialdemokraterna i den här debatten.

Men jag skall ta tillfället i akt och säga något om den öppna förskolan. Den är av speciell betydelse för nyblivna föräldrar som vill ha stöd och hjälp. Den är av stor betydelse i områden där barnfamiljernas sociala nätverk är svagt, där arbetslösheten är hög och där barn och föräldrar har långt till grannar och umgänge. Den utgör ett stöd för föräldrar att kunna vara just föräldrar i mötet med andra vuxna och barn, att dela erfarenheter och få råd. Dagens familjer är små enheter som skall fylla många funktioner. Många öppna förskolor har i dag ett nära samarbete med socialtjänsten och mödravårdscentraler. I en del kommuner har kyrkor, föräldrar och ideella organisationer tagit över verksamheten.

Men inte med ett ord nämner regeringen något om den viktiga förebyggande och stödjande verksamhet som den öppna förskolan utgör, något som är mycket anmärkningsvärt. Detta faktum torde ligga till grund för att många kommuner väljer att lägga ned den öppna förskolan i besparingssyfte. Vi kristdemokrater ser nedläggningarna som en affär antagligen bara på papperet. Långsiktigt är det förödande. Hur ser skolministern på den oroande utveckling som nu pågår ute i kommunerna, där den öppna förskolan utgör ett av de populäraste sparobjekten?

Vi kristdemokrater anser att regeringen borde formulera övergripande mål inklusive en gemensam värdegrund i en läroplan som skulle gälla förskola, familjedaghem och öppen förskola. Detta bär sedan kompletteras med riktlinjer för respektive verksamhetsform. Vad gäller läroplanen för förskolan anser vi kristdemokrater att hela arbetslaget har ett stort ansvar för att målen uppfylls, att varje yrkeskategori ansvarar för sitt kompetensområde, men att det är förskollärarna som skall ha det pedagogiska ansvaret för att läroplanens mål uppfylls. Det handlar om tydlighet.

Nu vill jag komma till slutet av mitt anförande och ta upp Skolverket. Skolverket har genomfört en fördjupad studie angående lokalintegration mellan förskoleklass, fritidshem och skola. Studien ger vid handen att lokalintegreringen är genomförd i stor utsträckning, men att graden av verksamhetsmässig integrering varierar. Om regeringen menar allvar med inriktningen att hela arbetslaget har ansvaret för verksamheten vid förskolorna, att olika pedagogiska kunskaper skall samverka och komplettera varandra återstår en hel del arbete och en hel del frågeställningar som måste belysas.

Herr talman! Till sist några ord om vårdnadsbidraget. Vi kristdemokrater har tidigare i utskottet velat att kommunerna skall ges möjlighet att ge småbarnsföräldrar som hellre vill ha det ett kontant stöd i stället för dagisplats. Svaret till dessa föräldrar har varit att barnomsorgen är ut-

byggd till i det närmaste full behovstäckning. Det kan väl knappast vara svaret på frågan?

Jag vill då citera en journalist på Dagens Nyheter som för en tid sedan skrev: "För föräldrar som vill sätta barnen på kommunens daghem från ett års ålder fungerar systemet bra. För andra är det ett tvång. Den avgörande frågan är: Exakt med vilken rätt bestämmer riksdagsmajoriteten hur barnen skall tas om hand? Med vilket argument tar riksdagen över föräldrarnas rätt? Enda svaret kan vara: Makten – vi vill använda makten att tvinga vår vilja på andra."

Jag kan bara konstatera Socialdemokraternas ovilja och kraftfulla motstånd att ge föräldrarna den självklara rätten att välja vilken omsorgsform man vill ha för sina barn. Det kan knappast belysas bättre.

Statsrådet tog upp att hon ville titta tillbaka, stanna upp. Det respekterar jag, och det är bra att göra det. Då skall jag också passa på att kort stanna upp och gå tillbaka till mina många år som förskolelärare ute i barnomsorgen. Jag har mött många föräldrar som har uttryckt önskan att mer kunna välja vilken omsorgsform de vill ha för sina barn. Torgny Danielsson svarade under replikskiftet att han var beredd att titta och lyssna i kommunerna på vad föräldrarna vill. Det står redan tydligt klart vad många föräldrar vill om man läser tidningar och tar del av opinioner. Frågan och svaret till den har vi redan. Det handlar mer om att lyssna och ta till sig.

Herr talman! Jag står bakom samtliga reservationer från Kristdemokraterna i utbildningsutskottets betänkanden UbU1 och UbU2, men yrkar för att vinna tid bifall till reservation 3 i UbU1 samt reservation 1 i UbU2.

Anf. 199 LARS HJERTÉN (m):

Herr talman! Det har redan varit uppe motsvarande en skolklass och talat i alla frågor som gäller utbildning och undervisning, alltifrån förskolan till högskolan. Det mesta är väl sagt.

Den skolform jag skall tala om är i första hand gymnasieskolan. Det är inte så mycket som har sagts om gymnasieskolan. Det finns en hel del att tillägga.

När man lyssnar till debatten upptäcker man snart att den svenska gymnasieskolan har stora problem. Många elever lämnar gymnasiet utan att fullfölja sina studier. I storstäderna var det 85 % som fullföljde studierna i gymnasieskolan 1993 men bara 74 % år 1997, enligt Skolverkets statistik.

Orsakerna till att eleverna misslyckas är många. En hel del saknar tillräckliga förkunskaper från grundskolan. Det individuella programmet skall bättra på vad som saknas, men det är inte sällan närmast en övermänsklig uppgift för skolan och för lärarna. Insatserna kommer ofta för sent.

Om man fortsätter som hittills skjuter man hela tiden problemen framför sig och låter nästa stadium eller skolform få rätta till vad man inte klarat av tidigare. Det är, som sagt, mycket svårt.

Ett problem med dagens gymnasieskola är den närmast totala enhetligheten. Alla utbildningar är treåriga, trots att eleverna är olika och att alla absolut inte klarar av samma kurs på lika lång tid. Till detta kommer att alla skall ges allmän behörighet till högskolan – också på lika lång tid.

Detta gör att utbildningen blir alltför krävande för vissa och för enkel för andra. I värsta fall får ingen elev precis den stimulans som just han eller hon behöver för att utveckla sin förmåga fullt ut.

När man sedan jämför betygen mellan olika program förstår man att något har gått snett. På industriprogrammet och byggprogrammet fick förra året mellan 20 och 25 % av eleverna Icke godkänd i kärnämnet matematik A och nästan ingen fick MVG, mycket väl godkänd, som är det högsta betyget. På de teoretiska programmen är situationen helt anorlunda. Det finns en spridning över hela fältet, och följaktligen är det ganska många som får högsta betyget MVG.

I en omfattande rapport, *Gymnasieskola för alla andra*, från Skolverket – som jag fick via min dator i morse, men inte har hunnit läsa så mycket av – finns en del synpunkter som är värda att diskutera. Man talar där om de yrkesförberedande utbildningarnas låga status och deras låga skolvärde. "Skolvärde" är ett nytt begrepp för mig i sammanhanget. På grund av låg status och lågt skolvärde menar utredningen att man undervärderar prestationerna på programmen. Egentligen skulle eleverna på fordonsprogram, byggprogram och industriprogram ha lika bra betyg som kamraterna på de naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga programmen om status och skolvärde var desamma.

I kärnämnen svenska A, engelska A och matematik A finns nationella kursprov – som alla som kan den svenska gymnasieskolan i dag känner till – och de är lika för alla elever oavsett vilket program de studerar på. De är avsedda som riksligare för betygssättningen. Jag har svårt att tänka mig att lärarna genom något slags statustänkande om lågt eller högt skolvärde bedömer proven olika, så att de ställer högre krav på eleverna från yrkesförberedande program och ger dem lägre betyg än de skulle ha. Jag skall studera rapporten lite mer noggrant och se om det verkligen är så.

Här finns mycket att diskutera. Givetvis måste betygen diskuteras igen. Vi moderater vill öka antalet betygssteg. Tre betygssteg är för få för att spegla elevernas kunskaper och resultat på ett tillfredsställande sätt.

Skolministern sade att det är ett för långt steg mellan Godkänd och Väl godkänd. Det är det säkert. Vi har i vår grupp diskuterat om det går att tänka sig att sätta ett plus eller minus framför de tre betygssteg som finns i dag. Allt som skedde i den gamla skolan var inte dumt. Där fanns det faktiskt plus och minus framför betygen.

Ett akut problem är att det saknas nationella kriterier för högsta betyget MVG, Mycket väl godkänd. Nu har Skolverket lovat att komma med kriterierna så att lärarna kan sätta sina slutbetyg vårterminen 1999. Det är nödvändigt.

Vi vill också återinföra möjligheten att komplettera betyg under gymnasietiden, alltså även om man har fått godkänt i ett ämne så skall man kunna komplettera till ett högre betyg. Det förbjöds av den socialdemokratiska regeringen 1994. Enligt den nuvarande ordningen måste en elev vänta med att komplettera ett sådant betyg till efter gymnasiet. Vi ser det som en rättssäkerhetsfråga att kunna komplettera betyg under pågående gymnasieutbildning. Genom det nuvarande systemet blir det extra många som använder komvux eller kunskapslyftet för att läsa upp betyg inför högskolestudier, och på så sätt blir det svårare att få en högskoleplats direkt efter gymnasiet.

Herr talman! Propositionen *Gymnasieskolan i utveckling – kvalitet och likvärdighet* innehåller väldigt lite av den debatt som förs om gymnasieskolan i dag. Man tar inte åt sig särskilt mycket av den kritik som finns. Jag frågar mig när jag läser propositionen vilken plats lärarna egentligen har i den socialdemokratiska gymnasieskolan, om regeringen ser lärarna som en resurs. Det borde man göra, men i så fall skall det framgå mer av propositionen om man är villig att höja lärarnas status och skolvärde – för att använda den nya terminologin från rapporten jag nämnde.

I propositionen saknas förslag till lösningar när det gäller alla elever på yrkesinriktade program som har betyget Icke godkänd i kärnämnen matematik, engelska och svenska. Det finns inte heller några förslag på att höja kraven på grundskolan eller på att yrkes eleverna skall få den arbetsplatsförlagda utbildning som de faktiskt är berättigade till. Samverkan skola–arbetsliv lyser med sin frånvaro. Dock finns det en ljuspunkt. Skolministern sade att hon i dagarna har tagit initiativ till en kontakt mellan skolan och näringslivet för att kunna bygga på ett samarbete i framtiden.

Vi har hört mycket om social snedrekrytering inom högskolan tidigare i dag. Jag har påpekat att det förekommer social snedrekrytering långt tidigare – inom gymnasieskolan. Det är bara att se på vilka som väljer de olika gymnasieprogrammen. Det är ungefär samma typ av val som när jag gick i skolan för många år sedan. De som i dag väljer de teoretiska programmen är elever med samma bakgrund som de som gick i gymnasiet för 20–30 år sedan.

Det har inte hänt särskilt mycket utan det är egentligen mycket marginella förändringar. Jag skulle ha ställt en fråga till skolministern, men jag kan i stället fråga någon av de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet.

Hur ser ni på situationen i gymnasieskolan, de stora problemen med de yrkesförberedande programmen, undervisningen i kärnämnen och de låga betygen som dessa elever får? De får alltid sämst betyg i jämförelse med elever på de studieförberedande programmen.

Det är ett akut problem som skolan, lärarna, eleverna och deras familjer brottas med. Men det är också ett långsiktigt problem. Man måste göra någonting åt det här. Det kan inte fortsätta som det är hur länge som helst.

Jag skall nu kort redogöra för några av de moderata förslagen som vi menar skulle förbättra gymnasieskolan. Vi vill, som redan har sagts här, införa en kvalitetsgaranti i gymnasieskolan. Den garantin består av tre delar. För det första ett fritt skolval som säkrar valfrihet för alla elever oavsett var de bor, för det andra en obligatorisk gymnasieexamen, och för det tredje vill vi införa ett fristående nationellt kvalitetsinstitut.

När det gäller gymnasieexamen skall den pröva den enskilde elevens kunskaper och färdigheter och arbetas fram av gymnasieskolor, högskolor och universitet i samverkan med berörda branscher. Gymnasieexamen skall delvis vara anpassad efter de olika programmens karaktär. Det betyder att en del av examen skall omfatta ett skriftligt examensarbete för de teoretiska programmen och ett gesällprov för yrkesförberedande program.

Det fristående nationella kvalitetsinstitutet som vi vill inrätta skall granska och utvärdera alla grund- och gymnasieskolors resultat och kvaliteter. Anders Sjölund har redan berört den frågan, och jag skall inte säga så mycket mer om det.

Skolministern talade om att regeringen ville införa en kvalitetsgranskningsnämnd. När jag lyssnade till henne fick jag intrycket att också den skulle vara ganska fristående. Jag hade velat fråga henne om man inte kan tänka sig en viss samverkan med våra idéer så att den inte bara är Skolverkets egen organisation.

Jag har under den här hösten träffat väldigt många lärare, gymnasielärare och grundskollärare, lärare inom vuxenutbildning och givetvis också en hel del elever. Nästan alla är bekymrade, många är t.o.m. mycket oroade över vad som håller på att hända med den svenska skolan. Ett entydigt budskap är att grundskolan bör färdigutbilda elever innan de kommer till gymnasiet. Gymnasiet får inte bli en förlängd grundskola.

Läroutbildningen måste ses över, precis som har berörts i många inlägg här. Vi vet att inom 10 år går 50–60 % av gymnasielärarna i pension. Många som har undervisat i gymnasiet har övergått till kunskapslyftet. Lärarna måste få tillbaka arbetsglädjen och insikten om att deras yrke är viktigt. Men då måste vi politiker lyssna på deras synpunkter och ta deras kritik på allvar, och det gäller särskilt det parti som för tillfället befinner sig i regeringsställning. För gymnasielärare behövs en karriärmöjlighet inom den egna professionen. Det är bl.a. därför som vi vill inrätta fler lektorstjänster för lärare med forskarutbildning.

Det behövs också olika huvudmän inom skolan och utbildningssektorn i stort. Mina erfarenheter gäller folkhögskolan. Betydligt mer än hälften av alla folkhögskolor drivs av en privat huvudman. Arbetarrörelsen och Vänsterpartiet har skolor, kyrkan och idrottsrörelsen likaså, och därutöver landstingen. Det blir mångfald och valfrihet både för lärare och studerande. En del av den valfriheten borde också gälla andra skolformer.

Vi har i vårt parti talat i väldigt många år om lärlingsutbildning i samarbete mellan näringsliv och skola. En sådan utbildning, som innehåller lärlingsplatser inom företagen, strider tyvärr mot arbetsrätten såsom den är utformad i dag. Det måste lösas på något sätt så att vi inte missar en massa jobb helt i onödan. Vi vet ju att många företag i dag är villiga att satsa på en lärlingsutbildning för framtida jobb.

Det är också för jobbets skull som vi vill satsa extra resurser på den kvalificerade yrkesutbildningen och anpassa övrig vuxenutbildning, t.ex. kunskapslyftet, mer till vad som går att genomföra med hänsyn till krav på god och hög kvalitet. Det finns gott om ansökningar till den kvalificerade yrkesutbildningen, betydligt fler än till de platser som regeringen anvisar. I det avseendet skulle eleverna gott och väl räcka till de platser som vi vill skall införas redan nästa år.

När det gäller kunskapslyftet är det många som i dagarna fått brev från Centrala studiestödsnämnden, CSN, med beskedet att pengarna är slut, vilket innebär att de tvingas avbryta sina studier långt innan de är klara. Av 50 000 ansökningar har 23 000 fått nej inför starten av vårterminen 1999.

Kommunaliseringen av ungdomsskolan genomfördes år 1991. Tyvärr diskuteras skolans inre arbete väldigt lite ute i kommunerna. Det är mest

budgetfrågor och frågor om lokaler. Riksdagen diskuterar allmänna skolfrågor mycket mer än i kommunerna. Jag har för min egen del inte märkt någon större skillnad mellan tiden före och efter kommunaliseringen. Med kommunerna menar jag kommunfullmäktige och kommunstyrelse men också lokalpressen. Det har inte blivit ett riktigt genomslag i den politiska beslutsprocessen och i debatten efter kommunaliseringen.

Det är också en väldigt stor skillnad mellan hur mycket kommunerna satsar på skolan. Det har också berörts här. Bl.a. därför menar vi att det är viktigt att införa en nationell skolpeng som blir mycket mer rättvis och ett nationellt kvalitetsinstitut. Vi är skyldiga våra ungdomar och vuxen-studerande en utbildning av god kvalitet, en skola som har höga mål och som lever upp till dessa mål – varför inte Europas bästa skola som ett första steg? En bra utbildning är den bästa framtidsinvesteringen.

Till sist, herr talman, bara några ord om reservation 3 i betänkande 2 om utgiftsområde 15, som också följs upp av ett särskilt yttrande av moderaterna. Det gäller studiemedel för kantorsutbildningen. Det får inte vara så att exakt likvärdig utbildning i ena fallet bedöms som gymnasie-utbildning och i andra fallet som högskoleutbildning. Det blir väldigt orättvist för de folkhögskolor som härigenom förlorar elever bara på grund av villkoren för studiemedel.

Jag yrkar inte bifall till den reservationen, men hoppas att ändå rege- ringen – om nu regeringens representant hade varit närvarande här i kammaren – skall beakta de synpunkter jag har framfört. Till sist vill jag instämma i Per Bills yrkande om bifall till två olika reservationer.

Anf. 200 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Lars Hjertén. Modera- terna föreslår en nationell skolpeng med motiveringen att öka skolans frihet och säkra skolans resurser. Jag kan förstå den tanken när man vet att en del skolor bara satsat 37 000 kr.

Förklara följande för mig som kommer från en ganska stor kommun, Sundsvall, som har 95 000 invånare. Om en nationell skolpeng är på ungefär 50 000 kr skulle det för oss i Sundsvall innebära att det skulle bli 4 000 kr mindre per barn. Hur skall vi klara det? Hur skall alla gles- bygdskommuner som i snitt förlorar 7 000 kr per barn på en skolpeng klara det?

Alla föräldrar som har barn som skall gå i skola i kommuner som skulle få minskade resurser har rätt att höra vilka konsekvenserna blir. Blir klasserna större? Blir det färre nya skolmateriel? Kommer skolmaten att avgiftsbeläggas, eller vad blir följderna?

Anf. 201 LARS HJERTÉN (m) replik:

Herr talman! Tack för den frågan. Skolpeng är ett begrepp som vi har talat om ganska länge. Jag var själv med att genomföra en kommunal skolpeng när jag var ordförande i barn- och utbildningsnämnden i min hemkommun åren 1991–1994. Det innebär att man bestämmer hur mycket varje barn skall få med sig till den skola där de går.

Det fungerade mycket bra. Vi hade tidigare ett väldigt krångligt sy- stem med bidrag till skolorna. Skolpengen kritiserades väldigt hårt i början. Men vi fick enighet mellan alla partier både i kommunfullmäk- tige och kommunstyrelse för en kommunal skolpeng.

En nationell skolpeng innebär att man bygger ut systemet till det nationella planet. Det innebär framför allt att man ökar valfriheten för barnen, för ungdomarna och för deras familjer. Man kan alltså välja skola genom att man tar med sig en statlig skolpeng till den skola man har valt. Det är det smidigaste och bästa sättet att få en full valfrihet inom skolvärlden.

Vi tänker oss i första hand grundskolan. Sedan finns det prislappar även på vad gymnasieskolan kostar. I dag är det orättvisare än vad det skulle bli med vårt system. Det är en väldigt skillnad på vad skolan kostar per barn i vissa kommuner mot andra kommuner. Det skulle utjämnas. Det skulle bli mer rättvist för barnen och familjerna och också för undervisningen.

Anf. 202 BIRGITTA SELLÉN (c) replik:

Herr talman! Tanken med en skolpeng inom kommunerna kan jag tro på. Där vet man ju vilken skattesats man har och hur det ser ut. Men vi vet ju att de ser olika ut över hela landet. Vi har kommuner med skattesatser på 33 kr och andra med skattesatser på 28 kr. Sedan skall man bestämma en nationell skolpeng. Jag får det inte att gå ihop. Hur skall man kunna lösa det på ett vettigt sätt?

Anf. 203 LARS HJERTÉN (m) replik:

Herr talman! Vi har ju ett schabloniserat system när det gäller friskolor som fungerar ganska bra. Vi kan inte här och nu exakt bestämma var de här summorna skall ligga. Det finns förstås en del svårigheter, men det finns det i dag också. Svårigheterna är mycket större i dag med den jättestora skillnad som finns mellan vissa kommuner. Skillnaderna skulle bli mycket mindre med vårt system med skolpeng.

Anf. 204 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Herr talman! Jag följde med spänning den intensiva mediedebatten om skolan under slutet av sommaren. Den var mycket bra och behövlig. Det som förvånade mig i den debatten var att inte elever och föräldrar syntes. Vid skolstarten tog jag med mig ett antal artiklar till den klass, en 9:a, som jag hade i svenska för diskussion.

Vi läste, vi funderade och vi sökte komponenter. Jag bad eleverna plocka fram artiklar som handlade om eleven. Det fanns några enstaka, t.ex. om dyslexi. Jag bad dem plocka fram artiklar om föräldrar. Det fanns någon enstaka. Mest handlade det om lärarnas möjligheter och arbetsvillkor.

Detta är ett tecken på att situationen måste tas på allvar. Läraryrket hör till samhällets viktigaste. I läraruppgiften ingår att framstå som förebild. Kvalitetsarbetet handlar om att det måste vara ett rimligt antal elever per lärare i gymnasieskolan för att läraren skall ha en möjlighet att lära känna eleverna. Villkoren är orimliga för många lärare i gymnasieskolan i dag som har många korta kurser. Vissa lärare kan ha flera hundra elever per termin.

Det är förvånande att gymnasieskolans totala kostnader minskat i förhållande till tidigare år trots gymnasiereformen och den utveckling som skett. Det måste innebära att lärarna gjort ett utomordentligt gott arbete.

Det som är bekymret i dag – och där ruskar skolledaren på huvudet – är att man inte kan ge elever med lagstadgad rätt det stöd som de behöver. Nu tänker jag på elever med t.ex. dyslexi eller Aspergers syndrom. Detta gäller inte bara tidiga åldrar i grundskolan. Det gäller också på högstadiet och i gymnasieskolan. Elever med behov av särskilda stödinsatser har hamnat i kläm.

Det är vår utmaning att tillsammans lösa detta. Det skulle jag vilja ha sagt till Ingegerd Wärnersson om hon hade varit här nu.

Herr talman! Om vi tittar på anslagsramen så skiljer vi oss inom det område som jag nu tänker tala om mest, nämligen gymnasieskolan och IT-delen. Vi skiljer oss inte i våra ramar. Vi har ungefär samma ramar, men det som skiljer det kristdemokratiska budgetförslaget från regeringens budget, som Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet står bakom, är den ideologiska diskussionen.

Det är värdegrundsfrågor, kvalitetsfrågor och valfrihetsfrågor. Här har vi mycket att göra, t.ex. att få kommunerna att förstå att det är oerhört viktigt att prioritera resurser till skolan. Där har vi kristdemokrater satsat en del mer än regeringen.

Kristdemokraterna stöder angelägenheten av att fler flickor går det naturvetenskapliga programmet. Vi är mycket bekymrade över det låga ansökningstalet till omvårdnadsprogrammet. Det kommer att bli mycket bekymmersamt i framtiden, inte minst för kommunerna med tanke på arbetskraften inom äldreomsorgen.

Andelen elever inom det individuella programmet är oroväckande. Det har aldrig varit tänkt att det skall vara det tredje största programmet i gymnasieskolan under det första gymnasieåret. Det är fel att dölja detta genom att påvisa att det alltid varit 5 %, som det står här i texten, av det totala antalet elever inom gymnasieskolan. Det berör ju egentligen inte alla de tre åren. Det finns ingen statistik över vad som händer med de ungdomar som lämnar det individuella programmet.

Herr talman! Skolan blir alltmer reflekterande, vilket är bra. I dagens samhälle måste den enskilde eleven lära sig att hela tiden se möjligheter. För eleverna handlar det om att uppleva en tilltro till sin egen förmåga i samspel med andra. Eleverna skall inhämta en grundläggande kunskap för att kunna ta ett eget ansvar. Gymnasieskolan måste tillhandahålla olika miljöer för lärande. Vi är olika. Arbetsglädjen är en viktig mätare på kvaliteten i gymnasieskolan. Eleven måste få det självförtroende som behövs för att bli sugen på kunskapsinhämtande.

Kapitalet i skolan är treenigt. Det handlar om kunskap och kompetens, social fostran och skapandet av ett relationskapital. En elev med en inre kompass och med en utåtriktad nyfikenhet har de största förutsättningarna att klara en problembaserad inlärning.

Varje elev behöver få vara med och upprätta en personlig utvecklingsplan. Tyvärr är det inte så i dag. I förhållande till den här planen måste det göras en uppföljning, utvärdering och kvalitetssäkring av elevens resultat.

Gymnasieskolan är fortfarande för statisk, då timplanen lever kvar. Det är positivt att man har rätt att variera timtalen. Men med hänsyn till gymnasiepoängen skulle timplanen inte behövas. Det är fel att gymnasiepoängen framstår som både golv och tak för utbildningen. Det måste

finnas en större flexibilitet för att möta framtidens krav på en utbildning av hög kvalitet.

Valfriheten att söka gymnasieprogram i andra kommuner måste öka, liksom möjligheten att läsa valbara kurser i andra kommuner. Det är också viktigt att vi får en gymnasieexamen snart. I denna spelar också examensarbetet en viktig roll.

Jag har i dessa dagar mött rektorer som står där med sina blanketter och har elever som inte får ett godkänt betyg till höstterminen. De undrar bekymrat vad de skall göra. Det finns inte resurser. Där har vi stora bekymmer. Jag håller med de talare som har påpekat att vi måste förändra betygssystemet igen och ha fler steg.

Det finns fortfarande oklarheter i kommunerna om hur kraven på godkända betyg i svenska, engelska och matematik skall genomföras. Även om kraven på grundskolan stärks och gymnasieskolan ändrar arbetssätt kommer det ändå att finnas elever som har behov av kurser med en annan ambitionsnivå i kärnämnen. Det är också önskvärt att eleverna, efter intresse och behov, kan få studera olika ämnen i egen takt. Därför anser Kristdemokraterna att de mer omfattande kärnämnen bör delas in i etapper, där eleverna kan läsa kurser med olika ambitionsnivå och i olika takt.

Det är inte nödvändigt att varje elev direkt skall kunna få högskolebehörighet. Detta skall man kunna komplettera och läsa in senare. Det kan inte vara ett självändamål, i synnerhet som högskolan inte i nuläget är beredd att ta emot alla elever med högskolebehörighet.

Herr talman! Jag är mycket mån om att vi får till stånd ett lärlingssystem som fungerar. Det är faktiskt ett sätt för ungdomar att få fotfäste på arbetsmarknaden. Det individuella programmet har uppnått en omfattning som vi inte räknade med. Det kan säkert tolkas som ett intresse bland många elever för en mer yrkesinriktad utbildning av lärlingskaraktär. Då måste vi utveckla lärlingssystemet tillsammans med näringslivet. Konflikten mellan lärlingssystemet och arbetsrätten måste lösas.

Gymnasiet måste också utveckla utbildning i entreprenörskap.

Intresset för fristående gymnasieskolor är mycket stort. Det har nu startat tio nya. Det fick vi exempel på från Skolverket.

Exempel på skolor som lyckats förverkliga många idéer om pedagogisk förnyelse är industrigymnasierna. Fler flickor söker till dessa utbildningar. Det tycker jag är intressant. Dessa gymnasier har större förutsättningar att klara målen vad gäller APU. De har också varit föregångare vad gäller integrationen mellan yrkesprogram och naturvetenskapsprogrammet.

Herr talman! Innan jag slutar skulle jag vilja lägga in lite etik också i det nya fina verktyg som vi har fått i och med informationstekniken. Det är ju ett fantastiskt redskap tillsammans med biblioteket.

På den skola jag kommer från gjorde vi nyss en karta. Vi tände en lampa för varje land som elever har någon anknytning till. Det blev 39 lampor, 39 länder. Vilken kontaktyta som finns! Tänk att nå alla dessa länder med IT! Vilken ny kunskap och kompetens man kan skaffa, och vilka möjligheter man kan få! Det gäller också stödet för funktionshindrade. Det är oerhört viktigt att elever med handikapp får del av detta.

När vi nu talar om utbildningen för lärarpersonal vill jag säga att en egen e-postadress måste vara förknippad med utbildning och fortbildning

av lärare vad gäller pedagogik och tolkning. Den tekniska delen är så självklar.

Jag kontrollerade några webbsidor som man kunde söka på Altavista. Jag gjorde det i söndags. Jag skall bara ge något exempel innan jag slutar, herr talman. Jag tittade på nyckelordet porr. Det ger 60 210 webbsidor, varav 1 891 på svenska. Nyckelordet sex ger 2 237 896 webbsidor, varav 47 743 finns på svenska.

En lärare måste handleda i fråga om vilka av dessa sidor som är positiv kunskap och vilka som är negativ kunskap. Läser jag t.ex. om Förintelsen och jag skall slå upp ordet Auschwitz hittar jag 43 010 webbsidor. Jag hittar 545 på svenska. Vem säger till en fjortonåring vad som gäller? Hur skall lärarna klara det? Finns det verkligen handledare med kunskap som är inne i problematiken, som fått lära sig utredningsteknik och källkritik? Nej, det finns inte den lärarkompetensen!

Vi fick en ny lärare till vår skola som inte ens kunde IT, som inte hade fått kunskap om IT på lärarutbildningen. Då är pedagogik och tolkning oerhört viktiga moment om vi skall komma till en överensstämmelse med den etik som förvaltas av kristen tradition och västerländsk humanism. Jag tycker att det är synd att de skrivningarna har försvunnit ur regeringsförklaringen.

Anf. 205 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s):

Herr talman! Det vore väl förmätet av mig att försöka mig på konststycket att sammanfatta den debatt som har varit i kammaren i dag. Det skulle också vara omöjligt, tror jag, att göra det.

I talarstolen har det funnits representanter från mitt parti som har talat både om förskola och grundskola och om högskola och forskning. Det är väl ändå så att jag bör kommentera och ge vår syn på det som enligt vår uppfattning är enormt lyckat, nämligen kunskapslyftet.

Gymnasiet har jag inte för avsikt att ta upp på något sätt i dag. Vi kommer faktiskt att behandla en proposition om gymnasieskolan under våren. Därför finns det inte någon anledning, tycker jag, att göra det.

Kunskapslyftet, det som vi vanligtvis kallar för den särskilda satsningen på vuxnas lärande och kunskap, omfattar också kvalificerad yrkesutbildning. Vi vet att det i förslaget för nästa år finns en utbyggnad upp till 12 000 platser. Det finns också ett bra underlag för det. I allt väsentligt i övrigt ligger just kunskapslyftet där.

Jag vill börja med att slå fast att jag tror att den satsning som vi nu har gjort, som har ett och ett halvt år på nacken och som startade den 1 juli 1997, är starten på en ordentlig kunskapsrevolution för den grupp i arbetsför ålder som finns i samhället. Det handlar faktiskt om att se ett livslångt lärande. Det handlar om att starta med folkbildning, om att gå vidare till kunskap som ger chans till vidare studier och till ett jobb, men också om att sedan finnas i ett livslångt lärande hela vägen. Det är en gigantisk uppgift. Jag tror att det är en mycket spännande tid som ligger framför oss just på det sättet.

Just nu tycker jag mig se att vi befinner oss i, som jag tror att vi alla uppfattar det, ett inledningsskede. Kunskapslyftet omfattar i dag hundratusentals vuxna människor som får en chans att få i ryggsäcken det som man behöver för att gå vidare.

Jag tror att det är viktigt att vi kommer ihåg och konstaterar att detta kunskapslyft mottas mycket positivt runt om i landet. Tänk på alla enskilda människor och de bilder jag har framför mig. Några har tvingats lämna sina arbeten och ser framför sig en situation där de efter 20 års yrkesverksamhet går ut i arbetslöshet. Då får man chansen. Låt vara att de också kanske känner en rädsla för att gå in i ett nytt lärande. Men de vågar sig ändå över tröskeln, kommer in i ett kunskapslyft och finner sig där till rätta.

Sedan möter man dem och de säger till en: Nisse, detta är det bästa jag har gjort under hela min tid! Sedan får de chansen att komma ut. De får både en yrkesutbildning efter det och sedan ett jobb.

Alla dessa bilder skulle jag, om jag hade tid, kunna berätta mycket om. Det parat med kommunernas inställning, som är enormt positiv, och med utbildningsanordnarnas synpunkter och upplevelse av att det här är väldigt värdefullt gör att detta blir någonting som vi allesammans borde sluta upp kring. Vi borde säga: Tänk vad bra detta har varit! Och vad roligt det skall bli att se de fem år som är framför oss nu! Vi ser hur vi skall kunna bilda grunden för någonting som kommer sedan som handlar om att forma framtidens vuxenutbildning på ett bra sätt.

Då blir man ju naturligtvis beklämd när man i dag, liksom tidigare, konstaterar att Moderata samlingspartiet så mejslar ut sig i att tycka illa om detta. Ni har egentligen aldrig varit med om att gå på tåget och tycka att det här är bra. Låt vara att ni för nästa år vill skära bort en fjärdedel och att ni nu också har med er Folkpartiet. Men alldeles klart är att tittar man på era tidigare förslag ser man att ni egentligen inte vill någonting om kunskapslyftet. Ni pratar vackert i dag om att det måste öppnas dörrar för att få bort snedrekryteringen till högre studier, osv. Det är ju trams!

Det är klart att det inte går att komma till rätta med detta om ni inte öppnar möjligheterna för alla att få chans till just den högskoleutbildning eller yrkesutbildning man måste ha.

För oss är detta den största fördelningspolitiska insatsen. Det handlar om jämlikhet, om att ge förutsättningar för alla.

I början av 80-talet kunde varannan som behövde ett arbete gå direkt från högskolan och in i ett arbete. I dag vet vi att det är 4 av 100 som kan göra det. Det ser ut på det sättet.

Vi har bakom oss en historia där vi lyfte allmänbildningen i det här landet upp till någon sorts grundskolenivå. Det räckte.

I dag räcker det inte. I dag måste man ha mer. Det är precis detta som gör att kunskapslyftet och det som jag sedan ser framför mig skall ligga hela vägen efter de här fem åren, efter år 2002.

Tänker ni i Moderata samlingspartiet stå utanför också då? Tänker ni fortfarande sitta på läktaren och vara sura på och griniga över den vuxenutbildningsattsning som ändå de allra flesta sluter upp kring och säger är bra?

Det sker naturligtvis en del saker och ting mitt i det här arbetet. Det görs en alldeles fantastisk satsning, och parallellt med den gör vi också löpande en utvärdering. Nästan inget som vi har gjort har haft så mycket av utvärdering och så mycket av ögon på sig. Jag tror att mycket handlar om hur man kan ta vara på den tredjedel av kunskapslyftet som har en yrkesinriktning. Många som går in i det här måste få chansen att tillägna

sig baskunkaper varvade med en yrkesinriktning. Detta ger mycket av motivationen.

Vi måste också följa upp männen på ett bättre sätt än hittills. Alla vi som har sett materialet vet att verksamheten hittills dominerats av kvinnor.

Det kan vara värdefullt att fundera över vad socialdemokraterna och över huvud taget den grupp här i kammaren som är positiv till det här egentligen står samlade kring. Tre syften är uttalade.

Syftena delaktighet, möjlighet till vidare studier och anställningsbarhet – dvs. förutsättningar att kunna få ett jobb – bildar en viktig bas för det som jag tidigare talade om, nämligen fördelningspolitiska åtgärder. Om man inte är delaktig ställs man utanför samhället. Vi inser vad det medför när vi tittar ut över våra gränser och även när vi anlägger ett historiskt perspektiv.

Vi måste få fler att bli delaktiga i samhället, och det främsta verktyget för detta är naturligtvis att människor kan gå in i en bildnings- och kunskapsprocess. Det handlar om humanistiska värden, faktiskt om att man får en tilltro till samhället och till människor som man har runtomkring sig. Vi kan också se det motsatta, som handlar om utanförskap, främlingsfientlighet och intolerans. Vi kan historiskt se att det finns en hel skräpkammare av elände som kan inträffa i ett samhälle präglad av detta, och det vill vi inte ha.

Då blir delaktighetsmålet en viktig förutsättning för att man skall kunna få med sig så mycket i ryggsäcken att man kan genomgå en yrkesutbildning, få ett jobb och bli delaktig. Alla de här tre syftena hänger ihop och är beroende av varandra.

Låt mig slutligen bara ge ett svar till Lars Hjertén, även om han inte kan begära replik på detta inlägg. Han sade tidigare att de särskilda pengarna till utbildningsbidrag är slut. Det är fel. Det finns pengar till 50 000 sådana bidragsrum 1999. Visserligen ökar intresset för det här, men vad hjälper det när ni för nästa år vill ta bort en fjärdedel av den här verksamheten?

Anf. 206 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Som Nils-Erik Söderqvist säger är det mycket som är positivt med kunskapslyftssatsningarna. Jag och Folkpartiet, som genom åren har varit positiva till satsningar på vuxenutbildning och som vill hitta ett system som håller, vill ändå ställa följande fråga: Är det inte dags, särskilt ur utbildningsutskottets synpunkt, att göra en vanlig skolmässig utvärdering av kunskapslyftet?

Väldigt mycket av de fakta som vi har fått handlar om kvantitet, statistik och kommunernas kostnader. Utan att döma ut hela projektet tycker jag att även Nils-Erik Söderqvist skulle bli lite orolig när han ser de första uppgifter som vi har fått från Linköping, där man talar om att man inte har kontroll över om lärare är utbildade, över vilka som har ansvaret för betygssättning osv.

Med tanke på att projektet skall fortsätta i tre år till tycker jag att även Nils-Erik Söderqvist borde anse att det vore värt att göra en riktig skolmässig utvärdering från utbildningsutgångspunkt, medan man fortfarande kan rätta till de brister som finns.

Anf. 207 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Herr talman! Ulf Nilsson frågar efter en utvärdering. Vi har i dag fått höra att det har gjorts en sådan. I den första delen har man frågat dem som finns i verksamheten hur de uppfattar den. Är man missnöjd? Tycker man att det är si eller så, eller vilken uppfattning har man? Det visar sig att över 80 % är mycket nöjda med kunskapslyftet och med den verksamhet som de befinner sig i.

Även om det är för tidigt att nu säga vad som kommer att hända, kan inte jag påminna mig någon verksamhet som varit så utsatt för utvärderingar som just kunskapslyftet. Jag tror att det som kommer att ske i olika sammanhang under det närmaste året kommer att bekräfta det intryck som vi som är ute och möter kommunerna, utbildningsanordnarna och dem som deltar i kurserna har, nämligen att man är mycket nöjd. Detta är en av de allra bästa satsningar som vi har gjort utbildningspolitiskt.

Jag tycker alltså inte att Ulf Nilsson skall vara så bekymrad för just detta.

Anf. 208 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Det kan ändå inte ha undgått Nils-Erik Söderqvist att det har förts en debatt om det här. Vi har inte någon statistik över i hur många fall elever har avbrutit utbildning därför att de inte har fått rätt undervisning. Det har t.ex. nämnts att det i Linköping inte fanns datorer på datorkursen osv. Jag vill inte svartmåla och absolut inte säga att det är ett helhetsintryck, men bristen i alla de utvärderingar som Nils-Erik Söderqvist talar om och som även Kunskapslyftskommittén har framhållit, är att dessa inte är traditionella utvärderingar av hur den här verksamheten fungerar som skola.

Vi har fått statistik, uppgifter om att människor tycker att det är trevligt att gå på kurserna osv. Jag tror att finns många bra utbildningsanordnare, kommunala och andra, som gör mycket av detta, men jag undrar ändå om vi inte kunde vara överens om att det vore angeläget att snabbt få in uppgifter om hur det fungerar med betyg och med utbildade lärare och även vilken anställningsbarhet man verkligen uppnår när man har genomgått kunskapslyftet.

Anf. 209 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Herr talman! Till Ulf Nilsson vill jag säga att det vore märkligt om man inte på något ställe i en verksamhet som omfattar hundratusentals människor och som sjösatts med många olika utbildningsanordnare runt i vårt land skulle kunna finna några bekymmer i verksamhetens inledningsskede. En poäng med detta är att vi prövar olika former av satsningar, med olika pedagogiska uppläggningar.

Det är detta som är spänningen i det hela, och utvärderingen kommer att ge besked på dessa punkter. Om man skulle haka upp sig på att det på en och annan plats i landet tillfälligt finns bekymmer, skulle vi nästan inte kunna göra någonting.

Jag tror att den utvärdering som vi har sagt skall ske bör genomföras i den takt och i den ordning som har angivits. Den kommer att bilda ett mycket bra underlag för den utformningen av vuxenutbildningen efter år 2002.

Anf. 210 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik:

Herr talman! Kunskapslyftet ger stora möjligheter och är något i den anda som Kristdemokraterna alltid har efterlyst, dvs. en varvad utbildning vad gäller teori och arbetsmarknad.

Det som förvånar mig är att kunskapslyftet är så kvinnodominerat. I all statistik är kvinnor mest utbildade och gör minst avhopp. Vad är det som behövs för att intressera männen? Vi kanske behöver knyta ihop arbetsmarknaden också på ett annat sätt, kanske få fram någon sorts personliga kontrakt, så att kunskapslyftet skall kunna leda till ett arbete eller en högskoleplats. Trängseln där blir ännu större i och med att högskolebehörigheten krävs av alla inom gymnasieskolan.

Vad är det som behövs för att få männen till kunskapslyftet?

Anf. 211 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Herr talman! Det som Ulla-Britt Hagström tar upp är ett bekymmer, som jag sade i mitt anförande. Vi vet att kvinnorna som grupp har en högre utbildningsnivå än männen i just det här sammanhanget, och vi vet att kvinnorna dominerar i kunskapslyftet. Här måste vi göra ytterligare ansträngningar för att försöka förmå män att gå från arbetslöshet in i kunskapslyftet. Vi skall naturligtvis rikta det främst till dem som har den lägsta utbildningen, precis som vi har sagt.

Jag tror att vi skall vara medvetna om att tröskeln är högre för många i den här gruppen av män. Jag tror, som jag sade i mitt anförande, att den del av kunskapslyftet som har haft en yrkesinriktning är bra och verksam. Om vi kan hitta sätt att ytterligare utveckla det tror jag att det blir lättare att motivera den gruppen att gå in. Man kan göra det mera praktiskt och mera handfast och se till att varva det med baskunskaper i kärnämnen där det finns luckor att fylla igen.

Anf. 212 LARS HJERTÉN (m) replik:

Herr talman! Det var intressant att Nils-Erik Söderqvist sade att det finns pengar för alla platser 1999.

Jag fick i går ett telefonsamtal från en av det fåtal män som studerar inom kunskapslyftet – det är ju bara en tredjedel män. Han går tillsammans med fem kamrater en datautbildning på 42 veckor som började för fyra veckor sedan. Efter fyra veckor, just i går, fick han ett brev från CSN, som sade att pengarna var slut för nästa år och att han inte får behålla sitt studiebidrag. Det gör att de här fem männen nu kommer att sluta om en och en halv vecka.

Jag kommer förstås att hälsa till honom och säga att det som står i brevet är fel, därför att i riksdagen talar socialdemokraterna om att det finns pengar till dessa platser. Det är väldigt glädjande om det verkligen är sant, men jag betvivlar det.

Jag talade också med Folkbildningsrådet för en vecka sedan, och de sade att av de 50 000 – det var det jag nämnde i mitt anförande – som sökt stöd för nästa år och alltså redan kommit in på kunskapslyftet är det 27 000 som får stödet och 23 000 som har fått nej. Är det också lögn, Nils-Erik Söderqvist?

Anf. 213 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Herr talman! Till Lars Hjertén skall jag säga att det handlade om att konstatera att det finns pengar för 50 000 platser under 1999. Vi tillför nu 10 000 nya platser till kunskapslyftet ovanpå den gamla nivån. För 1999 tillförs UBS en halv miljard ytterligare. Om man räknar in vuxenstudiestödet, svux och svuxa, anslår vi över 800 miljoner kronor.

Vad vi inte kommer ifrån är att det även finns begränsningar i våra möjligheter. Vi kan alltså inte ge alla chansen att få del av de här platserna. Trycket ökar, och även vi har en begränsning i fråga om att ge alla möjlighet att komma in. Men det är viktigt att konstatera att vi ökar satsningen.

Det är häpnadsväckande att just Lars Hjertén och Moderata samlingspartiet tar upp detta, eftersom de inte vill bidra till en ökning utan tvärtom vill skära bort en fjärdedel av verksamheten och satsningen.

Anf. 214 LARS HJERTÉN (m) replik:

Herr talman! De platser som vi har föreslagit finns det också studiebidrag till. Det är skillnaden mellan oss och Socialdemokraterna.

Nu backade Nils-Erik Söderqvist. Han sade alltså att det finns vissa begränsningar. Det är precis vad som finns. Det som är tragiskt är att folk som är studieovana och som påbörjade en utbildning för bara fyra veckor sedan nu får ett brev där CSN meddelar att pengarna är slut och att de inte kan fortsätta sina studier om bara ett par veckor. Därför blir det inte någon fortsättning för de här männen, som var ganska få på sin kurs.

Vi tycker inte alls illa om kunskapslyftet. Jag har aldrig hört någon moderat tala illa om vuxenstudier. Däremot har vi talat mycket om kvalitetskrav även när det gäller vuxenutbildning.

En ny minister, Björn Rosengren, som väl inte är helt obekant för Nils-Erik Söderqvist, intervjuades så fort han hade tillträtt sitt nya ämbete. Han fick en fråga om just vuxenutbildningssatsning och satsning på nya jobb. Han sade så här: Jag tycker nog att det har varit för mycket volymresonemang när det gäller satsningar under de senaste åren men för lite kvalitetstänkande.

Björn Rosengren är varken moderat eller talar illa om kunskapslyftet, men han säger precis samma sak som vi.

Anf. 215 TOMAS HÖGSTRÖM (m):

Herr talman! Till att börja med måste jag ifrågasätta debattordningen med anledning av utbildningsfrågornas behandling i kammaren. Jag anser att de är alltför viktiga för att hanteras på det sätt som kammarkansliet nu har lagt upp debatten på. Inte nog med att debatten ryckts sönder av flera ajourneringar, utan upplägget innebär också att debatten blir ostrukturerad. Vi kommer att se flera exempel på det längre ned i talarordningen.

IT i skolan innebär utmaningar och möjligheter beroende på hur det hela hanteras. Det är ett av verktygen i en omfattande och betydelsefull brytningstid som kommer att påverka alla områden av samhället. Vi ser redan nu hur dessa förändringar påverkar människors vardag, yrkesroll, prioriteringar och val.

Skall Sverige ha en framträdande plats och dra fördel av den utveckling som pågår av ökad globalisering och internationalisering är det nödvändigt med satsningar på informationsteknik i skolan.

Den moderata uppfattningen är att skolan är nyckeln till en bred användning av informationsteknik. Kort sagt måste vi bli fler som använder den nya tekniken. Alla måste bli delaktiga.

Vi satsar därför 3,5 miljarder kronor under de närmaste tre åren för att göra det möjligt att med hjälp av IT förnya, modernisera och utveckla skolan.

Regeringen satsar i budgetpropositionen 340 miljoner kronor år 1999, 500 miljoner år 2000 och 650 miljoner år 2001. Det är bra, men det är inte tillräckligt. Det räcker inte. Det visar mer på en socialdemokratisk tvehågsenhet än på en vilja att ta krafttag i de satsningar som är nödvändiga. Vi föreslår 800 miljoner kronor det första året följt av 1 350 miljoner år 2000 och 1 300 miljoner år 2001.

Även den moderata satsningen anser jag vara i underkant i jämförelse med vad som verkligen behövs.

Det finns en del bra saker att ta fasta på när det gäller informationsteknikens användande i regeringens skrivelse *Lärandets verktyg – nationellt program för IT i skolan*. Men skrivelsen är lite av en önskelista – en önskelista just därför att den inte följs av de nödvändiga anslag som krävs.

Den större satsning som vi gör är nödvändig för att klara det framtida åtagande som det innebär att utveckla, modernisera och förnya skolan. Att integrera datoranvändningen i all undervisning och i alla ämnen är enligt vår mening den viktigaste pedagogiska förnyelseuppgiften de närmaste åren. Utbyggnad av den informationstekniska infrastrukturen, utbildningsprojekt för att höja lärarnas IT-kompetens samt satsningar på distansutbildning är också nödvändiga. Vi föreslår även att landets alla skolor senast vid utgången av år 2000 bör vara anknutna till Internet med bredbandsnät. Vi vill också öka antalet samarbetsavtal med internationellt ledande skolor och universitet avseende distansutbildning.

Utvecklingen är spännande – inte minst det faktum att den nya tekniken öppnar möjligheterna till ökad individualisering både för elever och lärare, och det kommer att leda till förändringar. Det fria sökandet efter kunskap kommer att påverka samhällets alla delar. Det är en utveckling som vi moderater välkomnar.

Med det instämmer jag i de yrkanden som tidigare har framförts av moderata företrädare i kammaren.

Anf. 216 LENNART GUSTAVSSON (v):

Herr talman! Först och främst vill jag säga att jag delar Tomas Högstroms synpunkter på debattupplägget. Det kan vara trevligt att någon gång hålla med moderater.

Människors kunskaper blir mer och mer betydelsefulla i dagens och morgondagens värld. Nya förhållanden kräver nya insikter. Människor måste ha kunskap och bildning för att kunna delta i samhällsbygget. För människan som ingår i ett socialt, ekologiskt och historiskt sammanhang är förståelse en avgörande faktor för aktivt deltagande och delaktighet. Utbildningssystemet, från förskola till högskola, är en grund för samhällsbygge och samhällsmakt.

Vänsterpartiet menar att utbildningssystemet på många sätt speglar det rådande samhället. I samhället finns orättvisor, ojämlikhet, segregation och brist på demokrati som också ibland återfinns på olika håll inom utbildningssystemet.

Men Vänsterpartiet menar att utbildningen kan göras till ett verktyg för demokratisering, för jämställdhet och för minskning av klassklyftorna. Genom demokratiska arbetsformer, en kritisk och ifrågasättande kunskapssyn och nära kontakter med det övriga samhället kan utbildningen bli en progressiv kraft.

Vänsterpartiet anser att utbildning är en rättighet. En likvärdig utbildning innebär att man tar hänsyn till att människor har olika erfarenheter, olika social bakgrund och olika kön och kulturtillhörighet. Skall utbildningssystemet aktivt kunna motverka klass- och könsskillnader i samhället måste resurserna fördelas utifrån behov.

De mål för utgiftsområdena 15 och 16 som anges i regeringens budgetproposition är, som målformuleringar ofta är, ganska vaga. Vänsterpartiet konstaterar dock att regeringens målsättningar rymmer ambitioner om ökad rättvisa, jämställdhet, utbildning av hög kvalitet och hänsyn till individens behov och önskemål. Detta är någonting som vi som vänsterpartister naturligtvis kan ställa upp på.

Som jag tidigare påpekade menar Vänsterpartiet att en förutsättning för att utbildningssystemet skall kunna motverka klass- och könsskillnader i samhället är att resurserna fördelas utifrån behov. Bl.a. ur denna synpunkt menar vi från Vänsterpartiet att det är det offentliga – det gemensamma – som skall ansvara för utbildningen. Det är därför bra att regeringen i budgetpropositionen ger ökade ekonomiska möjligheter för kommunerna att satsa på skolan och på utbildningen. Men det är också viktigt att påpeka att kommunerna behöver än mer resurser om skolan skall kunna verka för ökad rättvisa.

Det alternativ som moderaterna för fram om skolpeng, som faktiskt har diskuterats många gånger tidigare, innebär ur Vänsterpartiets synpunkt att orättvisor, segregering och skillnader i utbildningskvalitet ökar. Vänsterpartiet delar utskottets åsikt om att en schablonberäknad nationell skolpeng inte ger de grundläggande förutsättningarna för att kraven om en likvärdig skola av hög kvalitet för alla elever skall kunna uppfyllas.

Moderaternas ambitioner med skolpeng skall också ses i skenet av att de företräder en ideologi som vill minska den offentliga – den gemensamma – sektorns betydelse. Moderat skolpeng i kombination med en politik som innebär att kommunernas resurser minskar innebär att grunden för det livslånga lärandet, som ligger i ett väl utbyggt offentligt skolsystem, kraftigt hotas.

I det sammanhanget är också kristdemokraternas ambitioner om att införa centrala föreskrifter för fördelning av resurser till kommunerna något märkliga. Vad kommuner framför allt behöver är mer resurser. Att i en målstyrd verksamhet detaljstyra vissa delar kan inte tolkas som något annat än ett misstroende. Detta misstroende skulle i så fall vara riktat mot kommunerna.

Det livslånga lärandet är något som nära nog alla talar mycket om. Att definiera och tydliggöra vad begreppet livslångt lärande innebär är en av de uppgifter som vi förtroendevalda har. Våra olika värderingar kommer att medföra att svaren ser lite olika ut. För mig som vänsterpar-

tist innebär det bl.a. att goda förutsättningar måste skapas för att lärande och bildning skall vara tillgängligt för alla oavsett ekonomiska förutsättningar. Det livslånga lärandet är för mig som vänsterpartist en rättvisefråga! Skall teorierna om det livslånga lärandet ha någon bärighet måste det finnas en rättvisa i individernas möjligheter att delta.

När det gäller diskussionen om det livslånga lärandet delar Vänsterpartiet regeringens uppfattning om att grunden läggs redan i förskolan. Mot den bakgrunden är det minst sagt märkligt att rätten till förskola inte tydliggjorts. Med nuvarande ordning ställs bl.a. barn med arbetslösa föräldrar utanför förskolan i många av landets kommuner. Den debatten kommer att återkomma i den här kammaren under våren, men redan nu vill jag uppmärksamma de orättvisor som nuvarande regler innebär. I perspektiv av det livslånga lärandet och vikten av rättvisa när det gäller förutsättningar för bildning och utveckling blir hanteringen av barns rätt till förskola allt viktigare.

Med tanke på de positiva signaler vi hörde från socialdemokraterna här i kammaren under dagens debatt verkar vi kunna se fram emot en positiv lösning för barn till bl.a. arbetslösa föräldrar.

Beträffande maxtaxan, som också togs upp här i kammaren, måste jag faktiskt säga att socialdemokraterna måste sluta att skylla på någon annan. Faktum är att socialdemokraterna själva aldrig lyckats visa på en finansiering. Man lyfte inte ens frågan i de överläggningar som fördes mellan Socialdemokraterna och Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Låt oss en gång för alla slå fast att Vänsterpartiet gärna deltar i diskussioner om en rättvis fördelningspolitik. Våra utgångspunkter i fråga om maxtaxan har vi redovisat tydligt i vår motion om förskolan.

Herr talman! Låt mig kort kommentera situationen för barn med särskilda behov inom utbildningssystemet. Till denna grupp hör bl.a. de funktionshindrade eleverna. Det är viktigt att man noggrant bevakar utvecklingen av elevantalet i särskolan. Ökningen av antalet särskoleelever aktualiserar frågan om på vilket sätt grundskolan hanterar barn med särskilda behov. Det är orimligt att tänka sig att man använder särskolan som ett sätt att komma från sitt eget ansvar. Det får aldrig råda något tvivel om grundskolans ansvar. Alla skall platsa i grundskolan!

Beträffande den s.k. FUNKIS-utredningen ser vi från Vänsterpartiet fram emot den aviserade propositionen. Vår förhoppning är att på ett konstruktivt sätt kunna delta i arbetet med att förbättra de funktionshindrades situation inom utbildningsväsendet. Funktionshindrades möjligheter till studier är i grunden en rättvisefråga.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag beröra regeringens förslag om IT-satsning i skolan. Regeringen föreslår ett nationellt program för IT i skolan. Vänsterpartiet ser i huvudsak positivt på satsningen men vill gärna se en utveckling av programmet.

Det är viktigt att det finns en balans mellan teknik och pedagogik och att det finns bestämda mål även i pedagogiska termer för kommunernas satsningar på IT i skolan. Skolans uppgift är att ge alla elever en likvärdig utbildning oavsett klass och kön. Därför har skolan en mycket viktig uppgift i att kompensera elever för deras skilda förutsättningar. Alla elever måste få goda kunskaper om hur informationstekniken kan användas. Satsningen på IT i skolan är därför nödvändig ur såväl ett jämlikhets- som ett jämställdhetsperspektiv.

Tre frågor är från min synpunkt speciellt viktiga att beakta.

För det första: Vad skolan framför allt behöver är fler vuxna, fler lärare. Utbildning är i huvudsak inte en teknisk process utan en social process. En satsning på datorer kan aldrig ersätta den personliga kontakten mellan elever och lärare. Fler datorer i skolan kan inte på något sätt motivera att färre lärare anställs. Historien med bl.a. programmerad undervisning och inlärningsstudior borde lära oss att vara vaksamma när nya ”tekniska språng” inom utbildningsområdet skall tas.

För det andra: Vi vet i nuläget lite om hur vi tänker och hur vi lär. Forskningen ger ingen entydig bild om de positiva effekterna av datorstödd undervisning. Vi vet inte hur pedagogiken skall vara utformad, även om vi alla är medvetna om att fler datorer i skolan kommer att påverka det inre arbetet. Vi vet för lite om de förändrade villkoren för undervisning och inläring och på vilket sätt elev- respektive lärarrollen förändras i och med IT-utvecklingen i skolan. Det är därför viktigt att genomföra specifik forskning inom området informationsteknik i skolan. För framtidens skola med IT som en viktig ingrediens är det viktigt att veta både vad man gör och inte minst hur man skall göra det.

För det tredje: Skall ambitionerna som finns i IT-satsningen nås är lärarna naturligtvis en nyckelgrupp. Vänsterpartiet delar regeringens uppfattning om vikten av kompetensutveckling av skolans lärare och ledare. Naturligtvis måste den nya informationsteknikens betydelse för att utveckla nya former för lärande också ingå som en viktig del i lärarutbildningen.

Herr talman! Mot bakgrund av det senast anförda menar Vänsterpartiet att det inom det nationella programmet för IT skall avsättas medel dels för forskning och utvecklingsarbete inom området, dels för datorstöd åt lärarstuderande. Därför yrkar jag bifall till reservation 2 från Vänsterpartiet.

Anf. 217 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Jag begärde replik med anledning av att Lennart Gustavsson från talarstolen framförde att moderaternas skolpeng innebär att kommunernas resurser minskar.

Nu är det ju så, Lennart Gustavsson, att staten via den moderata skolpengen skulle överta finansieringsansvaret för skolan, och kommunerna skulle slippa det åtagandet. Den moderata skolpengen skulle därmed fungera som utjämnare mellan kommuner. Vi skulle ha en nationell skolpeng, och vi skulle då också kunna se lika villkor för elever, skolor och lärare.

Det är uppenbarligen så att Lennart Gustavsson inte har förstått den moderata lösningen. Den skiljer sig inte alltför mycket från vad som redan i dag finns i många kommuner. Det kanske är det Lennart Gustavsson skall göra: mer lyfta blicken och se på nya lösningar än att fortsätta administrera de lösningar som finns i dag och som orsakar många av de problem vi i dag ser i skolvärlden.

Anf. 218 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Det verkar vara fler än undertecknad här i kammaren som inte riktigt har förstått meningen med moderaternas skolpeng. Jag menar, precis som jag sade i talarstolen, att utbildning är en grundlägg-

gande rättighet och en grundläggande rättighet som skall skötas gemensamt. Den moderata skolpengen kommer att innebära att man försvårar planeringen av skolväsendet. Troligen undergräver man också successivt kvaliteten i den kommunala skolan.

Många gånger används skolpengen som ett alternativ när man riktar kritik mot den offentliga och gemensamma skolan. Det vore betydligt intressantare om man kunde tillvarata den kreativitet och den utvecklingskraft som finns till att vidga och bredda den offentliga och gemensamma skolan, ta till sig de krafterna och utveckla en gemensam skola värd namnet.

Anf. 219 TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Utbildning är en rättighet och skall skötas gemensamt, säger Lennart Gustavsson. Det vi gör med vårt förslag om en nationell skolpeng är att ge skolorna lika villkor. Det är hela syftet med detta. För det är inte lika villkor som gäller i Sverige i dag. Det är bara att gå in och göra jämförelser mellan olika skolor i olika kommuner.

Syftet är också att minska politikerinflytandet och att öka inflytandet från lärare, föräldrar och elever. Där ligger utvecklingskraften. Där ligger möjligheter att utveckla skolan som vi skall ta vara på.

Det är faktiskt så, vilket har framförts här i talarstolen, att av undersökta skolor ligger friskolor i topp i väldigt stor utsträckning. Utvecklingen med hjälp av vår nationella skolpeng syftar just till att låta de bra skolorna växa och bli större, att låta engagerade pedagoger knoppa av verksamheter och bygga ut dem och att tydliggöra att dåliga skolor skall man göra någonting åt, annars skall de läggas ned.

Anf. 220 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Det är intressant att höra den moderata argumentationen, särskilt när man betänker hur det ser ut i det område jag kommer ifrån. Har man en kännedom om hur det ser ut i de olika delarna av landet finns det en ganska naturlig förklaring: Skolan kostar olika på olika ställen i landet. Att då tro att man kan ha en kostnad som är lika över hela landet bygger på en grov felsyn.

Man kan konstatera att ett införande av skolpeng och ett ökat antal friskolor enbart leder till att de som klarar sig bäst är de barn som går i friskolor och som har välutbildade föräldrar. De som klarar sig sämst är de barn som har föräldrar med låg utbildningstradition. Det innebär att en skolpeng följd av ett ökat antal friskolor ökar segregeringen. Därmed ökar skillnaderna i samhället, och det vill inte jag ställa upp på.

Anf. 221 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Lennart Gustavsson har mycket tydligt beskrivit sin inställning till moderaternas modell av skolpeng. Men det finns också andra modeller som vill garantera valfriheten. Folkpartiet tror inte på att möjligheten att återföra skolans ansvar till staten är någonting vi kan göra i dag, men under den gamla borgerliga regeringen hade vi t.ex. skyldighet för kommunen att betala en viss procentsats för elever som valde andra skolor osv.

Med tanke på både Lennart Gustavssons och tidigare vänsterpartisters så negativa uttalanden om olika alternativa skolor med annan huvudman

skulle jag för tydlighetens skull konkret vilja höra: Vill Lennart Gustavsson och Vänsterpartiet över huvud taget genomföra någon garanti för att t.ex. Montessorigrundskolor, Waldorfförskolor och föräldrakooperativ inte blir helt beroende av vem som vinner kommunalvalet för att de skall kunna existera följande år? Vill Vänsterpartiet t.o.m. försäkra den redan nu ganska oklart formulerade möjligheten för kommunen att stödja eller vill ni över huvud taget inte ha några kommunalt stödda friskolor?

Anf. 222 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Det har redan sagts i den debatt som bl.a. Kalle Larsson deltog i att de regler som gäller får vara och de skolor som har startats får fortsätta. Vad vi däremot har sagt i vår motion är: Inga nya etableringar.

Beträffande Waldorf och Montessori, två olika slags pedagogik som Ulf Nilsson nämner, tycker jag att det skulle vara intressant att diskutera hur vi i den offentliga gemensamma skolan kan ta till oss de lärdomar som den pedagogiken kan ge oss. Det tycker jag är en intressant debatt som vi skulle kunna föra, i stället för att driva att alternativ pedagogik skall bedrivas i fristående skolor.

Anf. 223 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Det är också intressant att diskutera varför de alternativa pedagogiska formerna inte har vuxit fram inom det offentliga skolsystemet. Uppenbarligen kan det ibland vara en fördel att det kommer impulser från olika håll.

Tycker ändå inte Lennart Gustavsson att det vore en absurd situation att efter några år frysa tillståndet, så att vi portionerar ut bidrag till skolor men inte tillåter en enda ny att etablera sig vid sidan av de kommunala?

Anf. 224 LENNART GUSTAVSSON (v) replik:

Herr talman! Den diskussion jag tycker är viktig att föra är hur vi kan använda den pedagogik som faktiskt finns. Ulf Nilsson nämner bl.a. Waldorf och Montessori. Hur kan vi ta till oss de lärdomarna, kunskaperna och engagemanget och utveckla den gemensamma skolan så att denna pedagogik gagnar alla barn?

Anf. 225 JEPPE JOHNSON (m):

Herr talman! Den högre utbildningen och forskningen får inte politiseras. Kvantitet går, med nuvarande politik, ofta före kvalitet. Man fördelar ett antal platser. Antagningssystemet har centraliserats, högskolorna och universiteten bör, enligt vår uppfattning, få ökade möjligheter att själva bedöma kraven på vilka förkunskaper som krävs för de olika utbildningarna. Vi anser att utbildningens kvalitet och studenternas val skall väga tyngre vid fördelningen av resurser till universitet och högskolor.

Högre utbildning och forskning måste planeras utifrån långa perspektiv och får aldrig göras till en del av en kortsiktig arbetsmarknadspolitik. Det är nödvändigt att den högre utbildningen byggs ut. Antalet platser med inriktning mot informationsteknik är fortfarande otillräckligt.

Vi anser att det behövs mer konkurrens och mångfald inom den högre utbildningen. Vi vill utveckla det särpräglade vid varje lärosäte.

Fri forskning i kombination med ett gynnsamt företagsklimat är grundläggande för ett modernt välfärdssamhälle. Vårt framtida välstånd står och faller med hur vi lyckas med forskningen och den högre utbildningen. Vi anser att antalet platser på högskolan med inriktning mot informationsteknik är otillräckligt i förhållande till antalet sökande.

Herr talman! Vi moderater föreslår att högskolan i Karlskrona/Ronneby ges möjlighet att bli en komplett specialhögskola inom informationsteknik och så småningom ett IT-universitet. För mig som bleking är det mycket glädjande, inte minst med tanke på att vi moderater utgår från utbildningens kvalitet och studenternas val.

Vårt förslag grundar sig inte på att Blekinge behöver ett IT-universitet av regionalpolitiska skäl eller att vi tycker att Blekinge behöver ett visst antal platser. Skälet är i första hand att vi gör bedömningen att högskolan i Karlskrona/Ronneby redan i dag har den höga kvalitet och kompetens som fordras för att vi skall tycka att det är viktigt att satsa ännu mer.

En utbyggnad av högskolan till ett IT-universitet bör ske gradvis. Samverkan mellan Telecom City och Soft Center är en del av högskolans profil och styrka.

Under utbyggnadsperioden bör denna samverkan kunna utveckla den samlade forsknings- och företagsmiljön i Karlskrona och Ronneby till att bli ledande i svensk IT-miljö. Karlskrona/Ronneby måste ges goda möjligheter att bygga upp kontakterna med de främsta IT-miljöerna i universitetsvärlden.

Vi föreslår en höjning av anslaget till forskning och forskarutbildning vid högskolan i Karlskrona/Ronneby med 10 miljoner kronor under år 1999. Även för åren 2000 och 2001 föreslår vi 10 miljoner mer än regeringen och utskottsmajoriteten till forskningen och forskningsutvecklingen vid högskolan i Karlskrona/Ronneby.

Herr talman! Vi moderater tror på högskolan i Karlskrona/Ronneby. Framgångarna vid denna högskola, inte minst inom IT-området, är på väg att sätta Blekinge på högskolekartan och tvätta bort den gamla kristämpeln som så länge hängt över vårt län. Detta tillsammans med Blekinges strategiska läge, närheten till det nya Europa och Öresundsbronns tillkomst kommer att, rätt hanterat, kunna bli ett lyft för hela sydöstra Sverige.

Herr talman! Med detta vill jag instämma i det yrkande som något tidigare i dag har lagts fram av Per Bill.

Anf. 226 JAN BJÖRKMAN (s):

Herr talman! Det var intressant att höra det moderata inlägg som gjordes nu och som beskrev moderaternas syn på de mindre och medelstora högskolorna i allmänhet och Karlskrona/Ronneby i synnerhet. Intressant var det inte minst mot bakgrund av de ställningstaganden som moderaterna de senaste åren har gjort i den här kammaren när det gällt de mindre och medelstora högskolorna. Det har inte alltid varit till gagn för de mindre högskolorna, om man säger så.

Jag kan gärna instämma i de superlativ som Jeppe Johnsson uttalade om högskolan i Karlskrona/Ronneby, men jag tycker att det i samma veva finns anledning att erinra om de ställningstaganden som moderaterna har gjort under de senaste åren. Jag skall bara ta fyra exempel.

Det första är när socialdemokraterna föreslog att de mindre högskolorna skulle få rätt att inrätta egna professurer. Då röstade moderaterna emot.

Det andra är utbyggnaden av grundutbildningen på de mindre högskolorna. Då har moderaterna röstat emot.

Det tredje är utbyggnaden av forskningsresurser. För att ta Karlskrona/Ronneby som exempel var de 2 miljoner 1994 och är i dag 22 miljoner med det förslag som föreligger. Den utbyggnaden har moderaterna röstat emot.

Det fjärde, som specifikt gäller högskolan i Karlskrona/Ronneby, var inrättande av forskarskola i teleinformatik. Då röstade moderaterna emot.

Jag tycker att det är bra om man från moderaternas sida, nu när man ser resultatet av den socialdemokratiska högskole- och forskningspolitiken på det här området, säger att de satsningar som den socialdemokratiska regeringen, ofta i samverkan med andra partier i riksdagen – inte moderaterna, men andra partier – har gjort är bra, och nu vill vi ansluta oss till den satsningen. Det tycker jag känns bra.

Samtidigt skall man komma ihåg att man inte gärna kan beskriva det som att moderaterna vill ge lika mycket resurser. De 10 miljoner som moderaterna enligt sin beskrivning vill ge extra till forskningen har inte kompensrats för de miljoner som i dag går till forskarskolan, och som man också har varit emot. Jag har inte kunnat se det i den moderata motionen. Räknar man in det skiljer det inte särskilt många kronor mellan regeringens förslag och det moderata. Det som däremot skiljer är om man skulle använda den modell för fördelning av grundutbildningens resurser som moderaterna har föreslagit. Då skulle under den fyraåriga utbyggnadsperioden ökningen av antalet studenter i Karlskrona/Ronneby inte vara 2 100 utan 600. Det skulle betyda en utveckling med 1 500 studenter färre. Det är självklart att varken jag eller utskottsmajoriteten kan ställa oss bakom ett förslag som innebär så drastiska förändringar av grundutbildningen. Det är också en drastisk förändring när det gäller resurserna till Högskolan i Karlskrona/Ronneby, nämligen storleksordningen 60 miljoner kronor mindre än i det budgetförslag som ligger.

Det får gärna bli en utveckling mot universitet på sikt. Det vetenskapliga område som högskolan i Karlskrona/Ronneby har fått ger förutsättningar för det. Man har universitetsrättigheter inom området teknik. Det är väl närmast där man skall utveckla den verksamhet som i dag, tack vare en framsynt regeringspolitik under förra perioden, utvecklas på ett bra sätt och som bör fortsätta.

Anf. 227 JEPPE JOHANSSON (m):

Herr talman! Jag behöver naturligtvis inte påminna Jan Björkman med sin gedigna erfarenhet från utbildningsutskottet om att när vi fördelar resurser till högskolor och universitet handlar det mycket om utbildningskvalitet och studenternas valmöjligheter. Det är inte fråga om någon form av arbetsmarknadspolitik, att stackars Blekinge behöver ett antal platser. Men det är vi nog överens om.

Nu har vi moderater kommit till ståndpunkten att högskolan i Karlskrona/Ronneby uppfyller högt ställda kvalitetskrav. Därför är vi beredda att satsa extra just på denna högskola och just inom detta område som högskolan har blivit professionell på.

Jag konstaterar också att Jan Björkman nämner att han innan har samverkat med andra partier för att bygga ut och satsa på högskolor. Om Socialdemokraterna och Jan Björkman tycker att högskolan i Karlskrona/Ronneby är bra, varför inte samverka med vårt parti och ge det stöd som behövs? Jag vill i detta sammanhang påminna om att de 10 miljoner kronor som vi ligger över i satsning på forskning skall ses i förhållande till det som regeringen satsar, nämligen 21 miljoner. Vi vill satsa en halv gång så mycket. Detta vill vi för att göra en redan bra högskola ännu bättre. Välkommen att stödja denna satsning också, Jan Björkman.

Anf. 228 JAN BJÖRKMAN (s):

Herr talman! Det är bra om Jeppe Johnsson och Moderaterna vill stödja högskolan i Karlskrona/Ronneby. Det vore ännu bättre om han var beredd att stödja andra mindre och medelstora högskolor också.

Jeppe Johnsson glömmet två viktiga saker eller vill inte lyfta fram dem. Den ena saken är det Jeppe Johnsson kallar studenternas val, sökandekriteriet, som skulle ge högskolan i Karlskrona/Ronneby 1 500 platser färre. Jag vill inte medverka till att halvera studentantalet på högskolan i Karlskrona/Ronneby. Jag och majoriteten vill inte medverka till att högskolan skulle få i storleksordningen 60 miljoner kronor mindre.

Det sker inget nettotillskott på 10 miljoner kronor till forskningsresurserna. Ni har fortfarande inte kompenserat högskolan i Karlskrona/Ronneby för de pengar som man har för att driva forskarskolan i teleinformatik. Den är ett viktigt inslag dels för att utveckla näringslivet och ge studenterna bra utbildning, dels för att öka kompetensen på högskolan. Det är synd. I praktiken innebär det inga mer pengar till forskningen, men det är betydligt mindre pengar till grundutbildningen i det moderata förslaget. Det är anledningen till att riksdagens majoritet yrkar avslag på den moderata motionen.

För en samverkan med Moderaterna, Jeppe Johnsson, krävs det en bättre budget med större resurser till de mindre och medelstora högskolorna.

Anf. 229 JEPPE JOHNSSON (m):

Herr talman! Kvalitetskriteriet är viktigt för oss när vi satsar på en högskola. Det kan väl vara att denna unga högskola fortfarande inte har ett så högt sökandetryck. Men vad hjälper det att tillsätta en mängd platser när det inte finns kompetenta sökande?

Låt oss titta på frågan att dela ut platser. På vissa ställen är det få sökande till de platser som delas ut. Det är inte speciellt meningsfullt.

Men satsningen på forskningen på högskolan i Karlskrona/Ronneby kommer att göra högskolan ännu bättre, kommer att ge genklang i högskolevärlden, kommer att locka fler ungdomar att söka dit därför att de vet att där finns den yppersta undervisningen.

Anf. 230 JAN BJÖRKMAN (s):

Herr talman! Det är intressant med kommentarerna. Om man leker med tanken att denna modell med sökandetryck hade gällt 1989–1990, när högskolan i Karlskrona/Ronneby etablerades, skulle högskolan inte ha kommit till. Det fanns ingenting att söka till.

Samma är läget i dag. Med den modell som ni skisserar för sökandetrycket, skulle högskolan ha 1 500 studenter färre. Det är inte så att det saknas kompetenta sökande. Det finns kompetenta sökande. Men det är viktigt att de mindre högskolorna också får resurser. Med er modell skulle de inte få det.

Det Jeppe Johnsson beskriver som en kraftig satsning är en kraftig satsning i den moderata budgeten, dvs. utifrån ett nolläge. Förra året yrkade ni avslag på hela forskningsanslaget till de mindre och medelstora högskolorna. Nu får ni backa ur det styckevis. Det är bra. Men i förhållande till det liggande budgetförslaget är det ingen kraftig satsning. Ni kompenserar de brister som ni har åstadkommit tidigare. Ni gör det när ni konstaterar att den socialdemokratiska högskole- och forskningspolitiken har vunnit framgång. Högskolan har därmed kunnat bevisa sin kvalitet inom högskolevärlden. Det är bra. Men det fordras ytterligare satsningar för att Moderaterna skall platsa som en samverkanspart när det gäller de mindre och medelstora högskolorna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

9 § Ändringar i radio- och TV-lagen, m.m.

Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU13

Ändringar i radio- och TV-lagen (1996:844), m.m. (förnyad behandling, delvis) (prop. 1997/98:184 delvis)

Kammaren biföll konstitutionsutskottets hemställan att ärende 1998/99:KU13 fick avgöras efter endast en bordläggning.

Anf. 231 TOMAS HÖGSTRÖM (m):

Herr talman! Med hänvisning till den tidigare debatten ber jag att få yrka bifall till reservation 4 för Moderata samlingspartiet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 16 december.)

10 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1998/99:AU1 Utgiftsområdena 13 Ekonomisk trygghet vid arbetslöshet och 14 Arbetsmarknad och arbetsliv

Näringsutskottets betänkanden

1998/99:NU1 Utgiftsområde 24 Näringsliv

1998/99:NU2 Utgiftsområde 19 Regional utjämning och utveckling

1998/99:NU3 Utgiftsområde 21 Energi

11 § Anmälan om interpellation

Prot. 1998/99:36
15 december

Anmäldes att följande interpellation framställdes

den 14 december

1998/99:82 av *Sten Andersson* (m) till finansministern
Kasinon

Interpellationen redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 19 januari 1999.

12 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 14 december

1998/99:187 av *Göran Lindblad* (m) till socialministern
Övergången till ny försäkring

1998/99:188 av *Sofia Jonsson* (c) till jordbruksministern
Löneklyftorna mellan kvinnor och män

1998/99:189 av *Sofia Jonsson* (c) till jordbruksministern
Länsstyrelsernas jämställdhetsarbete

1998/99:190 av *Per Lager* (mp) till utrikesministern
Mänskliga rättigheter och EU

1998/99:191 av *Birger Schlaug* (mp) till statsrådet Ulrica Messing
Åsiktsregistrering

1998/99:192 av *Rolf Gunnarsson* (m) till näringsministern
En ny trafikmyndighet

1998/99:193 av *Carina Hägg* (s) till utrikesministern
Författarmorden i Iran

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 19 januari 1999.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. 6 § anf. 21
(delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 74 (delvis),
av talmannen därefter till ajourneringen kl. 16.31,
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 197 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	1
3 § Förnyad bordläggning.....	1
4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats	
den 11 december.....	2
JuU1 Utgiftsområde 4 Rättsväsendet	2
JuU3 Immunitet och privilegier för sekretariatet för	
Östersjöstaternas råd i Stockholm	2
JuU4 Immunitet och privilegier för GIWA i Kalmar	3
5 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats	
den 14 december.....	3
FiU2 Utgiftsområde 2 Samhällsekonomi och	
finansförvaltning	3
FiU3 Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner	4
FiU4 Utgiftsområde 26 Statsskuldräntor m.m.	4
FiU5 Utgiftsområde 27 Avgiften till Europeiska	
gemenskapen	5
KU1 Utgiftsområde 1 Rikets styrelse m.m.	5
KU14 Fortsatt giltighet av lagen (1995:1292) om tillfälliga	
bestämmelser i fråga om tillstånd att sända lokalradio	6
6 § Utbildning och universitetsforskning samt studiestöd.....	7
Utbildningsutskottets betänkande 1998/99:UbU1	7
Utbildningsutskottets betänkande 1998/99:UbU2	7
Anf. 1 PER BILL (m).....	7
Anf. 2 BRITT-MARIE DANESTIG (v).....	10
Anf. 3 PER BILL (m) replik.....	14
Anf. 4 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	15
Anf. 5 PER BILL (m) replik.....	15
Anf. 6 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	15
Anf. 7 YVONNE ANDERSSON (kd).....	15
Anf. 8 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	19
Anf. 9 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	19
Anf. 10 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	19
Anf. 11 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	19
Anf. 12 SOFIA JONSSON (c)	20
Anf. 13 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	23
Anf. 14 SOFIA JONSSON (c) replik	23
Anf. 15 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	24
Anf. 16 SOFIA JONSSON (c) replik	24
Anf. 17 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	24
Anf. 18 SOFIA JONSSON (c) replik	25
Anf. 19 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	25
Anf. 20 SOFIA JONSSON (c) replik	25
Anf. 21 BARBRO WESTERHOLM (fp).....	26

Anf. 22	GUNNAR GOUDE (mp)	29
Anf. 23	PER BILL (m) replik	33
Anf. 24	GUNNAR GOUDE (mp) replik	33
Anf. 25	PER BILL (m) replik	33
Anf. 26	GUNNAR GOUDE (mp) replik	34
Anf. 27	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	34
Anf. 28	GUNNAR GOUDE (mp) replik	34
Anf. 29	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	34
Anf. 30	GUNNAR GOUDE (mp) replik	34
Anf. 31	BARBRO WESTERHOLM (fp) replik	35
Anf. 32	GUNNAR GOUDE (mp) replik	35
Anf. 33	BARBRO WESTERHOLM (fp) replik	35
Anf. 34	GUNNAR GOUDE (mp) replik	36
Anf. 35	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s)	36
Anf. 36	PER BILL (m) replik	39
Anf. 37	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	39
Anf. 38	PER BILL (m) replik	40
Anf. 39	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	40
Anf. 40	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	40
Anf. 41	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	40
Anf. 42	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	41
Anf. 43	SOFIA JONSSON (c) replik	41
Anf. 44	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	41
Anf. 45	SOFIA JONSSON (c) replik	42
Anf. 46	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	42
Anf. 47	BARBRO WESTERHOLM (fp) replik	42
Anf. 48	MAJLÉNE WESTERLUND PANKE (s) replik	43
Anf. 49	BARBRO WESTERHOLM (fp) replik	43
Anf. 50	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	43
Anf. 51	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	48
Anf. 52	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	48
Anf. 53	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	49
Anf. 54	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	49
Anf. 55	BARBRO WESTERHOLM (fp) replik	49
Anf. 56	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	50
Anf. 57	BARBRO WESTERHOLM (fp) replik	50
Anf. 58	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	51
Anf. 59	PER BILL (m) replik	51
Anf. 60	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	52
Anf. 61	PER BILL (m) replik	52
Anf. 62	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	52
Anf. 63	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	53
Anf. 64	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	53
Anf. 65	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	54
Anf. 66	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	54
Anf. 67	GUNNAR GOUDE (mp) replik	55
Anf. 68	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	55
Anf. 69	GUNNAR GOUDE (mp) replik	56
Anf. 70	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	56

Anf. 71	SOFIA JONSSON (c) replik	57
Anf. 72	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	57
Anf. 73	SOFIA JONSSON (c) replik	57
Anf. 74	Utbildningsminister THOMAS ÖSTROS (s)	57
(forts. 8 §)		58
Beslut om uppskjuten votering		58
7 § Information från regeringen om EU-toppmötet i Wien		58
Anf. 75	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	58
Anf. 76	LENNART DALÉUS (c)	61
Anf. 77	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	62
Anf. 78	LENNART DALÉUS (c)	62
Anf. 79	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	62
Anf. 80	GÖRAN LENNMARKER (m)	63
Anf. 81	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	63
Anf. 82	GÖRAN LENNMARKER (m)	63
Anf. 83	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	64
Anf. 84	LARS TOBISSON (m)	64
Anf. 85	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	64
Anf. 86	LARS TOBISSON (m)	65
Anf. 87	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	65
Anf. 88	BO KÖNBERG (fp)	66
Anf. 89	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	67
Anf. 90	BO KÖNBERG (fp)	67
Anf. 91	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	67
Anf. 92	MARIANNE SAMUELSSON (mp)	68
Anf. 93	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	68
Anf. 94	MARIANNE SAMUELSSON (mp)	69
Anf. 95	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	69
Anf. 96	BENGT-OLA RYTTAR (s)	69
Anf. 97	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	70
Anf. 98	BENGT-OLA RYTTAR (s)	70
Anf. 99	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	70
Anf. 100	HOLGER GUSTAFSSON (kd)	71
Anf. 101	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	71
Anf. 102	HOLGER GUSTAFSSON (kd)	72
Anf. 103	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	72
Anf. 104	ÅSA TORSTENSSON (c)	72
Anf. 105	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	72
Anf. 106	ÅSA TORSTENSSON (c)	73
Anf. 107	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	73
Anf. 108	RONNY OLANDER (s)	73
Anf. 109	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	74
Anf. 110	RONNY OLANDER (s)	74
Anf. 111	BJÖRN VON DER ESCH (kd)	74
Anf. 112	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	74
Anf. 113	SONJA FRANSSON (s)	75
Anf. 114	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	75
Anf. 115	SONJA FRANSSON (s)	75
Anf. 116	Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	76

Anf. 117 TALMANNEN	76
8 § (forts. från 6 §) Utbildning och universitetsforskning samt	
studiestöd (forts. UbU1 och UbU2).....	76
Anf. 118 HELENA HÖIJ (kd)	76
Anf. 119 ANDERS SJÖLUND (m)	80
Anf. 120 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	82
Anf. 121 ANDERS SJÖLUND (m) replik	83
Anf. 122 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	83
Anf. 123 ANDERS SJÖLUND (m) replik	83
Anf. 124 KALLE LARSSON (v).....	83
Anf. 125 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	87
Anf. 126 KALLE LARSSON (v) replik.....	88
Anf. 127 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	88
Anf. 128 KALLE LARSSON (v) replik.....	88
Anf. 129 ANDERS SJÖLUND (m) replik.....	89
Anf. 130 KALLE LARSSON (v) replik.....	89
Anf. 131 ANDERS SJÖLUND (m) replik.....	89
Anf. 132 KALLE LARSSON (v) replik.....	90
Anf. 133 SOFIA JONSSON (c) replik.....	90
Anf. 134 KALLE LARSSON (v) replik.....	90
Anf. 135 SOFIA JONSSON (c) replik.....	90
Anf. 136 KALLE LARSSON (v) replik.....	91
Anf. 137 ERLING WÄLIVAARA (kd).....	91
Anf. 138 BIRGITTA SELLÉN (c).....	94
(forts.).....	97
Ajournering.....	97
Återupptagna förhandlingar	97
8 § (forts.) Utbildning och universitetsforskning samt	
studiestöd (forts. UbU1 och UbU2).....	98
Anf. 139 ULF NILSSON (fp)	98
Anf. 140 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	102
Anf. 141 ULF NILSSON (fp) replik.....	102
Anf. 142 BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	103
Anf. 143 ULF NILSSON (fp) replik.....	103
Anf. 144 KALLE LARSSON (v) replik.....	104
Anf. 145 ULF NILSSON (fp) replik.....	104
Anf. 146 KALLE LARSSON (v) replik.....	105
Anf. 147 ULF NILSSON (fp) replik.....	105
Anf. 148 TORGNY DANIELSSON (s).....	106
Anf. 149 ANDERS SJÖLUND (m) replik.....	108
Anf. 150 TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	108
Anf. 151 ANDERS SJÖLUND (m) replik.....	109
Anf. 152 TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	109
Anf. 153 GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	109
Anf. 154 TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	109
Anf. 155 GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	110
Anf. 156 TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	110
Anf. 157 KALLE LARSSON (v) replik.....	110
Anf. 158 BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	110

Anf. 159	TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	111
Anf. 160	BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	111
Anf. 161	PER BILL (m) replik.....	111
Anf. 162	TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	111
Anf. 163	ERLING WÄLIVAARA (kd) replik.....	111
Anf. 164	TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	112
Anf. 165	ERLING WÄLIVAARA (kd) replik.....	112
Anf. 166	TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	112
Anf. 167	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	112
Anf. 168	TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	113
Anf. 169	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	113
Anf. 170	TORGNY DANIELSSON (s) replik.....	113
Anf. 171	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	114
Anf. 172	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	118
Anf. 173	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	118
Anf. 174	YVONNE ANDERSSON (kd) replik	119
Anf. 175	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	119
Anf. 176	ANDERS SJÖLUND (m) replik	119
Anf. 177	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	120
Anf. 178	ANDERS SJÖLUND (m) replik	120
Anf. 179	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	121
Anf. 180	PER BILL (m) replik.....	121
Anf. 181	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	121
Anf. 182	PER BILL (m) replik.....	122
Anf. 183	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	122
Anf. 184	BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	122
Anf. 185	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	123
Anf. 186	BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	123
Anf. 187	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	123
Anf. 188	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	124
Anf. 189	BRITT-MARIE DANESTIG (v) replik	124
Anf. 190	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	124
Anf. 191	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	125
Anf. 192	GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	125
Anf. 193	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	126
Anf. 194	ULF NILSSON (fp) replik	126
Anf. 195	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	127
Anf. 196	ULF NILSSON (fp) replik	127
Anf. 197	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	128
Anf. 198	GUNILLA TJERNBERG (kd).....	128
Anf. 199	LARS HJERTÉN (m).....	131
Anf. 200	BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	135
Anf. 201	LARS HJERTÉN (m) replik	135
Anf. 202	BIRGITTA SELLÉN (c) replik.....	136
Anf. 203	LARS HJERTÉN (m) replik	136
Anf. 204	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	136
Anf. 205	NILS-ERIK SÖDERQVIST (s)	139
Anf. 206	ULF NILSSON (fp) replik	141
Anf. 207	NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	142

Anf. 208	ULF NILSSON (fp) replik.....	142
Anf. 209	NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik.....	142
Anf. 210	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd) replik.....	143
Anf. 211	NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik.....	143
Anf. 212	LARS HJERTÉN (m) replik.....	143
Anf. 213	NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik.....	144
Anf. 214	LARS HJERTÉN (m) replik.....	144
Anf. 215	TOMAS HÖGSTRÖM (m).....	144
Anf. 216	LENNART GUSTAVSSON (v).....	145
Anf. 217	TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik.....	148
Anf. 218	LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	148
Anf. 219	TOMAS HÖGSTRÖM (m) replik.....	149
Anf. 220	LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	149
Anf. 221	ULF NILSSON (fp) replik.....	149
Anf. 222	LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	150
Anf. 223	ULF NILSSON (fp) replik.....	150
Anf. 224	LENNART GUSTAVSSON (v) replik.....	150
Anf. 225	JEPPE JOHNSSON (m).....	150
Anf. 226	JAN BJÖRKMAN (s).....	151
Anf. 227	JEPPE JOHNSSON (m).....	152
Anf. 228	JAN BJÖRKMAN (s).....	153
Anf. 229	JEPPE JOHNSSON (m).....	153
Anf. 230	JAN BJÖRKMAN (s).....	153
	(Beslut skulle fattas den 16 december.).....	154
9 §	Ändringar i radio- och TV-lagen, m.m.	154
	Konstitutionsutskottets betänkande 1998/99:KU13.....	154
	Anf. 231 TOMAS HÖGSTRÖM (m).....	154
	(Beslut skulle fattas den 16 december.).....	154
10 §	Bordläggning	154
11 §	Anmälan om interpellation	155
12 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	155
13 §	Kammaren åtskildes kl. 21.47.	156

Elanders Gotab, Stockholm 1999